DEUTSCHLAND 3.40-- OSTERREICH 3.50 EUR - SCHWEIZ 6.50 CHF - NEDERLAND 3.50 - BELGIQUE 3.50 - FRANCE 3.50 - GB 2.70 - KKTC 3.250.000 tl.

9 771304 103001

SAYI:48 • HAZİRAN 2007-6 • 3 YTL. kdv dahil

KAÇAK YAYIN

YERYÜZÜNE SÜRGÜNLERİN DERGİSİ

"Kaçak" edebiyatı ağlarla buluşturdu!

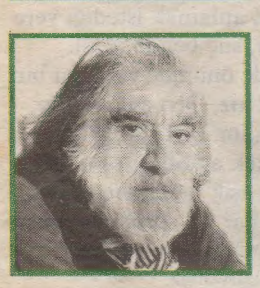

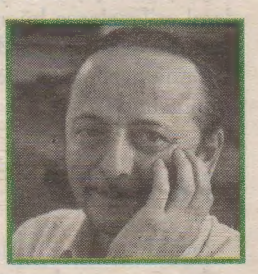

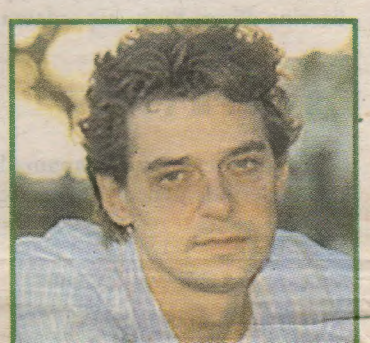

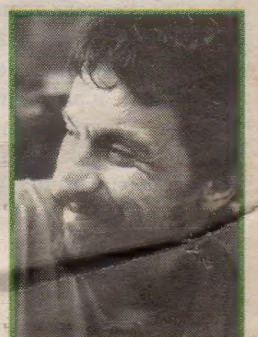

www.kucukiskender.com
thesouljam@gmail.com

SHORT STORY BOARD

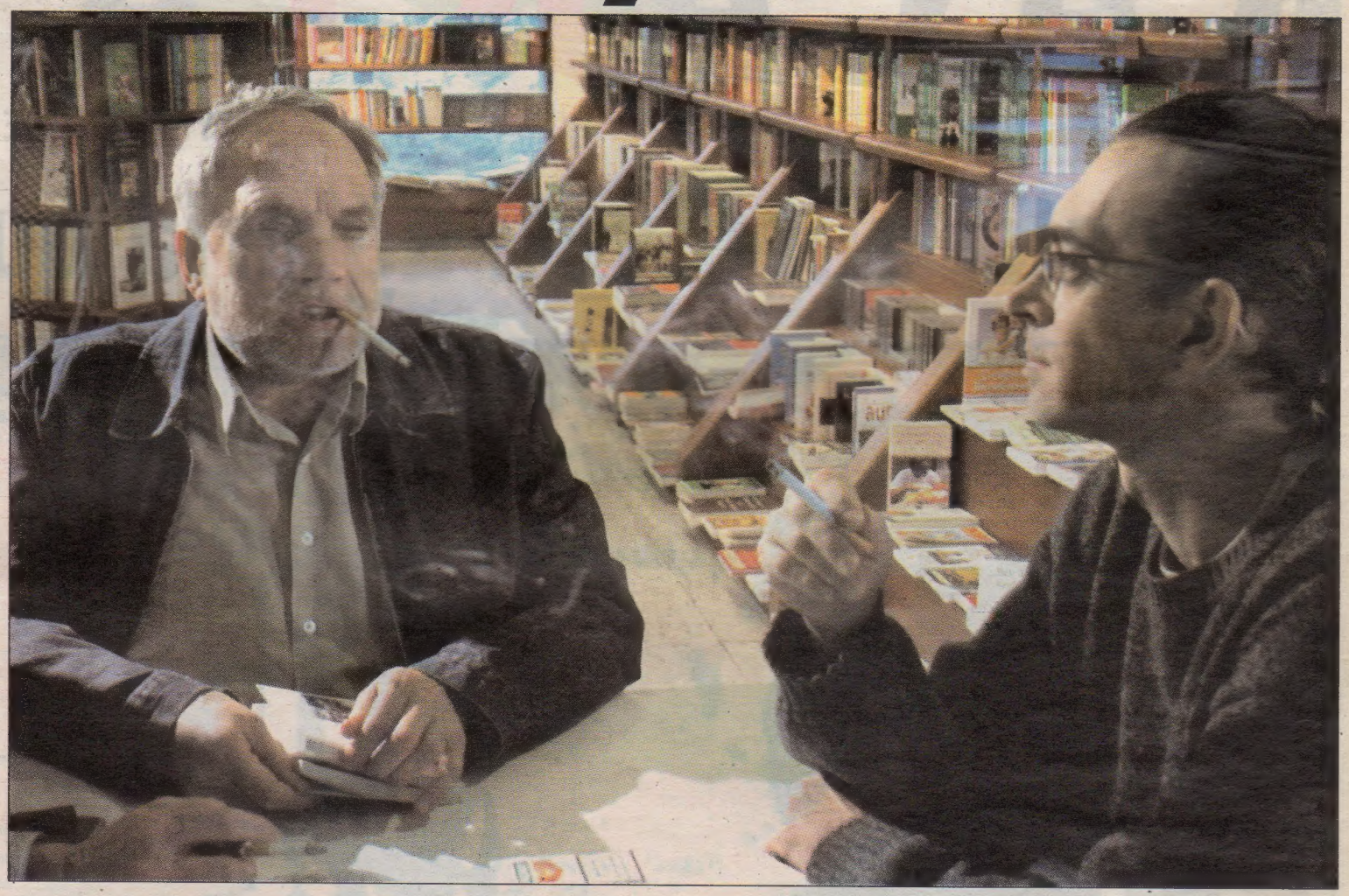

hap içtim şurup yuttum

Yaban arıları arasında bir ömür tükettim kurduğum cümlelerin kayganlığına kapılıp; onlar beni sokup zehirlerini cüsseme kattıkça avare yanımın hovardalığına inandım ve bir miktar şans elde etmek için özgürlükten, bir miktar kum çıkartmak için karşımda duran bütün taşlardan, kayalardan, akıttım ruhumu şelalelerden aşağı, yağmurlardan yukarı. Olmadı! Tutunmak için önce elleri olmalı insanın; güvendiği ellerle katılmalı savaşa. Sonrası ansızın bastıran bir hayal yağmuru!

Eşber

Eşber Yağmurdereli'yi ne çok severim: Mücadelesi, ömrünün törpüsü mahpuslar, aydınlık aklı değil, beni yalnızca çeken; bunca kötülüğe, bunca kötüye rağmen içindeki o mizah duygusu, o gülümsemek için hoş bir şey duymaya gerek duymayan önemli kulakları. Bir yüreğe dönüşmüş olan kulakları; dinlemenin öğrenmek ve anlamak olduğunu sezmiş birine duyulan saygı yüklü bir sevgi bu.

Bir şiir geceme katıldı; şiir okuyanlardan yaşı on altı olanı da alkışladı, bir ayağı çukurda olanı da. Bir ara bana doğru eğilip:

_"Arkadaş Özger'i dinler gibi oldum sen şiir okurken.." dedi. Tanırmış Arkadaş'ı. Peşi sıra ekledi:

-"Ben bir tek senin mutfak robotu diye bir öykünü biliyordum, hiç şiirini dinlememiştim," dedi. Sevindim: Tanıdı beni. Üzüldüm: Bir kişi bile 'bak böyle bir adam var' diyerekten tek bir şiirimi bile okumamış Eşber'e.

Şiirimi gördü sonunda. Bu bana yeter.

yaz misafiri

Hüzünlü bir küfür bilen var mı mayıstan başka; hani şeytan diyor ki durma çözül, dağıl milyarlarca hücreye ve git, ağlamaya uzak bir şehirde yeniden başla!

Buna ayrılık denmez: Çocuğumu düşürdüm aslında!

fanzin

Kişinin kendini ifade etmesinin en doğrudan, kestirmeden yolu bu; toplumsal bir ödev olarak görmemek lazım; oldukça bireyci, kişisel bir tasarruf aslında. Bir anda karar veriyor ve çıkartmaya başlıyorsun. Sorumluluk hissinden çok, kendi kendine konuşmanın bir şekilde duyulması da sayılabilir.

Fanzinin bir işlevi olması lazım mı ki bir işlevi olsun; işlev, yayıncılık alanında karşılıklı manevi / maddi ticaret barındıran bir olgu. Pencere açmak, içeri oksijen dolmasını istemek bir arzu olduğu kadar fizyolojiye de hizmet eder; fanzin çıkaranların pencere açanlar diye adlandırılması zor değil. Sistemi eleştirmek için sistemin mahallesine gitmek, lokalize olmak: Bunlar fanzincilerin ruhuna aykırı.

Piyasa dergilerinden başlıca farkları: Herhangi bir sansür mekanizması olmaması ve herhangi bir sınıf çıkarı gözetmemesi.

Ben de yıllarca çıkarttım fanzin: Kendimi iyi hissediyordum. Gençlik yıllarımda da benzer dergi çalışmalarım olmuştu; benzer bir çalışmayı şu anda da internette bir simülasyon oyununda yapmaktayım; 20. sayısına ulaşan bir sanal dünya dergisi çıkartıyorum. Gayet de çalışkan ve mutluyum.

Hâlâ da çıkan fanzinlere yazılarımla, şiirlerimle destek veriyorum; neden mi: Onlardan biri olmak; fanzin dünyasının üreticilerinin bu şekilde tanımlanması öze zarar verici; yine sınıflandırıcı ve hatta karşı tarafı tasnif edici; birilerine ait olmak ya da o aidiyet duygusuyla hazırlanan bir şey değil fanzin. Bugün herhangi bir cumhurbaşkanı da fanzin çıkartabilir; bir üst düzey bürokratın telefonla konuşurken önündeki kâğıda karaladığı desen, herhangi bir fanzinde vinyet olarak kullanılabilir. Titrlerini bir yana bırakabilip yalnızca insani güdüleriyle hareket edebilen her birey, fanzinin özgürlük alanında kulaç atmaya hak kazanmıştır. O yüzden barış şahane bir şey.

Peki, popüler, kültür emip kendine dahil ediyor mu bu özgür çalışmaları: Bu konuda ciddi bir sıkıntı var; popüler kültürü bırakın, bilgisayar ortamında hazırlanan fanzinlerin bile asıl ruha zarar verdiğini düşünebiliyorum bazen. El yazısı olmayan fanzin, sahiciliğini yitirmeye başlar.

Bir de fanzin çıkaranları deşifre edenler var: Bunun ajanlığını üstlenenleri gördük, görüyoruz. İhbarcılığı altkültür sananlar bugün saygı görüyorsa, ciddi bir sıkıntı baş göstermiş demektir. Uyuşturucudan, satanist açılımlardan bahseden kimi fanzin yaratıcıları bu adamlar yüzünden büyük sıkıntılar yaşamışlardı. Yazık ki bu ihbarcılar hâlâ kaale alınıyorlar. Vandalizmi anarşizm olarak genç beyinlere lanse ediyor, buradan pay çıkarıyorlar. Bu konuda fazla konuşmak taraftarı değilim. Her dönemde bu tür oportünistler türer. Türedikleri zaman, onların kötücül urları olacaktır.

Altkültüre müsait miyiz: Ortam var, adam az.

taksi

Bir taksi şoförü anlattı:

-"Yağmurlu havalarda neden arabalar kayıyor ve kaza oluyor aslında biliyor musunuz; arabalarını yıkayanlar işi ciddiye almıyor ve iyi durulamıyorlar. Sabun, arabanın üzerinde kuruyor. Yağmurlu havada ise yola akıyor. Lastikler de kayıyor. Bakın yol kenarlarına; kaldırımların oraya, deterjan köpükleri görürsünüz yağmur yağdı mı..."

İlgimi çekti. Fantezi bile olsa sıradan bir insanın detayı. Önemlidir.

fark

Herkes yerde yürür. Tel üstünde yürüyen marjinaldir ve dengesiz görülür. Oysa asıl denge gerektiren, tel üzerinde yürümektir. Bir anlasalar. Denge bir bozulursa da tel üstünde yürüyen, yerde yürüyenlerin üzerine düşer. Bunu hiç anlamazlar.

sıkıntı

Yazmayacaktım, dayanamadım: İnternet sitelerinde neden beni tacizci, seks düşkünü ve pedofilist olarak tanıtma eğilimi taşıyorlar; yazılanların neredeyse hepsi yalan ve yanlış. Yaşadığım eve gelen delikanlıların hemen hemen hepsi düzcinsel ve bugüne kadar bir kez olsun benim herhangi bir tacizime uğramadılar. Üstelik, hayatın karanlığını ve sevmeyi bilen biri olarak hoşlandığım kişiye yakınlaşmam kadar doğal bir şey olamaz. Bunu homofobinin çağdışı saldırıları olarak görmek gerek; önceleri şehir efsanesi diye adlandırıp gülüyordum; artık çığrından çıktı.

Sebebi aslında ta Dağlarca'ya dayanıyor: Yıllar önce benimle yapılan bir söyleşi de 'çocuğum olursa erkek olmasını istediğimi, çünkü ona tecavüz edeceğimi' ima ettiğimi, bunun da ahlaksızlık olduğunu söyleyen bu şahıs kendi geçmişini unutup lafımı çarpıttı; evet, bunu söyledim, ama cümlem bu kadar değildi; devamında ' bu iğrenç dünyaya ancak bir şizofren olarak katlanılabileceğini' eklemiştim. Üstelik, meraklısı sözlüğü açıp bakabilir: Tecavüz: Haklara saldırı demektir. Türkçe'nin bayrağı, canının istediği, anlamak istediği yere doğru dalgalanmışsa, suç bende değil.

İstiklal Caddesi'nde önümde yürüyen bir grup genç arasındaki kız, 'ben eşcinselliğe, eşcinsellere karşı değilim' diyordu; güldüm içimden; ayrıldığı erkek arkadaşı ya da erkek kardeşi bir gay'e âşık olduğunu söylese, tepkisi ne olurdu acaba? Bu sorunun yanıtını hepimiz biliyoruz. O yüzden en çok biz algıları açık olanlar üşüyoruz.

Dağlarca mı? Genç şair adaylarının okuması için kendisine uzattıkları şiirleri yırttığını biliyorum. Memet Fuat'a dava açıp kazanıp evini sattıran adam. Hoca, yine de saygı duyardı iyi şair diye. Ben şiirlerini beğenmem.

Fotoğraf: Tuba Duran

Alper Çeker

JOSÉ SARAMAGO İLE İSTANBUL'DA ALTI GÜN

Yıllar önce Adnan Özer Gendaş Yayınlarının editörü iken, bana José Saramago'nun Bütün İsimler adlı kitabını vermişti. "Kim bu?" diye sorduğumda, 1998 yılında Nobel Edebiyat Ödülünü alan, Portekizli bir yazar olduğunu söyledi. Açıkçası Nobel benim için kötü bir referans, ancak Saramago'yu okuduğumda, Avrupa'nın birkaç üslupçusundan biri ile karşılaştığımı gördüm.

Bu olaydan yıllar sonra, 14 Mayıs 2007 günü, büyük romancı José Saramago ve eşi Pilar Saramago, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin konuğu olarak İstanbul'a geldi. Ben de havaalanında, İBB Genel Sekreter Yardımcısı Muammer Erol'un başkanlığını yaptığı heyette Saramago'yu karşılayanlar arasındaydım. Hayatımdaki en heyecanlı bekleyişlerden biri olduğunu söylemeliyim.

José Saramago ve eşi ilk günlerini otelde dinlenerek geçirdiler. Saramago çifti ikinci gün Sultanahmet'i gezdi, üçüncü gün ise özel bir tekne ile Boğaz turu yaptı.

17 mayıs günü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi bir jest olarak Saramago çiftini Tarlabaşı'ndaki Cervantes Enstitüsü'ne götürdü. İspanya ve Türkiye'nin hükümetler düzeyindeki yakın ilişkilerinden dolayı, İstanbul'un yerel yönetimi olarak sıcak bir karşılama ümidi ile enstitüye girdik; ancak enstitünün müdürü Pablo Martin Asuero bizlere son derece kaba davrandı ve çevirmenimizden, Saramago çiftinin çevresini saran dinleyicilere enstitü müdürünün Türkiye ile ilgili alaycı cümleler sarf ettiğini öğrendik. Enstitü müdürüne konu ile ilgili gerekli tepkiyi verdikten sonra, Saramago ailesi ile Galata Kulesi'ne çıktık (bu arada, Cervantes Enstitüsü müdürünün peşimizi bırakması için, davetli olmadığını kendisine anlatmakta epey zorlandık).

Galata Kulesi'nin ardından, José ve Pilar Saramago'yu Galata Mevlevihanesi'ne götürdüm. Burada José Saramago, İstanbul'da gezdiği yerler arasında en çok Yerebatan Sarnıcı ve Galata Mevlevihanesi'nden etkilendiğini söyledi. Mevlevihane'de kendisine uzun uzun tasavvuf düşüncesi ve dergâh yaşantısı hakkında bilgi verdim. Daha sonra Mevlevihane'nin hamuşan (mezarlık) bölümüne geçtik. José Saramago burada bir süre oturdu ve kendisiyle Bütün İsimler adlı kitabından konuştuk.

José Saramago, en önemli kitabı olarak Ricardo Reis'in Öldüğü Yıl adlı romanını görüyor. Bununla birlikte, bir gün iyi bir roman yazmak için oturduğunu ve en çok satan kitabı olan Körlük'ün ortaya çıktığını söyledi. Körlük'ün çok popüler olmasının, edebi değeri olmadığı anlamına gelmeyeceğini düşünüyor José Saramago. Satış rakamı ile edebi değer arasında bir ters orantı kurulmasına karşı çıkıyor; Cervantes'in ünlü romanı Don Quixote'yi de bu tezine dayanak olarak gösteriyor.

Saramago, küçük insanı, bürokrasiyi konu alması, çok sesliliği, var oluşu sorgulaması ile romancı olarak Kafka ve Dostoyevski arasında bir yerlerde duruyor. Mevlevihane'de dinledikleri ile Bütün İsimler adlı romanı arasında benzerlikler buldu, ancak Saramago bir ateist. Ateistlerin en hoşgörülü insanlar olduğunu düşünüyor, bununla birlikte ahlaki olarak Katolik top-

lumsal çevre tarafından biçimlendirildiğini de özellikle belirtiyor. Saramago, insanın yalnızca doğduğu ilk anda, kısa bir süre için özgür olabildiğini söylüyor. Daha sonra toplum insanı, bir çömlekçinin çamura biçim vermesi gibi biçimlendiriyor.

Mevlevihane'den sonra José Saramago ve eşi ile Çiçek Pasajı'na gittik. Pilar Saramago bir vejetaryen. José Saramago iştahla et yiyor, ama içki ile arası yok. Doğrusu çift kendilerine iyi bakıyor ve kesinlikle yaşlarını göstermiyorlar.

Aynı günün akşamı, Beyoğlu İstiklal Caddesi üzerindeki Mephisto Kitabevi'nde José Saramago bir imza günü gerçekleştirdi. İmza gününe büyük bir okur kitlesi ilgi gösterdi. Organizasyonda yer aldığı için Adnan Özer'in katılımından ayrıca söz etmeye gerek duymuyorum, ama bu önemli güne Türk edebiyatından yalnızca Metin Celal ve genç yazar Çağrı Tanyol katıldı. Ben bu ilgisizliği, muazzam bir kompleksin dışa vurumu olarak yorumluyorum. Bu arada Mephisto Kitabevi'nin güzel yetkililerine de düzenledikleri organizasyondan dolayı buradan teşekkür ederim.

Bugüne kadar İstanbul Büyükşehir Belediyesi, pek çok tanınmış yazarı konuk etti; buna karşılık bu yazarların Türk yayıncıları, bu etkinliklerle hiçbir şekilde ilgilenmediler. Ancak Saramago'nun Türkiye'deki üç yayıncısından biri olan Merkez Kitaplar, ziyaretin beşinci gününde yazarına bir yemek verme inceliğini gösterdi. Diğer yayıncılar acaba yayınladıkları kitapları, peynir, sucuk gibi ticari nesnelerle bir mi tutuyorlar, doğrusu merak ediyorum.

18 mayıs akşamı José Saramago, Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi'nde bu kez bir söyleşi ile edebiyat çevrelerinin huzuruna çıktı. "Edebiyat çevreleri" sözüm yanlış anlaşılmasın, Kaçak Yayın dergisinden Adnan Özer ve Aslan Özdemir ile Radikal gazetesinden Cem Erciyes dışında bu çevreden kimseyi göremedim.

Desen: Kemal Aratan

Saramago burada İstanbul'un Paris, Roma gibi şehirlerde bulunmayan özelliklerinden bahsettikten sonra, Ölüm Bir Varmış Bir Yokmuş adlı romanını anlattı. Seyircilerin çoğu ustaya saygı gösterip sonuna kadar dinleme nezaketini gösterdi, ancak bu tür toplantılara katılma görgüsüne sahip olmayan birkaç kişinin salonu terk etmesi dikkatimden kaçmadı. José Saramago romanı anlattıktan sonra soruları yanıtladı. Politik konularda konuşmayı seven biri olarak, sorulara diplomatik cevaplar vermesi dikkat çekiciydi. Saramago açıkça, büyük bir zarafet örneği sergileyerek kendisini davet eden resmi kurumu zor duruma düşürmekten kaçınmıştı. Bu toplantıda kendisine olan hayranlığım bir kat daha arttı.

19 mayıs günü, Saramago çiftini kaldıkları otelden alıp havaalanına götürdüm. Havaalanında bizi Adnan Özer karşıladı. Gezinin bir değerlendirmesini yaptık, çift bizlere son derece memnun olduklarını ifade ettiler. Bundan cesaret alarak kendilerini en az birkaç ay kalmak üzere yeniden davet ettik. Bu daveti sevinçle karşıladılar, daha sonra José Saramago eşine "Biz deliyiz" dedi. Ardından Adnan Özer ile, Saramago ailesini yolcu ettik.

José Saramago son derece mütevazı bir insan, ancak çevresindeki dalkavukları memnun etmekte epey zorlandık. Onunla konuşurken söz döndü dolaştı futbola geldi; José Saramago ateşli bir Benfica taraftarı. Hatta Nobel'i aldığında, taraftarlar "Bizim José, Oscar aldı" demişler. Eşi Pilar ise Barcelona'yı tutuyor. Pilar Saramago bir İspanyol. Endülüs'ü gezerken, İspanyol kadınlarının, bizimkilerin aksine üst düzey ilgilere sahip olduğunu gözlemlemiştim. Pilar Saramago da bu düzeyli İspanyol hanımlarından biri.

Son olarak, Avcılar'ın Atıcılar Kahvehanesi'nin müdavimlerinden Kaptan, Desmond Şakir, Eren, Cengiz, Atilla, Zeki ve Amir Bülent'in, José Saramago sevgisinde Benfica taraftarından aşağı kalmadıklarını eklemek isterim. Gerçi Desmond Şakir etkinliğin üçüncü günü hapse girdi ama diğerleri bana, havaalanına gelip "José bizi bırakma" diye bağırmayı teklif ettiler (tabii ki adam başı 25 liraya).

Neden bilmiyorum ama her yazının bir sonuca bağlanması gerekir; ben de sonuç olarak José Saramago ile rüya gibi bir hafta geçirdiğimi söyleyerek yazımı bağlayacağım.

İNGİLİZ EDEBİYAT KURAMCISI TERRY EAGLETON İLE KAPADOKYA HATIRASI

Solda, İngiliz edebiyatı profesörü ve kültür kuramcısı Terry Eagleton, sağda da fakir. Fotoğrafın çekildiği sırada birbirimize sarılmış karşılıklı tehditler savuruyoruz: ben onu karısına ihbar etmekle, o da beni kız arkadaşıma söylemekle korkutuyor. Fotoğrafın yayımlanmasıyla tehdit için gerekçe kalmayacak.

Ayağında Homer Simpson desenli çoraplarıyla, dünyanın en ciddi kitaplarını kaleme alan Terry Eagleton kadar neşeli bir edebiyat profesörü tanımadım. Öğlen yemeği için gittiğimiz lokantada, Amerikalı bir çift Çinli turistlerle aynı masadaydı; konuşmalarına kulak misafiri olduk. Amerikalılar bir ara Çinlilere İngilizcelerinin fena olmadığını söylediler. Yemeğini bitirdikten sonra Terry Eagleton bu masaya gitti ve Amerikalılara "Bu cahillikle sizin de İngilizceniz fena değil" dedi. Amerikalılar kekeleyerek "Yanlış anladınız" gibi bir şeyler demeye çalıştı. Eagleton, kitaplarındaki fikirleri aynı zamanda bir yaşam tarzı olarak da benimsemiş, gerçek bir entelektüel.

Solda sevimli tur rehberimiz, ortada Terry Eagleton ve sağda yine fakir. Eagleton gittiği hiçbir yere fotoğraf makinesi götürmüyor, bunun yerine gördüğü şeyler hakkında küçük kâğıt parçalarına notlar alıyor. Yani yazılı imgeleri görsel imgelere tercih ediyor. Bu yönüyle Eagleton, görselliği merkeze koyan Batılı Hıristiyan dünya algısından ayrılıyor; üstelik iyi bir Katolik eğitimi almış olmasına rağmen.

Cezmi Ersöz

BİR DAHA HİÇ MAÇA GİTMEDİM!..

Aslında sevgi üzerine çok konuşmamak gerek. Sevmek üzerine bu denli hoyrat, bu denli gelişigüzel konuşulunca, içim çok acıyor. Çünkü sevgi ne zaman ortalıktan çekilse, ne zaman kendimize bile fazla gelmeye başlasak, sevgi üzerine umutsuz bir telaşla konuşmaya başlıyoruz. Sanki böyle anlarda sevgisizlikten ruhumuz kavruluyor, işte o zaman yana yakıla, sanki ruh çağırır gibi sevgiyi çağırıyoruz...

Onunla, istesek de sevgi, dostluk, incelikler üzerine konuşamazdık.

Birkaç kez denemedik değil, denedik, ama olmadı, beceremedik. Böyle anlarda ikimizi de garip, hiç tahmin etmediğimiz bir utanç, bir endişe kapladı...

Sanki konuşursak birbirimize duyduğumuz sevgimizi incitecek, örseleyecek diye hep tedirginlik duyduk... Bu durumu özellikle duygusal bir film seyrederken, ya da yolda yürürken iç parçalayıcı insani bir dramla karşılaştığımızda yaşardık. Böylesi zamanlarda aniden tuhaf bir panik duygusu kaplardı içimizi. Seyrettiğimiz filmdeki o sahne, ya da karşılaştığımız bu iç acıtıcı olay, bizi birbirimize duyduğumuz sevgiden kuşku duymaya iter, sevgimizi sinsi bir tedirginlikle gölgeler, dahası anlamsızlığa sürüklerse, diye derin bir endişeye kapılırdık...

Yolda onunla yürürken kâğıt mendil satan o küçük, yoksul, çaresiz çocuklardan biri bacaklarına sarılıp, kendisinden mendil alması için yalvarmaya başladığında yüreğim ağzıma gelirdi. Kâğıt mendil satan çocuğa nasıl davranacak, yanında ben varım diye yapay bir içtenlik ve nezaket içine mi girecek, yoksa öylesine, içinden geldiği gibi mi davranacak, diye korkulara kapılırdım. İçinden geldiği gibi davranışı duygularımda onun için yarattığım sevgiye yaraşır bir davranış değil, aksine hoyrat, kayıtsız bir davranış olursa kendimden çok utanırım, bu da benim sevgimle kurduğum bütün o ince, büyülü dengeleri bozarsa, diye içim içimi yerdi...

Onun da benim gibi hissettiğini, aynı şeyler benim başıma geldiğinde tedirginleşen, sislenen bakışlarından anlıyordum. Birbirimize duyduğumuz sevgi kimi zaman yaralarımızın kabuğunu öylesine inceltir, bu dünyadan öylesine koparır, öylesine şaşkın, çaresiz yapardı ki, böyle zamanlarda nefes almaktan bile çekinir hale gelirdik. Bu büyüden, artık bu acıtan incelikten korunabilmek, biraz olsun nefes alabilmek, biraz olsun dünyaya, insanlara ayak uydurabilmek için kendimize hiçbir zaman olamayacağımız kadar gerçekçi, akılcı, katı, her şeye mantık süzgecinden geçirerek bakan insanlar süsü verirdik...

Sevmek, sevdiğiniz kişinin her şeyini sevmektir, sözü inanın sıradan, laf olsun diye söylenmiş bir söz değildir.

Ben bunu, yaşarken öğrendim. Onun sevdiği şeylerin size çok aykırı, çok ters gelmesi bile bir şey ifade etmez. Mesela ben hayatım boyunca futbola hiçbir yakınlık duymadım. Hatta maçlardan sonra sokakları şiddet gösterileri ve ırkçı sloganlarla dolduran taraftarları gördükçe futboldan kendimce haklı bir uzaklık, hatta tiksinti bile duyardım.

Öyle ki en sonunda futbol taraftarlığının insanları koyu bir bencilliğe ve bayağılığa ittiğine bile inanır hale geldim...

O ise bir futbol takımının fanatik taraftarıydı!.. Önceleri buna çok şaşırmıştım. Öylesine duyarlı, ince, kendi sevgisinden bile utanan bir insan, bir futbol takımına böylesine hastalıklı duygularla nasıl bağlanabilir diye...

Günlerce düşündüm bunu. Ve anlamaya başladım: O ifade edemediği bütün duygularını, bastırdığı bütün heyecanlarını, küskünlüklerini, kırgınlıklarını, yitirdiği bütün umutlarını, özleyip de kavuşamadığı bütün arzularını, çocukluğunda çok arzuladığı halde kendisine gösterilmeyen sevgileri, o acısını çok çektiği utangaçlığını, karşısına çıkan hemen her insan onu şaşırttığı ve her defasında hayal kırıklığına uğradığı için ister istemez kendisini bir yaşam acemisi kabul edişindeki o yenik insan burukluğunu bağlandığı takımın renklerinde yaşıyordu...

Sevmek, sevdiğiniz insanın bütün yaralı geçmişini, bütün acısını, bütün hastalıklarını üstlenmektir...

Ve öyle anlar gelir ki, sevdiğiniz insanın bu eksik, acı çeken, bu hasta yanı sizi ona daha çok çeker...

Kendimi çok iyi tanıyordum. İşin içinde sevgi, dostluk olunca bütün mantık kuralları, bütün o akılcı neden-sonuç ilişkileri benim için anlamını yitirdi hemen...

Bu yüzden onun tuttuğu takıma önceleri yakınlık, sonra sempati duyup, ardından neredeyse tıpkı onun gibi tutkuyla bağlandım... Bütün bu duygusal geçişlerin pek farkına varmadım desem yeridir...

Benim için garip, tuhaf bir dönem başlamıştı. Nerede olursa olsun artık maçlara birlikte gidiyorduk... Bağlandığımız takımın renkleriyle bezenmiş şapkamı başıma geçirip, atkıyı boynuma doladığımda, kendimi daha önce hiç tatmadığım bir güven duygusu içinde bulduğumda yaşadığım şaşkınlık duygusunu sanki çok uzun yıllar öncesinden tanıyor gibiydim...

Tuttuğumuz takım gol attığında birbirimize sonsuz bir hasretle sarılırken, zamanında yaşamadığımız sevgilerle, yitirdiğimiz duygularla, artık tesellisi olmayan acılarla parçalanmış hayatımız çocuksu bir heyecanla aydınlanır, bütün bunlar yaşanmamış olsa, biz bu kadar acılarla dolu, kırgın bir geçmişe sahip olmasak şimdi burada böylesi açıklanması güç bir sevgiyle ve tarifsiz bir heyecanla birbirimize sarılamazdık, diye düşünürdüm.

Böylesi anlarda ona sarıldığımda onun acılarla dolu geçmişine, hasta, eksik yanlarına, tesellisiz kalmış bütün dertlerine, göstermek isteyip de gösteremediği ve artık bu tutukluğa, bir acemiliğe, kanayan bir güvensizliğe dönüşmüş sevgisine sarılmış gibi olurdum...

Gol yediğimizde ya da sahadan boynu eğik ve yenik ayrıldığımızda acımasız geçmişimiz bizi bir kez daha yanına çağırırdı. İkimiz de ayrı ayrı kırgınlıklarla, acılarla dolu geçmişimize dönerdik bir süre... Ama ben daha çabuk dönerdim onun yanına. Ne kadar üzüntülü olursam olayım böyle anlarda tuttuğu takımı değil, onu daha çok sevdiğim için bütün bunları yaşadığımı aklıma getirir, kendimle birlikte onu da artık bu yanılsamadan, gerçek dışı acılardan çıkarmak için bütün mantıklı, genel geçer nedenleri sıralar dururdum kendime...

Bir taraftar olarak çok mutlu ya da çok üzüntülü olsam da, yine de gizliden gizliye bütün bunları sevdiğim insan, beni böyle gördüğünde daha çok sevecektir, duygusuyla yaşadığımı hiç unutamaz, hep bilirdim...

Bunu hissettiğimde de sevgimden gurur duyacağıma, sevgimin zorlama, yapay, sahte duygularla gölgelendiğini düşünür, kendimden kuşkuya düşerdim...

Bazen bir işi çıkardı, ben tek başıma giderdim maçlara. Sanki maç sırasında yaşadığım her anı, her heyecanı ona eksiksiz ve kusursuz anlatmaya mecburmuşum gibi hissederdim kendimi. Sanki yanımda hep o varmış, benim bütün dikkatimi, heyecanımı sınıyormuş, gözlemliyormuş gibi gelirdi bana...

Bir araya gelip, sanki sevdiğim bir öğretmen tarafından sözlü sınava kaldırılmış gibi ona maçın her anını gururlu, hatta abartılı bir heyecanla anlatırdım...

Böyle anlarda o seviyor diye bağlandığım takıma duyduğum sevgiyi onun sevgisiyle yaratırdım.

Öyle ki, bazı günler takımın oyunundan hiç memnun olmadığını, hatta her geçen gün giderek daha da kötü olacağını söylediğinde hiç tahmin edemediğim kadar üzülürdüm.

Söylediklerini kabul etmez, takımın en kısa zamanda kendisini toparlayacağını, eskisinden çok daha iyi oyunlar sergileyeceğini söylerdim ona ısrarla...

O böyle anlarda sanki bir bildiği varmış gibi susar, ama kendini tutamayıp söylese de bunu hiçbir zaman anlayamayacağıma inanmışçasına ve alaycı bir hüzünle bakardı gözlerime. Böyle anlarda içimde bir şeyler koparır, susardım ben de...

Son günlerde hep böyleydi. Aslında anlamıştım, ama nedense anlamazlıktan geliyordum...

Çünkü sevgi bir yerlere çok hızlı koşmaktır; insan durmayı düşünse de bunu hemen yapamaz. Tamamen durmak öylesine acı verir ki, ondan daha çok acı verdiğini hiç aklına getirmeden bir süre sürüklenmeyi bile göze alır...

Bir gün onun üşenip gelmediği bir deplasman maçına tek başıma gittim. Hiç ummadığımız sürpriz bir galibiyet kazanmıştık. Onsuz buruk ve anlamsız bir sevinçti yaşadığım, ama yine de sorgulamaktan çekiniyordum sevgimi, çünkü sorguladığım anda ona duyduğum sevgiyi de sorgulamış oluyordum ki, bu da bana çok acı veriyordu...

Neyse ki stattan çıkarken rakip takımın taraftarlarının taşlı, sopalı saldırısına uğrayıp çeşitli yerlerimden yaralanmam, bu ruhsal acımı biraz olsun hafifletmişti!..

Şehrimize ve ardından evime geldiğimde onunla bu sürpriz galibiyetin sevincini paylaşabilmek için çocuksu bir heyecanla telefona sarıldım.

Hiç sevinmemiş gibiydi. Ona göre kötü oynamıştık. Şansımız olmasaydı fark bile yerdik karşı takımdan... dedi, duygusuz bir sesle.

Nefesimi tutmuş, onu dinliyordum. Yüreğim buz gibi olmuştu. Sonunda beni boşluğa fırlatan son cümlelerini söyledi: Hem artık sıkıldım ben bu takımdan. Beni hiç ilgilendirmiyor. Karnımı onlar mı doyuruyor benim?

Eminim o da bana neden böyle davrandığını kesin olarak bilmiyordu. Sadece beni yaralamak istiyordu. Çünkü o ne zaman birini derinden sevse, sevdiği insan onu yaralamıştı. Hayat sadece bunu öğretmişti ona. Seven insanın yaralanması gerektiğini...

Hiçbir şey demeden telefonu kapattım. Canım hiçbir şey yapmak istemiyordu. Yatağıma girip, yorganı üzerime çektim. Ağlamayı bile beceremedim. Sonra acıdan sızmışım...

Bir daha hiç maça gitmedim!..

Hazırlayanlar: Aslan Özdemir
Erkan Doğanay

Edebiyat ağlarla buluşuyor
Futbol ve Edebiyat ilişkisi

*Edebiyatı ya da daha genel bir başlıkla sanatı; yaratık olmaktan sıyrılıp aklını kullanmaya başlayanlar için insani bir gereksinim olarak kabul edersek, bu ayki dosyamızın **"Futbol ve Edebiyat"** etrafında şekillenmesinin nedeninide anlarsınız.*

*Futbol artık, salt **'ayakoyunu'** olarak içinde bir erk ve rant mücadelesinin ötesinde siyasi oluşumları, toplumsal duyarlılıkları, hayata dair rahatsızlıkları barındırmaya başladı.*

*Bu dosya kapbamında **FenerbahCHE** (Fenerbahçe) **AslanpenCHEsi** (Galatasaray), **KartalPenCHEsi** (Beşiktaş), **KemenCHE** (Trabzonspor) gibi gruplara ulaşmaya çalıştık. Fakat gördük ki; bu grupları trübünlerde barındırmak istemeyen yönetim, bunlara karşı olan taraftar kitlelerin tutumu bu alternatif grupların konuşmalarını bile engelleyecek boyutlara vardırmışlar işi... Görülüyor ki düşünen, okuyan ve yaratıcılık sınırlarını taraftarlıkla birleştiren insanlara buralarda da tahammül edilemiyor, yani bu 'endüstri'de de pek **'pas'** verilmiyor özgürlükçü düşüncelere. Yeşil sahalarda durum böyleyken edebiyatımız, edebiyatçımız da bu kitlesel spora sırt çevirmiş, lümpen ve alt kültür sporu olarak gördükleri **'futbol kültürü'**ne burun kıvırmışlardır. Kim bilir, belki trübünlerde potansiyel kitap okurlarının gizli olduğunu hiç düşünmeden.*

Neyse... Evet sevgili futbolseverler, lig bitti şimdi hergün bir maç devresi kadar kitap okuma zamanı; okuduğumuzu anlama ve yaşadıklarımızı anlamlandırma zamanı... Ve artık önümüzdeki maçlara bakacağız!..

BAŞLANGIÇTA FUTBOL VARDI

Hasine Şen

"Futbol ölüm kalım meselesi midir? Hayır, bundan çok daha önemlidir."

Bill Shankly

Futbolu tutkunun ötesine taşıyıp onu bir yaşam tarzına getirenler de, ona yakından veya uzaktan ilgi duyanlar da, duymayanlar da, hatta futboldan nefret edenler de futbol ile ilgili ortak bir görüş bildirebilirler: "Futbol sadece futbol değildir". Klişe haline gelen bu tanım futbolun ne olduğunu tespit etmekten çok onun hiçbir tanımın çerçevelerine rahatça sığmayan bir olgu haline geldiğini vurguluyor. Yaşamın tüm alanlarını içine alan bir spor dalına dönüştüğü için futbolu tanımlamak (tanımlamaya çalışmak), hayatın kendisini dilsel ve kavramsal normlarla dizginlemeye çalışmaktan farklı bir uğraş değil sonuçta, çünkü, başka bir klişeye sığınacak olursak, "Futbol, hayatın kendisi gibidir." **Franklin Foer**'ın Futbol Dünyayı Nasıl Açıklar kitabında belirttiği gibi, tüm mutlulukları ve hüzünleriyle, günümüz dünyasının çalkantılarına açılan mükemmel bir penceredir futbol. Futbol klupleri coğrafi bölgeleri temsil etmez, onlar sosyal sınıfları ve politik ideolojileri ifade eder. Beyzbol veya tenisten farklı olarak futbol eski nefretlerin ve tarihin gölgesi altında yaşar. Rejimleri sarsabilecek, özgürlük hareketleri başlatabilecek bir spordur futbol **Foer**'a göre. **Simon Kuper**'da **Düşmana Karşı Futbol** kitabında futbolun savaş ve ihtilal başlatabilecek güçte bir olgu olduğunu vurgular. Tarih de bunu zaten ispatlamıştır. **Ryszard Kapuscinski**'nin **Futbol Savaşı** kitabı, başlığını tarihi bir olaydan, 1970'te dünya kupası elemelerinden sonra **El Salvador** ile **Honduras** arasında yaşanan gerginlikten alıyor.

Tarih, futbolun bazı durumlarda toplumun en belirleyici güçlerinden biri olan dinin bile önüne geçtiğini saptamıştır. İspanyol yazarı **Manuel Vasquez Montalban** futbolu, yeni bir din olarak bile tanımlar. Yazar, diktatörlükler zamanında toplumların afyonu diye nitelenen futbolun demokrasilerin sert uyuşturucusuna dönüştüğünün altını çizer.

Amacım, futbolun tanımı ve toplum üzerindeki etkisinden çok **Montalban** ve birçok diğer yazar ile bu spor arasındaki özel ilişkiye ışık tutmak. Futbol ve edebiyat yan yana getirildiğinde akla hemen **Albert Camus, Jacques Derrida, Vladimir Nabokov** gibi hayatlarına sözden önce futbol giren isimler gelir. Üniversite takımında kalecilik yapan Camus vereme yakalandıktan sonra bu tutkusuna veda etmek zorunda kalır. Edebiyatçı kimliği dışında kelebek avcısı olarak tanınan Nabokov da futbol düşkünüdür. Yazar, insanların en çok şiddet içerdiğini düşündükleri konulardan hoşlandığını saptar: yazmak ve kelebek tutmak. Bu saptamasında futboldan söz etmemesi Nabokov'un futbol ile şiddet arasındaki kurduğu bağlantı ile, daha doğrusu futbolu şiddet ile özdeşleştirmemesiyle açıklanabilir. Camus gibi, Nabokov'un da en büyük tutkusu kaleciliktir. Cambridge'teki öğrencilik yıllarını anlatırken yazar kalecilik tecrübesine de değinir:

"Cambridge'te yaptığım bütün sporlar arasında futbol benim için hep karışık bir dönemin ortasında rüzgârla süpürülmüş bir açıklık gibiydi. En büyük tutkum kalecilikti. Rusya'da ve Latin ülkelerinde bu soylu sanat her zaman özel bir itibar sağlar. Kaleci, rolü nedeniyle kenarda, tek başına, geçit vermez olduğu için, coşkulu çocuklar sokakta peşinden ayrılmaz. Tapınma nesnesi olarak boğa güreşçisi ve usta pilotla yarışır. Tişörtü, kasketi, dizlikleri, şortunun cebinden gözüken eldivenleri onu takımın diğer oyuncularından ayırır. O, yalnız kartal, esrarengiz adam, son kurtarıcıdır. Kalenin önünde, parmaklarının ucuyla bir saldırıyı yıldırım gibi def etmek için gösterişli bir dalış yaptığında, bu anı yakalamak isteyen fotoğrafçılar saygıyla diz çöker."

Peter Ziahi: Macar Yazarları Futbol Takımı Kaptanı

Floransa 2006 Yazarlar Ligi Yarı Finali, Peter Zilahi'nin de katıldığı (önde solda) Macaristan-İngiltere karşılaşması

Derrida da, **Montalban, Camus** ve **Nabokov** gibi gençliğinde futbola olan düşkünlüğü ile tanınır. Bu sevdasından vazgeçmeseydi, Derrida futbol oynamaya devam etseydi ne olurdu? Bu sorunun cevabını **"Derrida Futbolcu Olsaydı"** başlıklı bir bilimsel makalede arayalım:

"Derrida'nın çalışmalarında Maradona'nın becerisini ve kariyerini anımsatan birçok şey var. Maradona gibi, Derrida da kendi kendisinin oyuncusuydu, kendi oyununu oynadı ve münakaşaların her nereye de gitse onu takip etmesi muhtemeldi; iyi oyunları vardı, kötü oyunları da vardı. Aşırı derecede yetenekliydi ve dünya üzerindeki etkisi, oldukça kısa kariyeri düşünüldüğünde göz ardı edilemez. Yine de yeni oyuncular arasında Derrida'nın stili ve başarılarını en iyi şekilde hemşerisi Eric Cantona örneklendiriyor."

Bu açıklama edebiyatın/felsefenin futbol üzerinden tanımlanmasına bir örnek olarak gösterilebilir. Aynı şekilde futbol terminolojisi de edebiyat terimleriyle zenginleştirilebilir ve **Nabokov**'un deyimiyle bu "soylu sanat" daha da yüce bir konuma oturtulabilir. Edebiyat profesörü ve müzisyen olan **Jose Miguel Wisnik**, örneğin, *"Futbolun nesir ve şiir yanı"* çalışmasında futbolu bir edebiyat metni olarak ele alıyor: *"Futbol, voleybol ve basketbola göre çok daha zengin bir ritme sahiptir: epikten dramatiğe, hicve, lirik balada kadar ulaşan bir ritimdir bu. Bunun yanı sıra... şiirsel ve düzyazısal futboldan da söz edilebilir."* Futbol tribünlerinde tek bir ağızdan söylenen coşkulu tezahüratları ritüel şiirleri olarak ismlendirenler var. Bu tanımı kabul etsek de az sayıda şiirin bir futbol maçı kadar heyecan uyandırdığını kabul etmek lazım. Bundan şiirin (edebiyatın ve genel anlamda okumanın) futbola göre daha az heyecan verdiği anlamı çıkartılmamalı tabi ki.

Okumayı, futbol kadar olmasa da, en azından daha tercih edilen bir uğraş haline getirme çabalarına ara sıra futbolcuların da katıldığını görüyoruz. Geçen yıllarda İngilterede **"Oyunu Oku"** ("Read the Game") başlıklı bir kampanya başlatılmıştı. **Ashley Cole, Rio Ferdinand, David James, Alan Smith** gibi futbolcuların kitap okurken çekilen fotoğrafları gençleri okumaya özendirmek için kullanılmıştı. Kampanyanın ne derecede başarılı olduğunu bilmiyorum ama futbolun kitleler üzerindeki etkisi düşünülürse doğru kullanıldığında etkin bir edebiyat sevgisi aşılama aracına da dönüştürülebilir her halde.

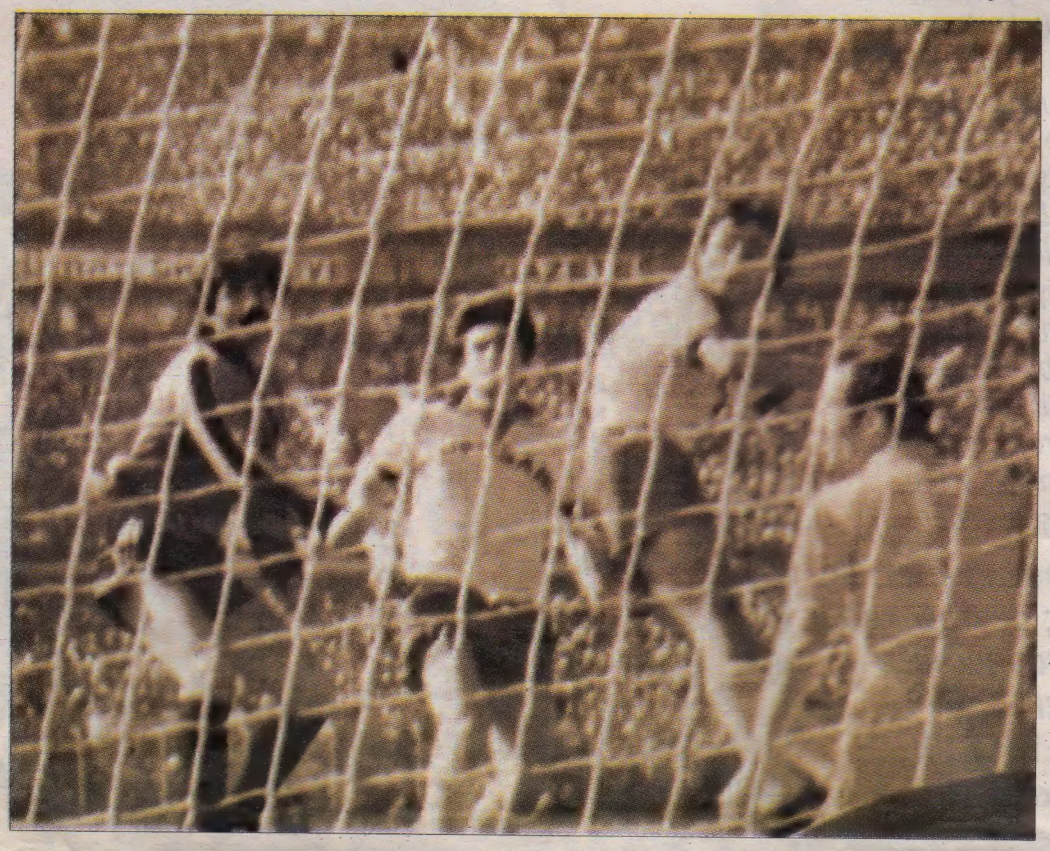

Edebiyatçıların futbol coşkusunu arttırmak gibi bir görevi olsaydı durum çok daha farklı olurdu tabi ki. Daha önce de söz ettiğim gibi hayatına edebiyattan önce futbolun girdiği ve ilk sevgili gibi ömür boyu bu tutkudan ayrılamayan edebiyatçıların sayısı az değil. Bunlardan birisi de Uruguaylı yazar **Eduardo Galeano**. *Gölgede ve Güneşte* Futbol kitabında Galeano kendini "iyi futbol dilencisi" olarak tanıtıyor: ***"Elimde şapkam, dünyanın dört bir yanını geziyor ve stadyumlarda yalvarıyorum: Allah rızası için, güzel bir maç lütfen!"***

Genelde bilinen bu isimlerden sonra daha az tanınan iki futbol dilencisi yazarın futbolla olan ilişkisine yoğunlaşmak istiyorum. İkisinin de adı Peter: **Peter Esterhazi** ve **Peter Zilahi**, ikisi de Macar, ikisi de ülkesinin en tanınmış yazarlarından, ikisi de futbol tutkunu. "Macar yazınının beyaz kuzgunu" olarak bilinen Zilahi 1998 yılında basılan ve yaklaşık yirmi dile çevrilen Son Pencere Zürafası kitabıyla çağdaş edebiyat alanında sağlam bir yer edindi. Kitabını sözlük olarak tasarlayan yazar alfabenin tüm harflerini temsil eden nesneler aracılığıyla şahit olduğu sosyalizm dönemini anlatıyor (başlıktaki pencere ve zürafa sözcükleri Macarcada a ve z harfleri ile başlar.) Bu kitabını CD-ROM formatına dönüştüren Zilahi, metne görsel ve işitsel malzeme ekleyerek geleneksel kitap anlayışını yıkan romancı olarak da tanınır ülkesinde. Önemli özelliklerinden biri de 2004'ten bu yana Macar Yazarları Futbol Takımı'nın kaptanlığını yapmasıdır.

"Soğuk Savaşı Nasıl Kazandım" başlıklı yazısından da belli olduğu gibi futbol merakı sosyalizm döneminde geçen çocukluğuna dayanıyor. Yazar, Rusya'da bir izci kampında Macar çocukların Rus arkadaşlarıyla oynadığı bir maçı anlatıyor. Zilahi, çocukluğunda sadece oyun olarak gördüğü olaya, zamanın verdiği bilgelikle yaklaşarak, futbolun sadece futbol olmadığını, iki çocuk takımının arasındaki mücadelenin bile Sovyet komünist modelinin üstünlük gösterisine dönüştüğünü anlatıyor.

Peter Esterhazi'nin eserlerinde de benzer konulara rastlamak mümkün ancak kökleri ta 12. yüzyıla kadar uzanan soylu bir aileden gelen yazarın en ünlü romanı *Kutsal Ahenk* (2000), Esterhazi ailesinin Avusturya-Macaristan İmparatorluğu dönemindeki tarihi üzerine kurulu. Kutsal Ahenk'in devamı olarak tasarlanan bir sonraki romanını ise yazar babasının komünizm döneminde gizli polis ajanı olduğunu öğrendiğinde yaşadığı şokun etkisi altında yazmış. İki yazarın bu dönemle ilgili anı ve düşüncelerini açıklayan belgelerden biri de Zilahi'nin Esterhazi ile yaptığı bir söyleşidir. İki Macar yazarın futbol üzerine düşüncelerini de yansıtan bu söyleşinin bir bölümünün burada uygun olacağını düşünüyorum. Zilahi, "Hiçbir şeyi mi özlemiyorsunuz?" diye sorar meslektaşına, sosyalizm dönemini kast ederek. Konuşmaları, şu şekilde gelişir:

Esterhazi: Belki futbolu. En çok futbolu özlüyorum ama yapımın futbol için pek uygun olmadığını görüyorum. Bazı şeylere son vermek çok acı oluyor.

Zilahi: Bence futbol ile diktatörlük birbiri ile bağlantılıydı. Paranın olmadığı Doğu Avrupa'da iyi futbol oynanır. Sert bir diktatörlüğün olduğu bir yerde iyi futbol oynanır. Bu alanda güneydeki komşularımızda biraz canlanma gözlemleniyor.

Esterhazi: Bunun kısmen doğru olduğunu düşünüyorum, biraz gerçeklik payı var, eğer kendini ispatlamanın tek yolu spor ise daha fazla çocuk futbol, basketbol v.s. oynar. Ama bu dünya kupasını niye Fransa'nın kazandığını açıklamıyor.

Zilahi: Bir süre önce televizyonda bir söyleşi seyretmiştim, bir yazar şöyle demişti: o günlerde hiçbir şey yapamıyordunuz, eğer birisi bir şey olmaya karar verirse ya yazar ya futbolcu olmak isterdi. Sizin durumuz neydi?

Esterhazi: Bence bu insanın kendine duyduğu acımanın sınırlarını tüketen bir açıklamadır yalnızca. Hayatım boyunca hem futbol oynadım hem yazdım, ama bunun diktatörlükle hiçbir bağlantısı yoktu. Aslında matematik okumamın belki diktatörlükle biraz bağlantısı olduğu söylenebilir.

Zilahi: Diktatörlük olduğu için mi matematik okudunuz yani?

Esterhazi: Evet, komik belki ama doğru.

Zilahi: Hadi futbola dönelim, sizin için diktatörlüğe bağlı olmayan futbola...

Esterhazi: Sosyolojik olarak bağlıdır, ama bireysel olarak değil, kendimi bildim bileli futbol oynarım, dört yaşımdan beri. Önce futbol vardı, söz değil. Futbolu her zaman edebiyatın, okumanın, okulun önünde tuttum. Kızların bile önünde tuttum, futbol her şeyin önündeydi.

Zilahi: Neden?

Esterhazi: Futbol oynarken kendimi çok mutlu hissediyordum. Oynandığı yer güzeldi, o diktörtgen bir cennetti.

Zilahi: Edebiyatla kıyaslandığında bile mi?

Esterhazi: Daha sonra edebiyat için de aynı şekilde düşünmeye başladım, bir ölçüde matematik için de.

Zilahi: Bunlar son derece farklı üç dil: beden dili, bilim dili, sözlü dil.

Esterhazi: Ama hepsi de aynı şekilde işliyor. Belirli bir cebir alanında bazı şeyler geçerlidir, bazılarının ise hiçbir önemi yoktur. Futbolda da bazı çok önemli şeylerin hiçbir anlamı yoktur, sol kanat oyuncusunun karısının ona ihanet edip etmediği gibi örneğin. Aynen matematikte olduğu gibi, topa elinle dokunamazsın ifadesinin v.s. bir anlamı yoktur. Diller arasındaki fark bu. Önemli olan şu: diktörtgenin içinde olan geçerlidir, her şey orada sonuca ulaştırılır.

Zilahi ile Estarhazi arasında geçen bu konuşma Zilahi'nin "Soğuk Savaşı Nasıl Kazandım" başlıklı yazısının da daha kolay anlaşılmasına katkıda bulunacaktır şüphesiz ancak metinde anlatılan maçta sonucun önceden belirlenmesini aydınlatacak bir açıklamanın gerekli olduğuna inanıyorum. Komünist rejimin sıkıntılarına dayanamayıp Batı'ya kaçan ve Londra'da ucuna zehirli madde yerleştirilen bir şemsiye ile Sovyet ajanları tarafından öldürülen Bulgar yazarı **Georgi Markov** anılarında futbol sahasının ideolojik bir alana nasıl dönüştürüldüğünü anlatıyor. Bu açıklamanın Zilahi metnine de ışık tutacağı görüşündeyim:

"İstedikleri her şeyi yapabilecek güçte oldukları için yoldaşlar partinin yenilmezlik sembolü olacak "ÇSK" takımını kurdular. Bu doğal olarak futbol seyirci kitlesini "Levski" takımına doğru itti. Doğal olarak "Levski" eski Bulgaristan'ın sembolüne dönüşmüştü. İki takım arasındaki maçlar gerçek savaşlara dönüşüyordu. Spor askeriyenin komutanlığı altındaydı, "Levski'nin düşmesini sağlamak için onlar önlemler alıyordu."

Markov'un bu açıklaması futbolun sadece bir oyun olmayıp hayatın kendisi gibi daha derin katmanlara sahip olduğunu ortaya koyuyor. Zilahi'nin yazısı ise futbolun sadece futbol olmadığının altını çizerken futbolu dil ile aynı düzleme getirerek başka bir gerçeği de dile getiriyor: "Söz, iktidardır!"

EDEBİ KAYIP OLARAK FUTBOLUN BOZULAN BÜYÜSÜ

www.oktaytaftali.com
Oktay Taftalı

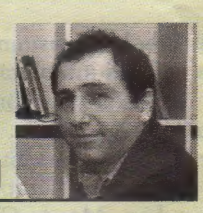

Sanat türleriyle, spor türleri arasında, her zaman çeşitli ilişki ve bağıntılar olagelmiştir. Özellikle edebiyat ve sinema, spor türleriyle yakından ilgilenen sanatlardır. Atletizmden, boksa, futboldan, su sporlarına kadar birçok spor çeşidi, edebiyat, sinema, hatta plastik sanatlar ve müzik tarafından konu edilmişlerdir.

Antik Yunan'da, atletizm, güreş, okçuluk gibi sporların heykellere konu olduğunu biliyoruz. Yiğit binicilerin, okçuların, güreşçilerin, bizim mitolojimizde, efsanelerimizde de zengin bir yer tuttuğunu söyleyebiliriz. Peki sanatla spor arasındaki ilgi ve bağıntı nereden kaynaklanıyor.

Sporun fiziki güç dışında, ruh disiplini, yani bir başka deyişle, sabır, mertlik, yiğitlik gibi erdemleri içeren bir faaliyet olduğunu / olması gerektiğini anımsayalım. Bu erdemlerin, kadın veya erkek, yaşlı veya genç her insanı yücelttiğinden kuşku duymuyoruz. Ve elbette insanı yücelten her eylem, doğrudan doğruya sanatın konusu olacaktır. Çünkü sanat ve edebiyat da, yüksek ve ideal birer insan etkinliğidir.

Fakat gerek sanatın ve edebiyatın, gerekse sporun, tarih boyunca iktidarlar tarafından farklı amaçlar için kullanılmak istendiğini de biliyoruz. Bir latince özdeyiş bazı ipuçları sunuyor: "panem et cercencis", yani kitleleri dilediğince oyalamak ve yönetmek için "ekmek ve oyun" formülü. İnsanlar, ölmeyecekleri kadar ekmek ve bolca oyun sayesinde, istenildiği gibi yönetilebilirler. Ne acıdır ki, bütün iktidarlar bu kaba hileyi, en azından Roma İmparatorluğu'ndan beri biliyor ve uyguluyorlar.

Burada, tarih boyunca gözlerden kaçan bir meseleyi yakalamaya çalışalım: Spor gibi yüce bir değerler sistemi, nasıl oluyor da, yine insanın sömürülmesi ve ezilmesi için araç olarak kullanılabiliyor?

Şimdi gelelim futbol özeline: küre şeklinde yuvarlanan bir cisim, bütün insanlar, hatta kedi köpek gibi hayvanlar için bile dayanılmaz bir çekicilik içeriyor. Yuvarlanan küresel bir cisim, ister bir cam bilye, isterse bir yün yumağı olsun, insanda ve birçok hayvanda ilgi uyandırır. Gidip o cisme dokunmak, yuvarlanmasını hızlandırmak veya durdurmak, karşı konulması zor bir istektir. Hiç değilse ayağımızın ucuyla, şöyle bir dokunmadan edemeyiz. Çünkü bu mucizevi cisim adeta büyülüdür. Çünkü bilinen evrende, merkezi, sınırlarını oluşturan çeperinin her bir noktasına eşit uzaklıktaki tek cisim küredir. Ve filozofların, üzerinde yüzlerce yıldan beri kafa yordukları bu cismin bir benzeri yoktur.

İşte başta futbol olmak üzere topla oynanan sporların, bütün öteki sporlardan daha çok ve yaygın ilgi çekmesinin sırrı buralarda gizlidir. Peşinden 22 insanın koştuğu bir küre, yanı sıra sporun gerektirdiği yüksek erdemler, ayrıca fiziki hız, güç ve dayanıklılık... Doğrusu bu unsurların hakkı verildiği zaman edebiyat dahil, hiçbir sanatın ilgisiz kalamayacağı bir ortam doğmuş demektir.

FUTBOL KALİTESİ VE YAŞAMA KALİTESİ

Fakat buna rağmen, benim bildiğim kadarıyla futbol ve edebiyat ilişkisi, sanki edebiyatın diğer sporlarla, örneğin boksla olan ilişkisinden daha zayıftır. Aslında ben dahil, birçok şair ve yazar arkadaşım, çocukluk ve gençlik yıllarımızda futbolu bizzat oynamışızdır. Üstelik bazılarımız düzenli olarak, halı saha falan, oynamaya devam ediyoruz. Ama sanki futbolun büyüsü, birçok başka şey gibi 12 Eylül yıllarında öylesine bozuldu ki, o kadar olur. Bu yıllarda hızlanan çarpık kapitalistleşme, havanın suyun meta haline gelmesi, sektörleşme, paranın bütün değerleri ve sevinçleri ele geçirmesi ve kitlesel tüketimin hızlanması. Bu olgular yalnız futbolun değil, belki bütün hayatımızın büyüsünü, kalitesini bozdu. Çünkü Türkiye, darbe öncesinde de yoksul olmasına rağmen, yaşam kalitesi ve ahlaki yapısı yüksek ülkeler arasındaydı. Henüz birinci ligde bile, ceza sahası dışından gol atan futbolcu yok gibiydi ama futbol ortamı daha kaliteliydi.

O yıllarda büyük şehirlerimiz henüz arsa ve inşaat talanına uğramamıştı ve bütün mahallelerimizde hava kararıncaya kadar bedava top oynadığımız arsalar, çayırlar vardı. Hava kardığında bile, hızımızı alamadığımız için sokak lambalarının altında penaltı çekmeye devam ederdik, sokaklarımız trafik karmaşasına teslim olmamıştı. Sonra kan ter içinde, önümüze gelen ilk bahçeye dalar, bahçe musluklardan akan leziz şebeke suyunu kana kana içerdik. Musluğu açık bıraktığımız için, ardımızdan bahçe kapısına kadar seğirtip kızan ev sahibi amcalar, teyzeler, öfkeli halleriyle adeta bize bir çocukluk sevinci sunarlardı. Mahallelerarası maç almak, kavga döğüş yenmek veya yenilmek, yenilgiye doyamamak sadece eğlence ve çoşku vesilesiydi. Biz hayatı sonsuz bir sevinç ve heyecan olarak algılayan çocuklardık. Ve 'armut' a dönmüş ucuz bir futbol topu, ayaklarımızın arasında yuvarlandıkça sevincimiz büyürdü.

Varlık yokluk uçurumu, henüz insan onurunu yaralayacak kadar büyümemişti. Ve varlıklı olmak, görgüsüzlüğü, şımarıklığı meşru kılmıyordu. Mahallelerde en kötü futbol oynayan çocuklar çoğunlukla en varlıklı ailelerin saf ve iyi yürekli çocuklarıydı, onlar "Final" veya "Başar" marka toplarını bizimle paylaşırlardı. Bu iki top markası, bütün çocukluk hayallerimizi kaplardı. Eğer bu topları yapan ustaların çocukları, tesadüfen bu satırları okuyorlarsa, eli öpülesi babalarıyla gurur duyabilirler. Çünkü bu yerli malı ve el işçiliği toplar, mahallemizdeki almancıların tatilde getirdiği, o günlerin Adidas veya Nike'ına, her bakımdan fark atardı.

Kalamış'ta çay bahçesinde otururken Fenerli Ziya'ya, Eminönü'nde yürürken Galatasaraylı Çilli Mehmet'e rastlayabilir, son haftanın sonuçlarına ilişkin hınzırca iki laf atıp kaçabilirdik. Futbolcular henüz halka yabancılaşmamış, halkın çocukları da futbolculardan kopmamıştı. Fener'in, Beşiktaş'ın antrenmanları halka açıktı. İstediğimiz zaman Dereağzı'na veya Şeref Stadı'na gidip antrenman seyredebilir, bu sayede büyük takımların oyuncularıyla, kendi çocukluğumuzu doğrudan özdeşleştirebilirdik. Futbol hayallerimiz televizyonun soğuk ekranıyla sınırlı değildi. Maça gidecek para bulduğumuzda bütün statlar, bütün tribünler bize açıktı, istediğimiz yerden maç seyrederdik. Kanlı kapitalizm henüz alıp yürümemişken, futbol çok güzeldi. Türkiye'de çocuk olmak çok güzeldi.

İşte böylesi bir futbol hayatı, yani futbolun sanal değil, gerçek hayatımızla iç içe olduğu dönemler, edebiyat açısından da yüksek imkânlar içeriyordu. Sporu seyreden değil, sporcu kuşaklardan oluşan bir topluma dönüşebilirdik.

Bugün, uzaktaki, ekrandaki, tel kafesteki sanal bir futbolla oyalanıyoruz. Yabancılaşmış, özdeşleşemediğimiz futbolcular, hesapta bizi sahalarda temsil ediyorlar. Rekabet ve eğlenceyle, şiddet ve kan arasındaki sınırların kalktığı olaylara maruz kalıyoruz. Kapitalistleşen, sektörleşen, tekelleşen her şey vahşileşerek büyüsünü, çekiciliğini yitiriyor. Kanlı kapitalizmin, uluslararası mafyanın, kara paranın, silah tüccarlarının belirlediği bir futbol ortamında, ne edebiyata yer var, ne de çocukluk hayallerine.

FUTBOLCU NE İLE BESLENİR?

Coşkun Çelik

Futbol camiasının daha doğrusu futbolcuların kitaplara uzaklığından bahsedilir, bunun sebebinin de eğitim yetersizliği olduğu düşünülür. Bu tez ne kadar doğrudur bilinmez ama eğitim aldığı -ya da verildiği- iddia edilen futbolcuların bile durumları pek vahim. Mesela **Gençlerbirliği** ve **Galatasaray**'ın başını çektiği bazı takımlar, altyapıdaki futbolcuların eğitimleriyle de ilgileniyor. Okul haricinde; eğitmenler, psikologlar genç futbolculara yardımcı oluyor. En azından dışarıdan öyle görülüyor. Ancak söz konusu kişiler futbolcuysa eğitim de bir yere kadar... Sanal ortamdaki arkadaşlık sitelerinde profillerini oluşturan "eğitimli" bu oyuncuların sayfalarında standart olan belli başlı birkaç şey var: Kurtlar Vadisi replikleri, Rus kadınlarıyla çektirilmiş fotoğraflar, ilkokul esprileri... Hiçbirinin hobisi kitap okumak değil, çünkü abilerinden öyle görüyorlar. Bizim bu yazıdaki derdimiz ise futbol dünyasındaki bu standardın dışına çıkabilmiş oyuncular...

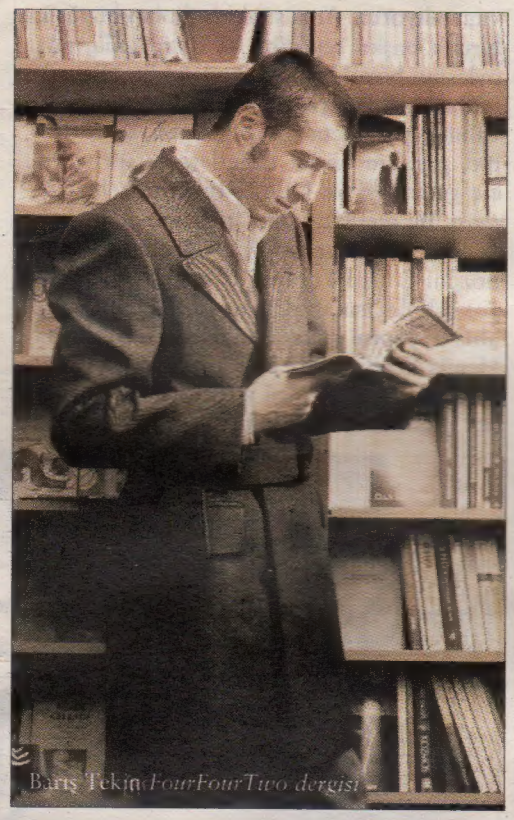
Barış Tekin/*FourFourTwo* dergisi

FourFourTwo dergisi için geçtiğimiz sezon devre arasında Antalya'da "iki cümleyi bir araya getirebilen" topçularla röportaj yapmaya çalıştığımız günlerde, **Fanatik Gazetesi**'nden **Hakan Can**'la yaptığımız bir sohbette onun ilk sorusu "**Ümit Bozkurt**'la konuştunuz mu?" oluyor. Ümit'i buluyoruz, konuşuyoruz. Ümit'in, kendisi okuduğu yetmiyormuş gibi (!) arkadaşlarına daha doğrusu genç futbolculara da kitap okuma alışkanlığı kazandıran birisi olduğunu görüyoruz. İnternet sitesine sadece resimlerini koyan futbolcuların aksine bir dönem hayata dair yazılar yazıyormuş. **Cemal Süreya** ve **Shakespeare**'den hoşlanıyormuş. "Futbol her geçen gün kendini yeniliyor, benim de yenilenmem lazım" deyip kitaba sarılıyormuş...

Kimler kitap okur kimler kitap okumaz tümünü bilmiyoruz ama gazete okuyanlarının bile parmakla sayıldığı futbol dünyamızda Galatasaray'ın defans oyuncularından Cihan Haspolatlı "hevesli" çocukların başında geliyor. Galatasaray'ı takip eden muhabirlerin anlattığına göre kamplarda, seyahatlerde kitap okuyan tek futbolcu. Kendisi de FourFourTwo'ya verdiği röportajda ayda en az iki kitap bitirdiğini söylemişti. "Tam benim tarzım" diyecek kadar da **Oktay Sinanoğlu** hayranı.

Fenerbahçe'de kaleci **Rüştü Reçber**, serilerini biriktirecek kadar **Teksas Tommiks** hastası. Takımdaşı **Tümer Metin**'in ise medyada "okuyan" oyuncu olarak ilk gösterilişi 2005-06 sezonundaki Türkiye Kupası finaline rastlar... Tümer, **Zeki Demirkubuz**'un **Radikal**'deki *"Che ya da Feyyaz"* yazısını okuyarak Fenerbahçe maçına motive olduğunu, okuduktan sonra da gözlerinin dolduğunu anlattı. "Beşiktaşlı olmak çok farklı" dedikten çok değil bir ay sonra da Fenerbahçe'yle anlaştı. **Kazım Kanat**'ın onu birer yıl arayla uçakta aynı kitapla gördüğü ve "Geçen yıl da aynı kitabı okuyordun" dediği iddia edilse de, o okumaya devam ediyor. **Hamdi Koç, Ahmet Altan, Kürşat Başar** ve **Murathan Mungan** favorileri arasında...

Geçmişten örnekler...

Tümer'in, Cihan'ın ya da Ümit'in de sıradışı abileri vardı şüphesiz. Bir kısmı siyasi görüşleriyle de gündeme gelen; Galatasaray'ın eski kalecisi **Eser Özaltındere**, yine aynı takımın formasını giymiş olan **Metin Kurt**, daha çok *Grup Yorum* ve *Kızılırmak* şarkıları dinlemesiyle tanınan, **İşçi Partisi** üyesi **Kemalettin Şentürk** ve **Trabzonspor** ve **Galatasaray**'da da forma giydikten sonra futbol hayatını Avusturya'da noktalamış olan Tolunay Kafkas... Tolunay basın dünyasında bir efsanedir. Gazeteciler halen uçakta *"Yüzyıllık Yalnızlık"* kitabıyla görülen Tolunay'ı konuşmaktadır.

Yine "eski okumuşlardan" biri Trabzonsporlu **İskender Günen**'dir. Trabzonspor'un unutulmaz sol açığı İskender belki de "felsefe" kelimesini spor sayfalarında ilk kullanan spor yazarı. Deplasmanlarda, şans bu ya, hep "koridorun solundaki odaya" denk düşen İskender Günen'in şansı genç takımda "düzgün" bir hocayla tanışmak olmuş. Konuştuk, anlattı: "Kitap okumaya 12 yaşındayken merak saldım. Çocuk klasikleriyle başladım. Kastamonu'dayken çevremiz genellikle sağ görüşlü insanlardı. Kastamonuspor Genç Takımı'nın hocası sol görüşlüydü. Bana okumam için kitaplar verdi ve ben de doğal olarak etkilendim. Sonra siyasi kitaplara merak saldım, ufkum genişledi. Sol görüşlü kaldım. **Dostoyevski**'yi severim. Özellikle *Suç ve Ceza*'sı benim hayatımda önemli bir yere sahiptir. Defalarca okumuşumdur. **Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Kemal Tahir** ve **Yakup Kadri** gibi yazarları da okudum. Ama benim için Türkiye'nin yetiştirdiği en büyük kalem **Çetin Altan**'dır..."

Net cevaplar

Futbolculardan ve de kitaplardan bahsetmişken 1980'li yılları da es geçmeyelim. O dönemlerde spor dergileri anket olayına merak salmıştı, bu bölümler en önemli sayfalardan biri haline gelmişti. "Son okuduğun kitap" ya da "En beğendiğin yazar" hatıra defteri esintisi taşıyan sayfaların vazgeçilmez sorularındandı. Genellikle "Okumuyorum" cevabı verilir ya da "-" işareti konulurdu sorunun yanına. Fotospor Gazetesi'nin 1990 yılında verdiği futbolcular albümünde futbolcuların çoğu ya **Bekir Coşkun**'un *"Dövlet"* ya da **Emin Çölaşan**'ın *"Turgut Nereden Koşuyor"* kitabını okuyordu. Beşiktaş'ın üniversiteli üçlüsü **Metin Tekin** *"Kara Kitap"*, **Ali Gültiken** *"Harem"*, esprili kişiliğiyle tanınan **Feyyaz Uçar** da doğal olarak **Ferhan Şensoy**'un *"Ayna Merdiven"* kitabını okuduğunu belirtmişti. Galatasaray'ın genç oyuncusu **Serhat Güller Emile Zola**'yı, Bursasporlu **Ali Nail Durmuş** da o günlerde Erbil Tuşalp'in *"Zehir Yüklü Bulutlar"* kitabını okuyordu. **Ahmed Arif** ve **Necip Fazıl** da Ali Nail'in diğer favori isimleriydi. Yanıt verenler arasında belki de en samimileri "Hiç okumam" cevabıyla Fenerbahçeli **Müjdat Yetkiner**, *"Hatırlamıyorum"* yanıtıyla Beşiktaşlı **Kadir Akbulut** ve *"Sevmem"* diyen Galatasaraylı **Yusuf Altıntaş**'tı... **Tanju Çolak** için de burada ayrı bir parantez açmak gerek. O dönemlerde **Hülya Avşar**'la aşk yaşayan Tanju'nun son okuduğu kitap *"İhanet"*ti. Pek ihtimal vermesek de kitabı içinde bulunduğu konum gereği okumuş olabileceğini düşünenler de az değildi. "İhanet"i okuyan Tanju, Güneş Gazetesi'nin "Ben Güneş Okurum" kampanyasında da yer aldı ama ilerleyen yıllarda hakikaten ele gelir oranda kitap okudu. Mercedes kaçakçılığı sonrası yattığı Saray Cezaevi'nde sendikacı **Münir Ceylan**'la tanıştı, "Münir abisinin" verdiği kitapları teker teker hatmetti...

Yabancılar ama, kitaba değil...

Memlekete gelen yabancı futbolculardan da birkaç örnek verelim. İstanbulspor ve Beşiktaş formaları giyen Sead Halilagiç futbol dünyasındaki son zamanlarında bir şiir kitabına imza attı. Galatasaraylı Falko Götz de Florya'da arta kalan zamanlarında ağacın dibinde kitap okuyarak zamanını geçirirdi. Gazeteciler Alman oyuncunun bu tip fotoğraflarının altına "Falko çok kültürlü" yazmaya bayılırdı.

coskun.celik@442dergi.com

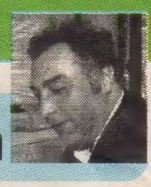

Christoph Daum ile ayaküstü... Aslan Özdemir

"Okumayı neden öğrendik ki? Muhtemelen onu kullanmak için"

İki yıl önce **Cadde Yayınları**'ndan çıkan **"Mozart'ın Berberi"** isimli kitabın Alman yazarı **Wolf Wondratschek** Cadde'nin davetlisi olarak ülkemizdeydi. **Wondratschek**'in "Mozart'ın Berberi" kitabı için **Goethe Enstitüsü**nde düzenlenen tanıtım kokteyli ve okuma toplantısında sürpriz bir isim daha vardı: **Fenerbahçe** eski Teknik Direktörü **Christoph Daum.** Daum; yakın dostu, kankası, yazar arkadaşı **Wolf Wondratschek**'e destek için sessiz sedasız dinleyiciler arasındaki yerini almıştı. Davet üzerine Daum'da konuşmacılar arasına katıldı ve ***"Mozart'ın Berberi"*** ile ilgili düşüncelerini anlattı.

Medya tarafından pek ilgi görmeyen kültürel etkinlikler **Daum**'un varlığı sayesinde, fotoğrafçısıyla, kameramanıyla, muhabiriyle bu toplantıdaki yerini almıştı. Ortalık spor muhabirlerinden geçilmezken, kültür sanat programlarından hiçbiri yoktu. Şaşırtıcıydı, çünkü bu bir kitap okuma toplantısıydı, ortada top yoktu. Nitekim bir muhabir ile Daum arasında şöyle bir konuşma geçti. **Muhabir:** *"Sayın Daum, Hooijdonk gidiyor mu?"* **Daum:** *"Bu kitapta Hooijdonk diye birinden bahsedilmiyor. Burada başka bir şey için toplandık."*

Umarım o günkü kibar uyarıdan gazetelerin, televizyonların kültür sanat editörleri de kendilerine pay çıkartmıştır.

Daum'u izlerken kafamdaki soru şuydu: Acaba bir Türk antrenör iki saat boyunca kitap okuma toplantısına herhangi bir dinleyici sessizliğinde riayet eder miydi? Hem bir Fenerbahçeli hem de tavrından etkilenmiş biri olarak **Daum**'a bir iki soru sormaktan alıkoyamadım kendimi.

Bu sayının dosya konusu **"Futbol ve Edebiyat"** olunca, Daum'la yapılan bu kısa söyleşiyi de tekrar yayınlama gereği duyduk.

Mozart'ın Berberi'ni okudunuz mu? Daha önceden biliyor muydunuz kitabı?

Daha önce okumuştum, **Wondratschek**'in İstanbul'a geleceğini öğrenince tabii bir kere daha okudum. Ben de bir süre Viyana'da yaşadım, gerçi bu kitapta anlatılan berber salonunu bilmiyorum, ama bildiğim başka berber salonları var. Türkiye'de de bir çok kez berbere gittim doğal olarak. Ve şunu söyleyebilirim ki, bir berber salonunda inanılmaz bir hayat akışı vardır, daha doğrusu hayatlar akışı vardır. Hayatın birbirinden çok farklı yönleri bir berber salonda çakışır. Orada söz konusu olan sadece saç kesmek değildir, oraya birbirinden çok farklı karakterler gelir gider, yapılan konuşmalar bazen oldukça yoğundur, insanlar bazen özel meseleleri anlatır, berbere içini döker. Wolf **Wondratschek** de bize böyle bir salonda olup bitenleri son derece ilginç bir dil kurgusuyla anlatıyor. Bize oraya gelen birbirinden farklı karakterleri anlatıyor ve sık sık düşünmeye zorluyor. Örneğin oraya aslında iki yüz yıl önce ölmüş bir kişi getirmek, onu tekrar günümüzde yaşatmak, ama bir yandan da artık orada olmayan bir kişi, anlatmak, Mozart'tan söz ediyorum, oldukça ilginç bir fikir. Bu da biraz kitapta zamandan bağımsız bir şeylerin de olduğu duygusunu veriyor. Ölümün ötesinde de bir varoluşun olduğuna ben de inanıyorum ve bu da kitaba, ben, oldukça etkileyen bir ifade gücü kazandırıyor.

Edebiyatta özellikle tercih ettiğiniz bir tür var mı? Hikâye, roman vesaire?

Biyografi okumayı çok severim. Bu yüzden de evde bir sürü biyografi kitabı var. Son zamanlarda Zafon'un **"Rüzgârın Gölgesi"** (Schatten des Windes) kitabını okumuştum, büyük bir kitap. Sonra tabii yeniden Mozart'in Berberi'ni okudum. Ayrıca **Hermann Hesse**'yi çok beğenirim. **Coelho** da çok güzel şeyler yazdı ve yazmaya da devam ediyor. Vakit buldukça okumaya çalışıyorum, çünkü, okumanın çok önemli olduğunu düşünüyorum. Okumayı neden öğrendik ki? Muhtemelen onu kullanmak için. Bu bakımdan, eğer bir şeyi öğrendiysem onu kullanmalıyım diye de düşünüyorum ve kendi adıma bunu kullanıyorum da. Ama şu türü okurum bu türü okurum, diye sınırlandırmak mümkün değil. Tabii bütün bunların dışında bir sürü de kendi alanımla ilgili kitapları da okumak zorundayım.

O halde son okuduğunuz kitap, diye sorsak?

Az önce de dediğim gibi son olarak Mozart'ın Berberi'ni okudum, **Wondratschek**'in geleceğini biliyordum ve aslında ona bir takım sorular sormak istiyordum, ama söyleşi maalesef çabuk bitti. Son zamalarda çok az boş zamanım olmasına rağmen kitabı ikinci kez okudum ve sanırım bir üçüncü kez daha okumam gerekecek. Çünkü hâlâ kafamda anladığımdan çok soru var kitapla ilgili olarak.

Fenerbahçe'de kitap okuyan futbolcular var mı? Onların yaklaşımı nasıl?

Bir çok futbolcuyla bu konuyu konuştum. Onlar genellikle dergi ve gazete okuyorlar. Ama kitap okumak, sanırım henüz pek o kadar yaygın değil futbolcular arasında.

Peki yabancı oyuncular?

Maalesef onlarda da durum pek farklı değil. Çünkü bilgisayar oyunlarının anlamı onlar için kitaplarınkinden çok daha fazla, ki bu da beni aslında biraz üzüyor, ama yine de sürekli onları okumaya yönlendirmeye çalışıyorum, Türkiye'deki kitap dünyasını fazla tanımıyorum, ama Almanya'dayken oyuncularıma çeşitli nedenlerle, doğum günlerinde ya da çok iyi bir performans gösterdiklerinde genellikle kitap hediye ederdim, tabii birine kitap hediye ediyorsanız onun o kitabı okuyacağını da umarsınız.

Bir de eğlenceli bir soru sorayım. Mesela ilerde bir yazar takımı çalıştırmanız mümkün olabilir mi? Ya da sahaya bir Türk onbiri sürmeniz gerekse bu takım hangi yazarlardan oluşurdu?

Maalesef Türk yazarlarını çok az tanıyorum ve tanıdıklarımdan bir takım oluşturmak mümkün olmaz. Ama Nasrettin Hoca'yı çok duydum, bu durumda onu mutlaka takıma alırdım herhalde. Ama o da maalesef artık yaşamıyor.

Dankeschön herr Daum.

Ben teşekkür ederim bay Özdemir.

HAVADA GEZERİM Metin Kaçan

Sokaklarda kedilerden başka kimse yoktu. İnsanlar, iki büyük mahalle takımının karşılaşmasını izlemek için hazırlık yapıyor, kılık değiştiriyorlardı.

Yağmur, bu güzel karşılaşma için kıllık yapmaya hazırdı. Tornacılar, futbol takımının oyuncuları için çelik krampon üretiyor; marangozlar, ayakkabıların toprak sahada daha iyi hareket etmesi için topukların içine cıva yerleştiriyorlardı.

Kale arkası, köfteci, kokoreççi, şamcı, helvacı, macuncu, vanilyacı, dondurmacı, sucu, niyetçi ve bilumum kumar oynatan dalavereci esnafla dolmuştu. Seyirciler ufaktan sahaya dolup, tribün niyetine kullanılan bayırlara çıkıyor, kimileri karşı takımın kalecisini uyuz etmek için kale arkasına, ağların içine gizleniyordu. Kuyruklarına torpil bağlanmış kediler, saha ortasında patlayarak bir nevi amigoluk yapıyordu bir parça ciğer uğruna kuyruklarını feda ettiklerini düşünmeyelim tatlım. Onların sevdiği şahsiyetler o iki büyük takımda oynuyordu. Yağmur hızlanmış, Turgay'ın takımı, seyircilere "merhaba" demek için santra yuvarlağının içine girmişti. Uysalspor için üç defa "sağ ol" çekilmiş, maçın hakemi Miki, oyunu fırlamaca bir düdükle başlatmıştı. Karşı takım, Erzincanlı genç çocukların kurduğu temiz bir takımdı. Sağlı sollu ataklarla gol aranıyor ama bulunamıyordu. Turgay, bastıran yağmurla birlikte arabasının içine oturmuş, takımına megafonla taktik veriyordu. "Gala kafaala oynasana be oğlum! Dikkat et, melikler kasap gibi oynuyorlar!" diye yırtınıyordu.

Refahiye takımının genç oyuncusu Sedat'ın üzerindeki yağlı forma, yağmurdan dolayı daha kaygan hale gelmiş, Uysalsporlu oyuncular arasından yağ gibi kayarak rakip kaleye gidiyordu. Turgay çıldırmış durumda, kofti arabasının içinden megafonla bağırıyordu: "Geriye gelin ulan, sol tarafı kapatın. Ayılardan gol yiyeceğiz." Turgay'ın çığlıkları boşuna; top tam doksana takılmış, taraftarlar Refahiyeli futbolcuyu sevinçten çamurun içine sokup, öpüp, okşuyorlardı. Köfte satışları artmış, ekonomik düzen sağlanmıştı. Turgay kıpkırmızı olmuş; arabasından fırlayıp, belinden çıkarttığı muhteşem kayısıyla futbolculara girişiyordu. "Daha sert oynayın!" anlamında bir taktikti bu.

İlk yarı bitmiş; futbolcular, "battı balık yan gider," hesabı kilolarca limon yiyip, litrelerce su içiyordu. On dakikalık kısa araya bir ömür sığdıran futbolcular, yaptıkları hareketlerle seyircileri çılgına çeviriyordu. Sahanın karşısındaki büyük balkonlu evden olayları seyredenler, bazı futbolcuların karşı bostandaki ördekleri kovalamalarına manyak bir şekilde gülüyordu. Kumar oynayan futbolcuların zar sallamasıysa, görülmeye değerdi doğrusu.

İkinci yarı, Miki'nin düdüğü ve kahkahalarla başlamıştı. Yağmur hızını artırmış, seyirciler ve futbolcularla dalga geçiyordu. Turgay'ın takımı kırıcı oynuyor, rakip kalede her şartta gol arıyordu ki, maç ansızın durdu. Sahanın kenarından, üç turist kız, mini eteklerini havalandırarak geçip gitmişti. Bu birkaç saniye süren durgunluğun ardından, maça kalınan yerden devam edecekken bir donma daha yaşandı: Genç tornacı kalfası, yaptığı kız şeklindeki robota etek giydirmiş, el ele dolaşıyordu. Turgay delirmiş, oyunculara megafonla, Bob Dylan'ın "İsyanlardayım" adlı şarkısını dinletiyordu. Uysalsporlu oyuncular, eğer galip gelmezlerse, Turgay'ın gazabına geleceklerini bildiklerinden, var güçleriyle tekrar oyuna dönmüşlerdi; derken, küçük bir kafa darbesi, topu ağlara göndermeye yetmiş, hatta ağların yırtılmasına neden olmuştu arkadaki piçler, ellerindeki kör jiletlerle ağı önceden çürütmüş olmasalardı, nah yırtılırdı! Böylece beraberlik sağlanmış; Turgay, beyaz bir nefes almıştı. Tam bu sırada, yağmurun şiddeti ve seyircilerle esnafın coşkusundan, sahanın karşısındaki büyük ev çatırdamaya başlamıştı. Ahşap bina çökmeden önce, içindekiler çığlık çığlığa sahaya inmişti. Maç durmuş, oyun bozulmuştu; Turgay, futbolculara bağıramamaktan dolayı gerginleşmişti. Megafon elinde, arabadan dışarı çıkmış, bir hinlik düşünmüş ve bulmuştu: "Öyle salak salak durmayın, toplayın binanın odunlarını erken bunamalar!" diye bağırıp, tüm semti inletmişti. Futbolcular, üstlerindeki formaları çuval yapıp, odunları doldurarak Turgay'ın evine taşımışlardı. Semt sakinleri ne olduğunu anlayamadan, koca binadan geriye taşlar kalmıştı. Turgay, seyircilere son defa bağırıyordu: "Galibiyet bizim hakkımızdı!" Bin defa marşa bastıktan sonra çalışan arabasına atlıyor, sahanın içine girip, rakip kalenin içinden geçiyordu araba ile. Turgay'ın megafonu durmak bilmiyordu. "Benim adım Turgay, adamı havada tutup tavada yerim ülen!" diye çılgınca bağırıyordu.

*Öykü, Metin Kaçan'ın **Adalara Vapur** isimli kitabından alınmıştır.*

DÜNYANIN KALPSİZLİĞİNİN NEDENİ FUTBOL DEĞİLDİR

Cemal Dindar

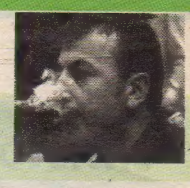

"asla yalnız yürümeyeceksin"

Liverpool ile **Milan** arasında İstanbul'da oynanan şampiyonlar ligi finalinde Liverpool taraftarlarının açtığı pankart ve söyledikleri şarkı futbola uzak yakın hemen herkeste büyüleyici bir etki yaratmıştı. O maç sırasında, yanımda yöremde sırf bu şarkı ve pankartlar sebebiyle Liverpool'u destekleyenleri anımsıyorum. *You will never walk alone*. Bir umut ve kardeşlik şarkısı. 1963'te **Gerry and the Pacemakers** grubu eski bir müzikalden alıp tekrar yorumladığında şarkı liste başı olmuş ve bir süre sonra da Liverpool'un efsanevi stadı **Anfield**'da, Liverpool'un gençlerinin ve emekçilerinin doldurduğu Kop trübünü şarkıyı hep bir ağızdan söylemeye başlamış:

Fırtınada yürürken
Başını dik tut
ve karanlıktan korkma
Fırtınanın sonunda tan vakti
Ve mutluluğun gümüş şarkısıdır
Seni bekleyen

Rüzgâr demeden yürü
Yağmur demeden yürü
Hayallerin tedirgin altüst olsa da
Devam et yürümeye
Kalbindeki umutla
Asla yalnız yürümeyeceksin
Yalnız yürümeyeceksin, asla...

Liverpool'da uzun dönem oynamış Ian Callaghan birçoğu Anfield'da olmak üzere 843 maça çıkıyor ve bu maçlardaki havayı şöyle anlatıyordu: *"You'll never walk alone her zaman tüylerimi diken diken ederdi. Sahaya çıkarken onu duymak kendimi çok daha güvende hissetmeme neden olurdu. Taraftarlar her zaman takımı desteklerdi ama şarkıyı söylediklerinde atmosfer çok daha farklılaşırdı... Anfield rakiplerin gözünü korkuturdu. Ama -aynısı Goodison'a ya da Old Trafford'a gittiğimizde bizim için de geçerliydi. Bu yüzden, taraftarlarımızın you'll never walk alone'u söylediğini duymak sanki Anfield'ın bir parçası yanımızdaymış gibi hissetmemizi sağlardı."*

Yukarıda yazdığım gibi, Istanbul'da birçok kişi, **Callagan**'ın sözünü ettiği atmosferin bir parçası oldu. Liverpool ve taraftarları epey bir takdirin yanında biraz da gıpta ile uğurlandılar.

İlksel dipakıntılar ya da modern arenalar

Peki futbolun insanları birleştiren ve bölen, şölen havasına sokan ve zaman zaman tribünlerde bir vahşetin ortasına iten, ne olursa olsun, katartik bir coşkunluktan yıkıcı bir öfkeye değin geniş bir duygusal aşırılığa yakınlaştıran, kuşak aşkın bir mirası taraftarlığı diri tutan, doksan dakikalık normal süreyi ve hakemin son düdük sesini de aşıp televizyon ekranlarında, gazete sayfalarında, fabrikalarda, kahvehane masalarında bitimsiz uzatmalara uzanan gücü nereden kaynaklanıyor?

Evlerde babaların, atölyelerde ustaların, gençlerin hararetli futbol muhabbetlerine rasgelen emekli amcaların dayıların *"Fenerbahçe size ekmeğinizi mi veriyor... akıllı olun, oğlum!"* uyarıları bir yana, sahi futbol insanlara ne veriyor? Futbolun evrensel yaygınlığı ile üstlendiği işlev arasındaki ilişki ne? Hem milliyetçiliğe eklemlenme, milliyetçilikle boyanma riskini bu kadar yüksek tutmayı, hem de, sembolik kalmış ve aynı zamanda tutmamış "kadın hakem" uygulamalarını ihmal edersek cinsiyet farklılığı dışında hemen her sınırı, duvarı zorlayan bir sempati yaratmayı nasıl açıklamalı? Yani hem duygudaşlığın, hem de düşmanlığın ölçüsüzlüğüne sahne olmak, "modern arenalar" olan stadyumlarda zaman zaman kurbanlarını ilahlara sunmak futbolun hangi dipakıntılarıyla ilgilidir? Niçin erkekler, erkek meclisinin tanımlayıcı öğelerinden biri olmuş futbola, yani stadyumlara, yani naklen maç yayınlarına şölen havasında katılırken, "kadınlar dünyası"nın tanımlayıcı öğesi televizyon dizileri oluyor? Bu, aynı evde iki televizyon bulundurmayı zaruri hale getiren bir gerilime nasıl ulaşabiliyor? Kadının, dolayısıyla yetişkin cinselliğinin şöyle ya da böyle kovulduğu kahvehane, stadyum gibi mekânlarda, onca erkeği, ilkel bir oralitede, yani "ağza alınmayacak küfürler"in orta yerinde buluşturan, hep bir ağızdan hakeme, yöneticiye, rakip takım oyuncularına, topyekun rakip takıma, hatta "ortak ruh"a ihanet ettiği düşünülen kendi takımından bir oyuncuya, üst üste gelen yenilgilerden sonra kendi yöneticisine, antrenörüne küfür etmeye dek savuran dinamik nedir ki? Bu küfürlerde niçin hemen hep kişilerin cinsel kimlikleri ya da anneleri hedef seçilir? Bir kişinin değil de, stadyumu doldurmuş bir taraftar topluluğunun mesela karşı takım lehine verilmiş bir karar sonrasında, yani kendi takımı "cezalandırıldığında" hakeme koro halinde "i.ne hakem" diye bağırması... Argoda bir kişinin "takımı"ndan söz edildiğinde kastedilenin cinsel organı olduğu düşünüldüğünde... Hangi ruhsal kaygıların, çatışmaların dışavurumudur? Hangi arzu, hangi yasaklarla kol kola vermekte ve binlerce insanı stadyumlarda buluşturmaktadır?..

İnsanları bir futbol takımının taraftarı yapan, o takımın renklerine boyayan, yani baştan çıkaran ne ya da kimdir? Futbol denilen ve öyle görünüyor ki, sadece futbol sahalarında değil, televizyon ekranlarından evlerin salonlarına, mafyöz gruplardan siyaset arenasına, etnik aidiyetliklerden, hemşerilikten "dünya markası" olmaya, ilksel avcı toplulukların totemlerinden-kara kartal/kanarya/aslan- küresel mana arayışlarına... nice alanda, farklı bağlamlarda yeniden ve yeniden kurulan, oynanan, sahnelenen bu oyunun,

bu kitlesel hipnoz durumunun hangi ruhsal dinamiklerle ilişkili olduğunu anlamak mümkün mü?

Terim-Alpay-Şifo

Kitle, üyesi olan bireylerden kendine hakim olan duyguya uymalarını, hatta o duygunun yüceltilmesine destekte bulunmalarını talep eder. Bu talep doğrultusunda eleştirel zihin geriye çekilirken duygusal ayartılmaya uygunluk ortaya çıkar. Hatta, sıklıkla yaratılan duygusal aşırılıklarla, üyelerin ne denli bu havaya katılabildikleri sınanır da... Bu sınama anından geçmiş kişinin o anki ruhsal durumu ile bir gün sonra aynı deneyimi yeniden işlemesi, mesela televizyonda kendini izlemesi ile içine girdiği ruhsal durumu karşılaştırmak önemlidir.

Burada söylenenleri anlamak için bir olayı anımsayalım: Türkiye-İsviçre maçını. Ortaklaşmacı bir oyunu savaş arenasına döndürmüş agresyon dilini oyunculara şırınga eden **Fatih Terim**'i değil, bu agresyonu bedenselleştirmiş, yani bedenini agresyonun hizmetine sunmuş ve dolayısıyla şaşırtıcı olmayan bir şekilde daha oyunun başında penaltıya "sebebiyet vermiş" **Alpay**'ı, ya da herhangi bir oyuncuyu da değil, bu tür ortamlarda hemen hep olduğu gibi "ikinci adam" pozisyonunda olanları anımsamak gerekir. Yani, tüm futbolculuğu döneminde neredeyse tek bir "kart cezası" almamış olan **Şifo Mehmet**'i. Bu oyunu bu haliyle "ben oynamıyorum" deyip saha kenarına çekilmesi, yani istifa etmesi dikkate değerdi.

Ölmeye gelen 'on ikinci adam'

Sorulara dönersek, önce şunu söyleyelim: futbol sadece bir oyun değildir. Hatta, tiyatronun trajedisiyle, dramasıyla, komedisiyle sinemaya teslim olduğu bir çağda, insanın hâlâ özdeşleşmeler, libidinal arzular, katartik boşalımlara "şimdi ve burada" gereksinimi olduğu düşünüldüğünde, sahnenin işlevinin bir bölümü de futbol stadyumlarına düşmüş gibi görünüyor. İnsan olmak yazgısının bir parçası olan arzu ve isteklerin günbegün artan yoksulluk ve adaletsizlik ortamında doyuma ulaştırılmasının güçleştiği, hatta yaşama arzusunun yaşama uğraşısına dönüşümüne araç olabilecek yüceltmelerin, mesela iyi bir eğitim alıp iş güç sahibi olmanın bile geniş "halk kitleleri" için imkânsızlaştığı bir toplumsal sistemde futbol, hayattan daha insaflı bir sahnelemeye imkân vermekte, öyle ya, seyirci sahadaki "on ikinci adam"dır, hiç değilse bu yanılsamayı cömertçe sunmaktadır. "On ikinci adam" benzetmesi bile, futbol sahasının ne denli kalabalık olabileceğini ve ister istemez o sahanın sınırlarının hayat kadar genişleyebileceğini duyurmaktadır.

Yaşamak denilen macera, aynı zamanda bu macerayı anlamlı kılmak, yani bir mana arayışıysa ve bu topraklar mana için ve mana içinde hiçleşmenin, eriyip gitmenin ilmini binlerce yıl temrin etmişse, şehrin kılcal damarlarında bu manayı çıkaramayanların stadyumlarda "ölmeye geldik" sloganlarıyla ölümden çıkartma çabasını, kendimize yönelmiş bir tehdit unsuru olarak görmeden önce, yoksulların çığlığı olarak saygıyla anlamaya çalışabiliriz.

Evet, futbol sadece bir oyun değildir ama hayatın kendisi de değildir. Öyle olsaydı, insanlar niye stadyumları dolduracak, gitmeyenler ya da gidemeyenler niye kahve köşelerinde veya evindeki çatışmayı göze alarak televizyonun karşısında aynı hikâyeyi bir daha yaşamak için mazoşistik bir eyleme girişecek ki? Meğer ki en çok sevdiğimiz öyküler çıplak ayakla Brezilya sokaklarında bez topların peşinde koşan çocukların yıllar sonra tüm dünyayı büyüleyen ikonlara dönüşmesi, milyon dolarlara, dolayısıyla dünya nimetlerine sahip olması ise, insanlığın büyük çoğunluğu için Afrika takımlarının kupalardaki maceraları özel bir ilgiyi hep hak ediyorsa, mesela Fransa Senegal maçı, Senegal'li yoksul ayakların çabasına "gönül koymak" anlamına geliyorsa, futbol, isterse yanılsama düzeyinde kalsın, hayatta olmayan bir şeyi vaat ediyor olmalı.

İnsan, her şeye rağmen hayata inancını korumak ister. Boşuna mı koyulaşmış kötümserliğin koyulaşmasına verilmiş ruhsal enerji de bile bir umudun barınması!.. Tüm manüple edilebilirliğine, doğan çocukların büyük bölümünün gözleri dünyayı görmeye başladığında düşlerine ve düşlemlerine Ronaldinho olmak girdiği düşünüldüğünde, yalnız emeğin değil umudun da sömürülmesine açık kapı bırakmasına, etnik ayrımcılığı körükleme hamlelerine, ya da ırkçı tezahüratları legalleştirmeye sahne yaratmasına rağmen futbol, "kalpsiz dünyanın kalbi" olmasa da, kalpsizliğinin nedeni de değildir.

Futbolun bu denli evrensel, yaygın olmasında, oyundaki rol paylaşımlarının, bir futbol takımının işleyişindeki hiyerarşinin, aidiyetlik hissetmenin kolaylığının, yani bir şahadetin, "Ben Beşiktaşlıyım" demenin yetmesinin ve hayattaki tüm eşitsizlikleri ifade etmeye olanaklar sunmasının payı büyüktür. İyice karmaşıklaşmış, iyice parçalanmış, iyice adalet, eşitlik, kardeşlik duygularından uzaklaşmış hayatın, kutsal mabetler haline getirilmiş stadyumlarda futbolcularıyla, seyirci gruplarıyla, teknik direktörleriyle, televizyon yorumcularıyla, futbol yazarlarıyla, federasyon yöneticileriyle, hakemleriyle, başkanla-

rıyla.... Yeniden ve yeniden, şöyle ya da böyle sahnelenmesine izin vermesiyle, asıl hemen herkese bu oyunda bir rol biçmesiyle, yani öznelik bahşetmesiyle bu oyun asıl gücünü devşirmektedir.

"Daha uygun pozisyondaki" arkadaşına pas vermeyen oyuncuyu hep birlikte yuhalayan taraftar kitlesinin öfkesini, herkesin bir ötekine kurt olduğu jungle'da bu pası hiç alamamış bireylerin gerçekliğiyle düşünelim bir. Futbol seyircisi, doğrudur, kitle ruhsallığına uygun bir şekilde, futbolun aktörlerini iyiler ve kötüler kampına zaten böler. Rakip takıma yönelik duyguları zaman zaman düşmanca olabilir. Hatta, son bir iki sezonda gördüğümüz ve ne hikmetse merkezce de desteklenen rakip takımın taraftarlarını stadyuma almamak gibi tutumlarla "sembolik katliamlar" da yapabilir. Hakem, cezalandırma olasılığı yüksek "kötü" baba olarak sahnededir zaten. "İyi" baba, başkan, "şeref tribünü"nde yerini almıştır. Onun tamgüçlü yetkesi, sahadaki "kötü" baba'nın cezalandırma kapasitesini sınırlamıştır. Aksi olduğunda, yani takım yenildiğinde, yapılanları hatırlayalım: "kötü" baba'nın cinsel kimliği hedef alınır, yani cezalandırıcı baba iğdiş edilir. "İyi" baba, başkan ise istifaya çağrılır. **Freud, Totem ve Tabu**'da, tamgüçlü otoritesiyle kabiledeki tüm kadınları nüfuzuna almış babaya karşı kardeşlerin birleştiğini ve babayı katlettiklerini, sonrasında bir "toplumsal anlaşma" yaparak karşılıklı haklara riayet etme sözü verdiklerini belirtir. Freud'a göre, bu olayın anısı, insanlık serüveninin her aşamasında yeni sembolik biçimlerle sahnelenmekte, hatta uygarlığın temel taşını oluşturmaktadır.

Bir de şunu hatırlayalım. **Pascal Nouma**, medyanın deyişiyle *"tribünlerin sevdiği"* bir oyuncuydu. Hatta, Beşiktaş'tan gönderildikten sonra yöneticilerin ona benzeyen ama daha kolay kontrol edebilecekleri bir oyuncu arayışına girdikleri biliniyor. Bir ara Beşiktaş yönetiminin Nouma'yı, "gece yaşamı" nedeniyle uyardığı, cezalandırmak istediği hatırlanacaktır. Beşiktaş seyircisi ise maçlarda bağırıyordu:

"Nouma bizi de diskoya götür..."

Peki "gece hayatı" nedir?

Disko neresi?

Taraftarlık kimliğinin biçimlendiği ve en şiddetli ifade edildiği yaşlar, ergenliktir. Ergenlik, bir de asıl cinselliğin biyolojik ve ruhsal olarak yetişkin cinselliğine geçiş dönemidir de. "Babalar"ın dünyasında, kadını sahneden kovarak, deyim yerindeyse, ötekiyle duygudaşlığı özdeşleşmeler ile cinsiyetsiz bir dünyaya çekerek var olunan futbol sahnesinde, baba'nın cezalandırma, iğdiş etme, "gece hayatı"na müdahale etme olasılığına verilen bu cevap, kökensel arzuyu diriltiyor, meselenin sahneden kovulmuş olanla ilgili olabileceğini anımsatıyor, belki de tüm bu tartıştıklarımızı asıl adresine teslim ediyor... O zaman, belki de, hep bir ağızdan, bu sahneyi tek cinsiyetli yapan biz değil o demek gereği hissediliyor ve "kötü" baba hakeme, "i.ne hakem" diye bağırılmaya başlanıyor.

Belki de insanlar diskoya gitmek istiyor!..

** **Futbolu Neden Sevmeli? Futbolu Neden Sevmemeli?** (YGS yayınları, 2006) adlı kitaptan kısaltılarak alınmıştır.*

SAHAYI EDEBİYAT BASTI, MAÇI TATİL EDELİM!!!

Adnan Özer

Radyo günlerine dönüyorum; edebiyat okumalarının yapıldığı, *"Radyo Tiyatrosu"* program başlığı altında ard arda edebiyat eserlerinin oyunlaştırılıp sunulduğu günler, yıllar... Radyo günleri; hafta sonları kulaklar maç naklinde. Radyo milletiyiz o zaman, edebiyatı da futbolu da ordan alıyoruz. Radyo halk için pedagojik bir işlev görüyor, halkın yine kitap okuduğu yok ama radyodan acıklı seslendirmelerle trajik aşk hikayeleri dinliyor. Maç nakillerine ilgi daha çok erkeklerden... Bir maç nakli arası haberlere bağlanıyoruz: "Sayın dinleyiciler şimdi sizlere bir savaş haberi veriyoruz..." Yeni bir Arap-İsrail savaşı mı?!, yoksa Kıbrıs yüzünden Yunanistan'la birbirimize mi girdik..?! Yok, ikisi de değilmiş, savaş bizden çok uzakta: Latin Amerika'da, kimilerimizin isimlerini yeni duyduğu El Salvador ile Honduras ülkeleri arasında çıkmış. Sebep!? Sebep futbol. Bu iki ülke ulusal futbol takımları maça tutuşmuş, ikisinden birinin, hangisi şimdi anımsayamıyorum, penaltısı verilmemiş, ortalık karışmış, saha dışı, gece gündüz çatışmalar... Ardından birbirlerine savaş ilan etmişler, maçın devamını iki ülke orduları getirmeye kalkmışlar. Ve bu oldu, ayniyle vaki, 14 Temmuz 1969 tarihinde.

O zaman 12 yaşındayım, futbola olan ilgim neredeyse bebeklikten, edebiyata olan ilgim radyodan kitaba geçmiş durumda, dizeler de karalıyorum.

Bu savaş kısa zamanda bu ülke ordularının askeri mühimmatları bitmesi yüzünden son buluyor. Bir şekilde anlaşıyorlar. Aradan bir yıl geçiyor geçmiyor, ben Latin Amerika edebiyatından ilk kitabımı okuyorum: Guetamalalı yazar **Miguel Angel de Asturias**'ın –o yılın **Nobel Edebiyat Ödülü**'nü almış- Guetamala'da *Hafta Tatili* adlı öyküler toplamı.

Gel zaman git zaman, 90'ların başı İspanya'da **Jorge Valdano**'nun Suenos de Futbol-Futbol Düşleri adlı bir kitabının yayımlandığını öğreniyorum. İspanya'daki yayınevine yazıyorum, kitap bir hafta sonra elimde. Okuyorum; felsefe ve edebiyat gırla gidiyor, **Borges** var içinde, **Fuentes** var, bir sürü başka yazar, filozoftan söz ediliyor, tabii Valdano futbolu ve kendi futbol yaşamını da anlatıyor... **Jorge Alberto Valdano**, 80'li yılların ortalarında fırtına gibi esmiş Arjantin ulusal futbol takımının forvetlerinden, **Kempes**'le de oynadı, **Maradona** ile de, efsanevi 11 numara. 1986 yılında Meksika'da yapılan dünya futbol şampiyonasında Arjantin'in Almanya'yı 3-2 yendiği maçta ülkesini galip getiren golü attı. Sonra bir dönem İspanyol takımlarında oynadı. Jübilesinden sonra İspanya'da antrenörlük yaptı, orada son çalıştırdığı takım **Real Madrid**'ti, Real'i üç sene ard arda şampiyon yapıp, antrenörlüğü bıraktı. İşte söz konusu kitap bu başarı öyküsünün hemen ardından basıldı.

Valdano'nun futbolcu olarak hayranıydım, yazar olarak hayranı oldum. Bu kitabı yayımlamalıyım diye düşünüyorum; lakin İspanya'da ajansın şartları ağır, Türkiye de futbolun çok sevildiğini biliyorlar ya, en az 5 bin adet basılmalıymış, ödeme de ona göre. İspanya'daki ilk basımın rakamını vereyim bu arada, tam 90 bin adet. Bu baskı bir haftada tükenmiş orada.

Şimdi ilginç bir deney; önce futbol hastalarına soruyorum "Bu kitap basılsa alıp okur musunuz?" Aralarında Valdano'yu tanımayan yok. Yüzlerinde bir sıkıntı, anlaşılan onlardan hayır yok. Sonra sıkı okurlara soruyorum; "O da kim, hangi akımdan, ne gibi ödüller almış..." Ve onlardan da hayır yok.

Bu deney başka örneklerle de uygulanabilir, hala da. Burası ne İspanya ne de Almanya, oralarda bu tür kitaplar basılıyor, ilgi de görüyor. Son Günter Netzer'in kitabı, hem de esaslı edebiyat kitapları çıkartan bir yayınevi tarafından basıldı.

Türkiye'de bir **İslam Çupi** vardı, futbol yazılarını gayet edebi bir üslupla kaleme alırdı. Biraz da **Doğan Koloğlu**, onun entelektüel bakışı. **Tanıl Bora** var, sosyoloji tarafına gidiyor. Bunlar futboldan edebiyata doğru gidenler.

Türkiye'de her iki kültür arasında büyük bir pedagojik boşluk var, bu ülkede pek çok şeyde olduğu gibi, örneğin bizzat edebiyatla toplum arasında, siyasetle edebiyat, yine siyasetle toplum arasında. Karikatürle toplum arasında yok, **Gırgır**'dan bu yana yok.

Dönelim yine Latin Amerika'ya. Geçtiğimiz yıllarda büyük bir pedagojik atak yapıldı: Arjantin'de maçlara gidenlere tam 1 milyon kitap dağıtıldı, ücretsiz. Kitabın adı De Puntin-Santradan. İçinde 11 öykü var, 11 yazardan. Önsöz'ü Jorge Valdano kaleme almış, arka kapak yazısı ise **Eduardo Galeano**'ya yazdırılmış. Kitap bugüne kadar futbol ile edebiyat bağlamında yapılmış en büyük proje.

Geçen yıl **Fatih Terim** söyledi, TV'den: "Türk futbolcusu artık okuyacak." Fatih Terim bu, istedi mi yaptırır, bize de merak etmek düşer, ne okuyorlar?, **Ömer Seyfettin** mi, **Orhan Pamuk** mu? **James Joyce** falan okuyor olmasınlar...

Valdano ile bitirelim -futbol filozofu diye ünlenmiş, şiir kitabı var, bir de roman kaleme almış-, bakın ne diyor: İyi futbol doğrudan iyi edebiyatı getirmez, salt kitap okumakla da iyi futbol olmaz, ama ne var?, futbolcular kitap okursa, en azından maç sonrası açıklamalarında artık bıkkıntı veren lafları etmezler."

Son derbi, Fener-Cimbom arasında, tribün dehşeti, bu gidişle futboldan soğuyacağız. Ne yapmalı? Biz de 11 değerli yazarımıza başvursak, futbol öyküleri yazdırsak, federasyon da dağıtsa, ücretsiz tabii... Ne olur acaba!? Hakem, "Sahayı edebiyat bastı, maçı tatil edelim" mi der, yoksa ne?!

Ümit Bozkurt: Edebiyat ve kültür her alana girmeli

Futbol dosyası yapmışken bir futbolcu ile konuşmamak olmazdı. Kim olabilir peki, diye sorduğumuzda spor basını camiası hep bir ağızdan ille de Ümit Bozkurt ismini önerdi. Futbol severlerin Beşiktaş'tan, Gençlerbirliği'nden şimdi de Vestil Manisa'dan hatırlayacakları bir futbolcu **Ümit Bozkurt**. Antrenman çantasında kitap taşıyan ender futbolculardan biri; o çantada **Shakespeare**'de çıkıyor, **Necip Fazıl**'da... Ümit Bozkurt'a göre okumak başkalarının kötü oyunlarına karşı donanımlı olmamızı sağlar.

Aslan Özdemir: Ülkemizde bir futbolcunun kitap okuması, edebiyata ilgi duyması şaşırılan bir durum nedense... Futbolculara, 'kitap okumazlar' yaftası yapıştırılması konusunda neler söyleyebilirsiniz?

Ümit Bozkurt: Şimdi, kitap okunmaması sorunu aslında ülke sorunu. Yalnızca Futbolcular okumuyor demek biraz haksızlık gibi geliyor bana. Futbolcu dediğimiz insanlar daha çok dar gelirli, yoksul kesimden çıkan insanlardır. Daha üst kesimden futbolcu çıkmaz. Bakıyorsunuz belli bir geliri, düzeyli bir geliri olan çevrenin insanlarına, genelde salon sporlarına gidiyorlar. O alanlarda daha başarılı da oluyorlar. Futbol ise sokakta oynanan, geliştirilen bir spor. Zaten futbola başlama yaşı 12-13 olduğundan, okumaya ayıracağı vakti başka bir alana kaymış oluyor otomatikman. Manevi bir ihtiyaca gerek duymadan futbola kanalize oluyor. Bu 21 yaşına kadar böyle geliyor. Bundan sonra okuması biraz daha zor oluyor. Ve futbolcu profesyonel olduğunda alt yapısında kültürel birikim olmadığı için ilgisi başka yerlere kayıyor. Bir anda o şöhretle birlikte kendilerini başka bir dünyada buluyorlar. Hayatla ilgili bir sorunları kalmıyor, çünkü istediği konuma ulaşıyor. Kültürel bir birikiminin olmamasının altında sosyoekonomik nedenler vardır. Belli bir yerden sonra futbolcu yoğun antrenmandan dolayı, okuyacağı varsa da okuyamıyor, bir çok kişi üniversiteyi bitiremiyor bu antrenmanlardan dolayı. Ben mesela dışarıdan bitirebildim üniversiteyi. Futbolcuların ancak % 5'i üniversite bitirebilmiştir.

Tabii bunlar bahane değil, okuyacak kişi muhakkak bir kitap okumak istiyorsa buna zaman bulur. Ben bütün yolculuklarda yanıma en az birkaç kitap alırım.

Ha, bir de bunun medya tarafı var. Şimdi spor medyası ne kadar kültürlü ki? Mesela spor medyası, futbol medyası çok mu düzeyli? Hayır! Buralarda sürekli düzeysiz bir yayın yapılıyor. Onları okuyan futbolcu kendisinde bir anormallik görmüyordur. Futbol medyası biraz düzeyli olsa, genel kültürü de etkiler ve katkıda bulunur.

Son dönemlerde futboldaki şiddet daha da arttı. Mesela son Fenerbahçe-Galatasaray maçındaki olaylar için neler söyleyebilirsiniz?

Şimdi futbol küresel bir oyun. Ve bunun ekonomisi de git gide artıyor. Günümüzde futbol bir spor olmaktan çıktı. Göze hitap eden zevkli bir oyunken, başka bir şeyle bakılıyor artık. Futbol sanayileşmeye başladı. Artık, şiir gibi futbol oynuyor lafı kullanılmıyor, yerini çirkinlikler aldı... Her şey puan savaşına dönüştü. Futbol yok, puan kapma savaşı veriliyor. Bütün bunlar seyirciye de yansıtılıyor. Ve futbol şiddetle anılan bir spor olarak anılmaya başlıyor. Böyle olunca, saha içindeki gerginlik taraftara da bulaşıyor. Oraya gelen seyirci cahil bırakılmışsa, okumamışsa daha da kolayca bu gerginliğin, şiddetin bir parçası oluyor ister istemez. Şunu söyleyebilirim; o maçta seyirciler okumuş ve kültürlü insanlar olsalardı bu olaylar çıkmazdı. Yani burada futbol oynanıyor diye kültür olamaz demek yanlış. Edebiyat, sanat, kültür her alana girmeli. Bu anlamda herkesin okumaya, bilinçlenmeye ihtiyacı var. Okumadığımız için başka insanlar bizi yönetiyor, onların oyununun bir parçası oluyoruz. Cahil kalmamız, bilgisiz olmamız onların işine geliyor. Eğer okumamış, araştırmamışsa bir insan, başkalarının oyununa alet olur.

Kimler mesela bu insanlar?

Mesela yöneticiler, futbola kendi iş dünyalarındaki pis rekabeti taşımasınlar. Başkanlar birer işadamı değiller mi? Ben bir futbolcu olarak onlardan bir ricada bulunuyorum; lütfen iş dünyanızdaki rekabeti, gerginliği sahalara, stadyumlara taşımayın. Bırakın futbol, futbol olarak kalsın. Futbol kendi kuralları içinde geçerse zevkli olur.

Benim de bir zamanlar formasını giydiğim Beşiktaş'ın başkanı Sayın Yıldırım Demirören çıkmış dostluk çağrısı yapıyor. Bunlar gecikmiş çağrılardır. Samimi olduklarına da inanmıyorum hiçbirinin. Zaten ülke üzerinde gerginlik hâkim, herkes bir yerinden germeye çalışıyor daha da...

Futbol ve edebiyat arasında

Hem de çok derin bir uçurum var. Yukarıda söylediğimiz gibi, çocuk yaşta okuma alışkanlığı edinilmediği için, sonrasında daha büyük bir ara oluşuyor. İlgi tamamen başka yerlerdedir belli bir yerden sonra. Sonrasında bazı arkadaşların elinde görüyorum seyrek de olsa kitap, dergi falan ama bunların sayısı az tabii ki. Kimileri birilerinden etkileniyor, okuyor veya kendisi okuma alışkanlığı ediniyor. Ama maalesef uçurum denecek kadar uzak birbirine bu iki sözcük.

Siz ne tür kitaplar okursunuz, özellikle bir yazarınız var mı?

Ben daha çok roman ve tarih kitaplarını okurum. Özellikle de İlber Ortaylı'nın kitaplarını okurum. Aslında ne bulsam okumaya çalışırım. Mesela ben bir yayınevine de ortağım; Karakutu ismi. Buradan çıkmış tüm kitapları okudum neredeyse. Deplasmanlara giderken genellikle roman okurum. Bazen değişiyor, mesela kulüpte okuduğum kitapla, evde okuduğum kitap tarzları aynı olmayabiliyor. Değişiyor yani.

Şiirle aranız nasıl? Özellikle okuduğunuz bir şair var mı?

Benim büyük bir keyifle okuduğum iki şair var; biri Necip Fazıl diğeri de Mehmet Akif Ersoy'dur. Bunlar benim için büyük şairlerdir, yerleri çok büyüktür bu iki şairin bende...

Okuduğunuz ilk kitabı hatırlıyor musunuz? Size kim tavsiye etmişti?

Daha ufakken de bir çok kitap okumuşumdur muhakkak ama ben ilk okuduğum kitap olarak Yaşar Kemal'in İnce Memed'ini hatırlıyorum şimdi. Kim tavsiye etti bilmiyorum, belki de kendim keşfetmişimdir. Yani ben öyle çok fazla okuyan bir kesimden gelmedim. Vardı elbette okuyan etrafımda ama öyle çok yoğunlukta değildi...

Futbolcu Ümit Bozkurt'un sahaya süreceği edebiyat on biri ne olur?

Zor bir soru ama cevap vermem gerekiyorsa, Kalede; Orhan Pamuk. kaleyi sağlama almak gerekir... Defansta; Ahmet Altan, İlber Ortaylı, Elif Şafak... Orta sahayı iyi tutmak lazım; Yaşar Kemal, Necip Fazıl, Cemil Meriç ve Rasih Yılmaz, Orhan Kemal... Forvette Mehmet Akif Ersoy ve İpek Çalışlar

Bu takımın teknik direktörü kim peki, bir okur olarak siz mi?

Ne haddime, estağfurullah. Benim böyle bir şey yapacak birikimim olur mu? Onu daha kültürlü ağabeylerimiz, yazar büyüklerimiz yapacak. Biz de izleyicisi oluruz ancak bu takımın..

Teşekkürler Ümit bey bu güzel sohbet için...

Asıl ben teşekkür ederim, beni böyle kültürel yayın yapan bir dergiye layık gördüğünüz için.

Söyleşi: Aslan Özdemir

Vedat Özdemioğlu

Beş Dakkada Beşiktaş

Şövalye

Süleyman Seba için

İnönü'de ilk golü atacaksınız
Beşiktaş'a başkan olacaksınız
siz Seba'sınız

sadeliğin görkemi
kupaların beyefendisi

şükranlarımız son raddede
sizinle adaş caddede
yazıldı bu şiir

aile içinde olur öyle
siz babasınız

deplasman

Christoph Daum için

toplantılarda sesli düşünelim
gün içinde birbirimize dönelim
atıyorum Atina'dan bildirelim

üç oyuncu birden değiştirelim
lütfen Christoph'u eleştirmeyelim

önce hepimiz dolap yazalım
sonra dolaptan adam yapalım
biraz da oluruna bırakalım

gömleklerimize gazi yazalım
deplasmanlarda Daum olalım

'asla yalnız yürümeyeceksin'

John B.Toshack için

gene gel
gene güldür bizi
John Benjamin Toshack

japon turistler ve biz
seni biliriz

gene güldür bizi
çünkü futbol neşe işi
çünkü hayat neşe işi

gene gel güldür bizi biraz
çukur çeşmeli sihirbaz

baba

Hakkı Yeten anısına

kimdir o tek adam deseler
onun adıdır
hakkıdır

sanmayın yalnız bizim tarihte
hem Galatasaray'a hem Fener'e
en çok gol atan Beşiktaşlıdır

"ana hakkı eşikte taşta
Baba Hakkı Beşiktaş'ta"
halk arasında yaygındır

her yenilgide yürüyerek dönelim eve

atom karınca ve muz orta

Rıza Çalımbay için

kendi
ekseni
etrafında
döndükten sonra
pas verecek
arkadaş
aramayan
istisnadır
Kaptan Rıza

aslan Rıza

Kürşad Oğuz

Fenerlinin bitmeyen çilesi ya da sadomazoşist bir ilişki

Bunu Fenerlileri kızdırmak için söylemiyorum; ben de Fenerliyim. Bu size önereceğim kitaplardan biri de değil, zira böyle bir kitap varsa şu an yanıyordur ya da biri yazarını bulmak için yola çıkmıştır. Kastettiğim, şampiyon olsa da olmasa da Fenerlinin çilekeş bir ruha sahip olduğudur ve bu ruh hem ülke kalkınması önünde engel, hem de ülkede huzurun yakalanması için itici bir güçtür. Bunu açmak için kendi deneyimimden bahsetmeliyim.

Çocukken Fener'in maçlarını (basket maçlarını da) dinlerken sinirden dişlerimi kırar, ağlar, tepinirdim. Stankoviç'li 1982-83 şampiyonluğu, hatırladığım ilk şampiyonluktur. Rıdvan'lı takımla 3-0'dan tırmalayarak aldığımız 4-3'lük Galatasaray galibiyeti ise ortaokul yıllarıma denk gelmişti ve takımımdan gurur duyma zevkini herhalde ilk kez o maçta tattım. Rıdvan, "7 yesek 8 atardık" demişti maçtan sonra...

Fenerbahçe o yıl hayatımın en önemli parçalarından biri oldu. Ama **Veselinoviç**'le 1988-89'da, Parreira'yla 1995-96'da yaşadığımız şampiyonluklar dışında gün yüzü görmedim. Yaklaşık 10 yıldır Fenerbahçe benim için azap kaynağı; yenilsek de, yensek de. Takım iyi gitse de hiç güvenemiyorum, çünkü final maçlarını hep kaybediyoruz (Bkz. AZ Alkmaar, Denizli). Böyle zamanlarda panik atak oluyorum. Takım sürekli kötü gittiğinde ise önce bunalıma giriyor sonra huzura kavuşuyorum. "Daha fazla yenik ve ezik olamayacak olmanın" sükûneti çöküyor üzerime. 10 yıldır yaşadığım şizofreniyi düşünebiliyor musunuz?

Bunları bir de on milyonların yaşadığını düşünün, Fener'in Türkiye'nin kalkınması ve huzuru bakımından ne kadar önemli olduğunu anlarsınız.

Gelelim bu sezona. Yıllar sonra kendime aldığım ve beni heyecanlandıran tek şey Telsim Tribünü kombine kartımdı; yıllar sonra yakmak istediğim tek şey de o oldu. Daha ilk maçtan itibaren bir tribün canavarı olduğumu anladım. Hani statta bir an sessizlik olur ve ardından tek bir küfür duyulur ya; işte o ben oldum. Her maç iki büyük paket çekirdek ve iki paket sigara bitirdim (maç dışında ikisi de aklıma gelmez). İki gol sevincinde kafamı koltuğumun üstünde ezilmek üzereyken buldum, ki canım tatlıdır. Ben, okuyan eden bir adamım ya, itiraf ediyorum, mağlubiyetlerden sonra bir sonraki maça kadar gazeteleri açmadım. Kombine kartımı altı kere kulübün önünde yakmak istedim. Her maçta **Ulusoy**, bir maçta özellikle **Selçuk Dereli** "için" bağırdım. Üstelik biliyor musunuz, travmatik Denizli maçından sonra işimden de istifa etmiştim, cep telefonumu da parçalamıştım...

İnsan bu zor koşullarda kitap okuyabilir mi ya da okusa da önerebilir mi? Çok zor ama ben sizin için bunu da yapacağım.

Yukarıda anlattıklarım, hatırlara hemen **Simon Kuper**'in *"Futbol Asla Sadece Futbol Değildir"* kitabını getirecektir ama ben ne ondan, ne de **Eduardo Galeano**'dan söz edeceğim. Zaten artık spor yazarlarının bu ikiliden alıntı yapma oranı yüzde 99. Böylece "entelektüel yazı" yazdığını düşünenlerin sayısı o kadar çok ki, bu pis sulara girmeyelim.

Futbol denince, aklıma önce **George Bataille**'ın *"Gözün Öyküsü"* kitabı geliyor. Önce Mitos basmıştı, 2001'de Çiviyazıları "Gözün Hikâyesi" deyip tekrar yayımladı. Kitabın futbolla hiç alakası yok ama oradaki göz imgesini futbol topuyla özdeşleştiriyorum. Bataille gençliğinde bir süre kör babasına kitaplar okumuş. Yani gözle ilgili bir takıntısı var. Bence göz, yuvarlak ve "top" imgelerini en güzel anlatan kitaptır bu. Ve bizim "yuvarlak" bir şeye neden bu kadar takıntılı olduğumuzu çok iyi özetler.

Nick Hornby'nin başta *"Futbol Ateşi"* olmak üzere bütün kitaplarını hararetle öneririm. Hornby zeki ve kafa dağıtıcı bir yazar. Üstelik sıkı bir Arsenal taraftarı. Zaten 1992 tarihli Futbol Ateşi de ilk kitabı ve ülkesi İngiltere'de "Yılın En İyi Spor Kitabı" ödülünü aldı. Hornby'yle iki yıl önce Frankfurt Kitap Fuarı'nda el sıkışmıştık, sıcak biri...

Sonra bir de **Jose Saramago** var. Kendisi iki hafta önce İstanbul'daydı. 85 yaşındaki çınarın bence en güzel kitabıdır *"Yitik Adanın Öyküsü."* En son geçen yıl Merkez Kitaplar yayımladı. Bu kitabın da futbolla ilgisi yok ama düşünmekle ilgisi var. "Adadan uzaklaşmazsan adayı göremezsin" diyor Saramago.

Asıl futboldan uzaklaşmazsan futbolu göremezsin.

YAZARLAR FUTBOL İÇİN NE DEMİŞ?

1998'de Dünya Kupası münasebetiyle Fransa'da bir kitap yayımlandı: "Edebiyat ve Futbol." Takip ettiğim kadarıyla Türkçe'ye çevrilmedi. Bu kitapta kült yazarlarca futbol hakkında yazılmış en güzel metinler yer alıyor. **Camus**'den **Nabokov**'a, **George Orwell**'dan **Peter Handke**'ye, **Umberto Eco**'dan **Homeros**'a kadar...

Bakın bu kitapta Nabokov kaleciyi nasıl anlatıyor: "Cambridge'te yaptığım bütün sporlar arasında futbol benim için hep karışık bir dönemin ortasında rüzgârla süpürülmüş bir açık alan gibiydi. En büyük tutkum kalecilikti. Rusya'da ve Latin ülkelerinde bu soylu sanat her zaman özel bir itibar sağlar. Kaleci, rolü nedeniyle kenarda, tek başına, geçit vermez olduğu için, coşkulu çocuklar sokakta peşinden ayrılmaz. Tapınma nesnesi olarak boğa güreşçisi ve usta pilotla yarışır. Tişörtü, kasketi, dizlikleri, şortunun cebinden gözüken eldivenleri onu takımın diğer oyuncularından ayırır. O yalnız kartal, esrarengiz adam, son kurtarıcıdır. Kalenin önünde, parmaklarının ucuyla bir saldırıyı yıldırım gibi def etmek için gösterişli bir dalış yaptığında, bu anı yakalamak isteyen fotoğrafçılar saygıyla diz çöker..."

Pier Paolo Pasolini, *"Mahalledeki Maçlar"*ı şöyle özetliyor: "Futbol hakkında şu ana kadar bildiğinden fazlasını öğrenmene gerek yok. Çocukken oynamadın mı? Lisede ya da üniversitede bir futbol takımı yok muydu? Son zamanlarda da bekârlar ve evli erkekler arasında, ya da bir akşam gazetesinin muhabirleriyle hükümet yanlısı bir derginin muhabirleri arasında düzenlenen o küçük maçlardan birine katılmadın mı? Sonra, her pazar sabahı Alberto da Guissano Sokağı'ndaki berberde hemen hemen yalnızca futboldan, alınacak tedbirlerden, formdaki ya da formdan düşmüş oyunculardan, transferlerden söz edilmiyor mu? Her pazar barmenle Roma maçı üzerine bahse tutuşmuyor musun?"

Anthony Burgess, İngiliz Holiganlarını anlatıyor: "Niçin? Benden çok daha zeki insanlar eskiden nezaketiyle, mizah duygusuyla, sağduyusu ve hoşgörüsüyle ünlü bir ülkede halk kesimlerinin nasıl bu hale geldiğini açıklamaya çalıştılar. Dar görüşlü bazı İngilizlerin Avrupa'nın bir parçası olmaktan nefret ettikleri söylendi. Bıçaklarını çekip savunmasız Avrupalıların üzerine saldırmalarının nedeni bu hoşnutsuzlukmuş güya. Biraz basit bir açıklama bu; özellikle saldırganlığın İngiltere'deki maçlarda da seyirci davranışının kopmaz bir parçası haline geldiği düşünülürse. Oyunun kendisi, nerede oynanırsa oynansın, saldırı için bir bahane haline geldi. Sol eğilimli sosyologlar statlardaki şiddeti **Thatcher** hükümetine ve işsizliğin artışına karşı bir düşmanlık gösterisi olarak yorumluyor. Onlara göre gençler hayal kırıklıklarını şu ya da bu biçimde dışa vurmak zorundalar. Halbuki bana kalırsa, bu durumda sosyolojiden söz etmek abes. Halkın şiddeti dünyadaki tüm kültürel olayların parçasıdır her zaman. İngilizler gelenekleri gereği bugüne kadar bu hayvani içgüdülerini sporda centilmenlik adına bastırmak zorunda kalmışlardı. Eskiden kabileler arasında çatışmalar vardı. Sonra futbol geldi. Şimdi futbol, klanlar arasındaki kavgaları düzenliyor."

Homeros, *"Oyunun Doğuşu"*nu "Usta Polibus'un eseri olan güzel parlak topu iki elleriyle birden kavradılar; biri geriye doğru devrilerek topu karanlık bulutlara fırlatıyor; diğeri havaya sıçrayarak onu uçarken yakalıyordu..." cümlesiyle özetlerken Umberto Eco, "Beceriksiz Oyuncu"da kendini anlatıyor: "Küçüklüğümden beri topa dokunur dokunmaz (tabi i bunu başarabilirlerse) onu kendi kalelerine ya da en iyi ihtimalle karşı tarafa fırlatan, diğer zamanlarda da büyük bir inatla sahanın dışına, çalıların ve parmaklıkların ötesine yollayan, mahzenlerde, derelerde veya dondurmacının tezgâhında yok etmeyi başaran çocuklardan biriydim."

Peter Handke, "Topun Ruhu"nu şöyle anlatıyor: "Futbol topunun bir ruhu vardır. Havayla dolmadığı zaman yumuşak ve ölüdür. Hava üfleyin; futbol topunun ruhu şişer; hâlâ ölü gibi gözükmesine bakmayın, kımıldamaya hazırdır."

George Orwell ise tam bir Futbol Düşmanı gibi: "Dünyada zaten yeterince gerçek çatışma nedeni var: Genç insanları çılgına dönmüş seyircilerin ulumaları arasında birbirlerinin dizlerine tekme atmaya teşvik ederek bunları daha da arttırmaya hiç ihtiyacımız yok."

Son olarak **Albert Camus**'ye kulak verelim: "Avlu iki kamp arasında bölünmüştü, kaleciler her iki uçta sütunların arasında yerlerini aldılar, köpüklü kauçuktan kocaman bir top ortaya kondu. Hakem filan yoktu; ilk tekmede çığlıklar ve koşuşturmaca başladı. Sınıftaki en iyi öğrencilerle onların eşitiymiş gibi konuşan Jacques, bu alanda da Tanrı'dan sağlam bir kafa yerine güçlü bacaklar ve uzun bir soluk almış olan en kötü öğrencilerle iyi anlaşıyor ve onlardan saygı görüyordu. Bu noktada ilk kez doğuştan yetenekli olduğu halde futbol oynamayan Pierre'den ayrılıyordu: **Pierre Jacques**'dan daha çabuk büyüyor, daha narin, daha sarışın bir hale geliyordu. Jacques'ın büyümesi ise gecikmişti; bu yüzden 'cüce,' 'yerden bacaklı' gibi lakaplar kazanmıştı, ama aldırmıyordu ve top ayağında, art arda bir ağaçtan, bir rakipten korunarak kendini kaybetmişcesine koşarken, avlunun ve hayatın hükümdarı gibi hissediyordu kendini."

Edebiyat futbola, futbol edebiyata girince çok güzel oluyor. Çünkü ikisi de, hayatın hükümdarı gibi hissettiriyor insana kendini.

Futbol için yazmışlardı...

Tadımlık

Abidin Londra'da Dünya Kupası Maçlarını
Filme Alırken Selçukluları Düşlüyor
Asimetrik İsa Bey Camisi
Düşlenir gün gibi yurt uzadıkça
Simetrik bir tarihtir düş
Selçuk futbolu ve Britanya çinisi
Asimetrik bir dünyada
Simetrik Abidine ve Abdüş

Melih Cevdet Anday
Toplu Şiirler I, 2000

Gool

Üç direkli bir kaledir dünya
Sağdan akıyor Erzincan
Ceza sahasına girdi Hasan
Hüseyin'e geçirdi
Ali dokundu topa
Üç direkli bir kaleyse dünya
Kaleyi bulan toptur ilah
Şu futbolun illallah
İllallah-ı veresûli

Can Yücel - ***Alavara, 1999***

"Bu topraklarda horoz dövüşünden futbol maçına geçilmiştir.

Futbol çocukluktan başlayan psikolojik bir olaydır, psiko-sosyolojik bir vakadır. Tatmin olmamış insanların özlemidir.

Yüz yıldır süren Türk'e Türk propagandasının; ne cüzdanlarda, ne sel baskınlarında, ne hastanelerde, ne okullarda, ne dünya müzelerinde, ne Nobel listelerinde, ne 'yaşam kalitesi'nde; gözle görülür, elle tutulur somut bir yansıması olmayınca; toplumda gizlice birikmiş olan 'başarı açlığı', futbol karşılaşmalarında bir tatmin özlemine doğru yoğunlaşıyor...

Kimya Nobel'i alan bir adamın veya bir keman virtüözünün futbol diye bir derdi yoktur. Ezilmiş, tatmin olmamış insanlar için ise bir özlemdir, zafer meselesidir. Başkasının zaferini kendi zaferi gibi görme isteğidir."

Sporcu arkadaşlarla şakalaşma*

Çetin Altan

Futbol

Maç başladı
Seyirciler oyun peşinde.
Oyuncular top peşinde
Maç bitti.
Taş, minder, şişe
Tekme, tokat, kroşe
Seyircisi, oyuncusu
Hepsi hakemin peşinde

Ümit Yaşar Oğuzcan
Taşlamalar, 1966

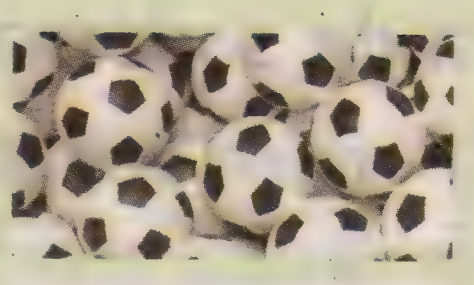

Eyvah! Sanatı spora karşı tek ve son tesellisinden de mahrum bırakan kehanetin sitemine uğradım. Aziz meslektaşım Necmi Tanyolaç, evvelki gün spor sayfamızda çıkan açık mektubunun daha ilk satırlarında beni tuşa getiren bir nezaket elensesinden sonra, müjdeliyor: Uzak olmayan bir yarında, sporcular da sanatçılar gibi unutulmazlığa ulaşacaklardır. Buna inanmalıyız.

İnandım gitti. Bir maçı en kısa ve kaçak enstantane teferruatına kadar tespit eden sesli film objektifi, bugünkü dünya futbolunun bir numaralı sağ açığı Matthews'ü 2955 yılının seyircilerine hatırlatabilir ve onu gelecek yüzyılların hafızasında yaşatabilir. Niçin olmasın? Belki o tarihte, hâlâ T.S. Eliot'un şiirlerini başucundan ayırmayan genç bir kadını hemen akıl hastanesine götüren yeni bir psikiyatri anlayışı da doğacaktır.

Öyleyse oh değil, ah mı? Şairin unutulmamak ümidi halindeki son tesellisi de elinden gidecek ve güzelliklerin tarihi, yerini çevikliklerin tarihine vermese bile, san'at ve spor arasındaki tesirlerin kaliteleri arasındaki fark da -pardon!- güme mi gidecek?

Zavallı san'at, meydanları, yığınları, şöhreti ve servetleri fetheden spora ebedîlik ümidini de kaptıracaksa Goethe'nin ak saçından ve sakalından utanmadan genç bir kıza gönül veren Faust adındaki moruğunun bunaklık hezeyanlarını kim okur? Beethoven'in dokuzuncu kaynana zırıltısını kim dinler? Birkaç ruh sapığından başka!

Öyle olsun. Fakat biz yine ah değil, oh çekeceğiz. Gerçek sanatçı, mümkün olduğu kadar çok sayıda insan kalabalığınca anlaşılmayı istemez değil. Fakat bu anlayışın temelli bir düşünceden, köklü ve derin bir zevk ve idrakten doğan tercih sebeplerine dayanması şartiyle. Yoksa bu tercih, bir maçta olduğu gibi, herhangi bir küfecinin, elinde kocaman bir ayva ile, ilk bakışta göreceği kaba bir farkın idrakinden doğacaksa, gerçek sanatçı on meydan dolduran kuru kalabalığı beş altı seçme zevk ve idrak sahibiyle seve seve değiştirir. Beş inciye, onları bulmak için kabukları açılan bir yığın istiridyeyi verirken alışverişinden memnundur.

Peyami Safa

"Aslında ben futbola karşı değilim. Futbol gerçek anlamda düşününce iyi bir spordur, hatta en güzelidir bile diyebilirim. Zira futbol kadar kolektif ve coşkuyu ayakta tutan bir spor yoktur. Diğer sporlar bireyciliği, futbol ise özveriyi ve özgeciliği gerektirir. Oysa bütün sporlar sosyalist ve kapitalist ülkelerde yanlış kullanılıyor, ben buna karşıyım. Politik üstünlükler ve propaganda aracı olarak kullanılıyor. Genel olarak toplumun tüm insanlarının sağlıklı ve dirençli olma amacından saptırılarak, tek insanın sportif yeteneklere sahip olması amaçlanıyor. Eğer 6 milyonluk İstanbul'da, üç tane stadyum varsa ve bunların her birinde on birer kişilik iki takım maç yapıyorsa, bu gerçek amaçtan uzaklaşıldığını gösterir.. Sporun amacı spor değildir, insanın daha iyi yaşamasına yardımcı olmaktır. Sağlıklı yaşamak, fiziksel ve moral savunmamızda güçlü olmak ve etkin yaşamak için spor yapmak gerekir. İşte bu çarpık yapıdan ötürü gerçekte çok sevdiğim halde spora karşıyım. Bu kadar çarpıtılınca, ister istemez işin içerisine para girmekte ve spor bir meslek haline gelmektedir. Oysa spor ancak, sporu öğretenler için meslektir. Bir insanın futbolcu olarak yaşamını kazanması, benim kanıma göre onun insanlıktan çıkması demektir. Bu aşağılanma hem o insan için hem de seyirciler için geçerlidir. Futbolun insanları aşağıladığının çok örnekleri var. Örneğin, bir tiyatro seyircisi düzeyi ile futbol seyircisi arasındaki ayrım. Kötü, olumsuz ve düzeysiz yığınlara örnek olarak futbol seyircisinin gösterildiğini kim yadsıyabilir? Devletin bütün sporları, özellikle futbol, basketbol, eltopu gibi kolektif olanlarını, halkın boşalımını sağlamak ve onların hedefini şaşırtmak için kullandığı açıkça ortadadır. Gol Kralı romanı, bu gerçeği açıklamak için yazıldı..."

Futbol oynar işte bu on bir kişi,
Yetmiş bin kişinin burada ne işi?
Kolu, gözü çıkar, kiminin dişi...
Aman bir gol olsun, aman gol olsun,
Maksat fasulyenin suyu bol olsun!

Tek pas kaptırmayız kimseye sizden,
Daha ayıcıyız birbirimizden.
Seyirci, oyuncu, hakem de bizden!
Kırılan kaburga, bacak, kol olsun,
Maksat fasulyenin suyu bol olsun!

Bu maç bitsin, haydi başka bir maça!
Diş dişe, baş başa, girdik saç saça!
Ulan aylığın kaç, biletler kaça?
Viski, şarap, votka, rakı bol olsun,
Maksat fasulyenin suyu bol olsun!

Aziz Nesin

Şair

Şairim
şimşek şekillerini şiirlerimin
caddelerde ıslık çalarak
kazırım
duvarlara...
100 metreden
çiftleşen iki sineği seçebilen iki gözüm,
elbette gördü
iki ayaklıların
ikiye ayrıldığını...

Sen
benim
hangisinden olduğumu anlamak istiyorsan
cebime sok
kafanı:

orda
aydınlığı okuyan kara ekmek
sana doğruyu söyler...
Şairim
şiirden anlarım
en sevdiğim gazel
Anti Dühring'idir Engelsin...
Şairim
bir yıl yağan yağmur kadar
şiir yazdım...
Fakat asıl
şaheserime
başlamak için
Hafızı Kapital olmayı bekliyorum.
Futbolda eski kurdum.
Fenerbahçenin forvetleri
mahallede kaydırak oynıyan birer
piç kurusuyken
ben
en ağır hafbekleri yere vururdum.
Futbolda eski kurdum.
Santıradan alınca pası
çakarım
Hooooooooooooooop!
5 numro top
açık ağzından girer golkipin karnına.
Bana mahsustur bu vuruş
futbol potinlerim
kurşunkalemimden öğrendi bu zanaatı!
O kurşunkalemim ki
9 deliğinizden vücudunuza her tıktığı
mısra
işkembenizde taş.

Şairiz be,
şairiz dedik ya be arkadaş...

Nâzım Hikmet - ***Varan 3, 1930***

Futbolcuydu yazar oldu

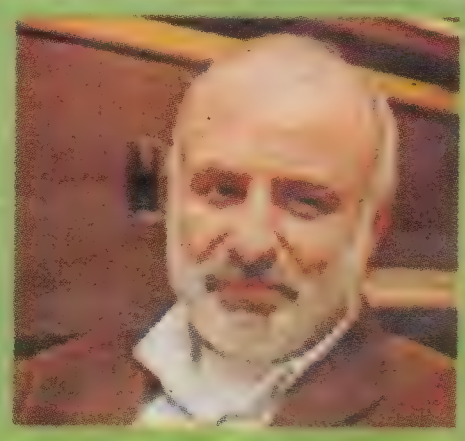

Hakan Dilek 1986 yılında Zeytinburnuspor'un önemli oyuncularından biriydi. Babası gibi futbolcuyken Kasımpaşaspor, Bafraspor ve Samsunspor'un altyapısında da forma giydi. Futbol sahalarındaki edişinin ardından merak ettiği bir alanda yoğunlaştı. Futbol kitapları yazmaya başlayan isimlerden biri oldu. "Maradona'nın En Sık Abileri", "İşte Böyle Bir Sezon" ve "O Gol Kaçmazdı" kitaplarını yazdı.

"SPOR YAZARI" YAZAR SAYILIR MI?

Necati Güngör

Sap ne kadar şekerse, "spor yazarı" da o kadar yazar sayılır.

Bunu derken, amacım kimseyi kırmak, incitmek ya da birilerinin hakkını yemek değil.

Amaç, sapla samanı, şapla şekeri birbirine karıştırmamak...

Spor etkinlikleriyle ilgili haberler kaleme alan kimseye, "spor muhabiri" denilmez mi?

Spor etkinliklerini, karşılaşmaları yorumlayan kimseye de olsa olsa "muharrir" denilir.

Peki ya, edebiyat yapıtları kaleme alan kimseye ne diyeceğiz? Şimdilerde unuttuk ama, eskiler ona "edip" diyordu.

Biz bu ince ayrımları unuttuk nedense; muhabire de, muharrire de, romancıya da "yazar" deyip geçiyoruz! Dahası, şimdiki zamanda bir sıfat daha icat oldu: "Gazeteci-yazar" deniliyor... Bakıyorsunuz, bir futbol maçını, Türkçenin başını gözünü yararak, deyimlerin, kavramların canına okuyarak anlatan her kişi, yazarlık rozetini yakasına takmış efeleniyor...

Lefter Küçükandonyadis, İslam Çupi, Basri Dirimlili 1962

Yazarlık sıfatını kazanmak bu denli kolay ve ucuz olabilir mi?

Bir futbol karşılaşmasını izleyen herkes aynı olayı aynı biçimde görebiliyor ve aynı yorumu yapıyorsa, bunu bozuk tümcelerle, bozuk imlayla kâğıda dökmenin neresi yazarlık oluyor?

Futbol, belli kurallarla oynanan teknik bir oyun. Oyuncu için de kural aynı, hakem için de, bunun haberini yazanlar için de... Peki ya, yazarlık neresinde bunun? Bakıyorum daha çok da, hakemlerin kural uygulamaları tartışma konusu ediliyor, futbol programlarında. Sanırsınız ki, temyiz mahkemesi, alt derece mahkemelerinin verdiği kararları denetliyor! İşin kuramı, felsefesi, siyaseti yok...

Futbol yazarlığı söz konusu olunca, benden geçer not alan iki yorumcunun adını söyleyebiliyorum ancak: Biri, merhum İslam Çupi, öteki de Doğan Koloğlu...

Çupi, maç anlatırken hikâyesel ayrıntılara girer, maçtan öte, sahada esen rüzgârın çimler üzerindeki şarkısını terennüm etmek isterdi. Babanın derdi maç anlatmak değil, işin gırgırıydı sanki... Anlatımındaki o şiirselliğin altında bir mizah vardı dersem, yanlış mı olur, bilemiyorum.

Doğan Koloğlu'ysa, alanındaki bilgisine herkesin şapka çıkardığı duayen bir futbol yorumcusu... Okurunun, her zaman ondan öğreneceği bir şeyler vardır.

Turgay Renklikurt'u da, alanında bir otorite olarak görenler olduğunu biliyorum.

Genç kuşak futbol yorumcularından Haşmet Babaoğlu'nun, zaman zaman sergilediği filozofik tavrın ilgi çekiciliğini de belirtmek gerekiyor.

* * *

Edebiyatçılar arasında da spora, özellikle de futbola ilgi duyanlar görülür: Filozof **Rıza, Ömer Seyfettin, Orhan Kemal, Memet Fuat, Haldun Taner, Ülkü Tamer, Müslim Çelik**... Hayatlarının bir döneminde spor yapmış, kimi sahalarda, kimi minderde, kimi de ringlerde boy göstermiş. Ama nedense bunların içinden bir Jack London çıkmamış. Daha çok anılarında, özyaşamöykülerinde spor yaptıklarını söylerler, o kadar. Bilindiği gibi, **Jack London** boks eldivenlerini giyip ringe çıkmış; bundan da edebiyat malzemesi olarak yararlanmış, unutulmaz boksör hikâ-

İslam Çupi

Doğan Koloğlu

yeleri çıkarmıştır. Oysa bizim yazarlarımızdan bir tek Orhan Kemal'de rastlarsınız bir nebze. O da yine kendi yaşamöyküsünü kaleme aldığı yapıtlarında... Bir spor adamının, örneğin bir futbolcunun romanı henüz yazılmadı. (**Aziz Nesin**'in *"Sait Hopsait"*ini saymıyorum.)

Memet Fuat, edebiyat otoritesi olduğu kadar voleybol konusunda da bir otoriteydi. Bir zamanlar, onun yetiştirdiği voleybolcu gençlerle tanışmıştım; hepsi de hocalarına hayrandı. Ondan sevgiyle söz ediyorlardı. Spor yaşamlarında olduğu kadar, kültür alanında da onlara yol gösterici olmuş, örneğin okuma alışkanlığı kazanmalarını sağlamıştı Memet Fuat. *"Gölgede Kalan Yıllar"*da uzun ve ayrıntılı olarak anlatır spor yaşamını.

Edebiyatçılarımız içinde, sporla edebiyatı atbaşı götüren belki de tek örnektir Memet Fuat.

Futbol yorumcusu olarak **Necati Cumalı**'yı da mutlaka anmamız gerekiyor. Üstat, bu alanda enikonu iddialıydı. Bir aralar, "Tribündeki Edebiyatçı" başlığı altında, gazetelerden birinde yazılar da yazdı.

O yazılar, Cumalı'nın edebi hayatında herhangi bir yer tutar mı dersiniz? Doğrusu, kuşkuluyum... Onun başlattığı "spor yazarlığını" şimdilerde **Semih Gümüş** sürdürüyor.

Orhan Veli ve **Ülkü Tamer**'in, şairlikleri kadar atlara olan tutkuları da bilinir... Orhan Veli, yanına sevgilisi Nahit Hanım'ı da alıp Veliefendi'ye gidermiş. "Atlarla ilgilendiği kadar benimle ilgilenmezdi!" diye anlatacaktı Nahit Hanım. "Atlara âşıktı Orhan. Bir zaman geldi ki, atları kıskanmaya başladım!"

Cevat Çapan üstadımızın da, inanılmaz bir futbol tutkunu olduğunu söylemek durumundayız. **Ahmet Haşim**'in, "Melali anlamayan nesle aşina değiliz" sözünü Çapan, "Futbolu anlamayan nesle aşina değiliz!" biçimine çevirmiştir. Edebiyatımızın bu en "rind meşrep" şairinden, Beşiktaş söz konusu olduğunda, kimseler ödün koparamaz!

* * *

Bence asıl ilginç olan nokta, edebiyat okuruyla futbol izleyicisi arasındaki nitelik uçurumu!

Edebiyat okuru, dil ve duyarlık olarak sürekli kendini geliştirir, yeniler. Futbol izleyicisi için aynı şeyi söyleyebilir misiniz? Edebiyat okurunun her yeni kitapla düş dünyası zenginleşir. Futbol izleyicisininse, olsa olsa sövgü kaynaklı imgelemi güçlenir! Edebiyat okurunun, sorunları konuşarak çözümleme yeteneği gelişir. Futbol izleyicisiyse karşısındakini çelmeleyip geçmeyi, tekmelemeyi, itmeyi, dişe diş dalaşmayı öğrenir... Öğrenebildiği en gelişmiş dil, topun kale çizgisinden içeri girmesini, sıvazlanmış kol hareketiyle anlatmaya yarar ancak... Lümpenlik, futbol izleyicisinin ayakları dibinde uzanan bir uçurum gibidir, her an yuvarlanabilir o uçuruma... Edebiyat okuru, çevresindeki insanlarla, hayvanlarla, bitkilerle, denizle, her şeyle ilgilidir; dünyanın neresinde bir haksızlık, bir kötülük olsa bilinçle karşı çıkmasını bilir; her olumsuz gelişme karşısında kendine sorumluluk payı çıkarır... Ama, o statları dolduran futbol delileri, yeryüzündeki tek felaketin, tuttuğu takımın kalesinde gol görmek olduğuna inanır... Ne ABD'nin mazlum halkları kitleler halinde öldürmesi, ne başlarına vura vura katledilen foklar, ne küresel ısınma, ne sokaklarda sürünen aç ve susuz hayvanlar, ne çöplüklerden yiyecek toplayan insanlar, ne siyasetin kirlenmesi, ne din ticareti yoluyla bütün bir ülke halkının istismarı, ne şu, ne bu... Yalnız ve yalnız, tuttuğu takımın yenilmesi ya da yenmesi yaşamsal önem arz eder onlar için!... Bu uğurda, kitleler halinde sokaklara dökülür, toplu taşıma araçlarına zarar verir, karşı takımın taraftarlarını linç eder, döner bıçaklarıyla doğrar... Hiçbir şey yapamazsa, balkonda kutlama silahları atar, komşusunun günahsız çocuğunu öldürür!

* * *

Şimdi soruyorum: Böylesine kriminal insan tipinin ortaya çıkmasında, serpilip gelişmesinde, çoğalıp statları doldurmasında; sığ, tulumbacı lümpenliğine göz kırpan, fanatik taraftarın kof gururunu okşamayı kendine iş edinmiş, mahalle kabadayısı kılıklı futbol yazarcıklarının hiç mi payı yok?

küçük İskender

e m r e

Eski bir saat durmuş aşkın en olmadık yerinde
Mütemadiyen uzatmaları oynayan bir karanlık belki de
Rüya değil! heves hiç değil! yalnızca hayattan ölüme bir pas!
Emsali olmayan bir kaza gibi geçecek ellerinden ellerime veda!

Burada lafı uzatmak, dokuz kusurlu hareketten bir tanesi;
Ecel gibi, bir resme dokunmak gibi, kana kimlik sormak gibi!
Lüzumsuz bir rövaşatayla ayı ağlara göndermek sanki
Ölümüne, diyorum, bazı adamlar kimi zaman jilet yutarlar
Zehre bulanır korkunun orta sahası
O sancıdır kalbin taca çıkması; Yaşanılanlar:
Gole giderken düşürülen futbolcunun sedyeyle oyundan alınması
Lalelere kırmızı kart, dağlara sarı
Usul usul yaklaşan bir sevdada, yüzde yüzlük bir penaltı hatırası!

i l h a n

İstiridye gibidir yüzün, içinde bir çift yalnız forvet saklı
Lüzumsuz bir hüzündür teninde terkedilen gül
Hatıraların ağlarını yırtan korkunç bir şut
Ancak, iyi baraj kuramıyor ki bak yalnızlığımız
Nasıl da zarif bir topuk pasıyla attın bana zaafı
Mesela, aşkın defansı çökmüş, hepbirlikte ataktayız
Ansızın yenilen bir gol sanki ruh temasımız
Nerede unuttum ben sana hediye aldığım çocukluğumu
Sanırım, ceza alanında düşürülecek bu gece cesedim
Islıklarken taraftarlarımız birbirimize uzattığımız buğuyu
Zaten maç tatil edilmiş, fikstüründe en altta çok tehlikedeyim!

s e r h a t

Serseriler geceleri bıçak çeker kanlı ayışığına
Ellerinde siyah gözyaşlarından fiyakalı bir tespih
Racondur: Sevdanın kalesini kimse korumaz
Hakemi aldatmaya kalkmaz has delikanlının aşkı
Aşağı mahalleden alınmış bir maç gibi hayat
Topla on sekize girerken düşürülen ağır yaralar,
Ağır mı ağır hatıralar, uzak ayrılıklardaki
Kimsesiz cerahat! Ordusu olmayan tek serhat!
Issızsın şimdi, nefesler tutuldu, gol çok yakın,
Nerde peki göğüs kafesini yırtacak o şut, o korkunç feryat!

BİR KADINDAN... KAPAK MERAKINA İSYAN!

Nazlı Yalçın

Kitap okumak: genel kültürün olmazsa olmaz ön koşulu olarak senelerce bize dayatılan bir aktivite. 'Kapak' meraklısı milletimizin 'kapaklı' şeylere zorunlu kıldığı bir yetiştirilme tarzına tabi tutulur buralarda bizim çocukluğumuz.

Halbuki aslında işin özü merak. Sadece merak etmek. Okumak bu motivasyonla yapılıyorsa, onunla aynı amaca hizmet edecek başka aktivitelerle de değiştirilebilir yeri. Artık anlaşılmalıdır ki, herkes okuyamaz. Okumak bir bilinç, o bilincin seneler içinde pişirdiği bir alışkanlık gerektirir. Okumak bir zorunluluk da değildir ayrıca, merak (tamamen olmasa da) başka yollarla da giderilebilir. İzleyerek, gözlem yaparak, gezerek, insanlarla konuşarak.

Popüler kültür kahramanlarını "Kitap okuyor musunuz" sorusuna olumsuz bir cevap alır almaz giyotine göndermek yerine, "Nelerle ilgilenirsiniz? Neydi son öğrendiğiniz şey?" diye ikinci bir soru yöneltmek gerekiyor. Önemli olanın veri girdisi yapılmamış bakire beyinler halinde kalmamak olduğunu bilmek.

İlhan Mansız çok iyi Almanca ve İngilizce konuşurdu. Türkiye'ye geldikten sonra İtalyanca dersleri de almaya başladı. Sanıldığının aksine her akşam Reina'da değildi. Çoğu vaktini evde geçirir, DVD seyreder, belgeselleri severdi. İnsanları izlerdi, merak ederdi. Çok susar, az konuşurdu. **Tayfun Korkut** hatırladığım kadarıyla korku kitaplarına hayrandı, o da az konuşanlardandı. Bu çocukların özelliği çok konuşup az iş yapan bir zihniyetten uzakta büyümüş olmalarıydı. **Emre Belözoğlu**'nun ailesi sol görüşlüdür. Emre, **Nâzım**'ın birçok eserini bilir, okumuştur. Buna fırsatı olmuştur, çünkü onların içinde büyümüştür. Çocuklukları Güngören'in, Gazi-osmanpaşa'nın ücra mahallelerinde geçen, beş çocuklu ailelerin altıncı çocuğu olarak doğan ve şu an okumamakla suçlanan futbolcuların idam mı edilmesi gerekir? Evlerinde **Goethe** vardı mıydı da okumadılar? Kampta Peygamber Efendimizin Hayatı adlı bir kitap okuyan oyuncu bize neden garip geliyor? Biz **Brecht**'i merak ediyoruz, o Hz. Muhammed'i. Çünkü bizim Brecht'le ilgilenecek fırsatımız vardı, biz kendimizden medet umuyorduk, onların aileleriyse Allah'tan. Başka çareleri yoktu. Şimdi büyüdüler, onlardan medet umuluyor. Aileleri de, milyonlarca insan da hayatlarını güzelleştirmeleri adına umutlarını onlara bağlıyor. Nasıl kalkılır bu yükün altından? Çocuklar kendileri de dönüp dolaşıp yine Allah'tan medet umar hale geliyorlar. Yarabbi güç ver, sabır ihsan eyle misali...

Artık genel kültür denen kavrama sadece 'kapaklı' şeyleri okuyarak erişilebileceği tabusunun yıkılması gerekiyor. Diktatörce insanlara dayatılan şeyler, içimizdeki merakı kaçırabiliyor, birazcık potansiyelimiz varsa bunu da kaybetmemizi sağlayabiliyor.

Sözde değil 'özde' ortacılık

Aşırılıklardan kaçmak gerektiği söylenir hep. "Her şeyin ortası bulunmalıdır" der büyükler. Ama toplumsal bazda pratiğe baktığınızda bunun lafta kaldığını görürsünüz. Dolayısıyla sözde değil özde 'ortacılık!' olmalı artık. Ortalarda yaşamak ise söz konusu olan, bize öğretilen bu doğrunun toplumsal yaşantımıza da yansıtılması icap ediyor. Haftanın 5 günü antrenman yapan, üzerlerinde milyonlarca insanın baskısını her saniye hisseden futbolcuların kaybedilen bir maçın ardından yemeğe gittiklerinde "Geziyor şerefsiz" denmemesi gerekiyor. İş hayatında hazırladığımız bir proje reddedildiğinde ya da işten atılma gibi bir durumla karşı karşıya kaldığımızda akşam X Kafe'de kahve içmekten kendimizi yoksun bırakmadığımızı biliyor, onlara da aynı hakkın tanınmasını rica ediyorum. Hataların ardından dünyadan utanmak zorunda bırakılmamasını insanların. Ortasını bulmamızı bunun da...

Cumhuriyet mitinglerinde güzel mesajlar veren sloganlardaki yaratıcılık, ülke futbolunda yerini takımlara yazılıp fanatikler tarafından işyerlerinde seslendirilmiş 'opera!'lara, sağlam küfürlere, hakaretlere ve beddualara bırakıyor artık mikrofonun sesi açıldığında. Döner bıçakları arka cepte, X takımın taraftarı Y takımın taraftarının üstüne yürüdüğünde kulağı idam ediliyor. Sıra recme mi geliyor?

Benden söylemesi, bu aşırılıklar konusunda gerekli önlemler alınmazsa kadınlar işe el atmayı planlıyor. Her hafta oynanan maçtaki oyuncuların ve hakemlerin karılarını ellerinde sopayla, annelerini de bastonla stada götürmek fikri üstünde düşünülüyor. On binlerin ağzından sözlü şiddete maruz kalan bu kadınların kendilerine küfür eden her erkeğin kafasına bir bir vurup çıktıkları deliğe geri sokmaları fena fikre benzemiyor.

Futbolun bir zamanlar ne kadar keyifli bir spor olduğunu hatırlamak için **Halit Kıvanç**'ın 1983 basımı '*Gool diye diye*' kitabı iyi bir örnek teşkil ediyor. Nerden geçmişti elime anımsamıyorum ama şu an bu eski kitaba sahip olmak, içindeki sevimli, pür anıları okumak bana kendimi şanslı hissettiriyor. 1966'daki finalden önce Londra'da çalınan som altından Dünya Kupası'nı bir parkta bulan köpek Pickles kadar şanslı. Önüme kemik yığmasalar da olur diyorum, Halit Kıvanç'ın yarım asırlık anılarını elimde tutmak yetiyor.

2000'lerin Fanatikler Külliyatı

Hakaretlerle dolu taraftar edebiyatına şöyle bir göz atıldığında deliliğin izlerine rastlanıyor. Biz giderek deliriyoruz. Evde, sokakta, maçta... Toplumsal gözlemin en harika noktalarından olan statlara birkaç sosyolog, psikolog, hatta antropolog yerleştirilmesi, konuşulanların, bağırılanların incelenmesi gerekiyor. Bizim toplumdaki delilik oranı enflasyonun yüzde 600'lere çıktığı Zimbabwe'dekini bile katlıyordur herhalde...

Sosyal gelişmeler, inip çıkan enflasyon, maddi vaziyetler zaten etkiliyor futbolun sözlü-yazılı metinlerini. Çünkü ani dalgalanmalarla gittikçe sağı solu belli olmayan bir hale gelen vatandaşın 'taraftar' özelliği onları iki kat dengesizleştiriyor. Ekonomiden ümit kesildikçe futboldan 'sürekli bir mutluluk' umulur hale geliniyor gizliden gizliye. Küçüklü büyüklü fanatik kitleler takımlarıyla yaşar hale geliyor. Mümkün olsa çocukların eşlerine "Yana kay" deyip onlarla yatacaklar, ama fırsat olmuyor. Yine de antrenmanlar, maçlar, maç öncesi ve sonrası takımların tesisleri taraftar kaynıyor.

Anlayacağınız taraftar artık kapıda bekliyor. Gestapo subayı gibi hazır olda fanatikler, oyuncunun başında dikiliyor. Tuttuğu takımın kaybettiği bir maçın ardından havaalanında onu karşılıyor, takım uçaktan inince

protestolar başlıyor. (Bkz. Antalyaspor-Fenerbahçe maçı)

Taraftar bağırarak girizgâh yapıyor::

- Aferin size aferiiiin!
- Boynumuzu büktünüz biziiim!
- O verdiğimiz paralar haraaaam olsun haram!

Nereden vursam diye düşünülüyor, olay hemen paraya getiriliyor:

- Bizim verdiğimiz paralarla iki yüz milyonluk ciplere biniyorsunuz!

[Taraftar / İç ses I: Ben de istiyorum o cipten. Camlarını da simsiyah yaptıracağım.]

[Taraftar / İç ses II: O geçen gece televizyonda yanında gösterdikleri kız var ya, ah ben olacaktım o mankenle, ulan benim ne eksiğim var? 3 milyon avronun haricinde ne eksiğim var benim senden!]

FB kalecisi **Volkan** ufukta görünüyor, taraftar patlıyor:

- Jöle sür sen saçına jöleee! Jöle Volkaaaan! Mankenlerle gez sen!

Futbolcular otobüse biniyor, otobüs hareket edene kadar ağzına gelen hakareti tükürüveren taraftar grubunun bir anda içi sızlıyor, söylem değişiyor. "Ben senin babanım, döverim de severim de" ile büyüyen Türk ruh hali ağır basıyor. Taraftar çocuklarını önce dövüyor, sonra seviyor. Yanaklara öpücük konduruluyor yatmadan önce, takımın sahibinin kendileri oldukları hatırlatılıyor aslında. (Alkışlar eşliğinde):

- Kanaryasın sen! Bizim canmız!

Millet babacan bir tavırla bu tezahüratı yaparken onlara eşlik eden bir taraftarın gözünün önünde yeniden futbolcu-manken imajı beliriveriyor, adam kendini tutamıyor, laflar iyice karışıyor:

- Fenerbahçeee seen biziiiiim heerrrrr hırrrr, akıllı olun akıllıuı amaaaa, şeyimiiiizsin!

Bir yenen bir yenilen Fenerbahçe, taraftarını, tıpkı dolara endeksli iş yapan ve kriz zamanı keçileri kaçıran vatandaşlar gibi manik-depresif bir ruh haline sokuyor. Bu da yaratıcılığı körüklüyor tabii; dengesizliğin ve istikrardan yoksunluğun o delimsi gel-gitleri sayesinde (olumlu tezahüratların ardından) yılın şarkı sözü olmaya aday şu dizeler havaalanından sonra Samandıra tesislerinin çıkışında bekleyen taraftarlar tarafından hep bir ağızdan söyleniyor:

"O toplar gol olur mu?
Kale böyle korunur mu?
Volkan topa bir uçsan,
Saçların bozulur mu?
Uç Volkan uçamaz mısın?
Sen ne biçim delikanlısın!"

Ülkede telif haklarının nasıl yerlerde süründüğünü bilen Fenerbahçeliler, Beşiktaş taraftarlarının vakti zamanında yazdığı, her maçta daha da geliştirdiği "Ekinler dize kadar..." diye başlayan tezahüratı alıyor, kelimeleri biraz kırpıyor, bestenin üstüne kuruluyor. Sezar'ın hakkı Sezar'a; bu sefer hakikaten cuk oturuyor!

2000'lerin futbola dair sözlü ve yazılı edebiyatında pek edebi olmasa da gayet manidar, gayet esprili metinler ortaya çıkabiliyor Hele spor programlarındaki diyaloglar...Bu diyaloglar bazen ne kadar dar bir bakış açısına sahip olabildiğimizi, satır aralarını okumaktaki beceriksizliğimizi ve objektiflikten uzaklığımızı apaçık ortaya koyuyor, yine esprili bir şekilde:

11 şubattaki Telegol programı. GS teknik direktörü **Geretz**'in FB ile puan farkı 4'e indikten sonraki bir yorumu çıkıyor ekrana. Geretz kendi ülkesinin çok meşhur bir deyişini söylüyor üç büyükler arasındaki çekişme için:

"İki köpek bir kemik için deli gibi çekişiyorsa, o sırada üçüncü bir köpek arkadan gelip kemiği kapabilir de!"

Yorumlara geçiliyor.

Serhat Ulueren (Fenerbahçeli): Ya ben anlamıyorum, bu adamlar Türkiye'ye geliyorlar onca para alıyorlar takımların başında, ondan sonra bir anda atları köpekleri karıştırıyorlar işin içine. **Lucescu** da yapmıştı böyle bir şey, at falan demişti.

Adnan Aybaba (Beşiktaşlı): Ben anlamadım şimdi bu adam köpek yarışlarından mı bahsediyor acaba? E biz üç köpek verelim gönderelim Geretz'i Londra'ya, köpekleri yarıştırsın o.

... Anlayan anladı.

2006-2007! Yemedi! Sezonun şiddeti...

Tam sezaryen yapılacaktı ki geliverdi şampiyonluk normal doğumla. Fenerbahçe ıkındı durdu, bolca suni sancı, ve ıngaa şampiyon kanarya... Fenerbahçe bayrağı bizim İzmir Atatürk Stadyumu'na dikilemedi (zemin çok sertmiş gerçi) ama şu an elin Everest'inde dalgalanıyor. Bebeğe alınan hediyeleri vermek isteyen varsa hoş gelsin, eli boş gelmesin. Galatasaraylılar Fener'in ağlayarak şampiyon olduğunu söyleyerek 30 bin emzik kampanyası başlatıyordu bir ara, o emzikler şimdi iş görebilir. İstikamet Himalayalar, hediyeleri bayrağın altına bırakabilirsiniz.

Diş farkıyla şampiyonluğu kaybeden Beşiktaş ikinciliğe abandı. Seneye Şampiyonlar Ligi'nde oynama hakkı kazanıp karizmayı kurtarmanın yolunu aradı. Bir iki tur atlarsa "Bizi burada şampiyon yapmadılar ama bak on kat zor bir maçlar silsilesinden nasıl alnımızın akıyla çıktık!" olacak hemen.

Galatasaray UEFA Kupası'nı alışının 7. yılını 40 gün 40 gece kutladı, zenneyle çiftetelli ekibi madden olmasa da manen oradaydı, bol bol oynadılar. Ve böylece, bu sezonu herkesin birbiriyle bolca laf dalaşına girebileceği envai çeşit olay yaşayarak kapattık. Envanter önümüzdeki senelere de eşit dağıtılırsa taraftar gruplarına hazırcevaplıkta kolaylık sağlar. Üstüne espri üzerine espri türetilen son olay Galatasaray-Fenerbahçe derbisinden bir enstantane mesela. Maçtan sonra FB'li oyuncular sahaya bayrak dikmesin diye dakikalarca Rush Hour posterindeki **Jackie Chan & Chris Tucker** misali sırt sırta nöbet tutan Emre Aşık ve Sabri'nin görüntüsü hâlâ gözlerimizin önünde. Maça yanımızda götürdüğümüz tabureyi kendilerine veremedik ve ayakta durarak yorulmalarına göz yumduk ama mecburduk, stattaki bütün koltuklar koparılıp atılmış ve vatandaş da ayakta bırakılmıştı. Herkes kendi poposunun rahatından sorumlu. Biz kendi popomuzu rahat et-

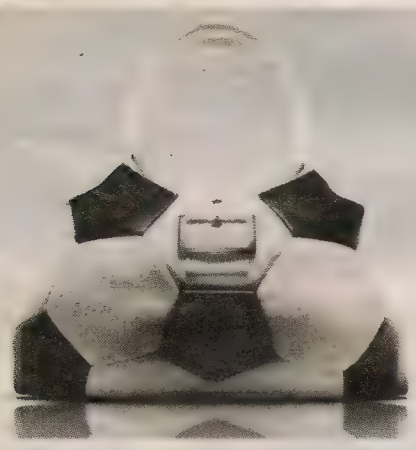

tirdik, şu dakikalarda da ağlanacak halimize (gözyaşları içinde) aynı popoyla gülmekteyiz. Ağlanacak halimiz... Biz...

Ne zaman bu kadar şiddeti seven bir toplum haline geldik biz? Hangi andı, vardıysa, dönüm noktası? İşin markalaşmaya, ticarete dökülmeye başladığı zamanlar mı? Ticaret hep yok muydu bu işin içinde? Rakamdaki sıfırlar mı arttı sırf, yoksa biz mi azaldık? ...

Azalıyoruz. Bir şeyler eksiliyor. Her sezon statlardaki arbedeler daha da çoğalıyor. Bir aktivite gözüyle bakılması gereken sporun içindeki para arttıkça, olan insanlığımıza oluyor. Hayat o aktiviteden ibaret olmaya başlıyor. Güdülen ticari amaç ciddi boyutlara ulaşıyor. Yöneticilerin siyasetçilerden farkı kalmıyor, üç büyük takımın yönetim kadrosuna artık parasıyla değil ortaya koyduğu projelerle de girebiliyor işadamları ama bu da ticari amaçlarla yapılıyor. Yönetici olanın işleri düzelmeye, maddi açıdan ihya olmaya başlıyor.

Futbol siyasi olaylarda da adından bahsettiriyor, kinayeli bir biçimde de olsa. **Hrant Dink** suikastının ardından son dönemdeki birçok cinayet zanlısının Trabzon'dan çıktığının fark edilmesi üzerine basında bu şehir derinlemesine sorgulanmaya başlanınca, milletvekillerinden biri meclisteki konuşmasında Trabzon'un çok hassas olduğu bazı başlıkları sıralayarak şöyle diyor: Trabzon'da namusa, bayrağa, bir de Trabzonspor'a laf eden cevabını alır!

Verilen cevap sürekli daha şiddetli bir hale geliyor. Sonra kalkılıyor, sanki her şeyin sorumlusu futbolcularmış gibi yine onlar konuşuluyor. Ne kadar geziyorlar, ne derece adam gibi oynuyorlar, ne kadar okuyorlar! Güzellik kraliçeleri her sene Afrika'daki aç çocukları anmalı ya, bizim futbolcular da kuantum fiziğinden girip **Maslow**'un ihtiyaçlar hiyerarşisinden çıkmalı. Sanki memleketi filozof topçular kurtaracak!

Noktayı esprili bir şekilde koyalım. Mehmet Yılmaz'ın bir yazısından alıntıyla:

"...Türkiye'de futbolcuların kitap okudukları pek vaki değildir. Hatta bu yüzden entelektüel camiada uzun süredir burun kıvrılır topçu taifesine. Peki, kitap okuyan bir futbolcu nasıl olur? Bu konuda da edebiyat eleştirmeni Fethi Naci'nin bir hatırası var: "Bir gün otelde kamp yapan bir takıma rastladım. Baktım, topçuların bir kısmı boş boş oturuyor, bir kısmı TV izliyor, bir kısmı da kâğıt oynuyor. Sadece bir tanesi bir köşeye oturmuş kitap okuyor. Kendi kendime takdir ettim çocuğu... Ertesi gün maça çıktılar ve Giresunspor'a 1-0 kaybettiler. Golü de kitap okuyan futbolcu kendi kalesine hem de çok komik bir şekilde attı. O zaman anladım ki kitap okuyan topçu bu kadar olurmuş!"

Türk Simon Kuper'den 1922 tarihli bir şahaser...

ASOSYEŞİN (ASSOCİATİON) FUTBOL

Zamanında kimseye bahsedemediğim için hayıflandığım bir kitabı bu vesileyle paylaşayım sizinle. Adı başlıkta. Yazarı (muharriri) **Kuguzâde Süleyman Rıza.** Kitabı Trabzon Araştırmaları Merkezi Vakfı yeniden yayımlamış, çünkü Trabzon Serasi Matbaası'nda yapılan ilk baskının tarihi 1922!

Bu kitapta, futbolun özüne ilişkin ne varsa bulabilirsiniz. Futbolun felsefesi, oyunun kuralları, futbol ahlakı ve taktikler... Tek kelimeyle müthiş. Piyasada yok ama sahafınızdan ısrarla isteyiniz. Ben size bu güzide kitaptan akıl almaz bölümler aktaracağım. Umarım bunları spor yazarıyım diyenler de okur. Bence mutlaka Simon Kuper de okuyup etkilendi...

Futbol nasıl bir oyundur?

"Bazı kısa düşünenler için futbol pek basit bir oyundur. İçi hava dolu bir topun arkasından birçok kişi koşup, uğraşıp duruyorlar. Boş boşuna kan tere batıyorlar. Futbol kavaidine riayet edilmediği takdirde vücudu biraz fazla yoran bir spor olmakla beraber, zihin yorgunluğunu izale, bedeni ve fikri kuvvetleri temniye eder.

"Hiç oynamadan futbolun delice bir oyun olduğunu iddia edenlerin oyuna başladıktan sonra –sigaraya alışmış kimse gibi- futboldan vazgeçemedikleri pek çok görülüyor.

"Futbolun beden oyunu olduğu kadar fikir oyunu olduğu katiyen unutulmamalıdır. Futbol vücudun muhtelif aksamını hareket ve faaliyete sevk ettiği cihetle en mükemmel bir spordur.

"Hayata karşı mücadele için zaruri olan teşebbüsü şahsi gibi mezayayı takviye ve inkişaf ettirir. Bir futbolcuda bedenen: kuvvet, çalaki, cefaya tahammül, fikren: irtibat, müşareket ve sürat-i intikal ne kadar memduh ise ahlaken de gurur hodpesendi, şöhretperestlik, daiyye-i infirad o kadar mezmumdur. "Şair sporlar gibi futbolda da (amatör amateur-heveskâr) ve (profesyonel-sanatkâr professionel) kısımları vardır, şüphesiz makbul olanı amatörlüktür."

Bizde futbol

"Bizde gençler futbolu daha çocuk iken mahalle aralarında arsalarda öğrenirler.

"Hemen ceketlerini çıkararak kale yaparlar ve intizamsız bir surette oynayarak sıcağın tesiri ile kavrulur, vücutlarını ezerler, yaşları ilerlese bile yine kısa kalırlar.

"Hem mütemadiyen çalım yapmağa alışarak oyunlarını pek güçlükle düzeltebilirler. Yavaş yavaş bir oyuncu olurlar. Fakat o vakte kadar söz dinler, lakırdı anlar ve mütevazı bir genç olarak tanınmış olmalarına rağmen eskilerin, kaptanlarının sözlerini hep yanlış bulurlar, ne büyüklerinin öğüdünü ne de oynarken arkadaşının top isteyişini dinlemek isterler. Bizde herkes kendini hatasız bir oyuncu farz eder. Halbuki bilmez ki bildiğinden fazla, öğrenmesi lazım gelen birçok kaideler vardır. Oyunda birine, kaptanına kızarsa pek fena oynamağa ve mütemadiyen çalım yapmağa başlar, pas vermez fakat yüzde doksan dokuz gol yapamaz."

Futbolda riayet edilmesi lazım gelen sıhhi ve ahlaki kaideler

"1- Futbolu müsabaka tarzında oynayacaklar, on altı yaşına kadar vücudu jimnastik ve oyunlarla hazırlayarak, ciğerlerine, kalbine, bacaklarına lazım gelen metaneti vermiş olmalı.

2- Vücutları çelimsiz, göğüsleri dar, mizaçları pek asabi olanlar tabibe muayene olmadan katiyen futbol oynamamalı.

3- Oyundan sonra yağmura, soğuğa, rüzgâra karşı durmaktan sakınmalı ve asla soğuk su içmemeli.

4- Oyun bitince kapalı bir yerde vücudunun terini bir havlu ile iyice silmeli, mümkün ise duş yapmalı, olamadığı takdirde ayak banyosu ile iktifa olunmalıdır.

5- Büyük yorgunlukları müteakip harekât-ı teneffüsiye yapmalı.

6- Oyun yerinde birisinin yanında bir sargı, bir paket pamuk, biraz muşamba, biraz ispirto, borikeli su, bir şişe eter, limon ve tentürdiyot bulunmalı.

7- Şahsı için değil mensup olduğu takımın şerefi için oynamalı."

Derleyen: **Kürşad Oğuz**

PİŞMAN DEĞİLİM

Nevzat Çelik

Kaçak Yayın'ı takip edenler bilir, "Halkın Takımıyla Maça Gitmek" başlıklı bir yazım yayımlanmıştı geçen yıl. Bu minvalde bir yazı daha yazmam istendi. Bir daha "Halkın Takımı'yla" maça gitmedim ama birçok maçı televizyondan birlikte izledik. Herkesin malumu, Beşiktaş Türkiye Kupası'nı alıp Şampiyonlar Ligi'ne katılma şansını yakalasa da, sonuç itibariyle şampiyon olamadı. Mayıs ayı bizim için yeterince çiçek açmadı, papaz eriğin tadı kaçtı! Fenerbahçe, Beşiktaş'tan sonra 100. yılında şampiyon oldu. Aziz Yıldırımlı bir şampiyonluk fanatik Fenerlilerin dışında kimsenin içine sinmese de böyle oldu! Galatasaray'ın çiçekleri soldu. UEFA kupası tarihte bir yaprak oldu birkaç yıl içerisinde. Hüzün verici bir yaprak dökümüydü bu.. Ne futbolcular kendi tarihlerinin farkındaydı, ne yöneticiler, ne de taraftarlar. Galatasaraylı taraftarları tek şey teselli edebilirdi; Fenerbahçe'yi yenmek. O da olamayacağı anlaşılınca, ellerine geçirdikleri her şeyi, daha çok da içi su dolu pet şişeleri futbolcuların kafasına fırlattılar. Küresel ısınma varken, su kıtlığı baş göstermişken olacak şey değildi! Hızlarını alamayınca tribünde bir yangını kundakladılar. Elerindeki su şişelerini sahaya attıkları için isteseler de kendi yangınlarını söndürecek imkanları kalmamıştı! Ateş herkesi yakardı; ırk, cins, sınıf... ayrımı gözetmezdi, bunu bilmiyorlardı! Ateş en çok atıldığı yeri ve atanları yakardı bunu hiç bilmiyorlardı! Ve üstelik başlatılan kimi yangınlar hiç sönmezdi! 1993'te Sivas'ta, Madımak Oteli'ndeki yangının söndüğünü kim söyleyebilir. Spor karşılaşmaları için kaçınılmaz sonuçtur, yenmek ve yenilmek; bir taraf sevinir, bir taraf da üzülürdü. Sevişme sonrası olduğu gibi bir sigara yakılırdı yenilginin ve yenginin üzerine olur biterdi. Her zamanki gibi bu da unutuldu!

Geçen yıla göre daha da kötü yönetilen klüplerin takımları daha kötü futbol oynadılar. Taraftar olan da, olmayan da zevk almadı izlediği futboldan. Büyük rantın, şöhretin, on milyonların pasif de olsa katılımının olduğu futbol sektöründe topun yuvarlaklığından söz etmek mümkün değil. Kara paranın, mafyanın, kumarın, siyasetin derinlikliderinliksiz devletin doğrudan içinde olduğu bir sektörde tertemiz yöneticiler, akıllı ve ahlaklı futbolcular, tarafsız hakemler vb. beklemek safdillik olur. Buradan bakıldığında ve onlara göre taraftarlar daha temiz kalıyor. Suçluyu taraftardan başlayarak bulmaya kalkmak olacak iş değil!

Bütün bunların fakında olarak birkaç şair ve Halkın Takımı'ndan arkadaşlarla birlikte sezonun az da olsa keyfini çıkardığımız söylenebilir! Görüşmeye fırsat bulamadığımız arkadaşlarla buluşmanın bahanesi oldu Beşiktaş maçları. Maçları Beşiktaş Çarşısı'ndaki bir mekanda izledik çoğunlukla. İçki içilen bu mekanda kadın erkek yarı yarıya oluyordu genellikle. Birkaç çıkıntı kardeşimizin dışında küfürsüz ama yüksek tempoyla izledik maçları. Yanlış anlaşılmasın, takımların değil bizim tempomuz yüksekti! Rakılar içtik, balıklar yedik, sohbetimizi yaptık.. Maç bittiğinde beş dakikadan fazla olmamak üzere sevindik ya da üzüldük. Hemen sonrasında günlük hayatımıza döndük. Çok da keyifli olmadığımız yaşamdan iki saatlik adrenalin çalmasıydı bekli de bizim taraftarlığımız! Bu keyifli iki saati kim veriyor ki bize artık?

İki hafta önce Beşiktaş'ın galip gelirse şampiyonluk iddiasını sürdüreceği Bursa maçına geleyim. Mekan ağzına kadar dolu. Kadın ve erkek sayısı hemen hemen aynı. Kadının fanatiği erkeği aratsa da, kim ne derse desin, kadın elinin, aklının, bedeninin ve tabi taraftarlığının dokunduğu her şey bir başka güzelleşiyor!

Beşiktaş kötü oynuyor. Sahaya yanlış takım sürdüğü için Tigana'ya verip veriştiriyoruz. Derken gol yiyoruz. Üstelik İzmir'den Fener'in Trabzon karşısında geride olduğu haberi henüz gelmişken. Canımız fena sıkılıyor. Sonunda Beşiktaş kötü bir skorla yeniliyor. Galatasaray ve Fener oynadıkları rakımlarla berabere kalıyor. Böylece Fener şampiyonluğu kazanıyor. Birkaç masanın dışında mekan boşalıyor. Biz muhabbete dalmışken masaların birinden çocuk ağlaması duyuluyor. Üzerinde Beşiktaş forması olan altı yedi yaşlarında bir oğlan çocuğu ağlıyor, biri kadın dört kişi de çocuğu avutmaya çalışıyor. Çocuk susar gibi oluyor ama kısa bir süre sonra içlenip tekrar ağlamaya başlıyor. Yenilgiden çok şampiyonluğun kaçmasına ağlıyor besbelli. Çocuğun adını öğreniyoruz ve tempo tutarak yanımıza çağırıyoruz, geliyor, dokunuyoruz, teselli etmeye çalışıyoruz. Boynumdaki siyah beyaz kordonu çıkarıp onun boynuna takıyorum. Nevzat Çelik adı yabancı gelmiyor çocuğun annesine. Şafak Türküsü hatırlatılıyor arkadaşlar kadına. Bu hediyeyi hep salkıyacağız der gibi minnetle bakıyor yüzüme. Kendimi ünlü bir Türk büyüğü(!) gibi hissediyorum. Çocuk için bir daha tezahüratta bulunuyoruz. Çocuk ilgiden memnun, ağlaması duruyor. Kolay mı, maç izlerken bile slogan atmayan yaşı kırkı aşmış beş adam onun adını bağırıyor!

Ne çok yenilgiler aldık, ne çok şampiyonluklar kaçırdık. 'Evet' dememiz istendiği yerde 'hayır', 'hayır' dememiz istendiğinde de 'evet' dedik! Kimse gelip alnımızdan öpmedi, yanağımızı okşamadı, boynumuza "çiçekten bir halka" takmadı. Pişman değiliz!

PİŞMAN DEĞİLİM

nerede bir mazlum varsa gidip yanında durdum
pişman değilim
çok yangınlar saldılar ömrüme çok dayak yedim
pişman değilim
arzusu hilafına dokunmadım hiçbir kadına
pişman değilim
beşiktaş'ın şampiyon olamadığı yıllarda büyüdüm
pişman değilim
büyümek bir kuşun kanadına yürümekti yürüdüm
pişman değilim
dostuma düşmanıma hiç tereddüt etmedim
pişman değilim
ben istemediğim yaşta göstermediğim kadarım
pişman değilim
geçmişim mi geleceğim geleceğim mi geçmişim
pişman değilim

Nevzat Çelik
1997 (Sevgili Yoldaş Kurbağalar)

İÇİNDEN FUTBOL GEÇEN KİTAPLAR

1) ***Futbol*** / Brezilya Tarzı Yaşam, Alex Bellos, Çev: Çiğdem Özüer, Literatür.
2) ***Endüstriyel Futbol***, Tuğrul Akşar, Literatür.
3) ***Futbol Basit Bir Oyun Değildir***, Jupp Derwall, Çev: Aydın Engin – Hasan Kuruyazıcı, İş Kültür.
4) ***Kaptan***, Marcel Desailly, Çev: Ali Ece, İthaki.
5) ***Kocaman Bir Adam***, Barış Tut, İthaki.
6) ***Tanrının Eli***, Jimmy Burns, Çev: Ali Kaftan, İthaki.
7) ***Ajax*** / Hollandalılar ve Savaş, Simon Kuper, Çev: Elif Gökteke, İthaki.
8) ***Yer Fener Gök Cimbom***, Murat Erdin, İthaki.
9) ***Anadolu Yıldızı Eskişehirspor***, Özgür Topyıldız, İletişim.
10) ***Uyku Tulumunda Spor***, Emre Zeytinoğlu, Telos.
11) ***Kârhanede Romantizm***, Tanıl Bora, İletişim.
12) ***Futbol Savaşı***, Ryszard Kapuscinski, Çev: Gül Çağalı Güven, Om.
13) ***Futbol Asla Sadece Futbol Değildir***, Simon Kuper, Çev: Sinan Gürtunca, İthaki.
14) ***Futbol! Bir Aşk...***, Halit Kıvanç, İletişim.
15) ***Olaylar***, Sağ Bekin Lahana Dolmasını Yemesiyle Başladı, İslam Çupi, İletişim.
16) ***Hatice'ye Mektuplar***, Yiğiter Uluğ, İletişim.
17) ***Tae Han Min Guk***, Mehmet Demirkol, İletişim.
18) ***Benim Oyun Kurallarım***, Pierluigi Collina, Çev: Gülin Terek Ünal, Altın.
19) ***Tribünden Palavra Anılar***, Memet Fuat, Adam.
20) ***İnadına Göztepe***, Der: Serkan Boyacıoğlu, İletişim.
21) ***Politik Goller***, Ecevit Kılıç, Güncel

Bir taraftar grubu AslanpenCHEsi

Söyleşi: Erkan Doğanay

Yasin Demir; doğuştan mı bilinmez, ama fanatik bir Galatasaray taraftarı. Aynı zamanda kitap, gazete, dergi okuyan, memleket meseleleri üzerine kafa yoran birisi... Futboldan daha önemli konular olduğuna inanıyor ve taraftarların daha çok okuyan, kültürlü, kitlelerden oluşmasını hayal ediyor. **Yasin Demir**, Kaçak Yayın dergisi için; **"AslanpenCHEsi"** grubunu ve Galatasaray taraftarının profilini anlattı.

Taraftarı olduğunuz takımın kitlesini genel olarak nasıl buluyorsunuz? Türkiye'de futbol taraftarı olmak ne anlama geliyor?

Galatasaray, 1990'larda gelen başarıların ardından daha kozmopolit bir taraftar kitlesine ulaştı. Takımın değerlerinden çok, elde edeceği başarılara endeksli bir profil ağırlık kazandı. Bu bizim gibi kendini daha eski gören taraftarların sıcak bakmadığı bir konu. Biz Galatasaraylılar, bunu UEFA kupasına ve diğer başarılara bağlıyoruz. Ancak bu problem aslında tüm kulüp taraftarları için geçerli; toplumun değişen değer yargılarının getirdiği bir olgu. Daha özele inersek, Galatasaray tribünlerinin son 10 yılda belirginleşen bir siyasi duruşu var. Bu duruş elbette ki kulüp profilini, taraftar genelini yansıtmıyor, ama Beşiktaş tribünlerinin antiemperyalist söylemle anıldığı gibi, Galatasaray tribünü de milliyetçi muhafazakâr bir söylemle anılabilir. Gün gelir bakarsınız İsrail'e, ABD'ye, teröre tepki yükselir. Dini günler pankartlarla anılır. Türkiye'de futbol taraftarı olmak, dünyanın başka bir yerinde futbol taraftarı olmaktan farklı değil. Zengin batı ülkelerinde kulüp taraftarları, aidiyet duygusuna sahip insanların sayısı tribünde azalırken yüksek gelir grubuna ait seyircilerin sayısı artıyor. Bu da tribünlerin profilinin toplumun genel yansıması olmasını zorlaştırıyor. Bizde tribün yapısı henüz o kadar homojen değil, tribüncü arkadaşların çok sevdiği ifade tarzıyla okumuşu da var, hırsızı da var, doktoru mühendisi de var, yazar çizeri, oyuncusu da var. Ancak tribünün çekirdeğinde yer alanlar için, deplasman dahil her maça gidenler için durum farklı; onlar kendilerini bu işin emekçisi olarak görüyor, bu iş bir hobiden çok fazla anlam taşıyor. Ayrıca şu bir gerçek ki; yine dünyadan çok farklı değil, özellikle Anadolu'da daha fanatik gruplar, sığ bir dünya ve siyaset görüşüne sahip, oportünist, kısmen rant peşinde, güce tapan gençlerden oluşuyor.

Futbol takımlarının taraftarları genel olarak okumayan, ülke sorunları ile ilgilenmeyen bir kesim olarak görülüyor? Buna karşılık taraftar kendisini nasıl görüyor sizce?

Bu doğru, futbol takımlarının taraftarları genel olarak okumuyor. Ülke sorunları ile ilgi olmadığına o kadar katılmıyorum. Ama burada Türkiye'nin profilinden farklı bir sonuç yok. Sokaktaki insan da genel olarak okumuyor, ülke sorunlarından çok magazine kafa yoruyor.Taraftar son yıllara kadar kendine dışarıdan bakmadı, baktıysa da objektif bakmadı. Medyanın günah keçisi, polisin günah keçisi olarak ezilmiş rolünü kendine biçti. Kendi hatalarını düzeltmeye çalışmadı. Hata derken olay çıkarmayı, fanatizmi değil, kendini ifade edecek örgütlenmeyi oluşturamamasını, sırtını kulüp yöneticilerine dayamasını kastediyorum. Son birkaç yılda özellikle büyük kulüplerde daha istikrarlı tavır göstermeye çalışan gruplar olsa da, bu iş henüz yeni sayılır.

Aslan Pen(CHE)si adlı bir grup var Galatasaray taraftarları arasında? Trübünlerde nasıl karşılanıyor?

Aslan Pen(CHE)sinin tribünde çok önemli bir etkisi yok, bunun sebebi maça gelen insanların tribün gruplarına, tribünlere kattıkları ile bakması, hangi siyasi görüşe dahil olursa olsun gelen herkesin çabası sahada alınacak bir galibiyete yönelik olduğu için, asılan tepki pankartları büyük ölçüde rakip takımlara yönelik olduğu için fark edilmiyorlar. Futbola soldan bakan bir grup, hangi takımda olursa olsun çelişki yaşayacaktır. En demokrat, gerektiğinde anarşist, çevreci Beşiktaş tribünleri bile ucunda şampiyonluk varsa Alaattin Çakıcı'yı, Sinan Engin'i görmezden gelir. Galatasaray'da da bu tür olmasa da, kulübün doğduğu ve büyüdüğü ve halen genel kurulu oluşturan çoğunluğu ele alındığında, ciddi bir sınıfsal çelişki olacaktır. Fenerbahçe zaten adı üstünde Fenerbahçe...

Edebiyat ya da genel olarak sanatla aranız nasıldır? Neler okursunuz?

Kişisel olarak korku edebiyatına meraklıyım. Nihat Genç'i çok uzun yıllardır, Oktay Taftalı'yı da Yeni Harman aracılığıyla tanıdığımdan beri okurum. Ayrıca sinemaya ilgi duyuyorum. Taraftarın sanata, edebiyata bakışıyla ilgili olarak söylenecek maalesef çok fazla birşey yok. Bundan 5-6 yıl önce bir fanzin olarak çıkan Tribün dergi, bildiğimiz kadarı ile taraftarların kendini ilk yazılı ifadesiydi. Uzun soluklu olamadı, ama taraftarların kendilerinden iz bıraktığı tek oluşum oldu. Tribüne yönelik incelemeler, anı kitapları görüyorum. Ancak daha önce de söylediğim gibi, tribünlerin profili toplumun genelinden çok farklı değil. Birkaç yıl önce Milan tribünleri, Munch'ın "Çığlık" ını, kartonlardan oluşan bir koregrafiyle tribünde oluşturduğunda dumura uğramıştık. Gerçi hakkını yemeyeyim, bir Galatasaray maçında Olimpiyat Stadı'nda Picasso'dan bir uyarlama gördük.

Taraftar profilinin değişmesini ister misiniz? Nasıl olmasını istersiniz?

Ben Galatasaray'daki tribün profilinin değişmesini isterim. Çünkü tribünlerde taraftardan çok seyirci var, başarı ve galibiyet istiyor. Başkanın tabiriyle "müşteriler". Halbuki bu bir spor olayı, salt spor da değil, bir felsefe, bir duruş meselesi. Biz Galatasaraylılar, Fenerbahçelilerin sarı yanında lacivert yerine kırmızı taşıyanları değiliz. Hayata, en azından spora bakış olarak temel farklılıklarımız var. Bunların korunması gerekiyor. Daha tepkili, daha organize, daha ilkeli bir taraftar topluluğu istiyoruz. Bir hafta önce kendileri deplasmanda polisle karşı karşıya gelmişken, bir hafta sonra rakibine vurması için tezahürat olmamalı. Bu basit örneği anmışken tribünler binlerce insanın sorunsuzca bir araya geldiği ve tek yürek haykırabildiği ender yerler. Şu son 1 Mayıs'ta polisin aldığı önlemlere insanların tepkilerini görünce şaşırdım. İsveç'te yaşadığımızı mı sanıyorlardı? 1980'den sonra halkımız polisle, daha genel devlet otoritesiyle en çok stadlarda karşılaşmıştır, onu tanıma imkânı bulmuştur. Bununla beraber, 1980'den sonra halk futbola yönlendirildi, futbol kitlelerin afyonudur klişelerine takılmıyorum. Tam tersi tribünler farklı kesimlerden insanların bir araya geldiği ve farklı toplumsal kesimleri tanıma imkanı bulduğu yerler.

Türkiye de futbol sizce ne için var ve neden bu kadar tırmandırılmış durumda? Söylendiği gibi bir uyutma-avutma politikası mı?

Takımlar Avrupa'da başarılı değilken de futbolla yatıp kalkan büyük bir topluluk vardı. Ancak uluslararası başarılarla, batı kompleksli insanlarımız da futbolda bir tatmin bulmaya başladı. Bu noktada futbol biraz dokunulmazlık kazandı, her sınıftan, her siyasi görüşten insan futbola saygılı oldu. Asgari ücretle çalışan insanlar milyon dolar kazanan futbolcuların vergi ödememesini savunur hale geldi. Devlet naklen yayın gibi dolaylı yollarla futbolu sübvanse etti. Bu uyutmadan çok, halkın talebi ile olan birşey. Irkçı Batı, Türkiye'ye ve Doğu'ya karşı iki yüzlü olduğu sürece, halk bunu talep edecek. Çünkü hesaplaşma mecrası olarak futbol sahasını görüyor. Niye futbol da, tenis ya da motor sporları değil derseniz, cevabı basit. Sokakta oynanan bir oyun ve herkes anlıyor. İstisnası şudur; büyük kulüplerin sporla iç içe ve maddi manevi olarak hayatta belli noktalara ulaşmış taraftarlarına bakarsak, futbola bu önemi atfetmediğini, uluslararası mücadelelerde rakibin rakibini desteklediğini görürüz. Diğer yandan bireyselleşme arttıkça, bireylerin kendilerine ait başarı hikâyeleri tatmin sağlamaya başladı, bu imkânsız olduğu için spor kulüpleri insanların özdeşleştiği uygun mecra oldu. Yeter ki başarı olsun. Onurlu mücadele, sportif ruh kaybedince maalesef tatmin sağlamıyor. Bu, psikologlarımızın aidiyet amaçlı olarak tribüne geliyorlar saptamasından biraz farklı, benim kastettiğim adam tribüne gelip bir özdeşleşme yaşamayabiliyor, ama tuttuğu takım kazanınca kahveye gidip ona buna konuşma, ofisten sağa sola mail atma hakkını bulduğu için seviniyor. Bunlar tribüne gelmediği halde futbola bizden çok mesai harcayan bir topluluğu oluşturuyor. Futbol tırmandı dedirtiyor.

Oktay Taftalı

GÜNCEL ŞİİRİMİZİN ONBİRİ

KALE

Veysel Çolak: Güven verir, herkesin şut çekemeyeceği bir şiir yazar, kazara çekilen şuta misliyle cevap verecek kapasiteye sahiptir.

GERİ DÖRTLÜ

Tuğrul Tanyol: Hem savunmada iyidir, hem sağ açıktan fuleli adımlarla atağa kalkabilir.

Haydar Ergülen: Kimsenin rakibi değildir, kırıcı oynamaz, kimse onu kıramaz.

Ali Günvar: Döne döne oynar, ele avuca sığmaz, mütedeyyin ve temkinlidir.

Metin Celal: Bütün dünyada savunma oynayacak sağlam bir tekniğe ve kişiliğe sahiptir. Sol kanat ondan sorulur.

ORTA SAHA

Adnan Özer: Türk şiirinin en çalımlı oyuncularındandır. Göze ve ruha hoş gelen bir tarzı vardır.

Akif Kurtuluş: Rüzgârlı, havalı bir oyun sergiler ama çoğunlukla şahsi oynar.

İLERİ DÖRTLÜ

Yusuf Alper: Çok pozisyon üretir ama her ürettiği pozisyonu gole çeviremez.

Ahmet Erhan: Riskli oynar, duygusaldır. Bazen rakip sahada kaybolur.

Orhan Alkaya: Hava toplarında iyidir, rakibi şaşırtır, yanıltır. Fakat o da şahsi oynar.

küçük İskender: Deli deli oynar, çok şut çeker, kaçırdığı kadar da atar, takımını sever.

TRANSFER LİSTESİ:

Kemal Varol: Yeteneğiyle göz doldurmaktadır, ilersi için umut vaat ediyor.

Alper Çeker: İyi takım oyuncusudur, ahlâklı ve gözüpektir.

Aslan Özdemir: Kendisinden beklenen çıkışa giderek yaklaşıyor.

SATIŞA SUNULANLAR

Osman Konuk: Devamsızlık ve vefasızlık nedeniyle takımdaki yerini kaybetmiştir

Mehmet Müfit: Yıllar önce kendi isteğiyle kadrodan çıkarılmıştır.

TEKNİK KADRO

İhsan Deniz: Kaleci antrenörüdür, istikrar ve soğukkanlılık timsalidir.

Cafer Turaç: Takım antrenörüdür, akıllı ve akılcıdır, güven ve özgüven verir.

TEKNİK DİREKTÖR

Oktay Taftalı: Teorik baz'dır. İşin kuramına çok çalışır. Eh, takımı da o kurdu.

ADANA DEMİRSPOR

Salih Bolat

1960-1970'li yılların efsane futbol takımı olan **Adana Demirspor**'a ilgim nasıl ve niçin oluştu? Babam Adana'da, Devlet Demir Yolları'nda çalışıyordu. İster istemez Demiryolu çevresiyle yakından ilişki içindeydik. Çocukluk ve ilkgençlik yıllarım, babamın işi nedeniyle, Adana tren garı çevresinde geçti. Adana Demirspor Kulübü de gar çevresinde olduğundan, sık sık uğradığımda ya da ordan geçerken, bahçesinde oturan tanınmış futbolcuları görme olanağı bulurdum. O zamanlar, Adana Demirspor'un efsane oyuncularından **Füze Selami, Kartal Yaşar, Muharrem Gülergin** gibi oyuncular, yanlış anımsamıyorsam, aynı zamanda Devlet Demiryolu kadrosundaydı. Daha sonra **Fatih Terim**'i yetiştirecek olan. mavi-lacivertli takım, başlangıçta Adana'nın liglerdeki tek futbol takımıydı. 1954 yılında kurulan turuncu-beyaz Adanaspor, ikinci takımı oluşturdu. Diyebilirim ki, Adana Demirspor, kuruluş koşulları nedeniyle, emekçi sınıfı temsil ediyordu. Oysa süreç içerisinde Sabancı'ların da desteğini alan Adanaspor, sermaye sınıfına ait çeşitli kişiler tarafından finanse edilerek kuruldu. Son yıllarda ise şirketleşerek **Uzanlar Grubu**'nun finansmanıyla ayakta durmaya çalıştı. Demek, Adanaspor, burjuva takımıydı denebilir.

Adana Demirspor kulübü, 1940 yılında, ikinci dünya savaşının çıkacağı günlerde silah altına alınanların dışında, gençleri sivil savunma ve spora yöneltme amacıyla "sivil savunma mükellefiyeti"adı altında çıkan kanun sonucunda kamu ve özel sektörde 500 kişiden fazla eleman çalıştıran kuruluşların bir spor kulübü kurmaları zorunluluğu sonucunda, 21.12.1940 tarihinde, o zamanın **D.D.Y. 6. İşletme Müdürü Eşref Demirağ** tarafından kurulmuş, resmi tescilini bir hafta sonra, 28.12.1940 tarihinde almıştır.

Adana'nın ilk kulüpleri sayılan İdmanyurdu, Torosspor ve Seyhanspor dışında yine kurum takımı olan Milli Mensucat ve Demirspor gibi ligi oluşturan takımların katılımı ile "Çukurova Ligi" kurulmuştur. Zamanla Mersin İdmanyurdu'nun da katılımı ile bölgesel nitelik kazanan bu ligde Adana Demirspor 1942 yılından 1953 yılına kadar aralıksız şampiyon olarak Türkiye finallerine katılmaya hak kazanmıştır. 1947 yılında Ankara'da yapılan finalin ardından Türkiye üçüncüsü olma başarısı göstermiştir.1951 yılında, Balıkesir'de yapılan final karşılaşmalarında Beşiktaş ve Altay'ın ardından yine Türkiye üçüncüsü olmuştur. 1953-54 futbol sezonunda Adana Demirspor Türkiye şampiyonası finalinde Ankara Hacettepe takımını Füze Selami'nin (**Selami Tekkazancı**) golüyle 1-0 yenerek Türkiye şampiyonu olmayı başarmıştır. 1959 yılında Türkiye profesyonel liginin kurulmasını takıp eden 2. sezonda Anadolu'nun ilk takımı olarak 1960-61 sezonunda Ankara, İstanbul, İzmir takımlarıyla mücadele etmiştir. Futbol Federasyonu'nun garip bir kararı sonucu Adana Demirspor, Ankara takımı statüsüne alınmış ve iç saha maçlarını Ankara'da oynamak zorunda kalmıştır. Böylece tüm maçlarını Ankara, İstanbul, İzmir 'de oynamak durumunda kalan Adana Demirspor aynı yıl lige veda etmiştir. 1963-64 sezonunda Türkiye 2. liginin kurulması ile otomatik olarak lige girmiştir. 1972-73 sezonunda Adana'da Uşakspor'u Fatih Terim ve Bektaş Yurttaş'ın golleri ile 2-0 yenerek bu amacına ulaşmıştır. 1977-78 futbol sezonunda Türkiye kupasında Trabzonspor'la final oynayan Adana Demirspor, yine aynı sezon Başbakan'lık Kupasında final oynamıştır. Lig tarihindeki en iyi derecesi, 1981-82 sezonunda Hacı Döner'in kulüp başkanlığı ve **Coşkun Özarı**'nın teknik direktörlüğünde altıncılıktır. 1983-84 sezonuna kadar aralıksız 11 yıllık 1. lig serüveninden sonra üç yıl Türkiye 2. Ligi A grubunda şampiyonluk mücadelesi veren Demirspor 1986-87 yılında amacına ulaşmıştır. 1989-90 sezonunda küme düştükten sonra ertesi yıl Selahattin Çolak'ın kulüp başkanlığı ve **Ali Hoşfikirer**'in teknik direktörlüğünde yeniden birinci lige yükselmiştir. Aynı sezon küme düşen Adana Demirspor 1993-94 futbol sezonunda Metin Türel'in yönetiminde yeniden 1. lige yükselmiştir. 1995-99 yılları arasında 2. ligde mücadele eden Demirspor, 1999 yılında tarihinde ilk kez 3. lige düşmüştür. 2001 yılında **Aytaç Durak**'ın kulüp başkanlığı ve **Ercan Albay**'ın yönetiminde 2. lig B kategorisi'ne yükselmiş, 2002 yılında aynı ekiple Denizli'de yapılan ekstra play- off müsabakalarını şampiyon tamamlayarak 2. lig A kategorisine yükselmiştir. 2004 yılından itibaren 2. lig B kategorisinde mücadelesine devam etmektedir.

Özden - Mehmet - İlhami - Diş Hasan - Sami - Kartal Yaşar - Nuri - Tatar Metin - Dilo Yaşar - Yahya - Mucit Cengiz (1965-66)

Adana'nın iki takımı olan Adana Demirspor (yerel adıyla "Demirspor") ve Adanaspor arasında ilginç farklar var. Demirspor, devlet eliyle kurulmuş olmasına karşın, halk tarafından sahiplenilmiştir. Bunun nedeni, Devlet Demir Yolları'nın, takımın kurulduğu yıllarda ve sonraki yıllarda, sendikal örgütlü yapısıyla, çalışanların, kendi kurumları olarak görmeleri ve onu sahiplenmeleridir. Bu özelliğiyle Demirspor, gerçek bir kamu takımıdır, denebilir. Tıpkı sendika şubeleri gibi, Demirspor'un da ofisleri ve lokalleri, Devlet Demir Yolları'nın resmi binaları içerisinde yer alıyordu. Yıllar içerisinde oluşan kurumsal kültür, Demirspor'a özgü değerlerin gelişmesine neden olmuştur. Bugünkü "Şimşekler Grubu" adlı taraftar örgütü, böyle bir kurumsal kültürün sonucudur.

Lise birinci sınıfta öğrenci olduğum yıl, en yakın arkadaşım Özdemir (Mehmet Özdemir), Adana Demirspor'un genç takımının etkili oyuncularındandı. Ben de mahalle takımında ve okul takımında kaleci göreviyle oynuyordum. Özdemir'in lisansı olduğu için, bütün futbol maçlarına bedava giriyordu. Stadyuma girdikten sonra, lisans kimliğini duvarın üstünden bana atıyordu ve ben de aynı kartı görevliye göstererek, maçlara bedava giriyordum. Fotoğraflarımız birbirine benzediği için, herhangi bir sorun olmuyordu. Neredeyse Özdemir'in menajeri gibi olmuştum. Antrenmanlarına bile gidiyordum. Bu futbol tutkusu, öğrencilik görevimin önüne geçmişti. O yıl sınıfta kaldım.

Adana Demirspor, hâlâ ilk göz ağrım.

1973-74 Demirspor - Galatasaray, Fatih Terim Kafa Özberk'e Karşı

KAMRAN İNCE

Galatasaray Senfonisi'nin bestecisi

Sipariş üzerine beste yapmak zorlama eserler çıkmasına neden olmuyor mu?

1985'ten beri böyle çalışıyorum. Zorlama demeyelim de, gelen projelerin beni cezbetmesi önemli. O kadar birbirinden farklı ve keyifli işler geliyor ki; mesela istenen bazı eserleri söyleyeyim hemen, Amsterdam'dan sekiz çellolu bir grup için bir eser, New York'tan solo tuba için bir eser, Huston'dan bir bale, Boston'dan bir yere, içinde Türk enstrümanlarının da bulunduğu bir opera yazmaya başladım.

Galatasaray Senfonisi çıktı mı?

Yavaş hareket ediliyor. Çıkmış olması gerekiyordu ama maalesef bayağı gecikti. Senfoni otuz beş dakika, CD kırk beş dakika. Ancak Fenerbahçe'ninki çıkarda bizimkiler ondan sonra harekete geçer. Türkiye'de en kolay işi yapamazsınız, ne hikmetse zor ve garip olanı yapmak gibi bir becerimiz var. Biz Türkler ilk olmakta çok hevesliyizdir. En temiz su, en bol oksijenli tepe, en uzun burunlu adam gibi ilk olma gayretlerimiz var. Bu da onlardan biri bence. Dünya da ilk kez bir futbol takımına senfoni yazıldı. İlk olma yolunda bir adım daha attık haydi hayırlısı.

Nasıl yazıldı bu senfoni?

Takım yönetiminden böyle bir teklif geldi. İlk önce maddeleri yatırdım masaya; ne olacak, süresi, orkestrası, korosu derken üç tane de solist olmasını düşündüm. Lise önemliydi tabi ki, ama birileri bunun hikâyesini yazmalıydı. Galatasaray Lisesi mezunlarından İzzettin Çalışlar'a gidildi. Üç solist bir nevi Galatasaray'ın tarihini temsil edecek ve dönemlerini anlatacaktı yazılan kompozisyona göre. Anne, baba ve çocuk takımın gelişimini temsil edeceklerdi. Taraftarın sesini de sanatsal bir biçimde kullandım. Stadyumda konserin nasıl yapılacağı gibi ayrıntıları ve Galatasaray'ın tarihini araştırıp bunun üzerine yazdım bu eseri. Bu eseri yazmaya başladığımda, Galatasaray ile Fenerbahçe takımları arasındaki rekabetin boyutuna inanamadım. Biz çalışmaları bitirdikten iki gün sonra Fenerbahçede Fazıl Say'a beste yaptırmaya başladı. Ankara'ya konser vermeye gittiğimizde korodakilerle, orkestradakiler arasında kavga çıktı, neymiş efendim korodakilerden biri konser salonuna Fener-

Söyleşi: Hilal Doğanay

AVRUPA'DA FUTBOL VE SİYASET

Mert Aydın

bahçe bayrağı asmış. Koskoca, profesyonel adamların bu davranışlarını bir türlü aklım almadı. İnanamadım.

Maçlarda nelerle karşılaştınız? Küfürleri de kullandınız mı?

(Kahkaha) Hayır kullanmadım. Türk toplumunda herkes aklına gelen her şeyi söyleyemiyor. Ama maçlarda nasıl konuşuyorlar inanamazsınız. Futbol maçları bir bakıma deşarj olma yeri. O tezahüratlar, küfürler, eleştiriler sanki bu toplumun dışında birileri tarafından söyleniyor:

Amerika'da nasıl?

Amerika'da bu kadar keskin ve düşmanca taraftarlık görmedim açıkçası. Bir de Amerikan toplumu her yerde her şeyi söyleyebilme özgürlüğüne sahip. Ama adamların genelinin keyfi yerinde olduğu için konuşma gereği duymuyor. Bizde ki sorunlarla karşılaşsınlar bakın o zaman neler oluyor.

Bir takımın senfonisi olması bir şeyleri değiştirebilir mi? Ya da müzik ne işe yarar genel anlamıyla?

Resimde, heykelde, mimaride yapılan işleri görürsünüz. Ama müziğin böyle bir şansı yok. Çok daha soyut bir sanat. Soyut olmasından dolayı, bence duyguyu diğer sanat dallarından daha çok aktarabilen bir alan. Bir bakıma sizin gitmek istediğiniz yere duygusal olarak gidebilmenize izin verir. Sesler olmasaydı belki de dünya sağır ve can sıkıcı olurdu.

Ülkemizde bir laf vardır. Ne sağcı ne solcu futbolcuyum futbolcu. Bu lafa kızarlar futbolcular ama bizde zihniyet böyledir. Avrupa'nın belli bölgelerinde ise taraftarların politikleşme süreci çok eski yıllarda vuku bulmuştur. Bu yüzden de politik pankartların statlarda görülmesine alışıktırlar.

Avrupa ülkelerinin bir kısmında özellikle de güney ve doğusunda 2. Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında yaşanan politik kaosun eseridir taraftarın politize olması. Bazı kulüpler hatta şehirler belli bir politik görüşün simgesi halini alınca futbol maçları zaman zaman iç savaş atmosferinde geçmeye mahkûmdur.

Bu konuda benim favorim İtalya'nın Livorno kulübü taraftarları. 1921 yılında İtalya'nın bu şehrinde **Komünist Parti** kuruluyor. Ve o zamandan itibaren grevleriyle, gösterileriyle her zaman için Çizme'nin en solundaki kent olarak kalıyor. Bugün bile herhangi bir aşırı sağcının kentte boy göstermesi yaşamı açısından tehlikeli.

Durum böyle olunca Livorno taraftarlarının olaya bakış açısı da farklı değil. Livorno'nun stadında bulunan **Curva Nord**'da (Kuzey Açık Tribün) büyük bir Che Guevara bayrağı asılı durur. Rusça pankartlar, kızıl bayraklar ve antifaşist semboller bugün bile Livorno tribünlerinin vazgeçilmezidir. Stalin'in doğum günü tribünlerde kutlanır.

Futbolcusu da böyledir. Taraftarın sevgilisi **Cristiano Lucarelli**, şehirde oynanan bir Ümit Milli maçta gol attıktan sonra formasını kaldırdığında altında Che Guevara tişörtü vardır. Lucarelli çok iyi bir futbolcu olmasına rağmen milli takım kapısı yüzüne kapanır. Aynı Lucarelli yıllar sonra deplas-

mana giderken içinde bulundukları treni parçalayan taraftarlarına kendi parasıyla yeni tren tutacak kadar da fanatiktir.

Ama Livornolular için en politik yolculuk Roma'ya Lazio deplasmanına yapılandır. Adeta bir savaşa gidilir gibi hazırlanılır. Tabii bunun karşılığında Laziolular da boş durmaz. Buradan Lazio'ya geçelim. Mavi-beyazlıların geniş taraftar grupları aşırı sağ görüşü taşımakta. 70'lerde Lazio takımı Chinaglia gibi sağ görüşü taşıyan oyunculardan kuruluyken bir rakip futbolcu, "Mussolini'nin takımını yeneceğiz" demiş ve Lazio taraftarlarının protestolarına maruz kalmıştı. Bu tribünlerde inanılmaz derecede ırkçı sloganlara rastlamak mümkündür.

Bir hikâye daha anlatalım geçmişten. İtalya'nın sağ görüşlü kentlerinden Udine'nin takımı Udinese 80'lerin sonunda bir İsrailli oyuncu olan **Ronnie Rosenthal** ile anlaşmıştı. Genç İsrailli anlaşma imzalamak üzere uçakta indiğinde binlerce taraftarın açtığı gamalı haçlı bayrakları görünce uçağa geri döndü. Tabii sonra İngiltere'ye gidip ünlü oldu.

Lazio'nun ezeli rakibi Roma'nın taraftar grupları arasında yıllar boyunca sola eğilimli olanlar çoğunluktaydı. Ancak son yıl-

larda İtalyan taraftar grupları içindeki sağcı söylemlerin artması başkent kulübünü de etkiledi.

Sağ gruplar ve özellikle İtalya'nın zengin kuzeyinin Roma sınır olmak üzere fakir güneyden ayrılmasını savunan Lega Nord işleri iyice karıştırdı. Napoli takımının kuzey deplasmanlarında yıllarca, "Afrikalılar Avrupa'ya hoş geldiniz" pankartlarıyla karşılanması bu politik düşüncenin dışavurumundan ibaret. Bunlara inat Maradona'nın 1990 Dünya Kupası yarı finali öncesinde Napolililer'e, "Size yılın 364 günü Afrikalı diyen İtalyanlar'ı mı yoksa Napolili Maradona'yı mı destekleyeceksiniz" şeklindeki hitabı olay yaratmıştı.

İspanya'nın da geçtiğimiz yüzyıl ciddi bir iç savaş yaşadığı düşünülürse futbol taraftarının politikayla iç içe olduğunu söylemek şaşırtıcı olmamalı. Özellikle Cumhuriyetçi harekete destek veren Katalonya ve Bask bölgesinin takımlarında bu belirgin olarak görünmekte. Barcelona, savaşta başkanını kaybetmiş ve yıllarca Real Madrid'in gölgesinde kalmıştır. Bu yüzden de Barça taraftarlarının Katalan milliyetçiliğine sempatiyle bakmasını normal karşılamak gerekir. Aynı

şekilde Bask bölgesinin simge takımı Athletic Bilbao'da durum böyledir. Madrid yönetimine bir tepki vardır her zaman. Ancak yıllar içinde taraftar grupları soldan sağa doğru kaymıştır.

Real Madrid ise hep sağ tarafa yaslanmıştır. Ama bu her Realli'nin sağcı olduğu anlamına gelmez. Sağcı hatta aşırı sağcı olanlar egemen taraftar gruplarıdır. Yıllar önce benim önyargımı kıran bir İspanyol spor yazarı olmuştu. Dedesi Cumhuriyetçiler adına İç Savaş'ta çarpışırken ölen Jorge, kendisi de sosyal demokrat olmasına karşın Real taraftarı ve bunu bir problem olarak görmüyor. Bir de azar işittik ondan önyargımız nedeniyle.

İspanya'da da aynı İtalya'daki gibi aşırı sağa kaymanın olduğu bir gerçek. İspanya'nın AB üyeliği ve Afrika'dan iş için gelen göçmenler, ırkçılığı körükledi. Bundan dolayı da birçok statta ırkçı söylemler had safhaya ulaştı. Zaragoza taraftarları bunların belki de başında geliyor. Her rakibin baş belası olan bu taraftar grubu geçtiğimiz sezon Barcelona'nın Kamerunlu yıldızı Samuel Eto'o'yu da isyan noktasına getirmişti.

Politikayla iç içe taraftar gruplarını Sırbistan'da bulmak çok kolaydır. Partizan ile Kızılyıldız arasında oynanan Belgrad derbisi taa Yugoslavya döneminden bu yana hep politik mesajların verildiği maçlar olmuştur. İç Savaş sırasında da Kızılyıldız'ın taraftar grubunu "reisi"dir Boşnak öldürmeye ilk koşanlardan birisi. Daha ülke dağılmadan oynanan Dinamo Zagrep-Kızılyıldız maçında Sırp polisi tekmeleyerek bir Dinamo taraftarını kurtaran Hırvat Boban, milli kahraman ilan edilmiştir. Taraftar için bundan büyük onur yoktur.

Her ne kadar sınırlar kalkıyor, Avrupa birleşiyor lafları ağızlarda sakız olsa da futbol taraftarlarının politik duruşu en azından yeşil sahalarda durumun kolay olmadığını açıkça gösteriyor.

EN BÜYÜK TARAFTAR

Nihat Genç

"Alsancak stadına geldiğimizde bir biletle on kişi girmeye çalıştı, girenler, içerde tertibat aldı. Uzun ipler sarkıtıldı dışarı, 19 Mayıs bayramında gibi omuz omuza üç-dört kişi yükseldi, kale bedenine saldırır gibi. Üst tribüni polis bize verdi. Koskoca tribünde kabak gibi ortadayız, çünkü sadece iki yüz kişi kadarız. Tribün çıplak. Alt tribünde, beş binin üstünde ve düzenli tezahürat yapan Göztepe seyircisi. Baş etmek imkânsız. Farozlu çocuklar, Trabzon tarihine geçmiş, 157 metrelik şerit bayrağı trübine çekti. Bayrağın başına nöbetçiler koyuldu. Göztepe'nin de düşmemek için bir puana ihtiyacı var, "Gözgöz Göztepe" diye başladılar, "ibne Trabzon" diye bitirdiler. Bitirmeyeceklerdi."

Yıl 1976, Trabzonspor İzmir'de Göztepe'yle berabere kalırsa, şampiyonluk ilk defa Anadolu'ya gelecek. Kabarmış heyecanımız nereye koysak durmuyor, mahallede arkadaşlara, başkandan araba isteyelim, dedim. Trabzonspor başkanı, un fabrikası sahibi Şamil Ekinci. Gülbahar'dan ağa Mesut, Faroz'dan Üveyiz ve ben, taksiyle fabrikaya gittik, başkanın odasına girdik. Taraftarlar olarak otobüs istiyoruz, maça gideceğiz, dedik. Yumuşak huylu, çok tatlı bir adam, derin bir sevinçle hiç soru sormadan telefonu kaldırdı, Kanberoğlu şirketini aradı. "İki otobüs verin, çocuklar İzmir'e kadar gidecek", İstanbul'da Galatasaray'la kupa maçımız da var, diye araya sokuşturduk, telefonda: "Ordan İstanbul'a geçecekler, sonra geri gelecekler..."

İki otobüsü Gülbahar mahallesinde parkın önüne çektik, Faroz, Arafil Boyu, Gülbahar gibi büyük mahallelerden on beşer kişi, Bahçecik, Hacıkasım, Yenicuma gibi diğer mahallelerden beşer kişilik kontenjan ayırıp haber gönderdik. Yer kavgası, dövüş, hareket, otobüslere bindik. Otobüs Giresun sınırı Aksu tesislerinde ilk molayı verdiğinde, neye uğradığı mızı şaşırdık, hiç kimsede para yoktu. Tüm otobüs gülmekten kırıldık. Mahalle dayılarından biri (isimleri vermiyorum, bugünkü itibarları sarsılır) ilk nutkunu verdi: ".mma koduğumun uşakları paranız yoktu, niye bindiniz!". Arafıl boyundan Ağa Mustafa'yı hatırlıyorum, Gama Bülent uzunboylu, babayiğit bir çocuk, bir de Bokludere'den Sultan'ı, ufak tefek bir oğlan ama bela, kavgasız dövüşsüz günleri yok, bir de Faroz'da ünlü Arap'ı. Elimizde davullar, bayraklar. Yemeği bitirdikten sonra topluca kasanın önüne geliyor, "Trabzon Trabzon" diye bağırıyoruz. Çocukların yüzlerinde zaptedilmez bir şehvet, azgın bir zalimlik anadan doğma huylan. Pisdişleri, sırıtan dudakları, hemen herşeyi sarsarak yoklamaları, sağa-sola şeytani tekmelerle çeki düzen vermeleri, alaylı gülüşleri, küfürleri, dayanılacak gibi değil. Hayatlarının tek bugününü tatlı bir huzurla geçilmemiş zincirlerinden boşalmıştam bir serseri konvoyu. Garsonlar, ahçılar, müşteriler başımıza toplanıyor, Farozlu çocuklar "Espiye deresine taşköprü kurulacak" oyun havasına kendi uydurdukları bir tür çiftetelliyle ortada oynuyor, biz el çırpıyor, tempo tutuyoruz. Bağırmaktan şakaklarımız zonkluyor, Üveyiz müdüre yanaşıp: "Senin anlayacağın dayı, bu .mına koduğumun uşaklarının hiçbirinin parası yok!"

Samsun sınırına gelmeden hiç kimsede ses kalmadı, bir de otobüs içinde sinir yıpratıcı kavgalarla birbirimize giriyoruz, sürekli acıkıyoruz, küçük bakkallar önünde durup, yüz kişi içeri dalıyor, domates, sigara, hıyar, karambole getirip, taşıyoruz. İçimizde tek bir kişi bile açıksa, otobüsü durdurup tarlalara dalıyoruz! Şehirden uzaklaştıkça ateş gibi parlıyor, fişek gibi patlıyor, köpüre köpüre şeytanlaşıyoruz. Ve sonra otobüs içinde ganimetleri pay ederken yine suratlarımızı delip geçen alevli küfürlerle birbirimize saldırıyoruz. Ankara'ya kadar lokantalar hesap vermeyişimize bozulmadı, "şampiyonluk hediyesi" olarak coşkumuzu alkışladılar, bu tolerans, bu gurur duygularımızı en şiddetli noktalara taşıdı, Trabzon-Ankara güzergâhında bir namımız vardı. Araba, Afyon'a doğru harekete geçince başka bir ülkeye girdiğimizi anladık, rüya bitmişti, bağırmalarımız, sloganlar, davul para etmiyor, garsonlar ellerine bıçak alıp kapıya diziliyorlar. "Kimse para vermeden çıkamaz!" Bu bizim için boğaya kırmızı göstermek, kavganın açılışı genellikle hep şöyle olur, Farozlu çocuklardan biri Arap'ın yanma gidip, "Arap, şu garson var ya sana ana-avrat küfretti!", Arap, "hangi .mına koduğumun çocuğu göster bana!", Lokantanın ortasında garsonlar yere yatırılır, masalar dağıtılır, kavgaya girmeyenler, sırf şenlik olsun diye mutfaktaki tabaklan tavanda kırarak çatışmaya akrobatik renk katıyorlar. Lokanta sahibi yalvar rica araya giriyor, para-mara almadan, kapıya atıyorlar bizi.

Afyon'da efelenen garsonlarla gerçek bir meydan savaşı verdik, çünkü öylesine yanından geçtiğimiz bir lokantanın önünde üst üste dizili yüze yakın bira kasası görmüştük. Biz içerde kavgayı başlatacağız, bir bölük dışardan kasaları otobüse yükleyecekti. Afyonlular ellerinde sopa, on-yirmi kişi, hücuma geçtiler, bizim çocukların ellerinde hiçbir kesici alet yok, ancak üstün yetenekli küfürleri ve her an pislik çıkartmak için geliştirdikleri keskin görüşleri var, bir de kavga anında hipnoza girer gibi, öfkeden çılgına dönüyorlar, dövecek adam kalmadığında boş bir masayı saatlerce tekmeleyip, yumruklarını indirip... ya da, hiç gereksiz boş bir merdiveni sökmeye başlıyorlar! Yani, efelerin hiç şansları yok. İçimizde tek mağdur Kanberoğlu'nun şoförleri. Araya giriyor, yalvarıyor, rezil olduk, firmamız mahvoldu, diye bağırıyorlar, dinleyen yok. Şoförler kendi aralarında plan kurdu, hepimiz topluca yemeğe indiğimizde dağbaşında otobüsleri kaçıracak, tedbir olarak otobüsün içinde adam bırakmaya başladık. Ve şoförler bizi dinlememeye başladı, otobüsten biri "işeyeceğim dur" diyor, şoför durmuyor, çocuklar çok geçmeden otobüs koridorundaki tüm çöp kovalarını ağzına kadar sidik dolduruyor, yani şoförler bir nevi "rehin" kalmıştı elimizde. Bir başka ülkenin topraklarındaydık, ya da herkesin beyninde bir kabuk çatlamıştı, sürekli boğuşan, dalaşan başıbozuk kalabalık girdiği dükkânları soyup otobüse taşıyor, yine mahallenin dayısı otobüsün mikrofonunda nutkuna başlıyor: ".mına koduğumun hırsızlan, şerefsizsiniz ulan, Trabzon'un adını rezil ettiniz orospu çocukları, bir daha yapan olursa otobüsten atacağım...", sonra, "getirin ulan malları!" getiriyorlar, teker teker bölüştürülüyor. Ve son gücümüzle bağırmaya başlıyoruz, ön taraf:

"Bordo!", arka taraf: "Mavi!"...

Bordo-mavi, bordo-mavi İzmir'e girdik. Konak Basmahane'de otobüsten indik, önce meydanda bir tur, sonra kordonu baştan sona, sonra, tek tek birahanelerin önünde, biz geldik, turu attık. Askerliğini İzmir'de yapan on-on beş Trabzonlu asker de karıştı araya. Faytonlara doluştuk, para vermeden şehir turu attık.

Neşeden bir buluta binip durmaksızın içerek, birbirimize sarılarak uçuyorduk. Rüya gibi şu sahne, kalabalık slogan atarak ilerlerken, önümüzden ağzına kadar çilek dolu bir el arabası geçiyor, kalabalığın içinde bir müddet kayboluyor, arkadan araba çıktığında, dağ gibi yığılmış çileklerden birkaç çürük kalıyor tablanın ortasında. İşportacı neye uğradığına şaşırıyor. Bademciler, midyeciler, hıyar soyup satanlar, pilavcılar, hepsi nasibini alıyor. İzmir Basmahane'de yarım saat içinde tek bir işporta tezgâhı kalmadı.

Basmahane'de büyük ve eski bir otele yerleştik. Farozlu çocuklar, yaşlı otel sahibine, kendilerini "baba bak, bu Trabzonsporlu Turgay, bu Cemil, yarın maçları var" diye takdim ediyor. Otelin içinde sabaha kadar davul çalındı, biralar içildi, yataklar yetmedi, halı, kilim, sandalye görülen her yerekahramanlara yaraşır şekilde sızılıp kalındı. Sabahın altısında bir alarm verildi, sessizce herkes uyandırıldı, hiç sebep yokken "bu otelci ibne Fenerliye benziyordu!" diye perdeler söküldü, çarşaflar yırtıldı, topluca beş kuruş verilmeden otelden kaçıldı. Akşam ekibin yarısı gruptan ayrılıp, kırk-elli kişi geneleve gidiyor, parasız oldukları anlaşılınca genelev sokağında camlar çerçeveler iniyor, kadınlar topluca hücuma geçiyor, otelden Konak meydanına doğru yürürken, pantolonsuz, ayakkabısız, İzmir sokaklarında üşüyerek bizi arayan arkadaşları gördük! Maçtan sonra tekrar gidilip intikam alınacak, planlarını yapıyorlar.

Acilen İzmir'deki Trabzonlu esnaflar bulundu. Topluca mağaza önüne gidiyor, davul çalıp, slogan atıp, bordo-mavi bağırıyor, tozu dumana katıyoruz. Trabzonlu hemşerimiz dükkân önüne çıkıp, horona başlıyor, şu yeryüzü topraklarında ancak bu kadar mutlu bir adam, sanki gurbet ellerinde, otuz senedir, Orta Asya'dan gelecek hemşerilerini bu an, bugün için beklemiş. Silahı çıkartıp havaya sıkıyor. Hayatın en büyük zaferi gibi esnaf komşuları ona sarılıyor, tebrik ediyor, o her birimize sarılıyor, ağlıyor. Ve gerçeği söylüyoruz, "maça girecek paramız yok!". Kendinden geçmiş adam tomar tomar paraları önümüze atıyor... Bir başka hemşeri dükkânını arıyoruz, bir manifaturacı, Trabzonlu, Anadolu'dan kopup gelen bu kalabalığı bir kurtarıcı gibi karşılıyor, iki saniyede samimi oluyor, "ula hiçbirinizi bırakmam, yengeniz sizi bekliy!", "Yapma dayı iki yüz kişiyiz, eve sığmayız!", "Gelmeyen olursa .mınıza korum sizin!, hepiniz geleceksiniz!". Adamı durdurmak mümkün değil, kendinden geçip, "girin şu dükkâna, canınız neyi istiyorsa alın!", dükkânını yağmalatıyor. Talan edilirken sevinçten ağlıyor. Dükkândan çıkan herkesin ellerinde sutyenler, içdonları, ibrişim makaralar, hemşeri dayı, dükkândan çıkanların alınlarından öpüyor, bağırıyor sokağa: "Koduk, koduk, koduk, İstanbul'un .mına koduk, koduk uşaklar, koduk uşaklar, anasını .iktik İstanbul'un..." Herkes ağlıyor. Yaka bağır açılmış. Adam bayılmış. Kimse su vermiyor. Kimse adamı ayıltmak için yanına eğilmiyor. Etrafını davulla çembere alıyor, bayrakları üstüne serip, ağlayarak bağırıyor herkes: "Bordo, mavi, bordo, mavi... Trabzon, Trabzon!"... Bayılan hemşerimiz esnaf, gözleri faltaşı gibi açılmış, bir manda gibi güçlü, yoldan geçen arabalara saldırıyor, tutmak imkânsız, bağırıyor arabalara: "Milyonluk eşşekler, milyonluk eşşekler!", (bu çok revaçta bir slogandı, İstanbul takımlarındaki futbolculara söylenirdi.)

Yağmanın tuhaf bir coşkun tadı var, Orta Asya günlerinde, hanlar yağma şölenleri düzenlerdi. Talan kültürü hırsızlık, namussuzluk, değil, çözemediğimiz, insan ruhunun temelinde bir tuhaf bölüşme, yani, malların "kendinden geçmesi", eşyaların, mülkün "kendinden geçmesi" gibi bir duygu, insani şekle sokamadığım bir içgüdü, ama, talan ettiren insan biran kendini evliyadan yüksek bir gurur içinde görüyor.

Alsancak stadına geldiğimizde bir biletle on kişi girmeye çalıştı, girenler, içerde tertibat aldı. Uzun ipler sarkıtıldı dışarı, 19 Mayıs bayramında gibi omuz omuza üç-dört kişi yükseldi, kale bedenine saldırır gibi. Üst tribüni polis bize verdi. Koskoca tribünde kabak gibi ortadayız, çünkü sadece iki yüz kişi kadarız. Tribün çıplak. Alt tribünde, beş binin üstünde ve düzenli tezahürat yapan Göztepe seyircisi. Baş etmek imkânsız. Farozlu çocuklar, Trabzon tarihine geçmiş, 157 metrelik şerit bayrağı trübine çekti. Bayrağın başına nöbetçiler koyuldu. Göztepe'nin de düşmemek için bir puana ihtiyacı var, "Gözgöz Göztepe" diye başladılar, "i.ne Trabzon" diye bitirdiler. Bitirmeyeceklerdi.

Mahalle dayılarından biri aşağı trübine bir nutuk çekti: ".mına koduğumun Göztepelileri, bir puan vereceğiz size, sesinizi çıkartmayın, biz burdan şampiyonluğu alıp, akşama döneceğiz!"... Göztepe seyircisi susmadı. Hiç kimsede ses kalmamış. Tribünün üstünden on-on beş çocuk onar metre aralıklarla dizildi, sonra hep birlikte pantolonları aşağı indirip, aşağı trübünün üstüne işemeye başladı. Göztepe seyircisi kaçışmaya başlayınca, onların tribün de kelleşti!

Trabzon denildiği gibi yaptı, beraberliğe yattı, bir puanı bıraktı. Hakemin son düdüğüyle fetih tamamlandı. Film koptu. Hayatımın hiçbir dönemi hiçbir filmde, hiçbir yerde görmediğimiz, duymadığımız bir şekilde o an iki yüz seyirci transa girdi, yüz seyirci sara nöbetine tutuldu. Delirmiş, çıldırmış, çapulcu sürüsü gitmiş, ağlayarak yerlerde yuvarlanan, kendinden geçerek eli kolu kaskatı geçilerek bayılmış onlarca çocuk! Herkes bir yerde baygın şekilde titreyerek ağlıyor, ya da bayılanları ayıltıyor. Heyecan dalgası bedenleri en üst noktada kazıklaştırmıştı. Doktor değilim, tıpçı değilim, beş on çocuk heyecandan acı çekerek kaskatı kaldılar! Coşku yerini sakinliğe bıraktı, gurur yerini kedere bıraktı, herkes iç çekerek, hıçkırarak ağlıyor, kimse kimsenin yüzüne bakmıyor, bir kenarda çömelmiş, düşmüş, kıvrılmış çocuklar, isli bir lambanın alevi gibi kendi başına ağlıyor!

Ve nasıl olduysa, davulcular davula vurmaya başladı, birkaç delikanlı, ünlü Espiye türküsüyle oynamaya başladı, işte orada, üstünü başını yırtanlar, herkes birbirini parçalıyor. Parçalanma hali, oyun eşliğinde yükseliyor, davul hızlanıyor, acaip, baş, ayak hareketleri, düşüp bayılana kadar. Hırsla gişelerin demirleri kopartılıyor, kopartılan demiri kendi kafasına vuruyor. Bu dünyada ulaşılacak arzuların en sonuna gelmişler gibi, yeni bir din sevinci, bir ihtilalin ilk günü gibi, çok "ünlü" bir şey oldu bu sokakta, gece karanlığında ıssız dağlar başında vahşi

Ayaktakiler : Tuncay, Hüseyin, Necati, Bekir, Şenol, Cemil
Oturanlar : Kadir, Turgay, Ali Kemal, Mehmet Cemil, Ali Yavuz

hayvanlarla dans eden Afrika büyücüleri gibi hepsi. Trabzon bayrakları yırtılmaya başlandı, bayraklara dişlerini geçirerek yırtıyorlar, "bitti artık, koduk İstanbul'un .mına!", ya, kudurarak göklere uçan köpeklerin ruhundan birşey, ya, yarıştan yeni çıkmış İngiliz atlarına terli terli içirilen şampanyalar gibi.. Tepişme, gurur, zevk, acı, herşey önce bir felaket gibi sardı bedenleri, şimdi, gayipten haber veren kahinler, falcılar, müneccimler benzeri tırnak ve el kol hareketleriyle vücutlarında derileri pençe sıyrıklarıyla kazıyorlar. Dibine kadar esrar içmiş vahşi köpekler! Köpürmüş neşe, ağızlarda tutkal gibi köpürüyor. Bedenler, denizin ortasında kasırgaya tutulmuş bir kibrit çöpü gibi. Bu anı, hiçbir şekilde, hiç kimseye anlatacak kelime yok. Sopalar kırbaç olup birbirlerini dövüyor, şişeler kafalarda kırılıyor. Ve, o an işte, Alsancak stadının beton duvarına uçarak kafa atma faslı başladı. Sersemleyip yere düşüyorsun, doğrulup, tekrar geri çıkıp, yeniden uçarak betona kafa... Yeniden gerilip gerilip uçarak betona kafa! Bayılana kadar! Alnınız parçalanıncaya, şişler boynuz gibi yumrulaşıncaya kadar!

Zafer, çapulcuların kahramanlaştığı o andır, zafer, kuvvetin tek bir bedende toplandığı o andır, zafer, tarihin aklını çelmektir, zafer, ruhumuzu bedenimizden uçurtan o andır! Zafer, damarlarını çatlatarak bu ağır hayatın altında büyüttüğümüz bu bedenin duyduğu en büyük şehvettir! Zafer, bütün çapulcuları kahramanlaştırır, o yüzden tarihin o günü, ordaydık, biz yüz taraftar! Türk medyasının, Ertuğrul Özkök'lerin, Reha Muhtar'ın, Ali Kırca'ların, Tansu Çiller 'lerin neden İngiltere'ye koştuğunu anlıyorum, çapulcular, kahramanlık yağmalanırken, orda olmak zorunda!

Taşaklarını karıştırarak yeşil yeşil kusan bir delikanlı, kustuğu yerden bağırdı: ".mma koduğumun uşakları, toplanın, kupayı almaya İstanbul'a gidiyoruz." (Tuhafınıza gitmesin, kimse, arkadaşlar, çocuklar diye hitap etmez, bir nutuk şekli, hitabettendir, .mına koduğumun uşakları cümlesi, burada küfür yoktur, sevecenlik, dostluk bildirir. Trabzonlu eski bir yöneticiyle lüks bir lokantadayız, garson, "buyrun, ne emredersin" dedi, bizimki: ".mına koduğumun uşağı bana birbuçuk kıymalı getir", dedi, ürktüm, abi, buralarda söyleme böyle, rezil etme bizi, der gibi, oldum. Garson, bu dili iyi anlıyor, gülerek, şakalaşarak servisi tamamladı.)

Otobüsler Çanakkale boğazına Ecaabat'a vardığında, hayattan artık hiçbir şey beklemeyen kahramanlar yorgunluktan uyumuştu. Ancak, öç almak isteyen maceracılar boş durmamış, Ecaabat'ta araba vapurunun hemen orda, sağda, turistik eşyalar satan bir dükkâna girip, dükkân sahibini konuşmaya tutup, arkadan kasalarla, koli koli anahtarlık, oyuncak ayılar, bebekler, ağızlıklar, yüzlerce tesbih çalıp otobüse boşalttılar. Mahallenin dayısı yine nutkuna başladı: ".mına koduğumun uşakları, Trabzon'un şanına leke sürüyorsunuz, şampiyonluğumuza leke sürmeyelim uşaklar, getirin bakayım kolileri!" Koliler geliyor herkese pay ediyor. Benim kucağıma da dört-beş maymun, üç-beş tesbih, maskot atılıyor.

Arabanın önünde oturanlar, Tekirdağ'dan geçilirken, Mürefte yakınlarına sızıp bir şarap fabrikası soyulması planları yapıyor. Şoför, anayoldan çıkmam diye diretiyor. Bir bakkaldan on-on beş şişe şarap çalınıp, iş tatlıya bağlanıyor. İstanbul göründükçe, uykulu gözler açıldı, otobüsün tüm koltuklarını dehşet dolu bir pervasızlık sarmaya başladı. Cepte beş kuruş olmadığı için, ilk durak, Kapalıçarşı. Yan tarafta Mısır Çarşısı'nda Trabzonlu esnaf bulunuyor. Sokakta iki saat süren bir tezahürat, paralar toplanıyor. Hiç gerek yokken, döner tezgahından döner çıkartılıp grubun ortasına getiriliyor, dişleyenler, kopartanlar, sopalar, döner kılıçlarıyla çarşı birbirine giriyor. Aklımızda iki acil program var, bayraklar ve fişekler. Kutu kutu fişekleri alıyoruz. Büyük bayraklar yeniden özenle büyük sopalara çekiliyor! Galatasaray maçında tribünün önüne beş-altı büyük bayrak çıkartıyoruz, o günün fotoğraflarına bakın, Ali Sami Yen bu büyüklükte bayrakları o gün görüyordu. Polis saldırıya geçti tribüne. Bizden bir kişi alıp, sekiz-on polis ayaklar altında dövüyor, sonra çeke çeke dışarı çıkartıyor. Biz polise saldırıya geçiyoruz, içimizde ağzı burnu parçalanmayan kalmadı. Polis demir kapıların arkasına saklanıyor, bir pundunu kollayıp tekrar saldırıyor. Ve taktik olarak, tribünün arkasından yine tek bir kişi alıyor, yine tekmeler altında sürükleyerek dışarı çıkartıyor. Polisle iki saat süren bir çatışma. Tribünde bayrakları havalandıran çocuklar dışında hiç birimiz bir saniye olsun maça bakamıyoruz. Kupayı Galatasaray alıyor, dışarı çıktığımızda toplanıp, polis arabalarına saldırı, sonra Galatasaraylı dövmek için sokak aralarına dağılıyoruz, yüzlerce mont, eşofman, sarı-kırmızılı bayrak topluyoruz. Taksim meydanında taktik geliştirip, sarı-kırmızılı bayraklarla bağırıyoruz, bayrağı gören cimbomlular keklik gibi düşüyor, tam zamanı deyip çocukları paramparça ediyoruz. Tekrar gelen yok, tekrar sarıkırmızılı bayrakları sallıyoruz, stattan yeni gelmekte olan cimbomluları tekrar tuzağa düşürüp... İyi cins, kalite üç-beş meşin mont yüzünden kafile içinde sert tartışmalar Trabzon'a kadar sürdü!

Viyana kapılarından dönen Osmanlı orduları gibi, İstanbul'dan, "Cumhurbaşkanlığı kupasında ananızı .ikeceğiz" deyip geri döndük. Kafile ani bir kararla, Beyoğlu'nun tüm arka sokaklarında o zamanlar zibil kadar çok, otel adı adında çalışan genelevlerine taşındı. Giren çıkmıyor otellere. Otobüsü kaldıramıyoruz. Gecenin iki-üçüne kadar pavyonlardan gelecek çocukları bekliyoruz. Toplamak için çocukların peşlerinden gidiyorum, otel odalarında gördüğüm sahneler, aile var, anlatamam. Çocuklar kanlarla sabahlamış ve para vermiyorlar, tüm otellerin pezevenkleri sokağa doluşmuş, otelden dışarı çıkamıyor bizimkiler, çocuklar pezevenklere saldırırken, "kan satılır mı ulan, gavatlar, orospu parasıyla ekmek yenir mi ?" diye saldırıya geçiyor, ayakkabıları, gömlekleri otelde kalmış.

Ankara'da otobüs mola veriyor, tuvaletten döndüğümüzde otobüs kaçmış. Parasız Ankara'nın göbeğinde kalıyoruz. Nerden para bulacağız diye turlarken, eski terminalden Tandoğan'a, ordan Beşevler'e kadar yürümüşüz, tam önüme beyaz bir güvercin düştü. Elime alıp sevmeye başladım. Kahveden bir adam yanıma koştu, "Arkadaşım seksen lira veririm bana ver!", Otobüs parası otuz lira, seksen, çok para. Kuş parayla satılır mı, pirelendim, bunda bir iş var. Bir daha geldi, "Arkadaşım kandırıyor seni, bu kuş en az 150 lira eder!".. Cebeci istasyonunun yanında 130 liraya beyaz güvercini sattık, terminale koşup, Trabzon'a döndük.

Birkaç yıl sonra çoktan Ankara'ya yerleşmiştim, bir gece evde yoktum, sabah eve geldiğimde, evin önünde iki otobüs. Ankaragücü maçına gelmişler, kapıyı kırıp içeri girmişler, halı, kilim, buldukları her yere uzanıp yatmışlar, yetmemiş, kilimleri apartmanın merdivenlerine çıkartıp, on-on beş kişi de orada uyuyakalmış. Tam bir felaket! "Aaaa gara Nihat gelmiş" diye ayaklandılar, sanlacağım, sanlamıyorum, hoş geldiniz diyeceğim, diyemiyorum, bu belayı başımdan nasıl atayım, hepsi arkadaşım. Birkaç yılda, kitaplığımda üç yüz-dört yüz kitap taşımıştım, değişen sadece buydu hayatımda. İçlerinden biri "ne yazıyor Gara bu kitaplarda" dedi, "bilmem" dedim, "hepsini okudun mu?" "Eh işte".. Topluca maça gittik. Maratonun yarısını polis bize verdi. Ne olduysa bizimkiler yan tribüne saldırıya geçti. Tribün boşaldı. Polis çember kurarak bizim tribüne saldırıya geçti, dairenin içine sıkıştırdı, coplarla maçın henüz başında bizimkileri stat dışına çıkarttı. Koskoca tribün boşaldı, nasılsa polis bana dokunmamıştı, ben de eskisi gibi taraftarın ortasında başrollerde değildim, artık. O boşalmış tribünün tam ortasına gidip, tek başıma oturdum. Ankaragüçlüler tek kişiye dahi tahammül edemedi, saldırıya geçti, kımıldamadan, yerimde oturdum. İki sıfır yenildik, zaten Ankaragücü'ne şansımız tutmuyordu. Aynı mahalleden birlikte top oynadığımız arkadaşlar, ilerleyen yıllarda şampiyon Trabzon kadrosunda efsaneleşti, hikâyelerini gazetelerden okudum. Milliyet Gazetesi spor servisinde her pazar akşamı, yıldız değerlendirmeleri geliyordu, gizlice, Trabzonspor'a, Akçabaat Sebatspor'un tüm futbolcularına üçer yıldız koyuyordum. Bir de Milliyet Gazetesi yılın sporcusu anketi düzenledi, Milliyet'in on binlerce iadesi depoda duruyordu, tek tek kuponları doldurup, Şenol Güneş adına kutuya attım, o yıl Şenol Güneş yılın sporcusu oldu.

Holiganlık bir gençlik hastalığıdır onu kimse tutamaz. Bu hastalığı birçok kirli politikacı, kirli işadamı kullanıp, kahramanlıktan pay ister, zaferin gölgesinde kirli hayatlarını, kirli paralarını temize çekerler, bu yüzden Trabzsonspor'dan soğudum. Hiç kuşkunuz olmasın, Osmanlı ordularındaki genç levendler de aynı azgın alevli heyecanları duyuyordu. Bu gençlerin ateşini dindirmek için Anadolu'da binlerce dergâh açıldı, yüzlerce tarikat kuruldu, bu ateşi dindirmek, ehlileştirmek için. O gün, padişahlar kullanıyordu bu genç alevi... Bugün futbol heyecanıyla gençlerin delirmiş alevini büyük işadamları kullanıyor. Trabzonspor böyle oldu, tüm futbol tarihi böyle oldu. Bizler gençtik, kudurmuş delilerdik, gerçekten, Tanrı'nın yarattığı hayvanlar gibi sahici vahşilerdik, birileri bu "vahşiliği" kullanıp, köşe oldu, bakan oldu, olmaya devam edecek. Kitaplarımdan bunu öğrendim, bu yüzden, Trabzonspor'uma rağmen, yazarlık hayatımda tek bir futbol yazısı yazmadım.

Ben 13-14 yaşındayken kale arkasında top topluyordum, antremanlarda, maçlarda iki buçukluk yapıyordum, Şenol Güneş'in nasıl iyi kaleci olduğunu bilirim, bazen topu tutamıyor, kale arkasından ben uçuyordum. Seyirci kahkahalarla beni alkışlıyordu bir müddet. Çok seviyordum bu alkışlar ve bu uçuşları. Bazen içimden, şöyle bir ses geçiyordu: "Şenol tutamazsın topu, ben uçayım!". Bunca sevmeme rağmen Şenol'u, neden böyle düşünüyordum. Çünkü ben de insanım, ben de alkış istiyorum, bu zafer onların zaferi, bunu çok düşündüm, topu, Türk Edebiyatının orta sahasına doğru sürmeye başladım. Bir gün anasını .ikeceğim diyorum, İstanbul'daki edebiyatçı milyonluk eşşeklerin, bakalım... Asla başkalarının kahramanlığını yağmalamayacağım. Ama tarihinin en kötü futboluna rağmen gözüm dalıyor bazen maça, ".mına koduğumun uşakları" diye gizli, pervasız, Allahsız bir sevinç hüzünle dolduruyor içimi. Aynaya baktığımda suratımda o günlerden kalma, köpek kıçındaki yarık gibi itliği hâlâ orada görüyorum. Ve şimdi çok daha iyi anlıyorum, hepimizin gerçek takımı Fener'dir. İ.ne, puşt, birbirinin kuyusunu kazan orada, arkasından konuşan orada, ruhsuzlar orada... Hepimiz Fenerliyiz, ruhumuza en uygun Fenerbahçe, bir gün Pendik'e yenilir ertesi gün Manchester'i yener. Eğer bir takım tutacaksanız, Galatasaray'ın o klas, centilmen, çok bilmiş, ağırbaşlı havalarına kanmayın, yarın açıkta kalırsınız, biz, birbirimizle dalaşacağımız, küfürleşeceğimiz insanlar olmadan yaşayamayız.

Yazarın Memleket Hikayeleri isimli kitabından alınmıştır.

Metin Yeğin

FUTBOL SOKAKLARIN ORTAK DİLİ

Chıpas da Zapatista komünündeydik. Yabancılar komününün ortasında bir futbol sahası vardı. Herkes oraya geliyordu maç yapmaya. Top bizde duruyordu. Oynayan oynuyor ve bize bırakıyordu. Muhtemel maskelerini çıkarmış Zapatist gerillalar, İtalyan, İspanyol komünistler, Yeşiller ve Anarşistler, Bask'lı özgürlükçüler her akşam maç yapıyorduk. Sub. Kumandan Marcos geldiğinde atını kale direğine bağlıyordu. Hiç maç yapmaya davet etmedik. İtalyanlar birkaç kez yemeğe çağırdı. O makarna yapmazsanız gelirim şartı koyduğu için çağırmaktan vazgeçtiler. Marcos'sa Zapatistalara destek vermek isteyen ünlü futbolcuları maça davet etti. Meksika devrimi esnasında giyilen dizlere kadar uzanan şortlarla oynamayı önerdi Sonra bu sahada maç etti Meksikalı şöhretler Zapatistalara destek olmak için. Sadece bununla kalmadı Milan kaptanı ..... ceza alan futbolcuların ödediği parayı Zapatistalara göndermeye karar verdi ve gönderdi. Meşruiyetlerini esas olarak mücadelelerine ve Marcos'un Lacandon ormanlarından gönderdiği Neruda şiirleri ile başlayan çağrıları, Şekspir tiradlı bildirilerine borçluydular. Küçük böcek Durito sohbetleri, Cebia ağacının anlattıkları fantastik Latin Amerika edebiyatının örnekleriyle inşa etti bu meşruiyeti. San Cristobal Las Casas da bir mecmuada Marcos'u melek gibi çizmişlerdi. Kanatları gazete kâğıdındandı. Böyle korunuyordu. 'Ben başka bir şeyden bahsediyorum, esmeye başlayan başka rüzgârlardan..' diyordu zaten...

İstanbul'un banliyölerinden birinde yaşıyorduk. Güzel günlerdi. Herkesin herkesi tanıdığı mahalleler. Daldığımız erik ağaçları ve tabii ki mahalle maçları. Her tarafın henüz müteahhitler tarafından taahhüt altına alınmadığı günlerdi. Eğri ya da yamuk da olsa bir çok arsamız vardı ve inşaattan çaldığımız kalaslardan inşa ettiğimiz kalelerimiz. İlkokul müdürünün babası camiden dönerken Laz şivesiyle bağırıyordu. 'Ne kadar ahmak adamlar var Bir lastik parçasının peşinde koşuyorlar. Vurun patlasın. Vurun patlasın.' Topu patlatmaya çalıştığımızı sanıyordu. Futbol başka bir dildi. Dedenin ayetlerinin dışında koşturuyordu.

İngiltere'de Tate galeriyi dolaşıyordum. Yanıma termostâ kahve ve sandviç alıp sabahtan akşama geziyordum. Buna en az 10 gündür devam ediyordum. Bir eserin karşısında oturuyor. Biraz bakıyor sonra belki bir sandviç çıkartıp yiyordum ya da kahveyi bütün güne bölerek içiyordum. Modern sanattan anlamıyordum. Hepsinin altındaki yazıyı okuyup yorumları üzerinde bir kez daha düşünüyordum. Bir başka dil öğrenir gibiydim ama birçoğuna kendim yeni isimler veriyordum. Bir daha, ki sefere geldiğimde bana yolu daha çabuk bulduruyordu. Mesela duvardan sallanan ip merdivene 'Beni kör kuyularda merdivensiz bıraktılar,' Adını vermiştim ya da Giocometti' nin incecik heykellerine cezaevinden arkadaşımın adını koymuştum. Çok zayıftı. Aslında heykellere bu isim yakışmıyordu. Çok güzeldiler. Bir fahişeye ve bir tanrıçaya benziyorlardı. Modern sanat benim için çok yabancıydı. Bu isimlerle modern sanat için ilkokul müdürünün Laz babasıydım. Bağırıyordum onlara vurun patlasın.

Topraksızlar hareketinin yerleşim yerlerinden birindeydim. Brezilya'nın Arjantin sınırına yakın bir yerlerinde. Her şeyin inanılmaz iyi olduğu bir yerdi. İşgal ettikleri latifundiaağa topraklarında kolektif ve organik tarım, alternatif tıp ve alternatif eğitim yapıyorlardı. Küçük çiftçilerle birlikte kurdukları kooparatifler de işledikleri ürünlerini sendikalar aracılığıyla kentteki emekçilere doğrudan satıyorlardı. Herkesin yaşamıyla ilgili her şeye, bütün yaşamlarına karar verdikleri bir demokrasi gerçekleştiriyorlardı. Okulu gezerken öğrenciler benle futbol oynamaya karar verdiler. Dersi bırakıp dışarı çıktılar. Kadın öğretmen akşam da onlarla maç yapmam karşılığında aksi oy kullanmadı. Herkesle maç yaptım. Önce 10 yaşlarında çocuklarla, sonra akşam işten dönen topraksız erkek ve kadınlarla. Herkes 8 saat çalışıp eşit ücret alıyordu. Kadınlar sadece 4 saat çalışıp aynı ücreti alıyorlardı. Ev işlerini onlardan kurtaramadıkları için böyle karar vermişlerdi. Mümkün olan başka dünyanın işgal topraklarında futbol geçerli bir dildi.

Arjantin de piqeteros-barikatçılar yolu kesmişti. Ana yolun ortasında lastikler yanıyordu. Binlerce insan otobanın üstünde oturuyordu. İsyan sırasında öldürülen iki piqeteros anılıyordu, Her ayın 28'inde bu yol kesildiğinde artık herkes alışmıştı. Anma yılı değil anma ayı oluyordu. Bir piqeteros hareketinin amblemi yanan lastiklerdi. Lastikler kamyonla getirilip yola boşaltılıyordu. İşgal bütün gün sürüyordu. Yanan lastiklerin başında elerinde uzun demirlerle, yüzleri maskeli militanlar bekliyorlardı. Sadece ambulanslar geldiğinde yolu açıyorlardı. Bazen ellerinde uzun demirler, yüzlerinde maskelerle yanan lastiklerin arasında maç yapıyorlardı. Polislere fırlatılmak için getirilmiş taşlardan kaleler arasında ve sloganlar, şarkılar eşliğinde

Brezilya'da işgal fabrikasının bahçesinde bir ev vardı. Eskiden patron geldiğinde kalıyormuş, şimdi eve ihtiyacı olan işçiler, toplantıya gelen militanlar ve biz kalıyorduk. Önümüzde yine futbol sahası vardı. Akşamları sahanın ışıkları yakılıyordu ve birasına maç yapıyorduk. Yenilsekde yensekde bira içiyorduk. Yorgunluklarını sahaya bırakıyorlardı. Bazı akşamlar toplantılar olunca sadece bira içiyorduk. Bu toplantılarda ne üreteceklerine, ne kadar para alacaklarına, işgali yani yaşamlarını nasıl sürdüreceklerine karar veriyorlardı. Bazen o kadar sık toplanıyorlardı ki şikâyetçi olanlar bile vardı. 'Patronlu zaman daha iyiydi,' demişti bana biri. 'Şimdi her gün her gün toplantı' Maç yapamadığımız bir gündü.

Topraksızlarla birlikte 273 kilometre yürümemizin üstünden çok geçmemişti. Bir gün önce de su kulesine tırmanmıştım. Üstten bir görüntü alalım diye sanki uçak çekimi gibi. Çok yüksekti kule. İnerken bacağıma bir şey oldu, aldırmadım. Bir gün sonra ki maçta bir kez, daha sonra kocaman şişti diz kapağı. Bir başka işgal fabrikasında ki fizyoterapiste götürdüler. İşçiler işgalden sonra sürekli bir fizyoterapist çalıştırma kararı almışlardı. Çünkü çok fazla bu derdi çekiyorlardı. Akapuntur yaptı ve indirdi ama bir daha futbol oynayamayacağımı, bu dili geride bıraktığımı söyledi. Futbol yaşantım Brezilyada sona erdi.

Sokakların dili futbol, ilişkiye geçirir, tanıştırır ve derinleştirir her şeyi. Eğer iyi futbol oynuyorsanız dünyanın her yerinde işe yarar. Büyük statların, milyarlık bütçelerin, mafya hükümet ilişkilerinin dışında sokakta olanı tabii ki. Yoksa diğeri koca, şatafatlı bir yalan, her görkemli şey gibi.

LÜBNAN VE ARAP ŞİİRİNİN SU YATAĞINI DEĞİŞTİREN ŞAİR: YUSUF EL HAL

Metin Fındıkçı

Bazı şairler, şiir adına yaptıklarıyla övgüyle anılsa da hak ettikleri yere konmazlar her nedense. Bunlardan biri, hatta en başta gelen şair, eleştirmen ve çevirmen Yusuf el Hal'dir. 1917 yılında Suriye'de doğdu. Genç yaşta Lübnan'a yerleşti. Felsefe okuduktan sonra, Arap Dili ve Edebiyatını bitirdi. Suriye iç savaşından sonra resmi partiye girdi. 1950 yılında Lübnan'a geri döndükten sonra yayıncılık ve çevirmenlikle uğraştı. 1957- 64 yılları arasında Adonis ve birkaç arkadaşına öncülük edip "Şiir" dergisini çıkardılar. "Şiir" dergisinde yayımladıkları bildiriler ve şiirlerle Modernizm adına Arap şiirinde yeni ufuklar açtılar. Bugün birçok Arap şairi açtıkları yoldan yürüyor. 1967 yılında El Nehar adındaki yayınevini kurdu. 1987 yılında ölene kadar bu yayınevinden sayısız birçok yazar ve şairin felsefe, şiir, eleştiri ve çeviri kitaplarını yayımladı. Yusuf el Hal, Fransız şiirinden etkilenen, beslenen güçlü bir şiir damarı vardı. Arap şiirinde eksik olan bir su yatağını Arap diline ve şiirine taşımayı başardı. Gençlere yeni ufuklar açtı. Savunduğu yeni modern şiir kalıplarıyla, gerici gelenekçi Arap şairlere karşı durmasını bildi.

Kitaplarından bazıları:

Selmayi 1936
Özgürlük 1944
Hirodya- Şiir-oyun 1954
Göçler 1958
Kırklı şiirler 1960
Toplu şiirler 1962
Şiir Yazıları 1978
Doğumdan Uzakta 1981
Ve ölümünden bir yıl önce, Güncelerin Defteri'ni yayımladı.

YENİ BİR GÜN

Hiçbir şeyi çağırmadan
Yüklendim haçımı
Yasımı içimde parlatarak
Ama gözyaşlarımı tutamayarak.
Ne hafızamda bir korku
Ne de kaburgamın içinde oluştu gecenin
karanlığı.
Garip yaşadım ve
Bağışa doyumsuz
Memleketime serpilir gibi
Yatağımda ışıldadı kirpiklerim.

Ey tanığım olan yıldızlar
Ey beni duyan gecem:
Yeni bir gün yarattım
Yeni bir gün doğacaksa eğer
İnşa edeceğim yarına bu çağrımı
Bu davet zaman içinde devam edecekse.

LÜBNAN

Şanın hiçbir zaman aklımdan silinmeyecek,
Kanatların yol gösterici olacak bana:
Küle batan bir günde
Seni güvencem olarak göreceğim
Alnında yükseleceğim kadının
kucağındaymışım gibi,
Kıyıların etrafımda oluşmadan

Sonsuz seninle sınırlanır
Ne ellerim uzanabilir ne aklım alır
Zulüm içinde soyunurum
Korkum sana kapanır
Ve sen doğacak bir günden önce
Aydınlık olursun gecelerimin alıştığı
Dünyada şaşıracak ne varsa
Sana ayak uyduracak, yükseklerim seni
kucaklayacak
Gelecek zamana toplanarak.
Seninle doyumsuzlaşır soyluluğuna
Ulaşınca, ama senin soyun başka
Birceylerle sunulacak:

Denizdeki gemilerle
Açılır ve batar bir yerlerde
Ve şehrin kıyılarını oluşturan
Öfkeden sonra düşünce
Dünyanın batışını öğretir
Haçların söylemediği.
Zamanın doğuşu etkilendi
Anımsanmadan ilk zamanlarını
Kör anlaşmalarda başlayan
Helal bir düşüncede dünya
İlahlar toprağında yürüdü
Zaferlere içinde ulaşıldı:
Boşlukta yaratılan süreç
Kurtuluşlarla, yükseldi.

Lübnan, ey sevgili memleketim
Oysa hırsızlar sana taptı
Arapların umutları ellerinde
Meçhul gelecekte.
Geri dönen dününü görüyorsun bugun
İlklerin yüzünde duran
Doğuda kalan ışığınla ısıtır
Ayrılıkların yarasında
Gecemin acısına
Karanlığın özgürlüğüyle dolar
Orada sınırlarını çizer
Gündoğumu yüzüne düşer

Lübnan, ruhum seninledir, ey
Eşsiz mekânların memleketi
İlk Arap dilim sensin
Garipliğim ilk yüzünde biçildi
Ellerimi öldüğüm rüyada topladım
Yaşam yaptıklarıyla düştüğünde.
Seni feda ederiz ey vatanım, lanetlerle
Isıtırız alnını
Ve cehaletle ilk sana
Geri döneni severiz:
Nimetini dökeriz, armağan ederiz
Mala mülke organlarımızı.

ŞAİR

Düşleriyle bütün uyarıları kefenleyip
gider
Şair, bütün olanlardan sonra olan
Günleriyle bütün delilleri keser
Cennetiyle insanları sıkar;
Hangi şafak kapalılığı aydınlatmaz
Dünyanın anahtarını gecesinde kalıba
döker
Titreyen elleriyle kaç mesafeyi
Kateder, ricalarla sahiplenir
O dünyada bir korkuyken, hiçbir
Düşünceye uymaz, veya o bir acıyken
Hiçbir kalp yarasını duymaz, ikizinde
Estiği havayı yergilerle açıklar
Cennetin çıplaklığını miskinlik sanarak
Uzaklaşan adımlarında geçmişin
kalabalığı:
Cennetteymiş gibi dolaşır önemseyerek
Sabahın armağanı olarak dünyayı yakar!

Ey bu nağmeleri söyleyen şair
Bu seda buharlaşmadan sarhoş ol:
İroniyle söyle acının nağmesini
Makamı anlamadan uzun bir süre
oturanlar
İstemeden söyler şarkıları, gitar gibi
İlahinin düşüncesinden uzaklaşır:
Olimpos, Lübnan'dan sordu
Dünkü yapılarda oyunları kimin
batırdığını
Dahilik onunla sınırlı olan
Düşlediği fotoğrafı açar
Zamanı süpürür duşlere doldurarak:
Acının zaferi içinde diz çöker önder gibi:
O şair imgeyi araştırır
İnsanlara kılavuz olanı araştırır ve gider
Feda ettiği benliğine asarak benliğini
Duygunun yolunda şehvetle süzülerek.

NAĞME

Dunyaya en guzel nağme doldu
Nimetle hesaplara veda ederek
Geçmişi, bir sedayla kalır bana
Kanımda akar beni esir alarak
Ah kaç kişiye bulaştı içine dolarak
Bende yitti yitmeden içinde
Yara gamze oldu adıyla
Su onun adıydı oysa.
Nağmem ölene dek, nağmeyle
Uğraştım, ne vurdu ne dindi içimde
Yaşama döküldü büyük bir benlikle
Matem içinde yürüdü benden razı.

Ben duyduğum bu nağmeden çözüldüm
Benden başkasının ben'i atfım ve bitişim
olarak.

GÜLÜME

Nemli sabahı sana taşıdım
Islaklığına ilkyazın arzularını
Ve senin üstüne doldum boşalan
ışıltılarla
Dünya hoşgörünün ellerinde
Yaratıldı, kaç defa göz yaşlarım güvenle
döküldü
Ellerine, yaram kaç defa suladı
Kaç defa heyecanla koştum sana
Uygun bir günde ulaştım sana kaç defa
Benliğimi ve bedenimi üstüne bırakarak
İsyanımla temizleyerek kutsallığını
Senin gül oluşundan değil
Serabım renklerin gölgesinde büyüdü
Yüzün bahara yayılmadı
Ve ayın güzelliği rivayet
Serabında gezgin, hangi yüz
Kokundan esmeden seni gördü?
Bu garip dünyaya yayılır kokun
Rüzgârdan rüzgâra taşındı
İçindeki yuvaya batarak
Dönen sabah içinde tomurcuklandı.

DÖNÜŞ

Sevgilim bana geri dönmüştü
Günahımın sayfalarında soylu
Güvenimle yayarak kanatlarını
Yakınına sığınmış uzaktan donmüş
biri gibi
Çözülen ışıkta düğümlenerek
Garip yaşamı bozguna uğramış
Tahammülünde anlatılana kilitlenmiş
Ulaştığında sevgisiyle gıdıkladı.

Dönünce, yolunda boşalttı
Aşkın tomurcuğunu kalplere
Kapalı gülleri açtı
Güzellikleriyle böldü toprağı
Orada "tükenişe yönelmeden"
Yiten sabahı şaşırtarak!

AYRILIK

Sevgilim ne zaman karşılaşacağız?
Şimdi sabah akşam gibidir
Bütün ricalar esir
Bu ayrılıkla

İçinde gözyaşı dökmeyen gözler
Çalkalanır, kör olması yakındır
Sevgilime geri dönecek
Bende kalan

Geri dönüp benimle kalacak olan
Bu yangını benimle soğutacak
Bu ağırlık geçtikten sonra
Kaburgalarımdan

Yarına bir umudum var
Dünyayı onunla salladığım
Ve hayatın meyvesini getiren
Ellerime dolan

Önemli olan kadrin deliliğidir
Bu zulmün alışkanlığı yayılır
İçimde yanı başımda bedeli ödenen
Ay ışığı gibi

Ben sana uzanan bir şafağım
Davet gereklidir
Gerçek gençliğin antlaşması olarak
Kovuluşla birleşen

Zaman bir ilkti sende
Yaz sevgisini uzaklaştıran
Fallarda yıldızlar
Dünya bir hapishane

Yükselir ve düşmez:
Yolda tökezlemekten korkuyorum
Bu hayatta bir dostum bile yok
Beni davet edecek senden başka!

Türkçeleştiren: Metin Fındıkçı

vecdihisar@gmail.com
Vecdi Çıracıoğlu

KIRMIZI MEKTUPLAR

Şevket Süreyya Aydemir

Asya'dan Avrupa'ya uzanan kısrak başının gözüyle burnu arasına konuşlanmış faredeniz Marmara'nın ayağı Gemlik Körfezi'ni içine alan Samanlı Dağları'yla Samanlı Yarımadası'dır.

Bir sağ elin baş ve işaret parmağının sonuna kadar açılı bir hilali andırır Gemlik Körfezi. Elin dört parmağının boğumları sahilin yeşilinden boza varan Samanlı Dağları'nın uç noktalarıdır. Bursa'dan Gemlik'e doğru gidişte, Engürücük Kavşağı'nı geçtikten sonra, şimdilerde yolun sağ tarafına alınmış geniş bir alınlıkta Orhan Veli'nin, beş-yedi-beş (Gemlik'e doğru denizi göreceksin sakın şaşırma!..) harika haiku dizelerindeki gibi, denizin koydan gittikçe açılan mavisini hilalin içinde görürsünüz. Ola ki, yolun sol tarafına bakıp da kurulan sanayi tesislerini görüp sakın şaşırmayın!

Umurbey Köy'ü, Güneyden, Gemlik ve körfezini kuşbakışı tepeden görür. Türkiye Cumhuriyeti'nin Üçüncü Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın başka bir deyişle Kurtuluş Savaşı kahramanlarından Galip Hoca'nın doğduğu köydür, Umurbey... Adına, müzesi, kırmızı yolluklu modern hamamı, anıt mezarı ve camisiyle turistik sarı alınlığa sahip köye tırmanırken yokuşun sol tarafında birbirine paralel üç caddenin alt ve üstüne iki katlı İsviçre dağevleri tipinde inşa edilmiş yazlık evlere rastlarsınız. Demokrat Parti'nin, 27 Mayıs İhtilali'nde asılan üç devlet adamı, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın adı verilen caddelerdeki bu evlerde kışları da oturanlar vardır.

Şimdilerde isminin hangisi olduğunu hatırlayamadığım caddenin üst tarafında oturan komşumuz Şevket Sürayya Aydemir'i, Umurbey Köyü'nde, 1974 yılı yazının bir günü tanıdım.

Evinin bizim eve bakan ön bahçesindeydi. İnce ve beyaz bacakları geniş paçaları dizlerine kadar kısa pantolonu içinde kaybolmuş, üzerinde bir atlet, başında tavşan postundan yapılmış bir börkle koltuğunda kitap okuyarak önündeki masadaki kâğıtlara notlar alan, sıkıldıkça eline aldığı bastonuyla bahçe duvarı üzerinde volta atan, zaman zaman, gülleriyle tek tek ilgilenen ve sık sık çay içen, yetmiş yaşın üzerinde bir adam.

Babama komşumuzun kim olduğunu sorduğumda, Şevket Süreyya Aydemir olduğunu söyledi. Çok sevindim. Onu kitaplarından tanıyordum. Hemen hemen tüm kitaplarını okumuştum. Aklıma ilk gelen 'Suyu Arayan Adam' adlı otobiyografisini anlattığı kitabı oldu. O kitapla, Bursa Erkek Lisesi'nin orta birinci sınıfının etüdünde tanıştım, Sait Faik'le tanıştığım gibi, yıl 1965. Okulun edebiyat öğretmeni İbrahim Dekak yine etüt öğretmeniydi ve elinde 'Suyu Arayan Adam' vardı. Kitabın yeni olduğu her halinden belliydi ve İbrahim Öğretmen'in elinde, onu incitmek istemezcesine yarı açık bir şekilde okunuyordu.

O gün eve geldiğimde babam da aynı kitabı alıp getirmişti. O zamanlar bir taşra şehri olan Bursa'da aynı anda birkaç kişide bir kitap gördüğünüzde, Kitapçı Orhan Şekercioğlu'na yeni bir kitap geldiğini hemen anlardınız. Okuduğum ilk kitabı odur. Sonra diğer kitaplarına sıra geldi: 'Birinci' , 'İkinci Adam'lar, 'Enver Paşa', 'Menderes'in Dramı', 'İhtilal'in Mantığı' ve tek romanı 'Toprak Uyanırsa'...

Şevket Süreyya Aydemir'i o gün çay içmeye davet ettik. İnanılmaz derecede çay seven bir insandı. Ağırlıklı olarak kitapları üzerine, politika ve siyaset üzerine konuştuk. Karşımda yaşadıkları ve yaptıklarıyla

KADRO HAREKETİ'NİN KADROSU:

Soldan sağa: Vedat Nedim Tör, Burhan Asaf Belge, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, İsmail Hüsrev Tokin, Şevket Süreyya Aydemir, ve ismi bilinmeyen bir kişi.

derya kütüb bir insan vardı. Ağzım açık sadece dinliyor ve arada istemsiz söze karışıyor, babamdan da azarı yiyiyordum. O ise, "Bırakınız Sabahattin Bey, çocuk konuşsun!.." diyordu. Güleçti. Konuşması arasında öyle sorular sordu ki, saatler sonra kalkıp gittikten sonra, dünya görüşümü, bakışımı ve güzel ütopyamın ne olduğunu, sezdirmeden benden aldığını anladım.

Şevket Baba beni sevmişti. (Artık ona Şevket Baba demeye başlamış, bu da onun çok hoşuna gitmişti. Gitmese de zaten o kadar kalenderiydi ki, ses bile çıkarmazdı.) Bahçede olduğu zamanlar, ona sesleniyor, zamanı varsa çay içmeye davet ediyordum. Kâh zamanı olmadığını, kâh belli bir süre sonra zamanı olacağını, kâh da hemen geleceğini söyleyerek, çayı ateşe koyarak demlememi söylüyordu. Onun için en büyük altlı üstlü demliği kullanıyordum.

Anlatıyordu Şevket Baba. Sürekli çay içerek anlatıyordu. Yaşadıklarını, günümüz bozulmuş Türkçesinin aksine, o kadar düzgün cümlelerle sıralıyordu ki, önce yazmış, sonra da ezberlemişti... O kadar çok anlatıyordu ki, saatlerin nasıl geçtiğini anlayamadan akşamın alacası üzerimize hemen çöküyordu.

Yazın son günleri yaklaşıyordu. Onun bilgisinden ve anlattıklarından oldukça etkilenmiş ve bir yazı yazmıştım. Yazdığım yazının ne hakkında ve edebi türünün ne olduğunu şimdilerde hatırlayamadığım bir yazıydı bu. Bu nedenle ona ilk kez gidecek ve merak ettiğim evinin de içini görecektim. Bir gün öncesinden sözleştiğimiz saatte yazıyı Şevket Baba'ya götürdüm. Ona yazıyı verecek, eleştirisini isteyecek ve o zamanlar bulunamayan Dimitrov'un üç çiltlik 'Gençlik Üzerine Notlar' adlı eserinin kendisinde olup olmadığını da soracaktım.

Havalar, yazın sıcağını yitirmeye başladığından, Şevket Baba da bahçeden içeri çekilmişti. Evin bahçe kapısından beni içeri aldı. İki katlı evin zeytinlik olarak yapılmış taş alt katı olduğu gibi kütüphaneydi. Yukarı kattan aşağıya inen merdivenin açıldığı geniş sofanın iki yanına açılan kapısız iki oda pencereler hariç binlerce kitapla doluydu. Sofada, yanında piknik tüpünün üzerinde kaynayan çaydanlıkla geniş bir çalışma masası vardı ve üzeri kalın kalın kitaplarla doluydu. Burası, kitapsever insanların öldükten sonra gitmek istedikleri cennet olmalıydı. Yazıyı verdim ve 'Gençlik Üzerine Notları' sordum. İkiye katlanmış teksir kâğıdına yazılmış yazıya bakmadan çay doldurdu ve yan odaya geçerek kitapları getirdi. "Hemen oku ve getir!" dedi. Belli ki kitaplarına çok önem veriyordu. Bu zaten kaçınılmazdı. Getirdiğim kâğıtlara bakıyordu. Ben de bakıyor, bir şey söyleyemiyordum. "Şevket Baba!" dedim, "bir yazı yazdım. Okuyup, eleştirir misin?" "Sen," dedi, "bu yazıyı al ve iki ay sonra bir daha oku ve bana getir..." "İyi ama," dedim, "ben, onbeş gün sonra İstanbul'a dönüyorum, okullar açılıyor." Gülerek, "İyi işte ne güzel, o zaman getirirsin..." demişti.

Yazıyı bir kere daha katlayarak kitaplardan birinin içine koydum ve çayımızı içerek konuşmaya başladık.

Aklıma takılan bir konu vardı. Onu sormak için eşref saatini bekliyordum. O güne kadar bir çok konuyla ilgili konuşmamıza karşın Nâzım Hikmet Ran hakkında bir kelime bile etmemişti. O günkü konuşmamızın sonuna geldiğimizi hissettiğim bir anda, aklıma takılan konuyu açtım ve Nâzım Hikmet'ten o güne kadar neden bahsetmediğini sordum. Yüzüme baktı baktı ve "Burada gördüklerin 'Kırmızı Mektuplar' adlı yeni kitabım," dedi, "bu kitap çıktığında okursun..." Yüzündeki ifadeden, bu konuda başka bir şey konuşmamam gerektiğini anladım.

Kitapları okudum, bir hafta sonra geri verdim ve İstanbula döndüm. Aradan bir sene geçmiş, yine Umurbey'deydik. Yine Şevket Baba ve yine sohbetler başladı. Sohbetlerden birinde, damdan düşer gibi, "Yazı ne oldu?" diye sordu. "Ne yazısı?" dedim. "Hani geçen sene getirip vermiştin ya! Okuyup eleştirecektim..." Ben unutmuştum, o ise unutmamıştı. "Haa, o yazı mı. Ben onu tekrar okudum ve yırtıp attım," dedim.

Gülmeye başladı ve "Ben de aynısını yapmıştım. Yırtıp atmıştım," dedi. "Nasıl?" dedim. Anlatmaya başladı:

"Sovyetler'deki, Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'nde okurken bir yazı yazmış ve profesörüme vermiştim. O da bana, 'Bu yazıyı şimdi al, iki ay sonra oku ve yeniden getir, demişti. Ben de yazıyı iki ay sonra okuduğum da senin gibi yırtıp atmıştım," dedi. Tekrar gülmeye başladı. "İşte," dedi, "Diyalektik, dediğin budur. Yazının diyalektiği kuru fasulyeye benzer. Ne kadar bekletirsen o kadar lezzetli olur. Kıvama gelir yazı, kuru fasulye gibi helmeleşerek tat kazanır. Hele bir de ara ara soğuk su ekleyip ısıtırsan yazının tadına doyamazsın?"

Bana ara ara verdiği derslerden biri olan bu dersi, hiçbir zaman unutmadım. Kırk altı yaşından sonra yazı yazmaya başladım. Ne zaman bir kompozisyon, bir hikâye ya da bir roman yazsam, Şevket Baba'yla olan bu anımı unutmam ve metni helmeleştiririm. O yazın günleri, onu gördüğüm son günlermiş.

Ertesi senenin, 1976 yazını, ağır gelişen siyasi olaylar nedeniyle Umurbey'de geçiremedim. İstanbul'da kalmam gerekiyordu.

Şevket Baba'yı bir daha göremedim.

Teknik Üniversite sivil faşist ajanların saldırıları karşısında süresiz kapatılmıştı. Babamla telefonda konuşmamız sırasında Şevket Baba'nın Ankara'da vefat ettiğini öğrendim. Acele Umurbey'e gelmemi istiyordu.

Umurbey'deki evimize gittiğimde korkunç bir manzarayla karşılaştım. Sokak, atılmış kitaplarla doluydu ve Şevket Baba'nın evinin penceresinden ara ara kitap bombardımanı devam ediyordu. Bugünlerde televizyon kanallarından birinde yapılan edebiyat programının jeneriğinde olduğu gibi kuş olmuş kitaplar, sayfaları kanat olmuş uçarak sokaktaki yerini alıyordu!

Babam ve komşular olayı hayret ve elem içinde izliyorlardı. Oğullarından biri gelmiş ve önce evin pancur ve kapılarını sökerek satmış. Evdeki eşyaları satacakmış ama evde

eşyadan fazla kitap olduğu için önce kitaplardan hıncını almaya başlamış.

Kitapların yanına gittim. 'Gençlik Üzerine Notlar'a baktım, yoktu. Bir cildini bulsam ve hatıra olarak alsam diye düşünüyordum. O arada üç cilt 'Serveti Fünun' dergisi gözüme ilişti. Onları aldım. Babam kızdı. "Git onları aldığın yere bırak," dedi. "Bırakırım!.." dedim ama bırakmadım, evin bir köşesine sakladım. Bir süre sonra oğlu gelerek babama, "Komşular sizin kitaba meraklı olduğunuzu söylüyor. Beşyüz lira verirseniz, kitapları size satayım," dedi. Babam kızdı. "Sen önce kitaba hürmet etmesini bil," diyerek, adamı adeta kovaladı. Babama, "Alsaydık, ne olurdu sanki. Bak adam kitapları nasıl atıyor?" dedim. O hışımla ben de hisseme düşeni aldım. Bir yerden bir kamyonet geldi. Saatlerce matbuu ne varsa taşındı ve içim sızlaya sızlaya kitaplar cennetinin sessiz güzelleri meçhul akıbetine doğru yol aldı. Akşama kadar konuşmadık. Yemekte üzgün olduğumu gören babam, "Oğlum, Şevket Bey gibi adamlar büyük adamlardır. Ben kitapları alırsam, gazeteler sonra beni yazar," dedi.

İstanbul'a döndüm.

Gerçekten de babamın dediği gibi oldu. Birçok gazeteci ve yazar geldi. Çoğunluğu 'Cumhuriyet' gazetesindenmiş. Gemlik ve Orhangazi'de ne kadar bakkal kasap varsa dolaşıldı ve Şevket Baba'yla ilgili haraç mezat götürülenler toplanmaya başladı. Orhangazi'de bir bakkalda 'Kırmızı Mektuplar'ın izine rastlandı ve bir kısmı ele geçti ve 'Cumhuriyet' gazetesinde bitmemiş olarak gün be gün süreli yazıldı. 'Kırmızı Mektuplar'ı gazeteden keserek 12 Eylül Askeri Darbesi'ne kadar saklamıştım. Akıbetinin, diğer kitaplarım gibi SEKA Kâğıt Fabrikası olduğunu biliyorum.

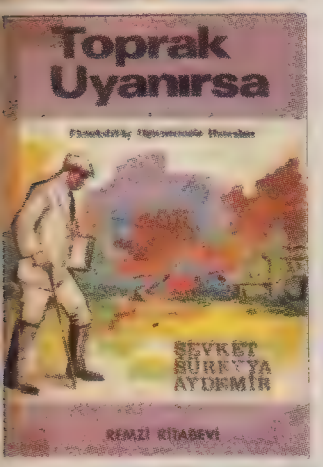

*

Kültürümüzdeki köklü değişim ve dönüşümler, eski kaynak ve belgelere eğilimi giderek olanaksız kılmaktadır. Toplumumuzu toplum yapan bireylerimizin özel yaşamlarına ilişkin belgeler de yok gibidir. Olanlar da özel kütüphanelerde bir simyacının sırrı gibi saklanmaktadır, Bir yüzyıl öncesi yazarlarından bazılarının mezarlarının bile kayıp olduğu günümüzde, çağdaş edebiyatçı, düşünür ve bilim adamlarımız, antoloji ve düşünce tarihi yapıtlarında iki, iki buçuk sayfa yer bulabilmekte, derleyenlere bunun nedeni sorulduğunda, 'Yazarın yaşarken kendisiyle ilgili bir kitap yazmadığı' cevabı alınıp, suç, her geçen gün biraz daha kaybolup giden değere atılmaktadır.

Biyografi, unutmamanın göstergesi ve hayatta olmasalar bile, hatırlanmaya değer kimselere belki de verilebilecek en güzel hediyelerden biridir.

RAFETÇE

Bir Ressamın Alacalı Paleti

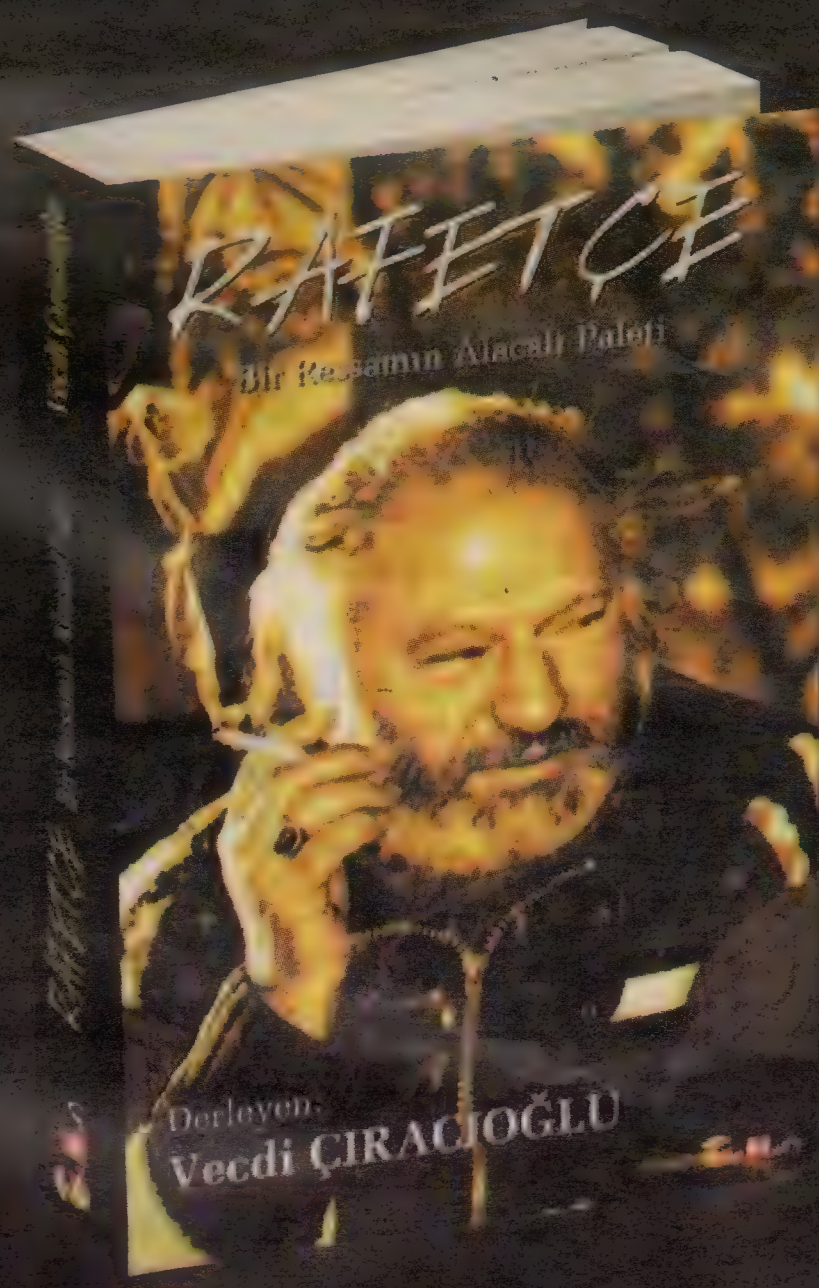

"Türk Resmi'nin Fikret Mualla'dan beri en büyük bohemi... Çağdaş Türk Resmi'nin en önemli isimlerindendi..."
"...Bazı insanlar vardır, bir şekilde tanıdığınızda hayatınız boyunca onu unutamazsınız... Rafet tam böyle birisiydi..."
"Gelişi, gidişi, yürüyüşü, kavgaları herşeyi olaydı. Onun bir yerdeki varlığı olaydır..." "...Genellikle sayıları en az 10-15 kişiye karşı.., 100-150 kişinin üstüne çıplak yumruklarla yürüdüğü de olurdu... Kazanmak ya da kaybetmek için değil.. O kavgadan sadece enerji alırdı..."

Tüm satış noktalarında

Öykü

Atilla Atalay

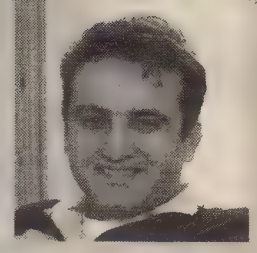

BİRİSİ ALIP DENİZİ DE GÖTÜRSÜN

...
Deniz uzaklaşıyor gitgide
Uçurumlar akan ırmak o deli
Yok şimdi
Yalnızlığın damarını besliyor
Kirli yoğun kandırılmış suyla

Biz mi? Biz değiliz, önceki dün bugün başka
Dokumuzu değiştiriyorlar hızlı vuruşlarla
Tutunamıyoruz ilgilerimize, sevgilerimize
Ve aşka
Deniz uzaklaşıyor

Gülten Akın - Telezaman-1992

Geyiğin bini bir para, bir dolunay vakti, deniz kenarında oturmuş gökyüzüne bakıyorduk. Ay tam tepedeyken Tolga, "Aydan da bize bakıyorlardır şimdi" dedi. "Belki de kalkıp gelirler bu gece, keşke soğan yemeseydik." Gülüştük... Sonra, birer "yolluk" alıp, biz masadakiler aya gitmeye karar verdik, rakı kadehleri bir kez daha doldu.

Aya ilk varan ben oldum galiba. Başım masanın üstüne düşeli epey oluyor. Aslında ben masada dönen geyiği can kulağıyla dinliyor, hatta arada bir başımı masadan kaldırıp gökyüzüne bile bakıyorum. Ama beni musluk çağırıyor. Arkadaşlık süper, ortam nezih ve romantik... Esasen beni dalgaların çağırması, yıldızların yol göstermesi felan gerekiyor. Ve fakat, basit bir musluk çağırıyor işte. Ben o musluğun altına başımı sokup, elimi yüzümü yıkamak istiyorum, o kadar...

* * *

Alakart ve tabildot ne demek? Yakamoz bir nedir? Öğlen uykusuna yatmazsam beni inzibatlar mı alıp götürücek gerçekten? Çadırın önündeki ipe astığımız mayoları kim çalıyor, inzibatlık müessesesi buna engel olacağı yerde niçin küçük çocukların öğle uykusu gibi sıradan bir işle uğraşıyor? "Kerhanacı" bir küfür, tamam da, ne anlama geliyor? Ayda hayat var mı?

Öğlenleri, assubay çadırlarının önündeki ortak tuvalette, zorunlu öğle uykusundan zaman çalmak için, uzun uzadıya ellerimi yıkayıp lavaboda biriktirdiğim suyla kendimce oyun oynarken, bunları düşünürdüm. Öğle vakitleri, askeri dinlenme kamplarındaki en sıkıcı zamanlardı. Annemin iddiasına göre, çocukların öğle uykusuna yatması kamp komutanının bir emriydi. Yoksa inzibatlar gelip kızıyodu. Zaten öğlenleri, tabildot dağıtıldığı sıralarda denize girmek yasaktı. "Bi güzel yıkayıp denizi temizliyorlardı". Annem bu temizlik işini söölerken bana belli belirsiz gülerek anlatıyodu. Şaka olduğunu biliyimdi yani. Aslında ben inzibatların öğle uykusuna karıştığının da bir şaka olduğunu hissediyordum. Kamp komutanı bu işle niye uğraşsındı. Fakat kaldığımız çadırın komutanı sıfatıyla babam konuya direkt müdahale edebiliyordu. Lavabo önünde yaşamın anlamını arama seanslarım biraz uzayınca babam tepeme dikilip: " Eee, hadi amà, her gün aynı haltı karıştırıyosun keranacı, yürü bakalım uykuya" diye tartışılamaz bir emir verip beni çadıra yolluyordu.

Çadırın, branda ve güneş yağı esansı karışımı tuhaf bir kokusu vardı. Rüzgârda pencerelerin branda kapakları yelken gibi pıtı pıtı dalgalanırken, ben sabahtan yakalayıp bir şişeye attığım küçük kumbalıklarına bakarak uykuya dalardım...

Akşamları güzel olurdu ama. Hemen her gece "caz" denilen müzikli eğlenceler yapılıyordu; kampın yazlık sinemasında sonunu bi türlü göremeden uyuyakaldığım filmler, dondurma, çekirdek, közde mısır, iskelede gitar çalıp, durmadan gülüşen abiler ablalar, bi de Tülay. Tülaylar bizim mahallede oturuyorlardı ve babası babamla aynı filoda görev yaptığı için genellikle aynı dönemde "as-

keri dinlenme tesisinden istifade ediyorduk". Mahalledeyken de ara sıra Tülay'la oynuyorduk ama kamptaki olayımız bir başkaydı yani. Büyükler "caz"a ya da sinemaya felan gidip kendi işlerine dalınca, salıncaklar, kumsal, iskele, biz haşarı veletlere kalıyordu.

Ben öğle uykusundan yırtmaya, Tülay ise bikinisinin üstünü artık işlevine yaraşır bir biçimde ama hafif utanarak giymeye başladığı yıllarda, bizim için kamp geceleri daha da bir keyifli olmaya başlamıştı. Akşamları, gündüz asla olmayacak tuhaf biçimlerde saçlarımızı tarayıp, "caz"ın ön saflarındaki masalarda yer kapmaya koşuyorduk... "Sse.. See... Sesss"... Asker abinin mikrofon başında yaptığı bu ses denemesinin ardından "Tümen Orkestrası" her akşamki açılış parçasıyla programına başlıyordu: Kuumsallar boyunca hep...p ... ayakizlerimiz var...ar...ar... Deniz bilee silmemiş aşkımıza hürmeten...ten..... Başlangıçta, büyüklerden tek tük dans edenler olurdu. Sonra pist kalabalıklaşır, ergen çiftler, çalan müzikle asla ilgisi olmayan, türlü çeşitli salınımlara başlarlardı. Önceleri biz Tülay'la dans edemiyorduk. Bu işin tuhaf bir hiyerarşisi vardı. Belli bir yaş döneminde kızlar birbirleriyle dans ediyor, çok kısa bir dönem ergen çift statüsüyle kız erkek dansı oluyor, biraz daha büyüyenler, cazı felan boşverip baş başa gitarlı kumsal eğlencelerine katılmaya başlıyorlardı... İyiden iyiye büyüyenler ise, "dinlenme tesislerini" hepten ailelerine terk edip bambaşka ufuklara yelken açıyorlardı...

Vakti gelmişti biliyordum. Artık Tülay kız arkadaşlarıyla dans etmeyi bırakmış, göz kapaklarının üstüne yerleşen bilemediğim tuhaf bir renk ve yalnızca caz vakti, geceleri saçlarına gelen mor ışıltılı dalgalarla masada oturmaya başlamıştı. Ve fakat ben, hazırlık aşamasında, kozalak biçimli şişesinden üstüme "pino" marka parfüm boca edip, "Tursil 76" deterjanı tarafından itinayla ağartılmış bembeyaz tişörtümü giymeme rağmen (Beyazlar, orkestra slov çalarken tavanda yanan mavimsi bir ampulün altında fosforlanıp, ışıl ışıl parlıyorlardı) gidip kendisini dansa kaldıramıyordum. Şu 66'ıncı Mekanize Tümen Komutanlığı Küçükçekmece Dinlenme Tesisleri'nin ağzı dili olsaydı da sööleseydi yani. Ben kaç kez Tülay'ın saçlarını yolmuş, kendisinden cırmık yemiş, şiddetli kum ve su savaşlarına girmiştim. Ama bu iş başkaydı işte. Testesterondan östrojene, bilinmez kimyaların, türlü çeşitli renk ve kokuların, insanın aklını alan tılsımlı çağrıların işiydi...

Becerdim ama, Tülay'ı dansa kaldırdım. Gerçi kendimi gaza getirmek amacıyla "lök" diye kafaya diktiğim, asker abiler tarafından gizlice, inceden votka katılmış kolanın bu işte epey bir fonksiyonu oldu tabii. Ama bu durumun verdiği salaklıkla, dans esnasında asla partnerimin ayağına basmış diilim. Onun yerine babasının ayağına bastım. Mustafa Amca kızının bu ilk dansını yakinen gözetlemek maksadıyla olsa gerek, kendisi de eşini dansa kaldırmış, çevremizde elli santimlik devriye daireleri çiziyordu, oldu işte bir kaza... Ama bu durum moralimizi bozmadı. Kozalak ve zambak kokuları birbirine karıştı, assubay gazinosunun tavanındaki rengârenk ampuller kâinatın en gizemli elektiriğiyle yanıp söndüler, Tülay'ın bilmediğim tuhaf renkteki göz boyası beyaz tişörtümün omuzuna ilkgençliğimin ilk izlerinden birini bıraktı. Mamafih, Tülay'ın babası, bu omza baş yaslama işini derhal tesbit edip durumdan vazife çıkarmak suretiyle anında müdahale etmekte bir an dahi gecikmeyecekti tabii. Güleç bir yüzle yanımıza iyice yaklaşıp "Müsaade et bakalım delikanlı, azıcık da ben dans ediyim kızımla, bakalım ne kadar büyümüş" dedi. Karargâh planının diğer bir parçası olan anne ise, "E, ama ben kavalyesiz kaldım şimdi" diyerek dansın geri kalan bölümünü benimle sürdürdü. Tülay'la babası gülüşerek dans ettiler. Ben ise kadın daha bu yaşta votka içtiğimi anlamasın diye, Tülay'ın annesiyle, hiç konuşmadım, gülmedim, hatta üç dört dakika boyunca nefesimi tuttum.

Dans bitiminde bizim masalardan gelen alkış eşliğinde otururken annemin sevgi gösterisinde bulunmak için "Aman da benim oğlum koca delikanlı olmuş" gibisinden bir geyik silsilesi altında beni yanaklarımdan öpmeye kalkıştığını hatırlıyorum. Dakikalarca tuttuğum votka dolu nefesim kadının suratına patlıycak diye korkarak kendisini itip gazinonun çıkışına doğru koşmaya başladım. Annem bu deparıma bir anlam veremediğinden arkamdan "Hemen de utanır eşek" diye bağırdı. Kumsalda, nefesimi dolunaya verdim. İçimde anlatılmaz bir coşku, kozalak kokusu onda kalmış, zambak bana sinmiş, dolunayda, yanağımı omzumdaki lekeye bastırdım...

Aradan geçen birkaç yıl boyunca günler günleri kovaladı, kara ve hava kuvvetleri planlı tatbikatlarından birkaç tanesini daha icra etti. Biz her yaz Tülaylar'la "asker ailelelerine 20 gün müddetle tahsis edilen çadır yahut motellerden" istifade ettik. Gerçi, mahallede hatta okulda da görüşüyorduk, okulun "kim kiminle çıkıyor" listesinde adımız birlikte geçiyordu, arada mektuplar, derste bulsun, "aklı uçsun" diye kalem kutusuna gizlenmiş sarı güller, fotoğraflar, anket defterleri filan uçuşuyordu. Ama hiçbirisi kamptaki günlerimizin yerini tutamazdı. Bi kere olay yerinde deniz ve mehtap vardı, orkestra mütemadiyen "Kumsallar boyunca hep"i çalıp ilkgençliğimize fon müziği yapıyordu. En önemlisi artık Tülay'la ben, caz dan, kumsaldaki gitar muhabbeti çiftlerinin arasına "terfii etmiştik". Tülay'ın annesi arada bir "hırka getirdim yavrum" diyerek kontrol amaçlı devriye görevini icra ediyor, onun dışında olayımıza yıldız kümeleri ve o vakitler henüz hayatta olan Marmara Denizi'nden başkaca kimse karışmıyordu. Yakamozlar hadiseye kayıtsız, uzaktaki deniz feneri fevkalade

efendi, martılar bu tarafa bakmıyorlar, asıl hayvanlar. Ne kadar seviyoruz peki? "Kumsaldaki cümle kum taneleri kadar."

Ne var ki hayat, memur çocuklarına hep aynı aşk öyküsünü yazar. Öğretmenevlerinde, ordu sitelerinde, garnizonun çeşitli yerlerine dağılmış, yol su elektirik lojmanlarında, biyerlerde biyerlerde daha, ille yaşanır bu öykülerden. "Herkese çıkan acılı bir tabildot yemeği gibi"

Annelerimiz tabildot kuyruğunda konuşuyor. Annem Tülay'ınkine "Malatya iyi yermiş ayol, doğunun Paris'i diyolar, iyi yere çıkmış sizin tayin." dedi. "Lojmanları felan da güzelmiş hem. Bloklar iğde ağaçlarına bakıyormuş." Aferim o lojmanlara. Ne kadar da rahat konuşuyolar. Ama normal tabi. Memur aileleri birkaç tayin emrinden sonra alışıyolar böyle şeylere. Tülay ağlamış bütün gece. "Hep olur" dedi annesi... "Kolay değil okulundan muhitinden ayrılıyo çocuklar".... Unuturmuşuz ama. Öbür tayin gelince de başka arkadaşlar için ağlanıp sızlanılırmış... Bu başka ama lan... Anlamıyosunuz... Bu seferki başka...

Votkalı kola içtim yine ben. Yıldız kümesi, bir bulut kümesiyle saklambaç oynuyor, martılar müteessir. Deniz fenerinin eski efendiliği kalmadı. Yakamozların hadiseye niye kayıtsız kaldığını ise anlıyorum artık. Belki de soonadan olucaklara üzülmek istemiyorlardır. Arada neler konuştuk söylemiycem. Onlar bizim sırrımız. Hem olayın geçtiği yer itibariyle askeri bir sır bile sayılabilir. Yalnız Tülay "Siz yakınsınız, günübirlik felan gelirsiniz yine kampa, buralarda başkalarıyla denize girerken beni unutma emi" gibisinden ilk aşkımıza final bir cümle sarfetti. Çok kızdım... Neydi yani, nasıldı yaa, biz o kadar da eşşoğleşşek miydik, nasıl unutayımdı ki? Fazla bişey söyleyemedim ama... Dilimi votkalar düğümlemişti zaten. "Sen yokken naapıcam ki ben denizi" dedim. "Madem sen gidiyorsun, birisi denizi de alıp götürsün buralardan"

* * *

Şimdi, bu başka bir deniz... Kenarında ne kadardır oturuyorum acaba? Tolga tepemde dikilmiş, sırıtarak bana bakıyor. "Nedir hocam, denize karşı oturmuş gizem mi yapıyoruz" dedi. "Lavaboya diye kalktın, gidiş o gidiş. Gece vakti bi yerlere düştün zannettik, ne çabuk kelle oldun lan"... Aklım sıra, henüz ayık olduğumu kanıtlıycak akrobatik bir hareketle yerimden kalkmayı denedim... Olmadı ama... Tolga "Dur len dur" diye gülerek koluma girdi. Sonra masadakilere doğru seslendi, "Ben arkadaşı yerine götürüp gelicem"... Kendime göre, ben de seslendim birilerine: "Birisi alıp denizi de götürsün buralardan".

..... DONMEK YOK!..

TÜRKİYE'DE İLK KEZ ÜÇ GAZETE'YE BİRDEN GÜNLÜK KARİKATÜR ÇİZDİM

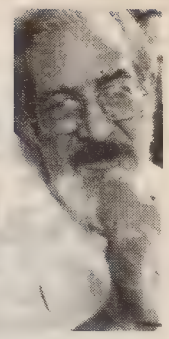

Eflatun Nuri'den öykü tadında anılar

Yıl 1962. Günlerden Cumartesiydi. 'Vatan' gazetesindeki odamızın telefonu çaldı. Santral:

- Eflatun **Naim Turali**'nin odasına git, misafirin varmış! dedi.

Naim Bey'in odasına girdim, **Atila İlhan**'la göz göze geldik sarılıp öpüştük. Oda da **Fazıl Hüsnü Dağlarca, Adnan Veli, Oktay Akbay, Doğan Avcıoğlu** vardı. Çaylar, kahveler geldi. Şiirden, öyküden derken sıra bana gelince ayağa kalktım. Atila İlhan:

- Nereye yahu? Özellikle sana geldim, İzmir'den sana haberlerim var, dedi. Ona:

- Klişeci başımda bekliyordu, karikatürümü bitirip, teslim ediyim, biraz sonra gelirim, dedim.

Ben işimi bitirine kadar onlar odadan çıkıp dağılmışlardı. Atila İlhan'la **Sait Maden**'i tanıştırdım; bir sürede onların muhabbetlerini dinledim, sonra da kendimizi sokağa attık. Tünel'den Galatasaray'a geldik. Tokatlıyan da çok kalabalıktı, pencere kenarları doluydu. Kuytu bir yer bulup çöktük; iki kahve söyledik. Atila İlhan'ın yol boyunca anlattıkları kafamı iyice karıştırmıştı. O benim düşünceli halimi görünce gülmeye başladı, bana:

- Yahu Eflatun, sen de değişmişsin, bakıyorum da eskiden olduğu gibi, "pat!" diye karar veremiyorsun?

- Yok be İlhan düşündüğün gibi değil. Şimdi benim bir handa çalışma yerim bir de sekreterim var. Onun için yoksa bilirsin sırtımda yumurta küfesi hiç olmadı.

- **Nihat Paykoç**'un dediğine göre: "İzmir'deki gazete, anlaşma imzalanır, imzalanmaz bir buçuk maaş peşin, ayrıca da, İstanbul'dan taşıman ve İzmir'de bir eve yerleşebilmen için de, ayrıca bir para ödeyeceklermiş," dedi.

Sigorta yapacaklar ilerde emekli olursun paşa paşa oturduğun yerde aylık alırsın, daha ne? Ben biliyorsun Demokrat İzmir Gazetesi'nin yönetimindeyim, senin gibi adamı bizimkiler de kaçırmaz; ama bizim patron, Adnan Düvenci sigortasız adam çalıştırmaya bayılıyor! dedi, Atila İlhan'la vedalaştık. Küçük sahneye gideceğimi, Çolpan İlhan'a uğrayacağını söyledi, ayrıldık.

Ertesi gün Vatan Gazetesi'nin sahiplerinden Naim Turali'yle görüştüm. İzmir'e gideceğimi oradan karikatürlerimi göndereceğimi söyledim, kabul etti.

Vatan Gazetesi'nin dışında da Ankara'da çıkan Öncü Gazetesi'ne de karikatür yapıyordum. İstanbul'dan Ankara'ya Öncü Gazetesi'ne karikatürümü gönderdiğim gibi, İzmir'den de gayet rahat Vatan gazetesine de karikatürümü gönderebilirdim.

İzmir'e gittim anlaşmayı yaptık, imzamı attım paraları alıp İstanbul'a döndüm. Birkaç gün içinde eşyalarımın bir kısmını toparlayıp, çoluk çocuğu alıp İzmir'e döndüm. Daha önceden tanıdığım mizah yazarı Nihat Paykoç'un oturduğu apartmanın üst katını tutup yerleştik. Apartman Asansör semtinin üst tarafındaydı; tüm İzmir Körfezi ayaklar altında görünüyordu. İzmir'de çıkan, Ege Ekspres'le beraber, şimdi tam üç günlük gazeteye birden, Türkiye'de ilk kez, karikatür yapmış oluyordum. Fakat bu üç gazeteden alacağım parayı, ne yapacağımı, nereye koyacağımı, nasıl saklıyacağımı düşünmeye başlamıştım! Banka ile kesin işim olmazdı! Eşime durumu anlattım. O;

- Paraları bana ver, ben saklayayım, dedi. Saklamasına saklar, ama sonra da sakladığı yeri unutur. Bir de o kadar dalgın ki, parayı aldığını unutur. "Sen bana para, mara vermedin!" der, o zaman ayıkla pirincin taşını.

Gözü de onüç miyop, değil parayı saymak, parmaklarını bile sayamıyor. Fakat gayet iyi ressam, karikatür yapar, şiir de yazar; ama bu işleri yaparken de görmek gerek, burnu yaptığı işe değer, işi çok zor. Bana: "Bir kilitli kutu al, paraları ona koyar kilitlersin," dedi. Fikir güzel ama, "eve bir hırsız girse, kutuyuda alır götürür" dedim. O da; "o zaman kocaman bir kasa al, daya duvara" demez mi?

Paralar gelmeye başlayınca kızıma üç tekerlekli bisiklet, hanıma da iki tekerlekli valiz aldım! Kendime de bir fotoğraf makinası, bir teleskop, bir mikroskop derken 8 mm'lik bir kamera, bir de oynatıcı aldım. Daha sonra da üç tane halı, bir radyo ve bir sürü ıvır zıvır. Tabii ki hepsi de taksitle, üç gazeteden aldığım paraları artık taksitlere aksatmadan dağıtıyordum. Ancak yiyecek, içecek, sigara parası ayırabiliyordum. Kısa bir süre sonra İstanbul'dan Vatan Gazetesi'nden telefon geldi.

Gönderdiğim karikatürlerin aktüalitesi ellerine geçene kadar geçiyormuş; "ya buraya dön, gel işine devam et, yoksa işine son vereceğiz!" diyorlardı. Tabii bu günkü gibi değildi o zaman, ancak karikatürleri postayla gönderebiliyordum. "Keşke bu kadar taksite girmeseydim", diye içimden geçirdim. Sıkıntılı günler başlıyor galiba derken, birkaç gün sonra da, içime doğmuş gibi, Ankara'da çıkan Öncü Gazetesi de kapanmaz mı?

Tam da Türkiye'de bir rekor kırıyordum, ama kıramadım!.. Sonunda bana üçün biri kaldı!

İKİNCİ GÜN: Dün başlayan CHP Kurultayının teşkil ettiği «İhraçları inceleme Komisyonu» adı

İ. İNÖNÜ DE SİGAYA ÇEKİLDİ!

Ş. Adalan'ın başkan seçildiği Kurultayda cümler kırıldı ve bir takrir dolayısiyle İnönü protesto edildi

İSMET İNÖNÜ DE gece sigaya çekildi

ege EkspreS

Bir hava subayımız dün Yunanistan'a firar etti!

Zilli bir

Öncü İşçi Forumu

Öncü

ÇAĞRI

BÜYÜK MİTİNG BUGÜN

Ereğli'de binlerce işçi dün toplandı

Tarihi Miting nihayet bugün yapılıyor

Ruslar fezaya yeni fırlattılar

VATAN

İşçi Sigortaları toplantısı sona erdi

"Parti çekişmeleri durmalıdır,,

Ecevit işçilere yeniden kesin vaitlerde bulundu

AZİZ NESİN HOCANIN HUZURUNDA

Nasrettin Hocanın Şehri: Akşehir

Partilerde transfer

PLASTİK MESELELER

doganayerkan@gmail.com

Erkan Doğanay

BİR NA-MÜSAİT GENÇLİK

Evet, Paşam..! Buyurduğunuz gibi, gençlik, siyasetten tamamen arındırılarak, şimdilerde kurtulmaya çalıştığınız İmam Hatip'leri, yangınları sönmeyen tribünleri doldurmuş vaziyette... Yalnız vaziyet biraz kötü galiba, gençliği yeniden politikaya-siyasete sokmaya çalışıyorlar, ama nafile, iş işten geçti Paşam, (dış mihrakların) aramıza soktuğu internet denilen nifak tohumu, her bir gencimizi evine hatta odasına hapsetti. Kitap okumak için olmasa da, okur-yazarlıkları eksik kalmadı kurduğunuz yüksek medreseleriniz sayesinde. Hocalarımız tam

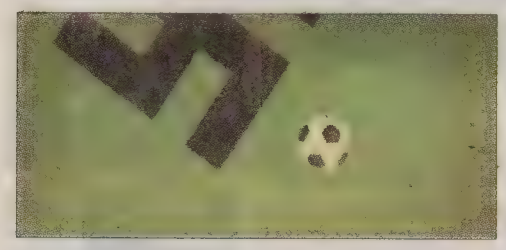

"HOCA", yurtlarınız ise, geleneğine bağlı ve köpeksi sadakati eksik olmayan birer kaynayan yuva, netekim son duyumlarımıza göre, anarşik filan olmasınlar diye, memleket genelinde kitap okuyanlar alaşağı edilmişler ranzalarından. Ha! Bu arada diplomaları veriliyormuş çok şükür, SEKA satılmış olsa da...Evet, paşam..! Biz de Aslan'la baş başa verip şu futbol mevzunu masaya yatıralım istedik; aralarında dokuz kusurlu hareketi yapanlar var mı? Bi, kontrol edelim... Netekim asayiş berkemal...

Ohh!.. Sen olduğun yerde gülcemal...

BİR FOTOĞRAF

19. yüzyıla kadar futbolun (ayakoyunu) kesin kuralları yoktu. Esnek, yazılı kurallara dayanmayan ve yalnızca geleneğin meşru kıldığı bu uygulamalar son derece yavaş gelişim gösteriyordu. Oyuncular, tüm fiziksel güçlerini kullanarak birbirlerinin üzerine çullanıyor ve topla birlikte ilerlemek amacıyla elleri ve ayaklarıyla sakınmasızca birbirlerine girişiyorlardı. Kimi zaman ölümlere bile yol açan bir sertlik yaşanıyordu.

Günümüzde ise, onca yazılı kural olmasına rağmen seksen derecelik sertlik tüm şiddetiyle devam etmekte...

BİR SAHNE: LOST

Bir anda virüs gibi yayılıp pek çoğumuzun hayatına giriveren, sabahları işe uykusuz gitme pahasına, ara vermeden ve hatta mutfağa su içmeye, çişe bile gidemediğimiz malum dizi; Lost'un bir sahnesi var ki, ciddi bir sarsıntı geçirdim izlerken. Korsan arkadaşlar (Digiturk'ten çok önce bölümleri izleyenler) bilirler, bahsedeceğim bölüm üçüncü sezondan DVD'leri çıkarıp yeniden ve hissederek izleyin. İzlemeyenler için kısa bir giriş: Adaya düşen kazazedeler arasın-

daki Sayid, Saddam döneminde, Irak'ta, Muhafız Birliği'nin meşhur işkencecisidir. Sayid, Irak'tan kaçmış ve Paris'te bir lokantada işe başlamıştır (Ara bölümleri geçelim ve Sayid'in, Irak'ta işkence yaptığı kadının, Paris'teki evinde, kocası tarafından elleri bağlı bir şekilde esir tutulurken aralarında geçen konuşmaya gelelim!)...

Iraklı Kadın: Kocam ve ben Paris'e ilk geldiğimizde, dairemizden dışarı adım atmaya korkuyordum. Pencereden sokağa bakar şimdi evimizde yaşayan bu kedinin yemek atığı aradığını görürdüm. Günün birinde sokağa çocuklar geldi ve onu bir kutuya kapattılar. Maytap yaktıklarını ve kutunun içine attıklarını gördüm; acı dolu miyavlamasını üç kat yukardan duyabiliyordum. Nihayet evden çıkmam için bir nedenim olmuştu, kediyi kurtarıp eve çıkardım; kitap okurken yanımda duruyor, benimle uyuyor ve mırlıyordu... Ama arada bir beni ısırıyor, tırmalıyor; yapıyor bunu, çünkü bazen artık güvende olduğunu unutuyor; o yüzden beni ısırdığında onu affediyorum, çünkü kendini asla güvende hissetmemek ne demek, biliyorum. Sebebi de sensin. Bu nedenle bugün senden tek bir şey istiyorum. İstediğim şey, bana o saygıyı göster ve bana yaptıklarını kabul et. Beni sorgulayanın sen olduğunu, bana işkence ettiğini ve beni hatırladığını kabul et.

Sayid: Seni hatırlıyorum. Yüzünü hatırlıyorum. Irak'ı terk ettiğimden beri yüzün peşimi hiç bırakmadı ki!.. Özür dilerim... Sana yaptıklarım için çok özür dilerim... Ben...

Iraklı Kadın: Seni affediyorum. Kocam döndüğünde, büyük bir hata yaptığımı, sen olmadığını söyleyeceğim. Seni serbest bırakacak.

Sayid: Neden? Neden gitmeme izin veriyorsun?

Iraklı Kadın: O çocukların bu kediye yaptığını hepimiz yapabiliriz, ama ben yapmayacağım. Ben öyle olmayacağım.

BİR BÖLÜM

Nereye gidiyoruz, diyorum. Acelemiz niye, henüz kahvaltımızı bile bitirmemişken... "İşe" diyor Gojo. Gözlerini gözlerime bir dikişte aklımdan geçenleri anlıyor; " Acele edin de geç kalmayalım, diye komutlar yağdırıyor diğerlerine. Dünya top yekun hazır bir vaziyette bizi bekliyor. Yüce enayiler, fasaryalar, bitler, pireler, banka müdavimleri, polisler, çekler, senetler bizleri bekliyor..." Gojo, takımın kaptanı, sıkı antrenör, en iyi kaleci, fileleri yırtan golcü, karşı takımları çökerten ileri uç adamı... Defans oyuncusu, maçların yan ve aynı zamanda orta hakemi... Oyunun tansiyonunu yükselten tek holiganı koca tribünlerin... Gojo, kulübün başındaki adam. Sonucu kendi eliyle yazmayı kendisine meziyet edinmiş, damarları güven dolu numaratör...

"Sahi! Ne iş yapıyordun sen... Ne işle uğraşıyorsun be adam sabahın köründe?"

"Kuyumculuk," diyor. Sinsi gülücükleri kirli sakalının örttüğü güneş görmemiş gri yanaklarına dağılırken. Masada kısa süren bir suskunluk oluşuyor ve gülümsemesi hızlı adımlarla diğerlerine bulaşıyor.

Sıtmalılar gibiler.

Gibiyiz.

Nedeni, alay konusu olmam olsa da, ben de gülümsüyorum onlarla birlikte, ortam öyle gerektiriyor.

"Altın saat satıyoruz," diyor Gojo.

"Altın saatlere altın kordonlar. Zamanı altın suyuna batırıp satıyoruz. Altın akrepler... Altın yelkovanlar... Altın umutlar ve altın tükenişler... Altın cüzdanlar... Yani anlayacağın her şeyi altın rengine boyayıp satıyoruz. Mesela; şu gördüğün adamlar, binalar, arabalar, ağaçlar, yollar... Ve sen... Evet, sen neden olmayasın ki, zaten altın gibi bir adam değil miydin? Kimseyi incitmedin şimdiye dek, altın gibi kalbin olduğu söylenirdi eskiden, tabi, değişmediysen. Hepimiz değerleri ölçülemeyecek ayarda altın adamlarız. Baksana! Gözleri kamaşıyor bize bakanların. Güneş bile kıskanıyor ışıltımızı, dünyanın saf madenleriyiz. Para ve enerji kaynaklarıyız. Biz olmasaydık, bu hayat hiçbir s.... yaramazdı... İnan bana. Dünyayı çirkinleştirdiğimizi düşünenler olsa da, biz aslında güzellik dağıtan tanrılarıyız hayatın. Estetlerin en gayrımeşrusuyuz. Kim nasıl tarif ederse etsin hepsi saçma, çünkü biz doğanın ta, kendisiyiz. Doğanın gücü, kaynağı, acımasızlığı, tanrının gazabıyız...

(devam edecek)

BİR RESİM – BİR RESSAM

Banksy; Kendisini bir "sanat gerillası" olarak tanımlayan Banksy'nin en çok kullandığı tür, şablonu alınan bir resmin, sprey boyayla izinsiz olarak çarçabuk duvara aktarılmasına dayanan, 'stencil' yani, duvar baskısıdır. Kamu mülkiyetine ait alanlara, metro duvarlarına yahut trenlere isim yapıştırma veya kazıma geleneği bu türün başlangıcını oluşturuyor olsa da, Londra'daki Tate, Paris'teki Louvre gibi dünyanın en önemli sanat merkezlerine gizlice soktuğu ve müze koleksiyonunun yanına astığı Vandal, yağlıboya tablolar başta olmak üzere, Banksy'nin eserlerini, ancak yüksek sanatla (high art) mukayese eder. Bu parçalardan bazıları bir helikopter ya da 'CCTV kulelerinin' saygısızca bozduğu ondokuzuncu yüzyıl kırsal manzaralarını gösteriyor ya da eline münasebetsizce bir sprey şişesi veya gaz maskesi tutuşturulan, katı görünüşlü portrelerden oluşmaktadır. Banksy, anarşinin otoriteyi yerle bir edişini betimlemeye çalışır eserlerinde.

war var war var war var war var war
var war var war var war var war var war
war var war var war var war var war
var war var war var war var war var
war var war var war var war var war
var war var war var war var war var
war var war var war var war var war
var war var war var war var war var
war var war var war var war var war
var war var war var war var war var
war var war var war var

...ne var lan!..

Emre Varışlı

derinden

şimdi mi yine
kaybolmuşken yağmur zaferinde
korku bir çocuğun ağzında büyürken
çığlık dünya zamanında asılı kalırken
şimdi mi yine

derinden gelen uğultu
kaplar yüzyılı.. kaplar engin aydınlığı
uyandığımız gümüş sabahın yükseğinde
kurtarır hepimizi
hepimizin umudu

hâlâ unutmaktır bazıları için tek zafer
tarih yazar yazacağını
sayfanın mutlak yalnızlığında
çoğalır hikâyeler
...

Tobias Burghardt

Gölge ve Suskunluğu

Melâl, bilmiyorum
daha fazlasını o kelebekten
gündüzde, gecede:

yazılmış her bir söz,
katlanmış bütün ışıklar

(Esinti)

Rayların üzerinde
Geri geri gitmek, görmek,
hala ve hala da uzaklaşman gibi
ya da bir şeyi unutman gibi
belki – ve birdenbire
dalgalanıyor bahar rüzgarı;
ya da öne doğru,
yavaş yavaş hareket ettiğin yöne
ve bu sırada karabatağı
düşlüyorsun, uçuşunu ve siluetini
benim betimlediğim.
Yine de aynı kalıyor her şey:
gidiş yönü, güzergahlar, hızlar,
bekleşmeler, molalar, perdeler,
beklentiler.
Tek başına o bakış açısı belirliyor,
yola çıktığımız yer ile
amaçlanmış olabilecek hedef
arasında,
hiçbir yere
gidebilecek miyiz ya da gelebilecek
miyiz diye,
bu çağrının karşılık bulabileceği
yere
uzatıyorsun herkese ellerini ve hiç,
hiç kimsenin sesi, ya da bir esinti
çevirmiyor sayfayı.

Söyleşi: Aslan Özdemir

ABDÜLKADİR BUDAK'LA "DALGIN RÜZGÂR" ÜSTÜNE

Şair Abdülkadir Budak 'ın on ikinci şiir kitabı Yapı Kredi Yayınları arasında çıkan "Dalgın Rüzgâr" adını verdiği toplu şiirler oldu. Beyoğlu Şiir Festivali katılımcısı olarak İstanbul'da bulunan şair ile dergimiz terasında yeni kitabı ve şiir üzerine konuştuk.

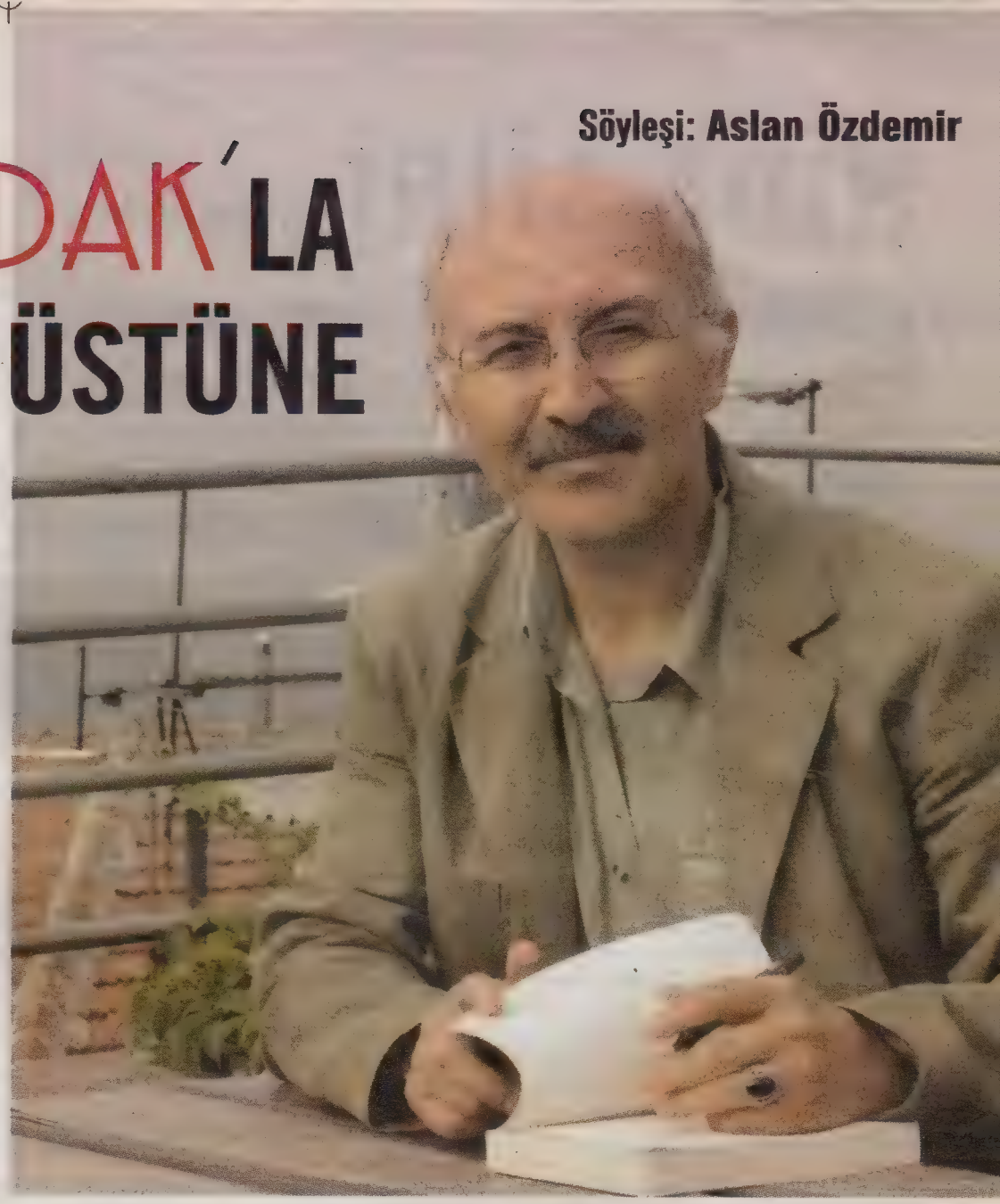

Misafire niye geldin diye sorulmaz da, Siz neden İstanbul'da bulunuyorsunuz?

Öncelikle Uluslararası Beyoğlu Şiir Festivali katılımcısı olarak İstanbul'dayım. 28 ülkeden yabancı şairler var. Bu şiirsel genişlikte, güzel bir tesadüf sonucu olarak da Dalgın Rüzgâr var, yani toplu şiirlerim de. Bir şiir bayramına denk gelmesi yani... Hem iyi ki gelmişim. İstanbul'a, denize, Topkapı Sarayı'na Kaçak Yayın'ın terasından bakmak, yaşamını Ankara'da sürdüren her insana iyi gelir. Demli çay eşliğinde bana da çok iyi geldi doğrusu. Az önce burada olan değerli yazar arkadaşım Vecdi Çıracıoğlu uyardı da, özellikle bakıyorum. Kadıköy sahilindeki evler güneş kızıllığını yansıtıyor, rüzgâr burada da dalgın esiyor, ne güzel!

Kitabınızın adına getirdiniz de, ben yine de sorayım: Neden Dalgın Rüzgâr?

Şundan. Bir kere mizacıma uygun olduğunu düşündüğüm bir kitap adı bana kalırsa. Bir dizemde dediğim gibi, "eğitim görmüş rüzgârın estiği kadar estim." Evin odasındaki bir rüzgârım ben, ne kadar esebilirsem o kadar esebildim. Toplu şiirler içinde yer alan on bir kitapta rüzgârın doğasına aykırı bu durumunu anlatan sayısız dize vardır, isteyen arar, bulur. Toplu şiirlerimin adı, hem mizacımı, hem de otuz yıla yayılan bu ağırlıklı imgeyi versin istedim, içime sindi.

Kitap adları çok önemlidir. Şaire, onun şiirine açılacak kapının anahtarı gibi durmaktan da öte bir şeydir. Yine kendimden örnek verecek olursam, Gömleğim Leylâ Desenli olsun, İmzası Gül olsun, Ahşap Anahtar olsun... Endişeli Fesleğen, evet o da. Titizim bu konuda, kitap basıma girene kadar yiyip bitiririm kendimi. Toplu şiirlerin adında böyle oldu. Yayınevi editörü, değerli şair Güven Turan bu duruma tanıklık etmiştir. Öteki ismi de sevmişti ama, kararı bana bırakmıştı, Dalgın Rüzgâr oldu.

Otuz yılın dökümü öyle mi? Bütüne bakınca neyi görüyorsunuz?

Parçalardan oluşmuş bir bütünü. Ben de uzun bir şiiri parçalar halinde yazan şairlerden biriyim galiba. Birbirine eklenen şiirler, biri ötekinin devamı gibi duran kitaplar işte. Bir şiir ötekini, bir kitap kendinden sonrakini doğurmuş sanki. İnişleri çıkışları fazla olmayan, ek yerleri belli olan bir şiir serüveni. Her kitap ötekine atılmış bir lehim. Bundan şikâyetçi değilim. Sadece kapağında değil, içinde de bir "ben" var sanki. Şiirle ifadesini bulmaya çalışmış bir hayat var. Öteki hayatlara değme isteği içinde olan...

On bir kitap dediniz. Kendinizi çok yazan, kitap sayısı çokmuş gibi duran şairler arasında görüyor musunuz?

İlk şiirimi 1970 yılında yayımladığıma bakılırsa, tastamam 37 yıl olmuş. Ortalama olarak üç yılda bir kitap, çok değil. Kitap sayısı boyunu ya da yaşını geçen şairlere bakarak az bile. Hem sonra bilindiği gibi sayı değil niteliktir önemli olan. Kitap çıkarmak için kitap yapmadım hiç. Her kitabımın bir çıkış sebebi vardır; meselesi vardır, kendince iddiası vardır falan.

1952 doğumlu olduğunuza göre, 56 yaşındasınız. Toplu şiirler için erken değil mi? Şiir yazmayı, yayımlamayı sürdürüyorsunuz. Yeni bir şiirinizi bir dergide daha yeni okudum. Yarın bir kitap daha çıkarırsanız o dışarıda mı kalacak?

Şairin değil şiirin yaşı önemlidir elbette. Böyle düşünürüm de, bundan on yıl önce bu cesareti bulamamıştım kendimde; yani "toplu şiirler" alt başlığıyla bir kitap çıkarmayı. Bugün öyle düşünmüyorum; hem ilerlemekte olan yaşın verdiği bir şey bu, hem de artan kitap sayısının bir sonucu galiba. Toplu şiirlere, çokları gibi jübile ya da "toplu mezar" gözüyle bakmıyorum. Şairin bütün kitaplarının bir arada yapılmış yeni basımı gibi görüyorum. Şairlerin yeni kitaplarını bile çıkarmakta zorlandığı bir zamanda, eski kitaplarınızı -o da tek tek- bastırmak kolay mı? Hangi yayıncı göze alabilir bunu? Öyle bile olsa, okur birini alsa ötekini almayabilir, alamaz ya da. Böylesi hem daha ekonomik, hem daha derli toplu olsa gerektir. İlk kitaplarımı ben bile bulamıyorum ki, yeni okurlar, yeni şair adayları nereden bulup okuyacaktı. Bu hem benim için, hem de onlar için güzel bir fırsattır. Toplu şiirler bütüne bakma olanağı verir bir de. Bir şairin nereden başlayıp nereye geldiğini, hangi duraklarda konakladığını, nerelerde yorgunluktan uyuyakaldığını, dinlenip yola devam ettiğini görebilir okur da, öteki şairler de, eleştirmenler de.

Madem sordunuz, açıklayayım. Bu kitabı, hiçbir kitabımda yer almamış olan "Kadavra" adlı bir şiirle bitirdim de, hazır olmasına karşın yeni kitabımı eklemedim örneğin. Önce bağımsızlığını ilan etmesini, olursa ileride bu kervana katılmasını istedim. Yeni bir kitap çıkarırsam, bir süre sonra bu kitabın yeni basımında o da yerini almış olacaktır.

"On bir Kitap İçin Sonsöz Yerine". Bu tek şiirli bir bölüm, kitabınızın son bölümü. Sonsözü okura bırakmak istemediniz galiba...

Hep söylerim; bir derdim, meselem, okura aktaracağım, paylaşacağım bir şeyler var ki şiir yazıyorum; dahası yayımlıyorum bunları. Şiirlerimin okur algısında, yorumlanmasında, anlamlandırılmasında genişlik umarım elbet. İmgeleminde yeniden üretmesini, bir bakıma yeniden yazmasını. Yine de onu "temel anlam"a çekmekten geri kalmam. Ne kadar savrulsa da onu vermek istediğim anlama (mesaja değil) çekmektir derdim. Kitabın sonsöz şiiriyle bitmesi de bu yüzden.

Kitabınızın arka kapağında, eleştirmen Sabit Kemal Bayıldıran ve Yücel Kayıran'ın değerlendirmeleri var. Daha önce yazılmış, yayımlanmış yazılardan küçük alıntılar. Bayıldıran, Abdülkadir Budak için "Asfalt söker gül dikmek için" diyor, katılıyor musunuz bu tespite?

Gül imgesinde/simgesinde bir ara o kadar yoğunlaşmıştım k, "imzası gül" bir şair olmuştum sonunda. Bayıldıran'ın bu tespiti o yıllara denk gelir. Dergilerde kalan, "Şairler Sözlüğü"nde yer almıştı bu ve öteki cümleler. Her bir cümlesi koca paragraflara, hatta yazılara bedel gibi duruyor bana göre. Bir şairin portresi ancak bu kadar güzel yapılabilir, biyografisi ancak bu kadar yoğun yazılabilir. Bayıldıran, daha ilk kitaplarımı yayımladığım sırada şiirlerimi masaya yatırmış bir eleştirmendir. Sevgiyle yapılan ciddi eleştiriler de almışımdır ondan, yol açıcı olmuştur. Keşke eleştiride daha çalışkan olsaydı, keşke "Şiirimizde Üçüncü Kuşak" adını taşıyan çalışmasını bitirmiş olsaydı da, kimi taşlar yerine oturmuş olsaydı. Bir başka değerli eleştirmen Orhan Koçak'ın da bu meyanda çalışmaları var, biliyorum. Bana yazdığı bir mektubunda öğrenmiştim bunu. Şiirlerim üstüne eğilmiş olan bu değerli insanları ayrı bir ilgiyle, sevgiyle izliyor oluşum doğal olsa gerektir. Şiir eleştirisinde ciddi boşluğu, isterse bu iki insan bile rahatlıkla doldurur.

Kadın ve Şehir
I

O şehre bir daha gitsen
Susuz kurbağa gidip göl olup dönsem
Açık şehir kapalı bir kadına
Otobüsle değil çoşkun ırmakla
O şehre bir daha gitsen
Mola gidip yolcu dönsen
Çekirdek gidip de elma
Kilit gidip anahtarlar
O şehre bir daha gitsen
Taş gidip sarmaşık dönsen
Parparamça bir kadın
Seni toplamaya kalksa
Yola kuyu çıksan da
Zirve dönsen buraya
Uyku gidip rüya dönsen
Hastane dönüp lunapark
Karmaşık gidip de yalın
Teneke gidip de altın
Sesin bunca güzelken
Tel gidip keman dönsen
Kara'ya bir deniz'den

Geyik

Usta avcılardı onlar
Bir geyiğin izlerini
Yitirip geri döndüler
İlk kez oldu orta yerde
Sinsi sinsi gülerek
Av eti bölüşmediler

İlk kez barut tüfeklerde
Umutlar yürekte kaldı
O bir geyiğin yüzünden
Şimdi nasıl susuyorlar
Sıra kendilerinde mi
Usta avcılardı onlar

NİDA ŞİİRİ

İrfan Yıldız

İlk kitabım Rüzgârın Fili Yakınımdır yayımlandığında (İskenderiye Kütüphanesi, 1991); o dönem görüştüğüm bir ustaya kitabımı götürdüm.. Gecikmeli de gittiğimden, usta; 'Yahu İrfan Yıldız, senin filler ne kadar yavaş geliyor böyle, gözümüz yolda kaldı!' diye sitem etti. Kitaba bir zaman göz attıktan sonra, "Bir şey fark ettim; sen, şiiri seslenişlerle kuruyorsun; seslenişlerle şiir yazılabileceğini hiç düşünmemiştim doğrusu!" dedi. Ustanın bu saptaması üzerine, ben de, gerçekten öyle olduğunu ayırt ettim. Kendime ilişkin düşüncem açıldı.. Ayrı bir gözle bakamayınca, kimi özellikler görülemiyor. Bu arada, usta deriz ya, üzerlerinde haksızlık etmeden, yazmalıyız.. Hangisinden bir anlık ışık, bir yudumluk ferah suyu almamışızdır ki!

Bir başka gün, bir ağabey şair, yayımlanmayan bir söyleşide, bana şöyle bir saptama/soru sordu: "- Şiirinizde, noktalama işaretlerini bir silah gibi kullanıyorsunuz..." Henüz titrek ellerle şiir yazdığım ve 'şair' denmenin beni terlettiği günlerde, bu soru gururumu okşamıştı. Öyleydi çünkü. Ben, o virgüller, noktalı virgüller, noktalar, iki noktalar, üç noktalar, üst üste noktalar, sorular, hele hele ünlemler olmasa ne yapardım?! Bunların tümü, nida'nın durumları, aşamalarıyla ilgiliydi... Ben, sonuna (im'i)işareti çaktığım anda, şiirin şimşeği çakıyordu (bencileyin)!.. Çünkü, ruhumda yankılanan o büyük armoni'yi ve benliğimi sarsan o 'yaban' ritmi ve o büyük imgeyi (doğanın ruhunu/doğanın yüreğini) ayırt ettiğim an'dan bu yana, coşkuyla, yılmadan, bıkmadan aşkediyorum imla işaretlerini!..

Nida: 1. Çağırma, bağırma, seslenme. 2. dilb. Ünlem.(Türkçe Sözlük, Dil Derneği)

Nida diye, Nidai diye, isim vardır.

Eskiler, ağrıyan yerlerinin verdiği acıyı, daha iyi anlatabilmek için; "Seda verdi şu kollarım, şu ayaklarım seda verdi!" gibi yakınırlardı.

Seda: a. Ses, sada./ Sedalı: 1. Sesli, sadalı, 2. dilb. Ünlü, 3. Ötümlü.(Türkçe S., D.Der.)

İnsan, doğar doğmaz ses verir.. İlk çığlığını salar yeryüzüne ve duyurabilirse, Evren'in her yerine... İlk nida budur. Sonuncu da ölürken verilir. İkisi arasında yaşarız. Aralarda birçok nida vardır. âşık olunca, ayrılınca, birini yitirince, kavuşunca... Dilekte, rast gitmede, haksızlıkta. Çocuğu doğunca, babası ölünce,.... vb. Nidalarla var oluruz.. Köroğlu; Bolu Beyi'ne nida eyler; dağlara, Kır At'a, Ayvaz'a ... Nida bir dergiye isim olmuştur: (Adını) Ruhi Su'nun Kocabey türküsündeki 'brooyy!' ünleminden alan, Seyyit Nezir, Veysel Çolak ve arkadaşlarının, 80'li yılların ortasından bu yana uzunca bir dönem çıkardıkları, şiirimizin köprü dergilerinden biri olan Broy'dur bu. Nida, Hitap'tır.

Hitap: a. Sözü birine ya da birilerine yöneltme, seslenme. 2. İlgisini çekmek, etkilemek.(Türkçe S., D. Der.)

Muhatap: a. Kendisine söz söylenilen kimse, kendisiyle konuşulan kimse.-muhatap-olmak 1) Kendisine söz söylenmek, 2) Karşısında kalmak.(Türkçe S., D. Der.)

Seslenerek yaşarız. Tüm duyguların eylem durumları, ünlem ile muhatap'ına ulaşır. âşık/maşuk durumu, sevişmek nidayladır.

Tanrı, muhatabına, Kuran'da, söz'den önce nida eder: "elif, lam, mim"(bakara s./ankebut s./rum s/ve secde s.); "elif, lam, ra"(yunus s./yusuf s.). "Nun"(Kalem s.). "Ta, Sin"(Neml s.). "Ta, Sin, Mim"(Kasas s.). "Ya-Sin"(Yasin s.). Kimi, böyle harf'le başlayan hitap'lar olduğu gibi; kimi de sözcükle başlayan da vardır: "ıkre/ıkra"-oku-(alak s.). Kitabı Mukaddes'te de; Eski Ahit(Tevrat) ve Yeni Ahit(İncil)'te harf olarak değil ama, sözcük ya da söz olarak muhatap'a hitap'lar vardır. İnanan da Tanrı'sına nida eder: Tanrım,! Ruhi Su ne güzel seslendirir, Şaman Duaları'nı: "Ey Tanrım, yanıldığımda yardım et! Ey Kopuzum, doğru gör, doğru söyle!"

Cenaze törenlerinde, inanç ve gelenek gereği, son işlem 'talkın verme'dir. İmam, mezardaki ölüye seslenir; sözgelimi; 'Ey Ahmet! Ayşe'nin oğlu!' İnanca göre, ölünün ruhuna hitaben, öte-dünyada, kendisine sorulacak sorulara yardımcı olmak için, yol gösteren sözler bir törensellik, ritüel içinde söylenir. Etkileyici bir görüntü ve sestir bu. Toprakta da, ardından sesleniş geliyor!

Bakın iş nereye gelecek: "Ritmi oluşturan temeldeki bu sözsüz gümbürtünün nasıl doğduğunu bilmek zordur. Bende bu ritm, gürültülerin, aralıklı hareketlerin, aslında sesle çağrıştırabileceğim her tür olgunun kafamda çeşitli biçimlerde yinelenmesinden doğuyor. Hiç durmadan yinelenen denizin sesi ritmi oluşturabilir bende ya da hizmetçinin her sabah kapıyı çarpışı, bilincimin içinde gezinerek yankılanır, birbirine girer; ya da yeryüzünün dönüşü görsel araçlarla dolu bir mağazadaymışım gibi, güçlü bir rüzgârın uğultusuna dönüşür, onunla iç içe girer.

Hareketi, sesi kendi çevresinde düzenlemeye çalışmak, bunların öz yapılarını, belirleyici özelliklerini bulup çıkarmak şairin çalışmasının en önemli yanıdır.: Ritmi oluşturan malzemenin yerli yerine oturtulmasıdır. Ritmin benim içimde mi, yoksa dışımda mı bulunduğunu bilmiyorum; büyük olasılıkla içimde oluşuyor. Ama uyanması için bir şeyin beni sarsması gerekiyor: Tıpkı bir keman sesinin, herhangi bir kemanın sesinin, piyanonun derinliklerinden bir yankılanmayı çıkarıp gelmesi ya da bir asma köprünün, üzerinde uygun adımlarla yürüyen karıncaların etkisiyle yaylanmaya başlayarak yıkılma noktasına gelmesi gibi.

Ritm şiirin temel gücü, temelinde yatan erktir. Açıklayamazsınız; ancak mıknatıslanmadan ya da elektrikten söz edermiş gibi söz edebilirsiniz ondan. Mıknatıslanma da, elektrik de erkin belirtileridir. Bir şairin birçok şiirinde, giderek yapıtlarında ritim aynı olabilir, ama gene de bu yapıtlar tekdüze olmaz, çünkü ritim öylesine karmaşık, öylesine dantel gibi bir şeydir ki birçok uzun şiirde bile tüketilemez sunduğu olanaklar."(Mayakovski, Şiir Nasıl Yazılır? Yaşantı Y., Çev. Y. Salman)

Ritmin vazgeçilmezliğiyle, seslenimlilik koşuttur şiirde. Şarkıda, türküde, ağıtta, masalda, destanda, tiyatroda (tragedyada-dramda-komedide); yine, doğadaki her harekette, kuşun uçmasında, balığın yüzmesinde, atın koşmasında/ kişnemesinde,...vb. ritim, armoni ve seslenişi birlikte algılar, yaşarız. Bunlar, görünmeyen tinimiz ve tenimizdir.

"Ritim sadece dilin en eski ve kalıcı unsuru olmakla kalmaz, aynı zamanda konuşmadan da önce gelir. Bir anlamda dilin ritimden kaynaklandığı ya da, en azından, ritmin dilin sınırlarını çizdiği söylenebilir. (....) Düzyazıyı şiirden ayıran nedir o halde? Şudur: Her sözel ifadede ritim veri bir kendiliğindenliktir fakat bütünüyle yalnızca şiirde kendisini gösterir. Ritimsiz şiir olamaz; tek başına ritim de düzyazı değildir. Düzyazıda zorunlu olmayan ritim, şiir için gerekli bir koşuldur. Nedenselliğin saldırısı, sözcükleri ritimden ayırır. Akılcılığın bu saldırısı düzyazının, söylem yasaları tarafından değil, sözcüklerin itiş ve çekişlerinin yasaları tarafından yönetilen konuşma denizine düşmesini önler. Ancak bu ayrılık nihai değildir, aksi takdirde dil yok olurdu, onunla birlikte de düşünce. Dil ritim olmak ister. Sözcükler yerçekiminin gizli yasalarına boyun eğercesine kendiliklerinden şiirselliğe geri dönerler. Bütün düzyazıların yüreğinde, söylemin baskısıyla biraz zayıflamış da olsa, görünmez bir ritmik akış dolaşır. Ve düşünce de, sonuçta dil olduğundan, dilin çektiği acıları çeker. Düşünceyi özgür bırakmanın yolu ritme geri dönmektir.(....) Şiir kendisini kapalı bir düzende gösterirken, düzyazı açık ve açık ve doğrusal bir düzende gelişir. Valery düzyazıyı yürüyüşe şiiri de dansa benzetir. (....)

Şiirin çekirdeğinin ritim olduğunu söylemek şiirin bir ölçüler yumağı olduğunu söylemek anlamına gelmez. (....) Ölçü ve ritim aynı şey değildir. Ölçü, içi boşalmış durgun bir biçime, sadece ezgisel bir kabuğa dönüştüğünde ritim yeni ölçüler yaratmaya devam eder. (....) Ritim ifadeden ayrılamaz: Ne birbirleriyle ilişkisiz sözcüklerden ne hecelerden ne de duruşlardan oluşur: Ritim imge ve anlamdır. Ritim, imge ve anlam sıkı sıkıya ayrılmaz bir biçimde kendiliklerinden şiirsel ifadenin düzeni içinde mevcutturlar. Vezinse imgeden bağımsız bir hesaplamadır. (....) Oysa ritim tek başına asla verilemez: O ölçü değil niteliksel ve somut içeriktir. Her sözel ritim bir imgedir ve içinde şimdi ya da daha sonra ortaya çıkacak olan eksiksiz bir şiirsel ifade taşır. (....) Dizenin ne olduğunu bize sadece ritmik bir bütün olan ve anlam taşıyan imgeler söyleyebilir. (....) Şiir dönüşümdür, değişimdir, simyadır ve bu yüzden şiirin toprağı büyünün, dinin ve 'bunu' zaten kendisi olan 'bir başkasına' dönüştürmeye çabalayanların sınırlarına kadar uzanır. Evren ayrı türden şeylerin uçsuz bucaksız deposu olmaktan çıkar. Yıldızlar, ayakkapları, gözyaşları, lokomotifler, söğüt ağaçları, kadınlar, sözcükler, her şey sonsuz bir ailedir, her şey ortak olarak iletilir ve durmaksızın dönüşür, bütün biçimlerin içinde aynı kan dolaşır ve en sonunda insan kendi arzuladığı şey olabilir: Kendisi. Şiir insanı kendisinin dışına çıkartır ve aynı zamanda asıl varlığına; kendi kendisine geri götürür. İnsan kendisinin imgesidir. Bu kendisi ve şu diğeri. İfade olarak ritimdir bu, imgedir –durmadan varolan- insandır. Şiir varlığa giriştir." (Yay ve Lir, Octavio Paz, çev. Ömer S., Armoni Y.)

'Nida' anahtarımızın açtığı kapı, ritmin gücüyle, bizi büyük bir şiirsel olgunun/(imgenin) yüreğine getiriyor; düzyazının en hızlı atlarla kovalayıp, hiçbir zaman yakalayamadığı şeye: Şiir'e! Yeryüzünde insan ilk kez gördüğünde diğerini, ne yapmış olabilir?! Seslenmiş olabilir: Eeey! Heeyy! Ya da her nasılsa. Bu nida henüz sözcüksüzdür, dil yoktur daha. Zamanla dil ve söz olacaktır. Kültür gelişince; anlatımın düzlüğünden bunalan insan, yabana kaçacaktır ve yeni nidalarla yaptığı ritmin imgesi şiir olacaktır! Benliği bir çok sıfatın kabuğu altında yiten insan, kabuğundan çıkarak, benliğine kaçacaktır. Şiirin sınır ötesi gerçekliğine yeni keşiflerde rastlanacaktır. Şiirin öte dünyasını, düzyazı, ancak düşlerinde görebilir; ama, bulutlar arasında.. Şiirin serüveni, asla, açıkça görünür olmayacaktır; ele geçmeyecektir.. Ancak seslenecektir! İlkinden bu yana, sonuna kadar!..

KÜLLENMİŞ ZAMANLARIN

Ölümünün 19.

Yaşadığı yıllarda her kesimden halkın sevgisini ve sempatisini kazanmayı başarmış sanat ve kültür adamı ustam Altan Erbulak'ı, 1 Mayıs 1988'de, üretkenliğinin doruklarındayken yitirmiştik. Aradan tamamı tamına 19 yıl geçmiş...

Altan Erbulak ustamın yaşamındaki son yıllarında birebir şahit olduğum zorlukları anlatmaktan öte, o sıkıntılar içinde, yaşamdan kopmadan, coşkusunu yitirmeden özenle icra ettiği sanatından ve sanatçı kişiliğinden ve ilk gençlik yıllarımda ona duyduğum hayranlıktan söz edeceğim...

"Rolüm gereği sahnede bir kabadayıyı oynamam gerekiyordu... Rolümün hakkını iyi verebilmek için Tophane'nin bitirimhanelerine gidip, oradaki külhanbeyleriyle yakınlık kurdum, onları uzun bir süre gözlemledim... Hatta, arkadaş olduğum birkaç külhanbeyine de külhanbeyliğin inceliklerini öğretmeleri için ricada bulundum. Ricamı kırmadılar. Kısa sürede ben de onlar gibi nara atmayı, tespih sallamayı, sustalı çekmeyi, racon kesmeyi, yumurta topuklu ayakkabılarla çağanoz gibi yürümeyi en ince detaylarına kadar öğrendim... Ama gelin görün ki, sahnede oyun bittikten sonra bu haleti ruhiyeden bir yıl boyunca kurtulamadım... Yolda, işyerinde, evde elimde tespih, çağanoz gibi yürüyüp, kabadayı jargonuyla konuşmaya başladım. Çevremdeki insanların şaşkınlığını varın siz düşünün..."

Bundan tam 24 yıl önce Altan Erbulak ustamla Güldürü Üretim Merkezi'nde birlikte sırt sırta karikatürler üretirdik... Altan Abi, çizimlerini bitirdikten sonra başından geçen komik anıları müthiş teatral yeteneğini de sergileyerek anlatır, bizleri kahkahalara boğardı...

"50 kuşağı" diye adlandırılan dönemin usta karikatürcülerinden Altan Erbulak imzasını 70'li yılların sonlarında Milliyet Çocuk dergisini takip ettiğimde fark edip, fanatik okurlarından biri olmuştum... Dergide Cimcime ve Sevinçcik isimli çizgi bantların yaratıcısıydı...

Beyoğlu Hikâyeleri

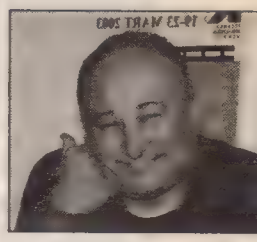

Oktay Güzeloğlu

Uykumdan kadın çığlıklarıyla uyandım, bir an rüya görüyorum, sandım, fakat çığlıklar, bağırışlar, devam ediyordu. Pencereyi açtım, aşağı sarktım, kimse görünmüyordu, sokak bomboştu, ara sokaktan hâlâ sesler geliyordu. İçim bir tuhaf oldu, geriye çekildim, yükseklik, korkum, vardı, o heyecanla sarkmıştım, ama içimden ılık bir şeyler geçer gibi oldu, biraz duraksadım, sonra pantolonu çektim ayağıma, aşağıya indim. Sokaktaydım, ara sokağa döndüm kimseyi göremedim, sessizdi. Bu kadar kısa bir sürede nasıl da bir çöl sessizliğine bürünmüştü ilginç. Bunların hepsi on beş dakikada olmuştu. Sokağın içine yürüdüm, sağlı sollu 3. sınıf otellerin tabelaları yanıyordu, demek ki bu otellerin birinde çıkmıştı olay.

yılında çok yönlü özgün bir sanatçı:

ALTAN ERBULAK

İlerleyen yıllarda ustayı Gırgır ve Fırt dergilerinde takip edecektim, hayranlığım bir kat daha artacaktı. Altan Abi'nin on parmağında on marifetli çok yönlü özgün bir sanatçı olduğunu öğrendiğimde ona duyduğum hayranlıkla yetinmeyip, onu kendime "usta" ilan edecek ve onun yolundan gidecektim... Altan Abi karikatürcülüğünün yanı sıra, usta bir komedyendi. Ayrıca şovmenliği, senaristliği, mizah yazarlığı ve gazeteciliğini de aynı heyecan ve disiplinle sürdürüyordu...

Sevgili ustam Altan Erbulak'ı ilk Semih Balcıoğlu ve Raşit Yakalı'nın 1981'de kurmuş olduğu Çarşaf Dergisi Karikatür Okulu'nda tanımıştım. Altan Erbulak'ın, Karikatür Okulu'na konuk olarak davet edileceğini bir hafta öncesinden duyurmuştu sevgili Raşit Abi. Bense, bir hafta sonraki toplantı gününü iple çekmiş ve sonunda Altan Abi'nin koltuğunun dibinde bulmuştum kendimi. Altan Abi o yıllarda Gırgır ve Fırt dergilerine kapaklar, köşeler çizmenin yanı sıra Milliyet gazetesine spor karikatürleri çiziyordu...

Benim, Altan Abi'yi örnek almaya karar verdikten bir yıl sonra, 16 yaşındayken İnselel Tiyatrosu'yla Anadolu turnesine çıkmam ve 2,5 yıl sonra da Cumhuriyet gazetesinde spor karikatüristi olarak çalışmam tamamıyla hoş bir tesadüftü ama, en güzel tesadüflerden, hatta şanslarımdan biri de 1984 yılında GÜM'de (Güldürü Üretim Merkezi) birlikte çalışmaya başlamamız ve eş zamanlı olarak spor karikatürcülüğü yapmamızdı. Altan Abi Milliyet'te, ben ise Cumhuriyet'te spor karikatürleri çiziyordum. Koyu bir Galatasaraylı olan Altan Abi'yle her gün çizeceğimiz konular hakkında konuşuyor, birbirimize espriler paslıyorduk. Ülkemizde sporun, siyasetten sonra içinde en çok mizah malzemesini barındırdığını Altan Abi'den öğrenmiş, Cumhuriyet gazetesindeki spor karikatürcülüğümü Altan Abi'nin sayesinde daha da ciddiye alır olmuştum. Her ne kadar her yıl hazırlanan Cumhuriyet gazetesi Yıllıkları'nda ve dokümanter kitaplarda 'spor karikatürcülüğümden' söz edilmese de, on yılda yüzlerce, binlerce spor karikatürü üretmiş, 2000 Mayıs'ında ustam Altan Erbulak'a ithaf ettiğim "Spor Olsun" adında spor karikatürleri albümü yayımlamıştım. (küçük bir not: " Albümümü okuyanlar, albümdeki teknik hataları görmüşlerdir. Bu teknik hataların en önemlisi de albümün giriş sayfasına "Ustam Altan Erbulak'ın anısına..." diye küçük bir not düştüğüm halde, dizgicinin ihmali sonucunda yazılamamasıdır...)

Yeri gelmişken değinmeden edemeyeceğim; 80'li yıllarda yayımlanan gazetelerin spor sayfaları karikatürlerle cıvıl cıvıl renkli hale getirilirdi. Aşağı yukarı her gazetenin bir spor çizeri vardı. Altan Erbulak ve Mesut Yavuz Milliyet'te, ben Cumhuriyet'te, Cafer Zorlu Tercüman'da, Süleyman Özkonuk Türkiye gazetesinde, Necdet Şen ise Güneş gazetesindeki spor sayfalarının asık yüzlerine çizgilerimizle tebessüm ettirirdik... Eskiye oranla bugün spor dergilerinin, gazetelerinin çokluğu dikkat çekicidir. Ama ne yazık ki, ne büyük gazetelerin spor sayfalarında, ne de spor basınında bir tek karikatüre, hatta mizah unsuruna rastlamak mümkün... Bugün içlerinde nefret ve kin soluyan taraftarların ortaya çıkmasında mizah duygusundan uzak, sözüm ona "spor yazarıyım" diyerek ajitatif yazılar yazan rantiye kalemlerin etkin olduğunu düşünüyorum...

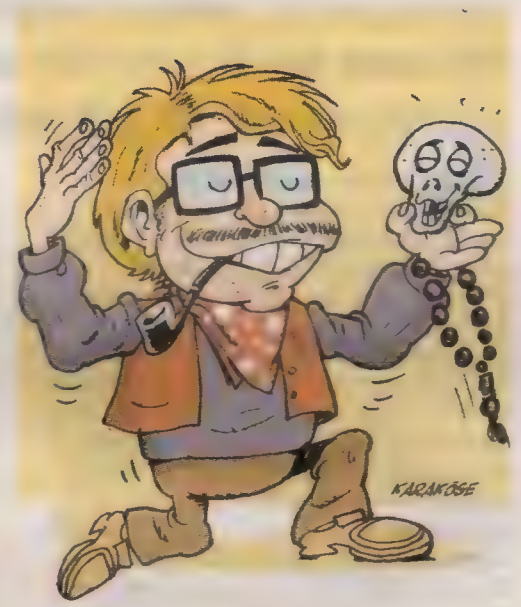

Altan Abi'yi daha da yakından tanıdıkça üretken ve enerjik kişiliğine hayranlık duymamak imkânsızdı.

Gün içinde, bir yandan sahneye konulacak oyunun provasına gidiyor, öte yandan Milliyet'e güncel spor karikatürleri çiziyor, üstelik Fırt'a kapak hazırlıyor, oradan da Taksim Elmadağ'daki GÜM'de köşesini hazırlıyordu...

Altan Ağabey bunca işlerinin arasında bir de Müjdat Gezen'in ilk yönetmenlik denemesi olan dört saatlik uzun metrajlı "Gülümseyen Dünya" isimli filmine oyunculuğunu sığdırmıştı.

Oğuz Aral'dan sonra hayata bir filozof edasıyla bakmamı sağlayan ustalarımdan oldu Altan Abi. Nedense, genelde benim kuşağımın çizerleri güzel kadın çizemezlerdi. Bunlara ben de dahildim... Bir gün beyaz kâğıda güzel bir kadın çizmekte zorlandığımı gördüğünde işin sırrını usulca kulağıma fısıldamıştı Altan Abi: "Güzel bir kadın çizmek istiyorsan, güzel kadını değil, ona bakıp, gözleri yuvarlarından fırlamış erkekleri ve kıskanç acuzeleri gözlemleyeceksin!"

Ününün zirvelerinde olmasına rağmen halkına yabancılaşmamış gerçek sanat adamlarından biriydi Altan abi. Karikatürcü olmamı istemeyen, hatta meslekten bile saymayan babam çalıştığımız ofisi bir gün ziyaret ettiğinde, onunla yakından ilgilenip, ona yeteneklerimden ve benimle ne kadar gurur duyduğundan bahsetmişti. O an, karikatürcülük uğruna çocuk denilecek yaşta baba evini terk edişimin ne kadar doğru bir karar olduğunu ve bu durumdan çok mutlu olduğumu hiçbir zaman unutmam.

İlerleyen zamanlarda Altan Abi'nin benimle yakından ilgilendiğini, benim kolumdan tutup, patronumuz Müjdat Gezen'in odasına götürerek, maaşımı 25 liradan 50 liraya çıkarmasını istemesiyle anlamıştım.

Çağının ötesinde yaşayan, teknolojiyi yakından takip eden bir sanat adamıydı Altan Abi. O günlerde piyasada güçlükle bulunan, mini radyolu televizyonunu yanından hiç ayırmaz, masasında çalışmaya koyulmadan önce mini televizyonunu çalıştırır, haberleri, programları takip ederdi.

Altan Erbulak ustam, tanıdığım günden ölümüne kadar yalnızca bana değil, bütün meslektaşlarıma da itici bir güç olmuştu.

Aramızdan 19 yıl önce ayrıldı Altan Abi. Tiyatrocu olma hayallerim, Fransızca'yı öğrenip Paris'e gitme hayallerim Altan Abi'nin 1 Mayıs 1988'deki vefatıyla son bulsa da, onun gibi bir ustayı tanımakla kendini çok şanslı gören, ender 80 kuşağı çizerlerinden biriyim...

EVLİYA'YIK BİZ

Ne olayı ise, yürüdüm, sokağın sonuna kadar, açık bir börekçi dükkânına, girdim, içeride tek müşteri vardı, bir haftalık sakallı, spor kasketli, hatta eskimeye yüz tutmuş kasketi kafasına küçük gelmiş bir kiracı gibi emanet duruyordu. Hatta at şeyine sinek konmuş desem daha yerinde olacak, neyse, şişman, iriyarı biri börek yiyordu, yan masaya oturdum, sade börek, söyledim, hani ayı böreği dediklerinden, içimden de gülümsedim. Tek müşteri de, ayı gibiydi. Bir an kendimi hayvanat bahçesinde oturuyor gibi hissettim. Neyse, böreği beğenmedim, neyini beğenicem, 5.ci sınıf sabahçı börekçisi, börek sabahtan beri dura ısına kayış gibi olmuştu, yemedim, bir cigara yaktım, yan masadaki, ayı tipli adam bana bakıyordu. Döndüm selamlaştık, o anda parmaklarındaki iri sahte şövalye yüzükleri gördüm sesiyle parmaklarından koptum, ben sana söyleyecektim, su böreği ye diyecektim, dedi. Boş ver gibilerinden elimi salladım, çay söyledim, sonra adama dikkatlice baktım ve ses tonundan, yıllar önceden tanıdığımı çıkardım, kısa kısa sohbetler yaptık, havadan sudan, arada sordum, Adanalısın değil mi dedim, gerçi şivesinden belliydi, yine de sordum, evet dedi, kafam eskilere, on beş yıl öncesine gitti, bir sabahçı kahvesi vardı, yine oturduğumuz sokakta, hırsızların, evi olmayanların geldiği yerdi, adı da hırsızlar kahvesi diye anılırdı. Oradan tanıyordum, nasıl mı? Bir gece kahvenin televizyonunda, hortumculardan, Emlakbank soygunundan haberler veriliyordu, işte bu dayı yaka bağır açık ayağa kalkıp "Ulan, bi de bize hırsız diyorlar, ulan biz bunların yanında **EVLİYA'YIK ULAN" DİYE BAĞIRMIŞTI ÇOK HOŞUMA GİTMİŞTİ, ÇOK GÜLMÜŞTÜM,** bütün kahve gülmüş, hatta, helal sana dayı, sözleriyle, tezahürat yapılmıştı, hatırlattım, eeh yiğenim, işte daha gençtik falan dedi, sohbeti sürdürdük, işte yine aynı yerlerde, aynı âlemdeydi ve ben de yine aynı yerlerde, dönüp duruyordum, iç geçirdim, iri yarı, sahte şövalye yüzüklü adam ayağa kalkarak yav hemşerim diyerek, börekçiyi çağırdı, gitmeden iki çay söyledi, içtik, sonra gitmek için izin istedi, hiç sohbeti derinleştiremedik, belli ki yorgundu, kim bilir hangi, âlemde sabahlamıştı, garanti bir kumar bitirimhanesindedir, tekrar börekçiyi çağırarak, işaret parmağı ile, orta parmağı arasına sıkıştırdığı, bir beşliği uzatarak hesabı ödedi, bu dipte yaşanan âlem de, bu tavır, hâlâ varım, ölmedim anlamındadır. Çıktı, çıkarken arkasından baktım, baktım da, yenilmiş bir hayatı, dik tutmaya çalışan dayıyı içimden takdir ettim. Çünkü on beş yıl önce tanıdığım da kollarını yandan öne doğru kulaç atar gibi yürüyen dayı, şimdi bacakları önde, kollarını geriye geriye atıyordu, ayakları yere sağlam basmıyordu, bu da bu boktan, âlemde tüketilmiş, örselenmiş bir bedenin isyanıydı, ama o hâlâ , yıkılmadım ayaktayım ayaklarındaydı, olsun be dayı, benim kendi adıma, kabulümdür bu ayaklar diyorum. Çünkü çok görmüştüm bu tür yaşamları... Bunları düşünürken, o arada içeriye yeni yeni müşteriler girmeye başlamıştı, sarhoş tipler, genç orospular ve pezevenkleri, garibanlar, sinyalciler, börekçiye dolmaya, başladı, bir sinyalci de benim şansıma düştü, börek parasını bana yıktı. Helal olsun, bu da gecenin amortisiydi, kalktım hesabı ödedim, hava ışımaya başlamıştı, havanın karın boşluğuna sızarak, açık bir sabahçı kahvesine doğru yollandım, bu kaldırımları yıllarca çiğnemiştim, kaldırımlar devamlı yenileniyordu ama boktan âlem değişmeden, öğüterek, devam ediyordu, boş ver koy g..., rahvan gitsin, der, bu âlemde kaybedenler, ben de öyle söyleyerek yürüyordum.

POLİTİK OLANIN EDEBİLEŞTİRİLMESİ

Tanja Dückers

Politik olanın bu şekilde edebileştirilmesi düşündürücü müdür? Hayır. Edebiyat her zaman bireysel olanla toplumsal olanın kesiştiği noktayı betimler. Onun ortaya çıkış biçiminde bile bu geçerlidir: son derece bireysel üretilir ve satın alınabilir bir ürün olarak topluma açıktır.

Bu ülkede genç yazarlar sık sık, politik konulardaki isteksizlikleri yüzünden suçlanırlar. Bunun en son örnekleri, Juli Zeh'in Wir Trauen Uns Nicht (Kendimize Güvenmiyoruz) başlıklı yazısı ve geçenlerde die ZEIT gazetesinde çıkan Robert Menasse ile yapılmış bir söyleşidir. Menasse aktüel politik konulara angaje bir edebiyat eksikliğinin sorumlusu olarak akla olan inancın yitirilmiş olmasını görüyor. Jean-Paul-Sartre ve Erich Fried'i de bu tür angaje yazarlara örnek olarak veriyor; bu yazarların sadece ünlü olmadıklarını, aynı zamanda toplumsal figürler de olduklarını söylüyor –tabii onlar "tarihin bir aklının ve hedefinin olduğuna" (Menasse) inanıldığı dönemlerde yaşamış olan yazarlar. Sosyalizmin kapitalizme bir alternatif olarak başarısızlığa uğramış olması, Menasse'ye göre, bu hedefin ve "tarihsel aklın dayanaklarının" kaybolmuş olmasının başlıca nedenidir. Söyleşinin ilerleyen bölümünde Menasse, biraz yüzeysel bir analiz yapıp, Attac'ı eski proletaryaya eşdeğer görüyor ve kendini, giderek genişleyen, küresel denemese bile geniş bölgelerde ortaya çıkan angaje edebiyat sorunsalından uzaklaştırıyor.

Juli Zeh ise meslektaşlarının politikaya değil, partilere karşı bir isteksizliğe kapıldıkları kanısında. Bireysellikleri herkesçe malum olan yazarlar, Julih Zeh'e göre, herhangi bir gruba ait olmak, hele hele koltuklarının altında bir parti kitabı taşımak istemiyorlar. Zeh, her zaman aşırılıklara kaçmayı seven ve dayanaklarından biri de kolektif sürü güdüsü olan III. Reich'ın çöküşünden sonra, bunun tam zıddı bir sanata yönelmiş olan Alman toplumunu "Fanatik Anti-Kolektif" olarak nitelendiriyor.

Zeh'in ve Menasse'nin düşünceleri son derece ilginç, ama bunlar gerçekten de Alman yazarlarının –hor görülen- politik isteksizliklerinin nedenlerini açıklayabiliyor mu?

İlk önce şunun sorulması gerekir: Burada gerçekten de politik isteksizlik bütün edebiyata damgasını vurmuş durumda mı? Benim izlenimim, hayır. Geçmiş yıllarda yayınlanan ve politik temalar içeren bütün kitapları değerli bulmak zorunda değiliz, ama bunların sayısı hiç de az değil: Eski kuşağın olağan şüphelilerinden başlarsak, Konstans gölünden Schleswig Holstein bölgesine, Christoph Hein'dan Uwe Timm'e, oradan Ilija Trojanow, Ingo Schulze, Marcel Beyer, Katrin Röggla, Jakob Hein, Juli Zeh herself, Thomas Meinecke, Tanja Langer, Torsten Schulz, Jörg Bernig, Lena Kugler ve Doğu Avrupa ağırlıklı romanlarıyla Marion Poschman, Vladimir Vertlib ve göç ve asimilasyon hikayeleriyle Steffen Mensching, RAF-konuları üzerindeki çalışmalarıyla Leander Scholz ve daha bir çokları politik konularda yazan yazarlara örnek olarak verilebilir. Şiirde ise H.M. Enzensberger'den Brigitte Oleschinski'ye ve Ulricke Draesner'den Jan Egge Sedelies'e kadar bir çok şair sayılabilir. Politik isteksizlik teşhisi, kanımca pek doğru değil.

Zeh ve Menasse politik içerikli pek çok romanı, öyküyü ve şiiri, "ipek böceğinin kozasını örmesi gibi yazılan" (Menasse) "politika düşmanı" bir edebiyatın olumsuz bir resmini tasarlamak için, gözden kaçırıyorlar. Ama son beş yıl içinde yeni

Alman edebiyatında işlenen politik temaların miktarında şaşırtıcı bir büyümenin görüldüğünü reddedemeyiz. Bunun nedenleri nelerdir? Belki de, duvarın yıkılışı ve yeni düzenin kuruluşu deneyimini yaşadıktan sonra, ortaya çıkan karmaşık değişimleri edebiyata aktarmak için belli bir zamanın geçmesi gerekiyordu. Belki de Doğu Avrupa'ya karşı yeni bir ilgi ve bununla birlikte Almanların bu ülkelerde, adeta dondurulmuş geçmişleriyle karşılaşmaları, Nazi dönemine ve sonuçlarına dair kitapların hızla artmasına neden oldu. Ulla Hahn, Olaf Müler, Reinhard Jirgl, Wibke Bruhns, Stephan Wackwitz, Christoph Hein, Günter Grass –bütün bu yazarlar, son yıllarda eski Doğu Bloğu ülkelerindeki Alman geçmişi ve yerlerinden yurtlarından sürülenlerin

Robert Menasse

alınyazılarıyla ilgili kitaplar yazdılar. Buna karşın parti isteksizliği ve planlı duruşun reddi teşhisi daha doğru gibi görünüyor. Bugün hemen hemen hiçbir yazar, bildirilere konu olabilecek politik bir duruş sergilemiyor. Herkes net bir "Evet" ya da "Hayır" cevabı vermekten kaçınıyor.

Bu, altmışlı yıllarda yoğun bir şekilde görülen angaje edebiyat anlamında, politik itiraf isteğindeki "eksiklik" gerçekten de berraklığın, netliğin, belirginliğin kaybından kaynaklanıyor olabilir. Soğuk savaş dönemindeki siperlerin netliğinin yerini yeni bir belirsizlik aldı. Belki de Menasse, biraz problemli bir şekilde kullandığı ve her yerde eksikliğini hissettiği "akıl" kavramıyla her alanda karşı karşıya olduğumuz netlik kaybını kastediyor. Sonuçta günümüzde, onun ileri sürdüğü gibi, Ortaçağ irrasyonelliği yeniden doğmuş değil, söz konusu olan bir 'çok perspektiflilik' ve aşırı karmaşıklıktır. Ayrıca, politik iki kutupluluğun sona ermesiyle berraklığını kaybeden dünyanın, artık net bir düzenlemeye, sınıflandırmaya izin vermediği teşhisi ise çoktandır bilinen bir şey.

Zeh ve Menasse, yeni Alman edebiyatındaki politik isteksizlik konusunda, tamamı doğru olmasa da büyük bölümü isabetli olan bir genel şüphe analizi ortaya koyuyorlar. Belirgin bir şekilde politik içeriklerle uğraşan kitaplara yönelmek yerine bir boşluk, bir yokluk ileri sürülüyor –ki bu da gerçekten var olan hakkındaki tartışmaya göre daha hipotetik, daha belirsiz ve daha az anlaşılırdır.

Oysa politik içeriklerin ne yolla edebiyata aktarıldığını, bu yolda ne tür değişimler geçirdiğini ve bu esnada nelere katlanmak zorunda kaldığını incelemek çok daha ilginç olurdu.

Çünkü politik olanın görmezlikten gelinmesi değil, edebileştirilmesidir tespit edilmesi gereken. Buradan şu sonuç çıkar: Politik olanın edebiyattaki işlenişi, altmışlı yıllardan bu yana öylesine temel bir değişime uğradı ki, artık edebiyattaki politik malzemeyi algılamak bazen imkânsız hale geldi.

Jean Paul Sartre

Edebiyat politik temaların ve içeriklerin entegrasyonunu aktif bir politik tutumun modeli olarak görmez. Politik içerikli romanlar son yıllarda, neredeyse tümüyle, geçmişe yönelik ve yansıtıcıdır; harekete geçirici, itici bir güç değildir. Hemen hemen hiçbir yazar, Ortadoğu'da ya da Çeçenistan'da ya da sadece Brandenburg'daki bir Nazi ortamında geçen romanlar yazmıyor. Hemen hemen bütün yazarlar güncel olanın analizinden kaçınıyor (bunun tersi, olsa olsa, o da zaman zaman, şiirde görülebilir). Bu oldukça ilginç bir durum. Altmışlı ve yetmişli yılların edebiyatında, bir zamanlar oldukça keskin olan temalar (Johnson, Weiss, Böll, Hochhuth, Grass, Frisch, Hildeheimer vs.) ele alınıyor, geçmiş yeniden kurgulanıyordu. Yeni edebiyat hala politikayla ilgilenmeyi sürdürüyor –eleştirilerde iddia edilenin tersine, on beş yıl öncesine göre çok daha güçlü ve yoğun bir şekilde-, ama edebiyat artık ütopyalar tasarlamıyor, geleceği kurgulamıyor. Provoke etmek yerine hatırlatıyor. Peki, bu neden böyle? Muhtemel bir yanıt, edebiyatın, ellili ve altmışlı yıllarda ulaştığı politik-araştırmacı yetkinliği, aktüalite konusunda kendisinden çok daha üstün olan gazeteciliğe bırakmış olması olabilir. Bana kalırsa edebiyatın fonksiyonları eski yerlerinden başka noktalara kaydı; Artık yazarlar politik içeriği farklı biçimlerde işliyorlar. Onların okurları da değişti. Genç küreselleşme karşıtları, çevreciler ve genleriyle oynanmamış gıda taraftarları bilgilerini ve eylem planlarını romanlardan değil, raporlardan, inceleme kitaplarından, filmlerden ve videolardan alıyorlar. Artık onların tebaalık, iktidar ilişkileri ve hiyerarşik yapıları öğrenmek için Heinrich Mann'a ihtiyaçları yok. Günümüzde artık, altmışlı yılların sonlarında Hermann Hesse'nin "Bozkırkurdu" romanının yaptığı gibi, herhangi bir romanın gençleri peşinden sürüklemesi ve büyük bir hareketin başucu kitabı olması neredeyse imkansızdır.

Bence günümüzün edebiyatı, her yanımızı sarmış bulunan medyanın –ciddi, araştırmacı gazetecilik dahil- kendisine bıraktığı alanı giderek artan oranda doldurmayı başardı. Ama bundan, onun kendini politik içeriğe uydurmadığı, tersine onu asimile ettiği ve kendine benzettiği sonucu da çıkar. Yeni roman politikayı içselleştirdi, tersi olmadı. Edebiyat eylemci değildir, çünkü orada politik temalar oldukça edebi, "içsel" bir şekilde (geri dönüşler, suskunluklar, anımsamalar, sorular vs.) işlenir.

Politik olanın bu şekilde edebileştirilmesi düşündürücü müdür? Hayır. Edebiyat her zaman bireysel olanla toplumsal olanın kesiştiği noktayı betimler. Onun ortaya çıkış biçiminde bile bu geçerlidir: son derece bireysel üretilir ve satın alınabilir bir ürün olarak topluma açıktır.

Edebiyat günlük bir gazetenin güncelliğine sahip olamaz, bir bildirinin yapabileceği gibi bir takım eylem planları da sunamaz. Ama edebiyatın, altmışlı yıllarda olduğu gibi sokulganlığa ve kendi özüne yabancı yetilere sahip olmak için çabalamaya ihtiyacı yoktur.

O zuladaki yiyeceği bulur çıkarır, derinin altındakini, duyguların arka planlarını verir, daha derin bakmayı, kimliğini bulma olanağını, ruh halini, rakamların atmosferini, haberlerin altında yatan olguları bulur çıkarır. O gerçekten de köprüdür, kesişme noktasıdır, toplumla bireysel alanın arasında bir aracıdır. Politik olanı, bireye özgü olanla ilişkilendirirken, bir birey olan okuru da kendi sosyal ve politik çevresiyle temasa geçirir.

Burada belki Menasse'nin sözünü ettiği –Jean-Paul-Sartre'ınki gibi bir aydınlanma edebiyatıyla karşılaştırıldığında- irrasyonellik geri dönmüş gibi görünüyor olabilir.

Ama burada söz konusu olan, hiç de Menasse'nin ileri sürdüğü gibi, "tehlikeli" bir irrasyonellik değildir –"Eğer bir sanatçı kendini artık dünya çapında bir akılcılığın parçası olarak göremiyorsa, o zaman, tarihsel olarak aydınlanmadan önceki zamandan tanıdığımız bir noktaya geri döner. Kendini, farklılıkların belirginleştirilmediği bir dünyada bulur; içinde çelişkilerin ve seçeneklerin bulunmadığı bir dünyada. Belli bir ölçüde yeniden Ortaçağa dönmüş olur,"- zira bugünkü edebiyatta hakim olan şey bir "akıl öncesi" irrasyonalizm değil, –şayet tarihsel açıdan böyle havalı bir yargıda bulunmak istersek-, bilakis, "akıl sonrası" bir şiirselliktir; yani aklın unsurlarını içinde barındıran, ama aklın bir enstrümanı olmayan şiirsellik.

Çeviren: Nafer Ermiş

İSTANBULLU ŞAİRLER KORKUYOR

Özgül Apaçe

Adı ne güzel değil mi? Uluslararası Beyoğlu İstanbul Şiir Festivali. Güney Kore'den, Kolombiya'ya dünyanın dört bir yanından şairler İstanbul'a geliyorlar ve şiirlerini okuyorlar. Tünel Meydanı'nda, Kırım Kilisesi'nde dizeler uçuşuyor. Hızla akıp giden hayatın, işin gücün arasında, zamanın daha ağır aktığı anlar, düşünmeye fırsat veren dakikalar bunlar... Ama maalesef bir hafta sürüyor ve bakın benim için o bir haftadan geriye ne kaldı?

Geçtiğimiz ay ikincisi düzenlenen şiir festivalinde "İstanbullu Şairler Buluşuyor" adıyla bir oturum düzenleneceğini duyduğumda heyecanlanmıştım. Çünkü İstanbullu Türk, Rum, Ermeni, Musevi şairler bir araya gelecekler ve İstanbul üzerine şiirler okuyacaklardı. Hatta onlara şarkılar da eşlik edecekti.

Ama ne oldu? Oturum günü geldiğinde İstanbullu şairler buluşmasına sadece Yunanistan'a göç etmiş Türkiye doğumlu bir Rum şair ve çok genç bir Ermeni şair katıldı. İstanbul'un bir araya gelebilen şairleri bu kadardı. Neden? Çünkü Türkiye'de artık klişe tabiriyle bir avuç kalan Rumlardan şiir yazanı yokmuş. O yüzden Atina'dan Yorgi Emilios Eden gelmiş. Gerçi iyi ki de gelmiş. Yunan Şiir Akademisi üyesi Yorgo Emilios Eden, Burgazadalı bir Rum. 6, 7 Eylül olaylarından sonra ailecek Türkiye'yi terk etmişler ama çocukluğu ve hatta gençliği İstanbul'da geçmiş. Babası Sait Faik'in doktoruymuş. Sait Faik'le ilgili çok tatlı anıları var. Mesela Sait Faik'in o meşhur köpeğinin, plajda sahibinin denizden çıkmasını nasıl sabırsızlıkla beklediğini ve sonra ona güneş gözlüklerini ve havlusunu uzatışını ya da ünlü yazarın yeni yazdığı şiirleri, adadaki evlerine gelip heyecanla okuyuşunu anlattı. İstanbul'a gelmenin onu nasıl mutlu ettiği her halinden belliydi. Zaten kızını da getirmişti, memleketini görsün diye...

Ermeni şairlerden tek katılımcı ise Vercihan Ziflioğlu'ydu. 32 yaşındaki Ziflioğlu, Ermenice yazan İstanbullu Ermenilerin son temsilcisi olarak görülüyor. Ermenice yazmanın misyonu olduğunu düşünüyor. Kitapları var, şiirleri dergilerde yayımlanıyor. Yani genç ve üretken bir isim. İyi ki o da vardı buluşmada...

Peki ya gerisi... Gerisi yok. İşin aslı şu. Aslında İstanbullu şairler buluşması Hrant Dink'e adanmak istenmiş. Ama Ermeni cemaatinden pek çok kişi bundan rahatsızlık duymuş. İşin içine siyaset karışmasın demişler. Tek Ermeni katılımcı Vervihan Ziflioğlu da onlar gibi düşünüyor. Benim siyasi veya politik bir yanım yok, ben yalnızca şairim, yazıyorum diyor. Bu nasıl olabiliyorsa! Gerçi en azından o cesaret gösteriyor ve bu buluşmaya geliyor. Ama Hrant Dink'in adı buluşmada geçmiyor. Aslında Ermeniler iki açıdan rahatsızlık duyuyorlarmış; birincisi Hrant Dink'in adının sık sık ve hatta yerli yersiz kullanılmasına dair endişeleri varmış, ki durum böyleyse sonuna kadar haklılar... Ama eğer sadece onun hatırlandığı bir ortamda bulunmaktan tedirgin iseler o zaman sonuna kadar haksızlar... Ayrıca Festival düzenleyicilerinden kimi isimlerin de bu buluşmanın Hrant Dink anısına düzenlenmesinden hoşlanmadıklarını da eklemek gerekiyor. Anlaşılması güç doğrusu!

Bu arada bu buluşmada bir süre önce ölen ünlü Ermeni şair Zahrat'la ilgili yapılan bir belgesel gösterilmesi düşünülüyordu. Ama oturumun yöneticisi Atilla Birkiye de daha önceden izlemediği bir belgeselin gösterilmesini uygun bulmuyor ve böylece belgesel gösterilemiyor. Oturumda bu belgeselin gösterilmesini bekleyen Zahrat'ın eşi ise toplantıyı terk ediyor.

Gelelim Musevi cemaatine, işin burası daha renkli. Musevi Cemaati biliyorsunuz pek öyle ortalara dökülmezler zaten. Bilmiyenler için yazalım, bırakın öne çıkmayı bilakis geride durmayı tercih ederler. Festivalin düzenleyicilerinden Zeki Tombak'ın anlattıklarını aynen aktarıyorum. Zeki Tombak Musevi cemaatinin önemli isimlerinden Rıfat Bali'yi aramış ve konuşu anlatmış. Rıfat Bali'den aldığı cevap ise "İstanbul'da Ladino yazanlar öldüler, İbranice yazanlar ise İsrail'e göç ettiler olmuş ve Türkiyeli Yahudilerin milli dili Türkçedir" anlamına gelen cümleler olmuş...

Yani işin aslı İstanbullu şairler buluşmayı çeşitli sebeplerle istemedi... Kimi korktu, kimi cemaatten sıyrılamadı, kimi belki de sadece istemedi, kimi ise buluşmayı değersiz gördü... Ama sonuçta bu daha çok bir buluşamama hikâyesine döndü...

Neyse, haksızlık etmeyelim festivalin tamamı, böyle hadise dolu da değildi. Kırım Kilisesi'nde Cemal Süreya gibi, Nâzım Hikmet gibi ünlü şairlerin bestelenen şiirlerinin okunduğu anlar çok güzeldi mesela ya da Tünel Meydanı'ndaki şiirlerin en sadık dinleyicilerinin belediyenin temizlik işçilerinin olması... Ama en güzeli Haydarpaşa Garı'nda ayrılık ve yolculuk şiirlerinin okunmasıydı...

Son olarak şiir Festivali ilgili çarpıcı birkaç not daha düşelim. Bir kere bir danışma kurulu var ama bu festival asıl olarak, şiir sevgisi ile dolu bir grup avukat, mimar, mühendis gibi pek çok farklı meslekten insanların çabaları ile düzenleniyor. İşlerini güçlerini bir süreliğine askıyı alıp, maddi manevi kendilerini bu işe adıyorlar. Maddi diyorum çünkü biliyorsunuz memlekette bu işlere para vermeye gönüllü pek fazla insan bulunmuyor. Nazire Dedeman hariç. Geçen sene olduğu gibi bu senede Nazire Dedeman desteğini esirgememiş. Saygıyı hak ediyor. Bu festival sayesinde kimi genç şairlerimizin daha şimdiden son derece kaprisli olduğunu da öğrendik. Çünkü ünlü Filistinli şair Mahmut Derviş geliyorsa ben gelirim diyen de çıkmış, beş yıldızlı otelde kalırsam ancak İstanbul'a gelip, festivale katılırım diyen de... Kendilerine yabancı şairlerden daha az ilgi ve itina gösterildiğine düşünen kimi Türk şairler ise "Onlar yabancı şair, biz yalancı" diyerek dolaşıyorlarmış ortada. Tuhaf şey doğrusu, ama eğlenceli.

Yirmili yaşlarını süren bir genç adamla olgun bir kadının aşkı

"Kadın; hem şairi, hem sığırcık kuşunu hem mükemmel bir noteri andıran şaşırtıcı hayvan." Colette

CADDE

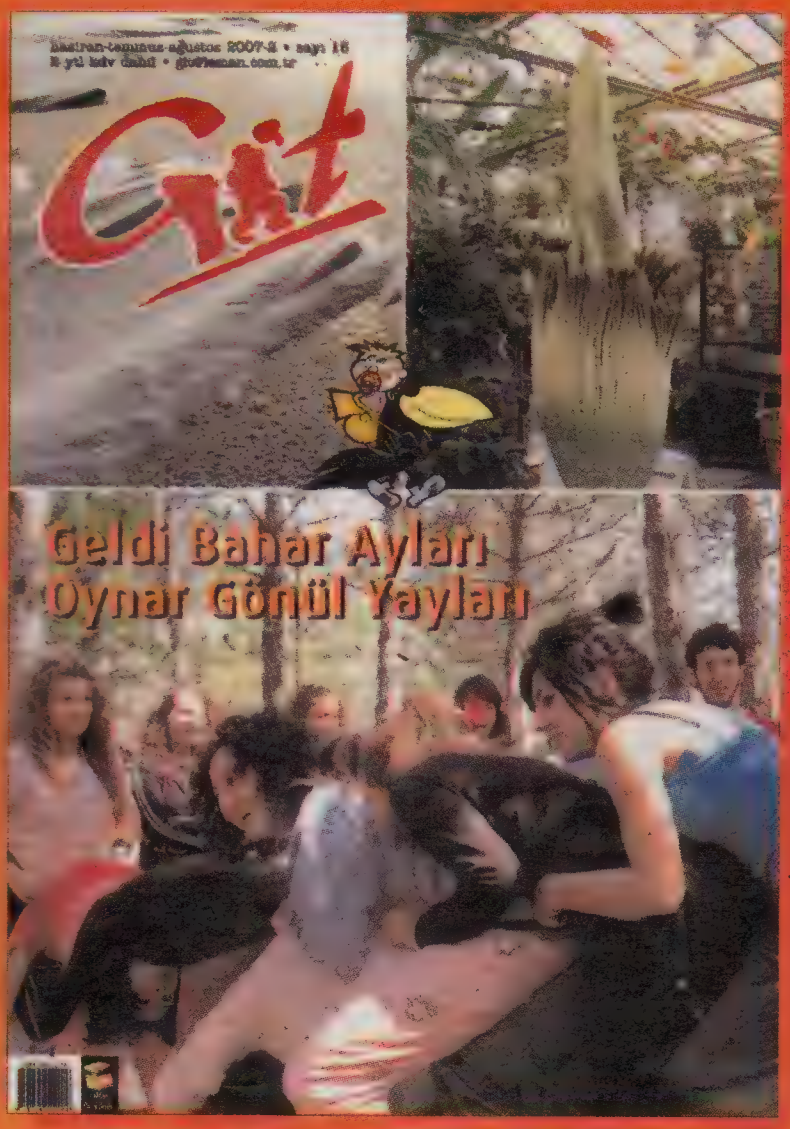

Yeni sayısı bayiilerde

KANAT ALIŞTIRANLAR

ŞİİR ATÖLYESİ

İlker Gören

uğursuzluk

hiçliğin sorgulanmadığı bir dünyada
intihar eden insanların
geride bıraktığı mektuplara dair
kırlangıç uçuran tanrının
bir gün yeryüzüne mesihi göndereceğini
söyleyen hayattan çok fazla isteyeceği
bir şey yoktur

Salih Türkücüoğlu

ıslak akşam

severim yağmur yağarsa
yağmur taneleri arasında
akşama doğru gezmeyi
akşam beni bekler
kim bilir daha kimler bekler
bütün akşam
akşamla beraber ıslanırım

İlhan Gül

ANTİK ŞEHRİN YALNIZLARI

Artık seni başka bir şehirde bulurum
Kaldırımları ıslak, gecesi sessiz
Artık seni başka bir yüzün hüznünde bulurum
Kaybolan benliğimden arta kalan sessizlik
Tiyatro salonundaki yerini çoktan almış.

Dramatik bir haykırışla son bulan aydınlıkta
Gözyaşlarının berraklığıyla yıkanıyor şovalyeler.

Artık seni başka bir şehirde bulurum
Kimin kurduğu ve kimin yıktığı belli olmayan.
Antik bir şehirde terkedersin beni gönül sıkıntısıyla
Kalbin hiç huzur bulmayacak bana son bakışında
Sana baktığımda içim kanayacak
İçim kan hastası
Tehlikedeyim yalnızlığınla...

Serap Davarcı

İz Kalacak

Ağlayan gökyüzü
Karabulutların ertesi.
Düşen küçük damlalar
Üzüntüden sonrası.
Her yağmur damlası
Ateşe düşen su misali
Dağlıyor benim de yüreğimi
Dağladıkça sönecek o ateş
Sonunda sadece bir iz kalacak."

Necati Eker

Göç

daha kısa
bu bahar kelebeklerin ömrü
ufak bir yel değse
yırtılır kanatları
savrulur gider renk

her göç çiçek kokulu hüzün
ağlatır yağmuru bile
yağmur ki ıslaktır hep
gece sızar düşüme

düşümde filizlenen yeşil
sarmaşık olur sabah
sorar bana: neden?

. . .
ben giderim
yoldan çıkmış biri gibi
beynimdeki darp izleriyle...

Alptekin Şen

Prag Treni

Uyandım mahmur gözlerle bir tren garında
Saat sabahın beşi
Daha tomurcuklar açmamış,
İlkbahar gelmemiş,
Ama vızır vızır insan kaynıyor istasyon
Bir tarafta kondüktörün sesi,
Diğer tarafta ise bebek sesi,
Çıktım ağır ağır basamakları
Yavaş yavaş attım adımımı
Prag Treni'nine
Oturdum cam kenarına baktım memleketime
Bir daha görür müyüm ,görmez miyim;
Gün ola , devran döne...
Ağır ağır kalktı tren gardan
Kızıl ufka doğru,
Güneş doğdu karşı ki dağdan...

Bu sayı ürün gönderenler

Serap Davarcı, Salih Sıkı, Bülent Taşkın, **Armağan Moralar,** Serkan Gezmen, **Salih Türkücüoğlu,** Tuna Başar, **İlker Gören,** Armağan İnan, **İlhan Gül,** Bülent Yeşilyurt, **Ömür Keskin,** Olcay Aras, **Metin Fırat, İ. Kürşat Çetin,** Murat Gültekin

ÖYKÜ DEĞERLENDİRMELERİ — Hürriyet Yaşar

YAZIDA AÇIKLAMA DENGESİ

Bana, biter bitmez yeniden okuma duygusu veren kitaplardan biri, Cemal Süreya'nın Günler'idir. Çeşitli parçalarını daha önceden Hürriyet Gösteri dergisinde okuduğum bu yazılar benim için hem en güzel güncelerden biridir hem de yazı'nın kendi zekâsının (zekı yazının) unutulmaz örneklerindendir.

Cemal Süreya'nın tüm duzyazıları, güzelliği bozmaktansa, açıklamayı (bilgiyi) eksik bırakmanın ustalığını serer önümüze.

Evet, yazı sanatının böyle bir teknik sorunsalı vardır. İyi anlaşılsın diye açıkladığımızda söz uzar, söz uzayınca yazının o bölümünde tadı bozulur. Bazen de, salt sözün uzaması değil, açıklamanın varlığı yeter yazının tadını kaçırmaya. Bu, aradaki bilgi eksik bırakıldığında, yazı güzelleşiyor, bilgi eklendiğinde yazı bozuluyor demektir. Gerçekte, bütün sanat dillerinin anlatım ustalığı güçlüklerindendir bilgi/açıklama dengesi.

Böyle durumlarda bilgiyi, yazının güzelliğini bozmak pahasına ille de vermektense, saklayıp okurun anlayışına güvenmek, güzelliği yeglemek gerekir.

Örnek Cemal Süreya'dan ve benim anımsayışımdan:

Güncenin birkaç yerinde ("Meksikalı Eskimo") Behzat Ay görünür, meyhanelerde, Gazeteciler Lokali'nde... Süreya'nın da bulunduğu rakılı masalarda içkisiz oturmaya katlanırken içten içe kıvrandığını belli belirsiz bir iki fırça darbesiyle güncenin yazarı mı sezdiriyordu, yoksa ben Behzat Ay'ı tanımışlığımdan ve alkol bağımlılığından kurtulma çabalarını biliyor oluşumdan mı çıkarıyordum, şimdi anımsayamıyorum ama, yazının tadı şuradaydı: Cemal Süreya, Behzat Ay'ın alkolle savaşını anlatmaya hiç kalkışmıyor, şöyle demekle yetiniyordu:

"Behzat Ay geldi. Ne içeceğini soran garsona, bir duble su söyledi."

Eksiltmeli anlatımın öykü sanatındaki en şaşırtıcı, en doyumsuz örneklerini Ernest Hemingway'de bulabiliriz. Okurun zekâsına, anlayışına güvenen yazının başyapıtlarını yaratmış olan bu büyük öykücü öylesine ustalıkla sıkmıştır, kısmıştır ki bilgiyi, öyku bittikten sonra, anlamamışların yabancılığıyla değil, güzellik duygusunun yaşattığı yeniden okuma isteğiyle doluruz. Her okuyuşta da biraz daha açılır Hemingway'in öyküleri. Belki her okuyuşta, henüz hâlâ anlamadığımız ayrıntılarla da karşılaşırız. Ama bilgideki bu eksiltme, eksiltmeli bilgilendirmenin görüntüde yarattığı bu sılıklık, kötüleştirmez, daha da güzel yapar öyküleri. (Tabii, yalnızca Ülkü Tamer ve Memet Fuat çevirilerinden söz ediyorum. Onları okuyana değin Hemingway benim için, anlamadığım, duyumsayamadığım bir öykücüydü.

Şiirde eksiltmeli anlatım için Melih Cevdet Anday'ı örnek verebilirim. Anday'ın dizeleri arasındaki boşluklar da, okura güvenmenin en ustalıklı örneklerindendir. Bu ustalığı onun denemelerinde de gözlemleyebiliriz.

Okura güvenmeyişin tehlikesi de vardır. Hangi anlayışa, algılama düzeyine göre yazacağız peki?..

Herkes anlasın diye yazıyı açıklamayla, bilgiyle doldururken, o açıklamaları gereksinmeyen okuru yitirivermiş oluruz. Yazımızın anlaşılması çabası başka şey, okurun anlayışına, algısına güvenmeyerek yazımızın zekâ düzeyini düşürmeye razı olmak başka şeydir. Yazara, tek bir okurca anlaşılmak yetmelidir. O okurun, yazıda anlatılanları yaşamdan bilmeyen bir yabancı olması koşuluyla... O tek okur anlıyorsa, herkes anlayacaktır.

Ayhan Elçek / Karapınar, KONYA

Yazma sürecinin sıkıntısı öyle çok yazıldı kı... Sizinki ("Sancı") hem yeni bir şey getirmiyor hem de şimdiye degin yayımlananların hepsinden geride.

Konya'nın Karapınar'ının Merdivenli köyünde, kala kala yazma sıkıntısı mı kaldı yazacağınız!.. Onu Taksim'le Amerika'dan başka yer bilmeyenler zaten sürekli yazıyor. Köyden ilçeye gidiş gelişinizde bile özgün birçok şey vardır göreceğiniz.

İstanbul'un tuzu kurularına özeneceğinize, oradaki sizi yazın, oranın, oradakilerin içindeki sızı yazın, oradakileri yazın. Öykülerle...

Ekin Güneş Saygılı / Üsküdar

Tümcelerini, ilk bulduğun sözcüklerle kuruyorsun sanki. Dinlenmemişlik yansıyor yazdıklarından. Hani nasıl desem, sonraki okuyuşlarında, uymamışların yerine daha uygun başka sözcükler aramıyormuşsun gibi... Kimi tümcelerinin sözdizımlerindeki düzeltilmemişlik de besliyor bu dinlendirilmemişlik izlenimini.

Aynı sözcüğe takılıp kalmamalıyız. Varsayalım "diğer" diyoruz bir yerde (Oysa ne gereksiz ve aykırıdır çoğu kez 'diğer' sözcüğü.), yerine göre, "öbür" var, "başka" var, "öteki" var... "Nihayet"te çakılıp kalmıştın "Koku" adlı öykünde. "Sonunda" var, "en sonunda" var... Arayınca yerine daha uygun başkalarını da bulabilir, kimi yerlerde tümden gereksiz olduğunu da görebilirsin.

Yazılarımızın duşunsel duzeyini, sozcuk çeşitliliğiyle de yükseltiriz.

Nermin Gürbüz / İZMİR

"Ses"i tam bir atolye çalışması olarak görüp hep birlikte konuşsak, darılmayacağınıza güvenmek istiyorum.

" 'Şu Ayşe de ne gıcık ha! N'olurdu beş dakikacık beklese? Olurdu sanki! Sorarım ben ona yarın.' " diye verilen içkonuşmadan sonraki "Ayşe bitişik apartmanda oturan iş arkadaşıydı. Çalıştıkları tekstil atolyesine beraber gidip gelirlerdi," açıklamasını kesip atalım oykuden, sonraki tümceyi okurken böyle bir bilgiyi ayrıca gereksinmediğimizi göreceğiz.

"Kendini rahatlamaya çalışırken (...) irkildi," betimlemesinden sonra gelen "Hihh! O da ne?" içkonuşmasını da atalım, yine bir şey eksilmeyecek. Kadının aydınlık sokağa sapıp da gülumseyince söylediği ve öyküyü iyiden iyiye radyo tıyatrosuna benzeten "Nasıl da atlattım hırsızı, beklesin dursun bakalım. Beş dakika sonra evimdeyim." biçimindeki içkonuşmaları da atalım. Bir iki gereksiz sıfatı da hiç sözünü etmeden gönderelim yazının dışına, öyle okuyalım "Ses"i... Bir duygunun, günün bir anında yaşanışının öykü diline dokulüşünü...

Darılmadınız değil mi?

*

Sıfatların çoğu kez ne denli gereksizleşebileceğini gormek için, şiirde sıfatsız soyleyişin büyük ustası Orhan Veli'yi herkese salık verirm. Hem konuyu anlattığı duzyazılarını, hem şiirlerini... Asım Bezirci'nın "Orhan Veli – Bütün Şiirleri" adlı çalışmasında hepsini bulabilirsiniz.

SES

Nermin Gürbüz

Gece. Karanlık. Soğuk. El ayak çekilmiş sokaklardan. Kentin sokakları geceye ve erkeklere teslim artık... Soğuktan kuytu köşelere sinmiş kedilerin gözleri gibi parlayan pencereler... Perdelerin arasından sızan sarı ışıkların aydınlattığı güvenli, sıcak odalarında çocuklar derslerine, kadınlar örgülerine dalmış. Göğüslerine ya da yüzlerine düşmüş gazetelerin altında uyukluyor erkekler. Televizyonda ninni söyleyen diziler, yarışmalar. Herkes, uyku mahmurluğunda... Zihinler bulanık ve birçoğu kıpırtısız.

Geceyle beraber kimlik değiştiren kentin, ıssız bir sokağında geç kalmış, telaşlı adımlar tıkırdatıyor kaldırımları. Adımların sahibinin ürkek, cılız gölgesi vuruyor yola. O anda kulağına gelen öylesine bir öksürük, ağızda gevelenen tedirgin edici birkaç söz, daha da hızlandırıyor adımlarını. Bir an tökezliyor. Küfrediyor kendine. Arkasına bakmaya korkuyor. Biliyor üzerine abanan karanlığın her şeyi gizleyeceğini. Bakmıyor.

O saatte, sokakta, yalnız olmanın tedirginliğini atmak için derin bir nefes alıp soğuk havayı ciğerlerine iyice doldurduktan sonra yavaş yavaş bırakırken, sadece kendisinin duyabileceği bir sesle söyleniyordu: 'Şu Ayşe de ne gıcık ha! N'olurdu beş dakikacık beklese? Ölürdü sanki! Sorarım ben ona yarın.

O yanındayken yolun nasıl geçtiğini anlamaz, otobüsten indikten sonra, şimdi korkarak yürüdüğü sokaklardan güle oynaya geçip evlerine varırlardı. Sokağın ne kadar uzun olduğunu, durağın eve hiç de yakın olmadığını düşünmeye başlamıştı. Hem neden sokak lambalarının ışıkları bu kadar ölgündü sanki? 'Al işte, köşedeki de bozuk. Nasıl da karanlık orası... Kendini gizlemek isteyen biri varsa... Hırsızsa ... Çantamı isterse... Bırakırım gitsin, canımdan kıymetli mi? Ya niyeti başkaysa... Offf, neler düşünüyorum, yoktur kimse. Yoktur, yoktur...'

Kendini rahatlamaya çalışırken kulağına gelen bir sesle irkildi. 'Bakma sakın ... Sakin sakin yoluna devam et.'

Adımlarını hızlandırmasına rağmen kalbinin ritmine uydurması mümkün değildi.

Kalbi göğsünü delercesine çarpıyor, soluk alıp verişi gittikçe düzensizleşiyordu. Giysileri, çantası kurşun gibi ağırlaşmıştı sanki. Acele etmeye çalıştıkça karanlığın görünmez kolları beline, kalçalarına, bacaklarına dolanıyor, hızını kesiyordu. Gece, soğuk nefesini ensesine üfledikçe, sırtından kuyruk sokumuna doğru akan ter buz gibi oluyor, bir ürperti, saçından tırnağına, bedeninde geziniyordu.

Bozuk olan sokak lambasının oradan geçmemek için bir önceki sokağa daldı. Yolunu biraz uzatmıştı ama en azından bu sokak daha aydınlıktı. Gülümsedi. Sağındaki, solundaki apartmanların ışıklı camlarına baktı içini çekerek.

Arkasındaki belirsiz ses, varlığını hatırlatmak için kulağına dokunup kaçtı. Cesaretini toplayıp bir türlü arkasına dönüp bakamıyordu. Bir baksa, bakabilse... Sesin varlığından emin olmak için dikkat kesildikçe kulakları zonkluyordu.

Hızlanan adımlarının, ıssız sokakta yankılanarak kulaklarına geri dönmesi tedirginliğini artırdıkça, beyninin içinde yankılanan ayak seslerinin kendisine mi yoksa başkasına mı ait olduğunu karıştırır olmuştu artık. Sesler sarmal oluyor, kıvrım kıvrım dolanıyordu kafasının içinde. Bu karışıklık başını döndürüyordu. Sonunda beyninde giderek artan uğultulara dayanamayacağını anlayınca kendini tutamayıp koşmaya başladı. Var gücüyle koşuyor, bütün benliğini kaplayan korkunç yanılsamalardan da kaçmaya çalışıyordu aynı zamanda. Karanlığın içinde kendini görüyordu; iri cüsseli adamlar kollarından yakalayıp sürüklüyorlar, ellerinden kurtulmaya çalıştıkça korkunç kahkahalar atıyorlardı. Kahkahalar ayak seslerine karışıyor, bu seslerden ve görüntülerden kurtulmak için koşuyor, koşuyordu. Koşarken, giydiği topuklu ayakkabılara kızıyor, kendine kızıyor, dizüstü eteğine kızıyordu. Oysa ne kadar da beğenerek almıştı onu. Ama şimdi nefret ediyordu. Daha hızlı koşmasına engel oluyor, her attığı adımda sıyrılıp bacaklarını açıkta bırakıyordu. Bacakları açıldıkça korkusu daha bir katlanıyordu. Bir türlü engelleyemediği o görüntü tekrar canlanıyordu beyninde. Adamlar onu bozuk lambanın ordaki karanlığa sürüklerken, çırpındığını, çırpınırken sıyrılan eteğini, bacaklarını görüyordu. Ayaklarıyla yerleri tekmelerken çıkardığı sesleri karanlık yutuyor, kendini sadece kendi duyuyordu sanki. Bayılacak gibi oldu. Nefes nefese kalmıştı. Biraz yavaşladı. Kesik kesik soluyor, arada nefesini tutarak sesi dinliyordu. Yavaşlayınca, o da yavaşlamıştı sanki. Koşar adım sokağı döndü. Önüne çıkan boş arsayı da geçti mi, evindeydi. Görüş alanına giren apartmanın üçüncü katındaki pencerelere dikti gözlerini. 'Annem sofrayı kurmuştur. Sıcacık bir de çorba yapmıştır, oh mis gibi...'

Arsayı boydan boya geçse daha çabuk varırdı evine. Ama çok karanlıktı. Göze alamadı. Çevresini dolanmak zorundaydı. Köşedeki kocaman ceviz ağacının altından geçip ilerledi. Çocukken, gölgesinde neşeyle evcilik oynadıkları bu çok sevdiği ağacın, şimdi rüzgârın etkisiyle çıkardığı hışırtılar, korkusunu körükledi. Arkasındaki ses zayıflamıştı. Vaz mı geçmişti acaba izlemekten. Hayır, hayır ordaydı. 'Ha gayret!' dedi kendine. Bir elini göğsüne bastırdı, diğer eliyle çantasının sapını sıkı sıkı kavrayıp son gücünü de toplayarak tekrar koşmaya başladı. Gözleri evinin camlarına sabitlenmişti. 'Geldim, geldim!' diye bağırmak geliyordu içinden. O koştukça bir artıp bir azalan ses, apartmanın önüne geldiğinde iyice ensesindeydi artık. Kalbi deli gibi çarpıyor, kulaklarının uğultusu dayanılmazlaşıyordu. Varış şeridini göğüsleyen koşucular gibi son bir gayretle apartmanın kapısına kucaklarcasına yapıştığında, ona kapıyı açan kapıcının şaşkın bakışlarıyla karşılaştı. Hemen daldı içeri. Kapıyı kapattı. Cama burnunu dayayıp soluk soluğa geldiği sokağa baktı. Kimseler yoktu. 'Ordaydı...' diye mırıldandı.

Fersiz lambaların aydınlattığı sokak bomboştu.

KAÇAK YAYIN

Sayı 48
Haziran 2007
Aylık yerel süreli yayındır

Sahibi
LM Basın Yayın Ltd. Şti. adına
Tuncay Akgün

Yayın Yönetmeni
Tuncay Akgün

Editör
Aslan Özdemir
aslanozdemir@leman.com.tr

Sorumlu Yazışleri Müdürü
Ayhan Erdoğan

Grafik Tasarım
Tanzer Ercanpolat

Fotoğraf Editörü Sinan Göksel

Dizgi Duygu Yavuz

Düzelti Nafer Ermiş

Müessese Müdürü Ali Yavuz

Baskı Sorumlusu Ali Polat

Abone-Reklam Sevinç Selvi
0212 - 292 94 50/119

E-Posta kacak@leman.com.tr
Tel: 0.212.292 94 50/51
Fax: 0.212.292 44 91

Adres Firuzağa Mahallesi
Defterdar Yokuşu No:47 Beyoğlu / İst.

Baskı LeMan Matbaası

Telefon 0212-858 00 93 (Pbx)

Dağıtım D.P.P A.Ş.

2 DEV POSTER HEDİYELİ

Bir edebiyat klasiiği Gürcan Yurt'un çizgileriyle bir mizah klasiğine dönüşüyor...

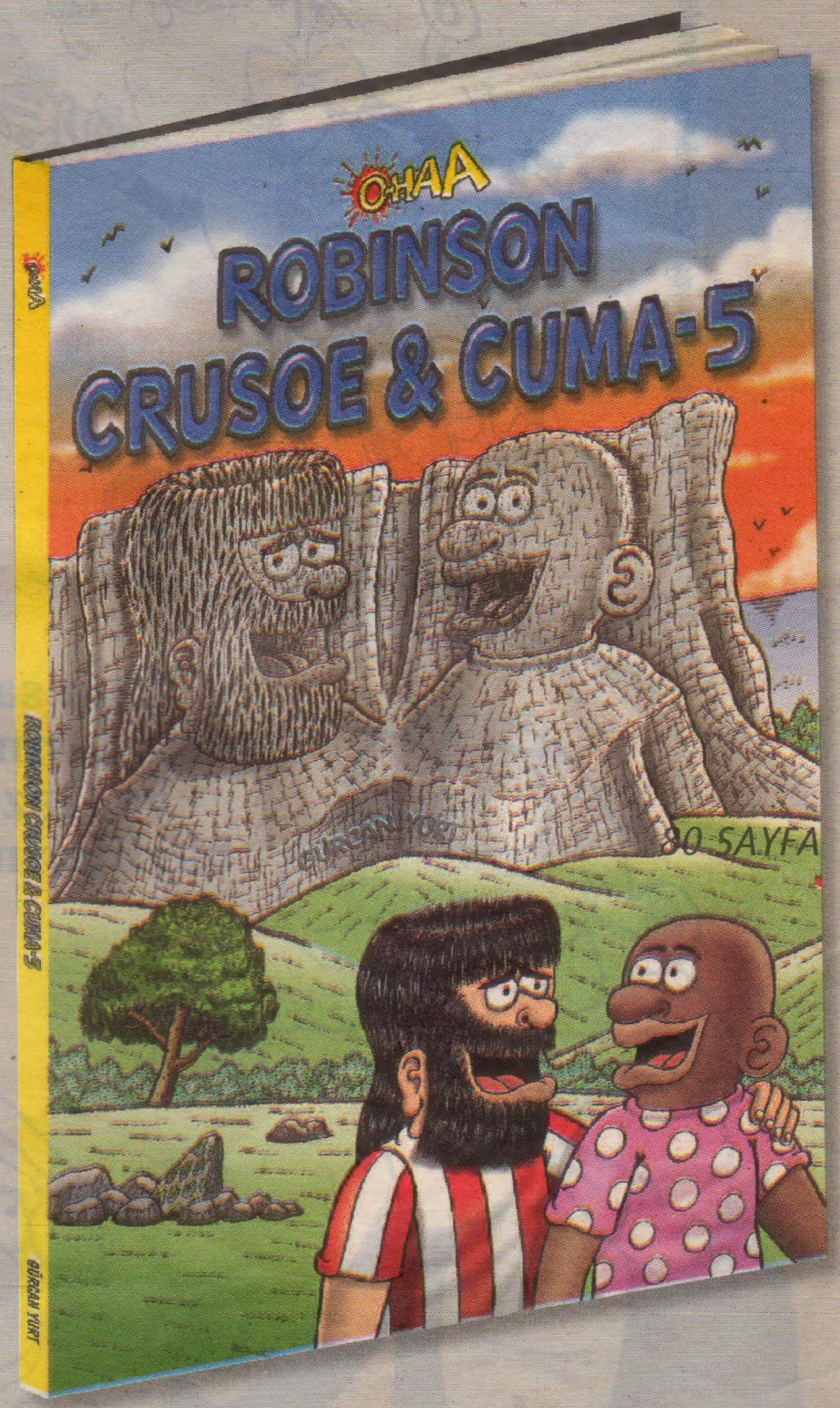

Gazete bayiilerinde

BİR GIRGIR EFSANESİ

Tüm satış noktalarında ve Gazete bayiilerinde

Yaşam

14 Nisan

Günümüz hikâyesinde neden pastırmalı yumurtadan kimse bahsetmiyor. Orhan Kemal, Murtaza'nın bir bölümünde ne de güzel kurar sofrayı. Yaşayan hikâyemiz ne kadar farklı şeylerden söz açmakta. Fırında kek pişiyor mu mesela? Kadın günleri, birbirine fal bakanlar... Konuşuluyor mu böyle şeyler günümüz hikâyesinde. Diyalogdan söz açıyorum.

Elini kesen oluyor mu? Bulaşık yıkarken bardak kıran kahramanlar. Apartman aralıkları, sofalar, yaşantılarımız, gelecek kuşaklara yazdıklarımızla kalabilecek mi? Balkonlardan birileri halı silkeliyor mu halen...

Süper Baba'yı çok sevmiştik mesela. Kemal Sunal'ın oynadığı Kiracı'yı da. Onları yazan Sulhi Dölek'i kim anımsıyor? Yoksa kurgunun sınırlarını zorlamaya devam mı ediyoruz "metin"lerde? Papatya tacı yapan var mı, ramazan akşamları iftardan sonra parkın arka taraflarında bir yerlerde bira içen eczacı kalfaları, kerhaneye gidiliyor mu hiç, sarhoşlar peki, serseriler...

Pazarcılar şen şakrak bağırıyor mu? Kiliselerde Ermeniler. Otobüs durakları. Otobüs durakları var mı sahiden? Loğusa Şerbeti bir hikâyede en son ne zaman geçti. Selçuk Baran'da mı, Tomris Uyar'da mı? Füruzan'da mı yoksa?

16 Nisan

Az önce kalkıp giden birinin ardından, koltukta bıraktığı çukurun sıcaklığı... Bahar geliyor. Her şey dağınık.

20 Nisan

Romain Gary. Nam-ı diğer Emile Ajar... Garip intiharıyla yaşadığı yüzyılın en büyük edebiyat skandalını yaratmış çılgın romancı. Okudukça başka kitaplarına savruluyor en sonunda neredeyse yayımlandığı dönemde hiç patırtı koparmamış üstelik ufacık hacimsiz bir şey olmasına rağmen başlı başına bir aşk destanı olan Kadının Işığı(Clair de Femme) adlı romanına denk geliyorum kitapçıda. Başta önemli gördüğüm satırların olduğu sayfaların sağ üst köşesini katlayarak sürdürüyorum okumayı. Fakat gittikçe her sayfayı katlamak olanaksız hale geleceğinden kaleme geçiliyor. Şiir mi hayır, lirik mi değil, garip bir zekâ pırıltısı var her cümlede. Keskin, ilençli, hırçın, bugünün büyük ve derin yazarlarına ithafen birkaç alıntı yapalım:

*Yapamadım. Zayıf dedikleri insanlardanım ve bizde zayıflar, bir kadın sevince, öylesine, öyle güçlü olur ki...

*Çünkü mutluluğun uyduracak hiçbir şeyi yoktur

*Birbirlerini ellerinden kaçıran bir çok erkek ve kadın vardır! Ne oluyor onlar? Neyle yaşıyorlar? Müthiş bir adaletsizlik bu.

*Oysa derler ki: her şey geçer, her şey kırılır, her şey yorulur. Bu yalnızca geçiren, kırdıran ve yoranlarda görülür.

*Romandaki bir diyalogdan bu da:

-Panik mi? Sen mi? Anımsamıyor musun tutuşan iki motor! Uçakta iki yüz yolcu vardı...

-Evet, ama kurtarılacak hiç kimse yoksa

Mine Akverdi UYGUNSUZ

7 Temmuz'da Küresel Isınma'ya dikkat çekmek amacıyla gerçekleştirilecek Live Earth konserleri kaş yapayım derken göz çıkaracak.

Küresel ısınmadan bihaber kimse kaldı mı dünyada? Televizyonlar, gazeteler, taksiciler, öğretmenler, politikacılar, çocuklar, teyzeler, amcalar... Herkes "30 yıl sonra dünya kavrulacak, yaşanmaz hale gelecek, hepimiz ölücez!" diye feryat ediyor. Durum öyle çok konuşuluyor, öyle çok yazılıp çiziliyor ki, küresel ısınma konusunda hassas olmak sonunda neredeyse moda haline geldi.

Hollywood ünlüleri limuzinleri atıp hibrit otomobillerle gezmeye başladı. Bizim ünlülerimiz de kendilerini organik ürünlere verdi. 'Yeşilci', 'çevreci' olmak şu anda öyle havalı ki, bu konuda herhangi bir varlık gösterdiğinizde prestijinizin katlanacağı garanti. Çevreci âleminin artık kendi kategorisinde yıldızları bile var; ama konunun süperstarı, hiç tartışmasız, 'Uygunsuz Gerçek' adlı belgesel filmiyle Oscar kazanan ABD'nin eski başkan yardımcısı Al Gore.

'Uygunsuz Gerçek' filmiyle küresel ısınma mevzusunu popüler kültürün tam göbeğine taşımayı başaran Al Gore şimdi de tüm dünyayı küresel ısınma konusunda bilinçlendirmek, durumun ciddiyetine dikkat çekmek için 2005'te U2'den Bono önderliğinde 'dünyadaki yoksulluğu sonlandırmak' misyonuyla yapılan Live 8 konserinin

onur.caymaz@hotmail.com **Onur Caymaz**

çok daha zordur.

*İnsanın, sevmiş olduğu tek kadını yitirince her şeyin bittiğini sanması bir sevgi eksikliğidir.

*İnsan ne zaman acımasızdır: ilkeleri olduğunda mı? Yaşam hiçbir şeye ve hiç kimseye saygı göstermeyince yaşama saygı ne demek oluyor?

*Çünkü aşk her şeyi anlar, her şeyi yanıtlar, her şeyi çözümler ve her şeyi ona bırakmak gerekir.

23 Nisan

yalan...
başka değil...

26 Nisan

Sabaha karşı telefon. Rüyadaydı sanki. Ama değil. G arıyor. Numara onun. Telefon sessizde ama sehpanın üzerinde titreyince uyanıyorum. Bakakalıyorum numaraya. Bir kâğıt tutuşuyor. Bir yanma. Üst kattakiler sevişiyorlardı ben uyurken. Duymuştum. Açık balkonlara karşı terli yatakları düşünüyorum. Kurumak üzere rüzgâra bırakılmış temiz çarşafları. Sevişilmiş yastıklarda kalan saç telleri. G arıyor. Sesi nasıl da kumludur. Çok eski bir arkadaşımdır sesi. Gülmeler anımsıyorum. "Bizden değildi" diyordu Necatigil. "Gülüşmeler bizden değildi" diyordu bir şiirinde.

Komik biri miydim ben? Nasıl biriydim? Kendimi bütün bu anıların içinden bulup çıkaramıyorum. G arıyor. Kör bir aydınlık. Pancurların arasından sokak lambasının ince ışığı vuruyor. Bir yer yatağını düşünüyorum. Pencereyi. Uykuya geçerken üst kattakiler duşa girmişti. Duşakabinin kapağı sertçe açılmıştı. Yıllar geçmiş gibiydi. Küçük bir odaydı. G arıyor. Kimlerdi yukarıdakiler, neden öyle mutluydular. Yataklar nicedir hastaneleri anlatıyor. G arıyor. Dörtten sonra hiç uyumadım.

28 Nisan

İzmir sabahı. Şair arkadaşım Memet Ersoy geceden karşıladı beni. Birer tek yorgunluk rakısı içtik. Yılmaz Güney resminin süslediği odada uyumuşum. Mehmet demek istemiyorum ona. İlle Memet olacak adı. Memet başka biri. Eşrefpaşa'nın, Basmane'nin şairi. Asla Karşıyaka'nın değil mesela. Çok tanıdığı yok. Bir sürü insan içinde kimsesiz. Kendi hayatını yaşıyor. Kendi hayatının şiirini yazıyor. Denize karşı simit yiyoruz, çay içiyoruz. Bir sahaf. Eski Adam Sanat dergilerine, Yazko Edebiyat'a bakıyoruz. Mustafa Balel'in nicedir aradığım Peygamber Çiçeği adlı romanını buluyorum. Sen nargile seversin ağabey, diyor Memet. Oturup Pasaport iskelesinin karşısında nargile içiyoruz.

İzmir Fuarı.

Fuarda tenha bir parkta, ikindi vakti, Tarık Dursun K;nın bir hikâyesindeki kadınla adam gibi, birer sigara ve çay. Oturup konuşuyoruz. Aylar sonra...

Akşamına Basmane'de Memet Ersoy gezdiriyor beni. Çıraklık yaptığı yerleri gösteriyor. Cumartesi akşamları bütün işhanlarına aynı yorgunlukla mı düşer ve aynı şenlikli sevinçle. Ertesi gün tatildir çünkü... İzmir'de bir lunapark; sonra yeniden yollar... Bağrımdaki uykusuz kelimelerle...

3 Mayıs

Yapı Kredi'de söyleşi. Bütün sevdiklerim burada. Annemin doğumgünü. Yine bir kadına sözcükler hediye ediyoruz... Bu kez anneye... Kaç kişiyiz ki zaten.

Turgay Fişekçi ve ben konuşmacıyız. Hayatın kırıldığı yerler vardır. Yakup Öztürk geliyor. İkindi Yağmurları dergisinden. Selahattin Yolgiden var. Gökçenur Ç; şair dostlar. Bir daha hiç öyle olmayacak. Gülten Akın'ın o güzelim şiiri gelip dikiliyor arka tarafta sonra. Omzunu duvara dayıyor önce. Bakınıyor. Gülümseyerek bir sandalyeye oturuyor. Arka sıralarda, şu dizelerin sonlarının oluşturduğu şekli izleyin, öyle duruyor biraz. Şiirde biçim işte tam da budur!

Bu hava yalnız bu akşamüstünündür
Bu dal bir kere böylesine çıplak
Bir dost aynı sıcaklıkla elinizi
Yeniden yeniden tutmayacak

Falan günün filan saatinde
Bir çocuk görürsünüz resim gibi
Görürsünüz tutar öpersiniz
Bir daha mümkün mü bir daha
Bitti, kaybettiniz

4 Mayıs

Şeref Bilsel'in Mecnun Dalı kitabı ve Kemal Varol'un Ayrılık Provaları... Üstüne uzun uzun bir şeyler yazılmalı... Çok başka...

Doktor Cüneyt Kafkas, Filistin halkıyla dayanışma için gitmişti. Lübnan'da geçirdiği zorlu üç yılda (1981-1983) İsrail saldırganlığının ve onun karşısında **Filistin** ve **Lübnan** direnişinin canlı bir tanığı oldu. Bir yaşam biçimi ve bir sevda pratiği diye nitelendirdiği mağdurların, ezilenlerin yanında yer almak için can atan dayanışmacı ruhu onu bir **savaşçı** yapacaktı...

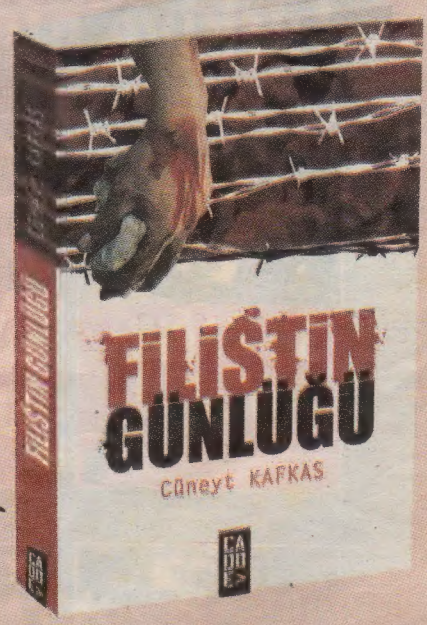

CÜNEYT KAFKAS

GERÇEĞE UYGUNSUZ KONSER

mimarlarından olan Kevin Wall ile birlikte dev bir konser organizasyonuna soyundu: Live Earth.

7 Temmuz'da dünyanın farklı katlarındaki 7 ülkede 100'den fazla ünlü müzisyen Live Earth kapsamında sahne alacak. Live Earth konserlerinde boy gösterecekler arasında Madonna, Red Hot Chili Peppers, Duran Duran, The Police, U2, Metallica, Bon Jovi, Genesis, Bloc Party, Sheryl Crow, Alicia Keys, Smashing Pumpkins... kimi ararsanız var. Organizasyon devasa; verilen mesajsa hayli önemli: 'Enerji tasarrufu yapın, kaynakları tüketmeyin, dünyayı kirletmeyin!"

Ama bir sorun var!

Live Earth konserleri için 100'den fazla ünlü müzisyen ve 2 milyardan fazla dinleyici Johannesburg'a, Londra'ya, Sidney'e, Tokyo'ya, New York, Şangay'a, Hamburg'a, Rio de Janeiro'ya ve listeye son katılan İstanbul'a dolu-

şacak, doluşmasına da... Yapılması gereken bir başka hesap daha var: Bunca ünlü 'rockstar', 'popstar', 'hiphopstar' özel jetleriyle buralara uçacak. Onca malzemenin yanı sıra, kalabalık konser organizasyon ekipleri, dansçılar, teknisyenler ve 2 milyar müziksever de atmosferi kirletip küresel ısınmayı en çok artıran şey olan uçaklarla taşınacak buralara. Konserlerin ışıklandırması ve ses düzeni için binlerce watt elektrik harcanacak, plastik şişelerde, bardaklarda içecekler satılacak, bunlar konser sonunda yerlerde dağlar kadar çöp olacak... Chicago Tribune gazetesinde yayımlanan bir araştırmaya göre büyük bir konser turnesi atmosfere 500 ton istenmeyen karbon salıveriyor. Bu miktar 83 otomobilin bir yıl boyunca yaydığı karbon miktarına eşdeğer. Bunu Live Earth'ün boyutlarıyla çarpın şimdi de. Sonuç: Enerji tasarrufu derken harcanan enerji, temizlik derken yaratılan kirlilik, dünyayı soğutma derdine düşmüşken küresel ısınmaya yapılan ekstra katkı...

Pardon, Live Earth niye yapılıyordu?

Ünlüler güruhu 2005'teki dev Live 8 konserleriyle dünyadaki yoksulluk problemini çözdüler ya; şimdi de Live Earth ile gezegenimizi kurtaracaklar! Elbette Live 8 ne kadar işe yaradıysa Live Earth de o kadar işe yarayacak. Gençler meydanlara doluşup bol bol içki tüketerek müzik dinleyecek, coşup eğlenecekler. Sahneye her çıkan ünlü mikrofondan 'aman çocuklar çevre, küresel ısınma, bir şey yapmalı vs' diye klişe lafları art arda sıralarken herkes şöyle bir duygulanacak, ardından müzik susup konser bittiğinde her şey unutulacak.

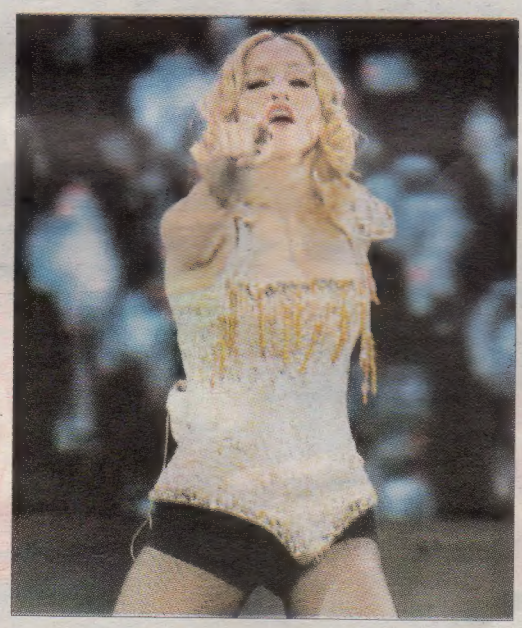

*Çevreci grupların hesaplarına göre **Madonna'nın Confessions Turnesi** sadece 4 ayda atmosfere 440 ton karbondioksit yaydı.*

Elbette artık dünyada konser yapılmasın diye bir şey söylenemez, bütün konserlerin bunun gibi balon olduğu da söylenemek. Bir şeyleri değiştirmek konusunda müziğin gücü ise asla yadsınamaz. Ama Live Earth, maalesef uygunsuz gerçek için uygunsuz bir konser; insanlık için son derece ciddi bir meseleyi popüler kültüre malzeme eden bir girişim; ünlü ve zenginlerin prestij için destek verdiği sahte bir çaba; ve çevreye verdiği devasa zararla kaş yapayım derken göz çıkarmak deyiminin de birebir karşılığı!

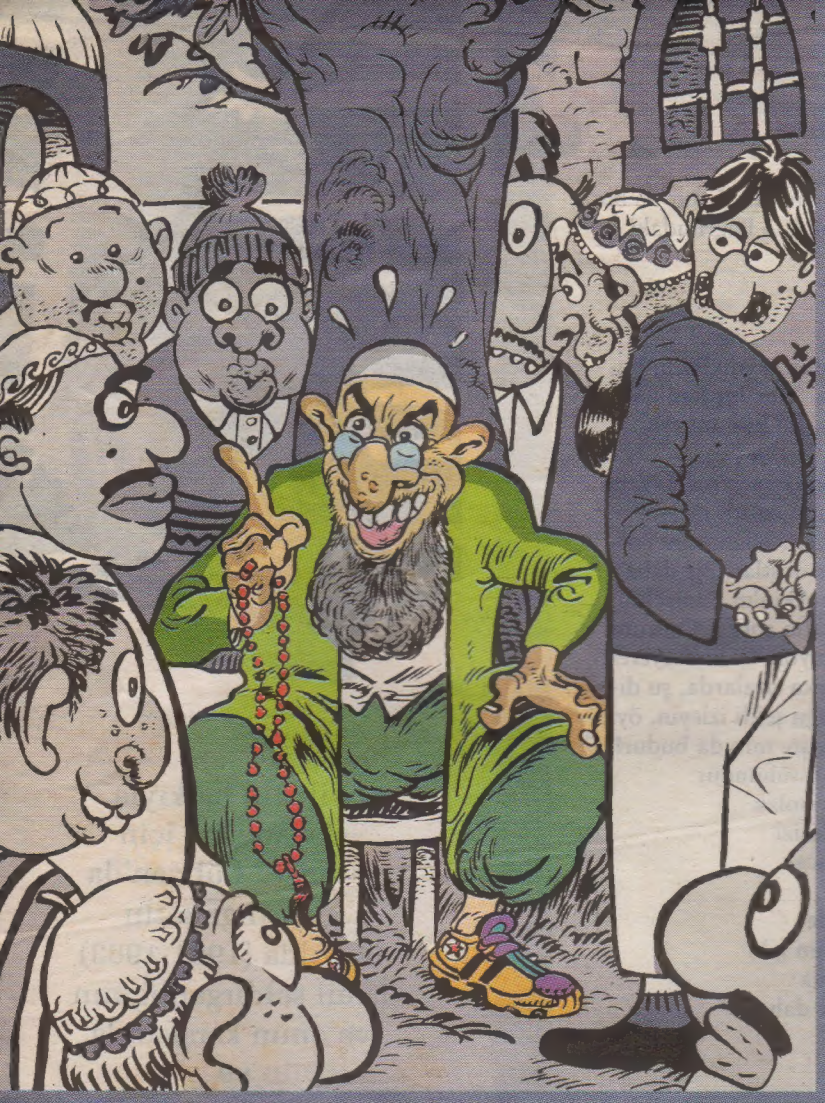

Türk edebiyatının çoşkulu yazarı **Nihat Genç**'in mizahçı tarafı ile tanıştıran bir klasik... Üstelik genç kuşağın en usta bileği **Bahadır Boysal**'ın çizgileriyle...

Mizah

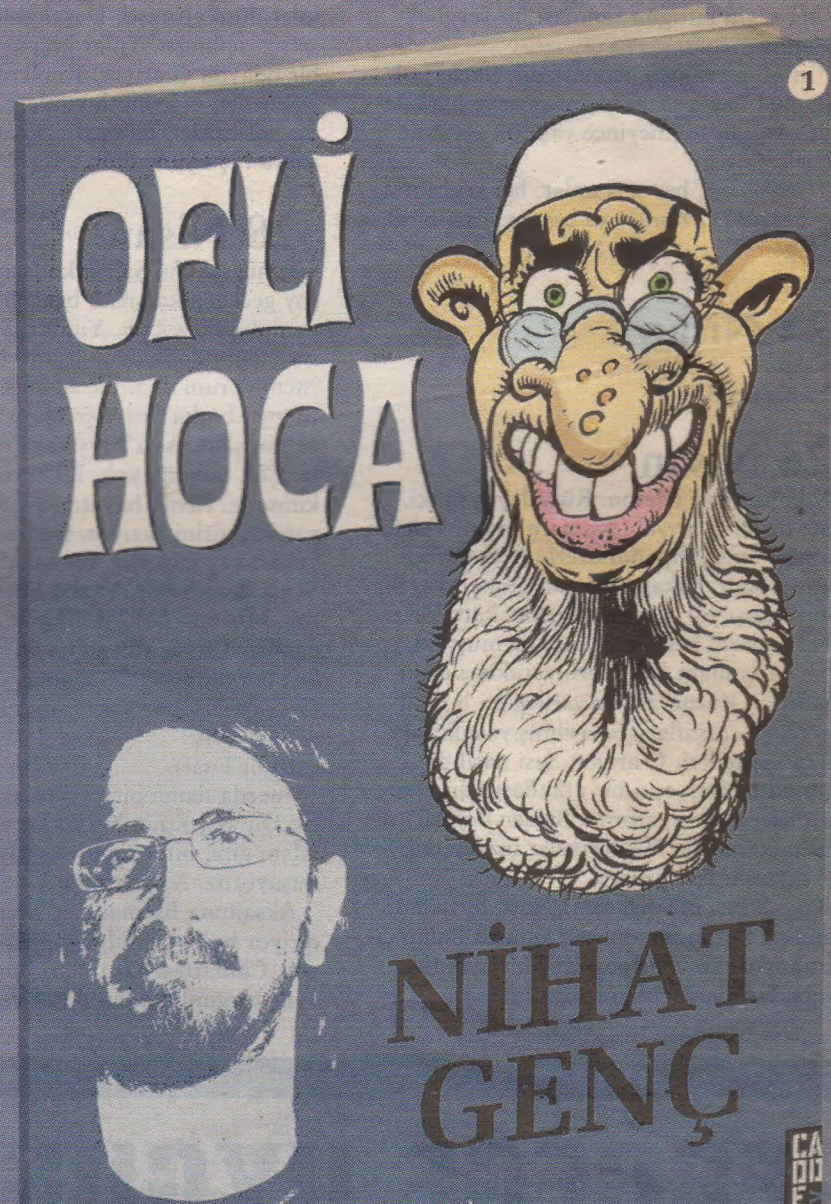

Tüm kitapçılarda ve gazete bayiilerinde

Nihat Genç

Türkiye'nin vicdan haritasını çiziyor

Firuzağa Mah. Defterdar Yokuşu No: 47 Cihangir / İstanbul Tel: (0212) 292 94 50/51-292 44 89-292 44 92 Faks: (0212) 292 44 91

CADDE